

Walter Scott
A LAMMERMOORI NÁSZ

Regény

FORDÍTOTTA

Kulin Ilona

A VERSBETÉTEKET

Tandori Dezső

A SZERZŐ ELŐSZAVÁT ÉS A JEGYZETEKET

Török András

FORDÍTOTTA

A FORDÍTÁS A KÖVETKEZŐ KIADVÁNY ALAPJÁN KÉSZÜLT:

Sir Walter Scott: The Bride of Lammermoor

(Thomas Nelson and Sons; London, Edinburgh and New York, 1906)

Bevezető

Egy előző alkalommal a szerző kitért az elől, hogy megnevezze hiteles forrását, melyből tragikus tárgyát merítette; tette ezt pedig azért, mert játszódjanak bár az események a távoli múltban, a szereplők leszármazottjait mégis kellemetlenül érintheti az eset ilyen felelevenítése. Azt követően azonban, hogy a Law- emlékiratok *Jegyzetei*-ben (melyek Law kiváló barátja, Charles Kirkpatrick Sharpe kezétől származnak) a körülményeket felfedő beszámolóra bukkant - amelyre egyébként Symson tisztelendő verseinek Sharpe-féle utánnomlásában is történik utalás: emezt meg a *Galloway leírása*-hoz csatolták függeléként, azzal a megjegyzéssel, hogy *A lammermoori nász* forrását képezi -, ezek után az író úgy érzi, szabad kezet kapott előadni a történetet, azon mód, ahogyan az tudomására jutott neki, aki nem sokkal a szóban forgó kort követően élt, és igen szoros kapcsolatban állott a menyasszony családjával.

Tudott dolog, hogy az a Dalrymple család, amely az elmúlt két évszázad során több polgári és katonai tehetséget, több irodalmi, politikai és üzleti kiválóságot termelt, mint Skócia bármely más háza, először James Dalrymple, minden idők egyik legkiválóbb jogásza személyében hallatott magáról, jóllehet e férfiú sajnálatos módon olyan szűk területre korlátozta bámulatos elméjének tevékenységét, mint a skót jogtudomány, amelyről nagyszerű művet alkotott.

Margaretet, Ross of Balniel lányát vette nőül, minek révén tekintélyes birtokhoz jutott. Margaret tehetséges, körültekintő, emelkedett szellemű asszony volt, annyira sikeres mindenben, amihez csak nyúlt, hogy a köznép - ellenséges érzülettel férje és családja iránt - sikereit a fekete mágiának tulajdonította. A hiedelem szerint ez a Margaret asszony családja földi jólétét különös feltétellel vásárolta meg Mesterétől, akit szolgált - e feltételt a következőképpen ismerteti az unoka, a nevezetes Earl of Stair életrajzírója. „Magas kort ért meg, és halála előtt azt kérte, hogy ne a földbe temessék, hanem koporsóját függélyesen állítsák föl, s azt ígérte, amíg ő ebben a helyzetben marad, a Dalrymple család virágozni fog. Hogy mi készíthette az idős nagyasszonyt e kívánságra, s vajon csakugyan tett-e efféle ígéretet, magamtól nem tudom kideríteni; annyi viszont bizonyos, hogy a koporsó ma is ott áll a kirklistoni templom oldalhajójában, a család temetkezési helyén.” E nemes nemzetség tehetsége önmagában is elegendő magyarázat volna arra a méltóságra, amelyre a családnak oly sok tagja jutott - természetfölötti erők segítségével nélkül is. Ám rendkívüli virágzásukat néhány nem kevésbé különös családi baj kísérte, s ami ezek közül a bajok közül legidősebb leányukra szakadt, egyszerre megmagyarázhatatlan és szomorú.

Miss Janet Dalrymple, az első Lord Stair és Margaret Ross leánya, szülei tudta nélkül eljegyezte magát Lord Rutherforddal, aki egyrészt politikai nézetei, másrészt vagyoni helyzete okán elfogadhatatlan volt a család számára. Az ifjú pár kettétört egy aranypénzt, s jegyességét ünnepélyes módon megpecsételte; még azt is mondják, hogy az ifjú hölgy szörnyűséges átkokat szórt tulajdon fejére, arra az esetre, ha megszegné fogadalmát. Kevéssel ezután egy kérő, akit Lord Stair nagyon pártfogolt - de felesége még nála is sokkal jobban -, udvarlásba kezdett Miss Dalrymple kegyeiért. Az ifjú hölgy visszautasította ajánlatát, s mivel az ügyet nagyon erőltették, megvallotta titkos eljegyzését. Lady Stair, aki ahhoz szokott, hogy vele szemben teljes engedelmisséget tanúsítsanak (még férje sem merészelt neki ellentmondani), lánya ellenkezését nem vette komolyan, s ragaszkodott ahhoz, hogy menjen feleségül az új kérőhöz, David Dunbarhoz, aki fia és örököse volt David Dunbarnak, a wigtownshire-i Baldoon urának. Az első szerelmes, kifogástalan jellemű férfiú, ekkor levelet írt, s ragasz-

codott azokhoz a jogokhoz, amelyek az ifjú hölgygel kötött megpecsételt eljegyzés révén megillették. Lady Stair válaszként azt üzentte, hogy leánya, belátva kötelességszegő magatartását, amennyiben szülei jóváhagyása nélkül szerződésbe bocsátkozott, visszavonja törvénytelen esküjét, és nem tesz eleget a vele kötött megállapodásnak.

A szerelmes erre határozottan visszautasította, hogy ilyen választ mástól, mint személyesen menyasszonyától, elfogadjon; Lady Stair, minthogy olyan férfival állott szemben, aki egyrészt nagyon is határozott jellem volt, másrészt túlságosan magas állású, semhogy packázni lehessen vele, kénytelen volt beleegyezését adni Lord Rutherford és a leány találkozásához. De arra gondja volt, hogy ő maga is jelen legyen, s a csalódott, felháborodott szerelmes ellenében hasonló állhatatossággal vitte a szót. Kiváltképpen a mózesi törvényhez kötötte magát, amelyik kimondja, hogy az asszony felszabadul esküje alól, ha az szüleinek ellenére van. Így szól a szentírásnak az a passzusa, melyre álláspontját alapozta:

„Ha valamely férfi fogadást fogad az Úrnak, vagy esküt tesz, hogy lekötölezzé magát valami kötésre: meg ne szegje az ő szavát; a mint az ő szájából kijött, egészen úgy cselekedjék.

Ha pedig az asszony fogad fogadást az Úrnak, és kötésre kötelezi le magát az ő atyjának házában az ő fiatalságában;

És hallja az ő atya az ő fogadását, vagy kötelezését, a mellyel lekötölezte magát, és nem szól arra az ő atya: akkor megáll minden ő fogadása és minden kötelezés is, a mellyel lekötölezte magát, megálljon.

Ha pedig megtiltja azt az ő atya azon a napon, a melyen hallotta: nem áll meg semmi fogadása és kötelezése, a mellyel lekötölezte magát, és az Úr is megbocsát neki, mert az ő atya tiltotta meg ezt neki.” *Mózes 4. könyve, 2, 3, 4, 5.*

Amíg az anya e tárgynál időzött, a szerelmes férfi hiábavaló kísérleteket tett a lányt szóra bírni saját véleménye és érzései felől. Miss Janet le volt sújtva - néma, sápadt, mozdulatlan alakja olyan volt, mint egy szobor. Csak anyjának határozott parancsára szedte össze magát annyira, hogy vissza tudja adni jegyesének a fél aranypénzt, a kötés jelképét. Erre a lordot elragadta a szenvedély, az anyától átokkal a száján vett búcsút, s kifelé menet odafordult gyenge, bár ingatagnak nem ingatag szerelmeséhez, és így szól: „Maga, hölgyem, pedig afféle világcsudájává lészen.” - Amely szöveg általában valamelyes balvégzetű eseményt szokott a célbavett fejére idézni. Külországba távozott, s többé nem is tért vissza. Ha a szerencsétlen fél az utolsó Lord Rutherford volt, akkor a harmadik volt e cím viselői sorában, és 1685-ben halt meg.

A Janet Dalrymple és David Dunbar, Baldoon lordja közötti házasság elől ezzel elhárult minden akadály, mivel a menyasszony se mutatott idegenkedést, hanem engedelmeskedett anyja minden tanácsának. Az esküvő napján, midőn - mint az akkoriban szokásos volt - összesereglett ünnepelni barát és rokon, a leány ugyanilyen volt, szomorú és csendes, mint aki megadja magát sorsának. Egy asszony, akit igen közeli kapcsolat fűzött a családhoz, elmondta a szerzőnek, hogy el is beszélgetett erről a menyasszony egyik fivérével, aki akkoriban még siheder legényke volt, és a templomba menet nővére előtt lovagolt. A fiú elmondta, hogy nővérenek keze - amely az ő kezén nyugodott, ahogy átfogta nénye derekát - hideg volt és nyirkos, akár a márvány. Ám a fiút elfoglalta új ruhája, a menetben vitt szerepe, s így e körülmény, amelyre még hosszú idő múltán is mélységes keserőséggel és lelkiismeret-furdalással gondolt vissza, akkor nem tett rá benyomást.

A menyegzőt tánc követte; a menyasszony és a vőlegény szokás szerint visszavonult, ám ekkor hirtelen vad, velőtrázó kiáltások hangzottak fel a nászszobából. Akkoriban az volt a szokás - megelőzendő mindenféle durva tréfát, amely a régmúlt korokban talán megengedett

volt -, hogy a nászszoba kulcsát a vőfélyre bízták. Kérték: adja elő, ám ő először megtagadta ezt, a sikoltozás azonban olyan szörnyűséges lett, hogy a többiekkel együtt kénytelen volt az ok földéretésére sietni. Amikor kinyitották az ajtót, a vőlegényt a küszöbön fekve találták, iszonyú sebekkel borítva, melyekből patakzott a vér. Ekkor a menyasszonyt kezdték keresni: meg is találták a hatalmas kandalló zugában, testét nem fedte, csak az inge, az is vértől szennyesen. Rájuk vigyorgott, és fintorokat vágott, legalábbis nekem így mesélték; egy szó mint száz, eszelős volt. Csak ennyit mondott: „Mossátok fel a deli vőlegényt.” A szörnyű jelenetet alig több mint két héttel élte túl; 1669. augusztus 24-én ment férjhez, és szeptember 12-én halt meg.

A szerencsétlen Baldoon felépült sebeiből, de szigorúan megtiltott mindenféle kérdezősködést arról, hogyan kapta őket. Ha nő kérdezne bármit a dologgal kapcsolatban, jelentette ki, nem válaszolna, és soha többé nem is szólna hozzá; ha pedig férfi, azt halálos sértésnek veszi, és elégtételt követel. Nem élte túl sokkal a szerencsétlenséget, Leith és Holyrood-house közt lovagoltában lezuhant a nyeregből, és sérülésébe a következő napon, 1682. március 28-án belehalt. Így néhány esztendő eltüntette e rémes tragédiának mindkét főszereplőjét. A rejtélyes ügyről sokféle mendemonda terjedt el, közülük nem is egy igen pontatlan, bár túlzónak ezek is nehezen mondhatók. Azokban az időkben nehéz volt megismerkedni egy valamelyest is tekintélyes állású skót család történetével; olykor különös dolgok estek meg, melyeket a törvény sem nagyon firtatott.

A hiszékeny Law általánosságokat beszél, miszerint Stair lordtanácsosnak volt egy lánya, akit „alighogy férjhez ment, még mint menyasszonyt (vagyis a nászéjszakán) kihúzták az ágyból, és végigvonszolták a házon (tudniillik a kísértetek), és nem sokkal ezután meghalt. Egy másik lányát - mondja - a gonosz szellem kerített hatalmába.”

Barátom, Sharpe, másképpen adja elő a történetet. Ő úgy tudja, hogy a vőlegény sebesítette meg a menyasszonyt. A házasság e változat szerint ellenére volt az anyának, aki beleegyezését ezen baljóslatú szavak kíséretében adta: „Menj hát hozzá, de hamar el fog jönni a megbánás órája.”

Egy további, sötét gyanúsítgatásoktól hemzsegő változatot találunk abban a gátlástalanul mocskolódó versben, amelyből nekem is van egy példányom. A következő címet viseli: *A néhai Stair vikontra és családjára, Sir William Hamilton of Whitelaw tollából. A lapszéli jegyzetek William Dunlop, edinborough-i szerző tollából, aki fia Househill lordjának, és unokaöccse a mondott Sir William Hamiltonnak.* Ádáz, személyes hangú marakodás és versengés dült e förmedvény szerzője (mert rászolgált erre a névre) és Stair lordtanácsos között. A gúnyiratnak, melyben több a gúny, mint a művészet, mottója a következő:

*A Stair maga, neje, s a háza népe
Éppolyan förtelmes, mint a képe.*

Ez a rosszmájú satirikus, aki elősorolja a család minden lehető baját, nem feledkezik meg Baldoon végzetes menyegzőjéről sem. A szerző, noha verse zavaros és kevésbé költői, mintha arra célozna, hogy a vőlegényt ért csapás a Gonosz műve, amelynek az ifjú hölgy teljesen megadta magát, ha már szerződését első szerelmesével meg kellett szegnie. Feltevése ellentmond a Law-féle *Emlékiratok* jegyzetében fellelhető változatnak, de jól illik a családi hagyományba.

*A Stair-családban semmi baj se volt,
A nő csinált', amit a férfi szólt:
A lány a sorsát is kezébe vette,
Kényúrként Glenluce kezébe tette;
Ha tudva tudta is leánya alkuját,
Nem hatotta meg Rutherford az apát:
E szálat kapzsiságból vágta át.
Patás uram fütyült Baldoon jogára
S a szépséges menyasszony lett az ára.
Hiába bánt akárhogy ifjú asszonyával,
Baldoon repült a nászi ágyból, s a
Kandallóban ért a földre le.
Csak zuhantában¹ békült meg vele.*

Az egyik, William Dunlopnak tulajdonított jegyzet a fenti sorokra utal: „Szörnyű átkok súlya alatt jegyezte el magát Lord Rutherforddal, és ezek után ment férjhez Baldoonhoz, annak unokaöccséhez; hitszegését pedig anyja idézte elő.”

Ugyanerre a tragédiára utal a következő sorpár, illetve jegyzet:

*Elátkozott ösvényen jár e hitvány,
Hogy bácsijának jegyese a lány?*

A *bácsi* szóhoz fűzött jegyzet szerint ez azt jelentené, hogy Rutherford, aki elvette volna Baldoont, Baldoonnak nagybátyja volt. E Lord Stairról és családjáról szóló verses szatíra szerzője, mint már mondtuk, Sir William Hamilton of Whitelaw, aki Lord Stair riválisa volt a Feljebbviteli Szék elnöki posztjára; egy olyan személy, aki tehetség dolgában nem ért fel a nagy jogással, s kortársai éppen elégszer pellengérezték ki benne az igazságtalan, részrehajló bírát. A jegyzetek egy része Robert Milne-től származik, ettől a kíváncsi és szorgos régiségbúvártól, aki mint buzgó jakobita, készséggel nyújtott segédkezet a Stair család befekettetéséhez.²

A kor egy másik költője, egészen más céllal, elégiát hagyott hátra, amelyben komor, együttérző hangon emlékezik meg arról a szerencsétlen csillagzat alatt született fiatalemberről, akinek rendkívüli balsorsát Whitelaw, Dunlop és Milne alkalmas tárgynak találta bohóc- és disznólkodó hajlamuk kiéléséhez. E visszafogott hangú bárd pedig Andrew Symson volt, aki a forradalom előtt a Galloway-beli Kirkenerben lelkészkedett, s miután mint a püspöki egyház hívét elűzték, Edinburgh-ba ment, és a nyomdászat egyszerű mesterségét űzte. Elégiát írt a Baldoon családhoz - amelyet szemlélatomást behatóan ismert - az őket ért tragikus esemény alkalmából. A költeményben a menyasszony halálának tragikus esetét titokzatos ünnepélyességgel kezeli.

A versezet címe a következő: *Lady Mrs. Janet Dalrymple, az ifjabbik Lady Baldoon váratlan halálára*; pontos dátumokkal is szolgál, olyan dátumokkal, melyekről más úton-módon bajosan bizonyosodhatnánk meg: *Nupta August 12. Domum Ducta August 24. Obiit September 12. Sepult. September 30. 1669.* Az elégia formájára nézve párbeszéd, melyet egy vándor és a ház egy szolgálója folytat. Az előbbi visszaemlékszik arra, hogy mikor nem sokkal

---

¹ Tudniillik a lóról lezuhantában, mikor is halálát lelte; csak akkor békült meg menyasszonyával. (*Walter Scott jegyzete*)

² A szatírárt, amely e különös kis gyűjtemény, a *Book of Scottish Pasquils* első kötetében található, összevettem azzal a hiánytalanabb szövegű, bővebb jegyzetanyaggal kísért példánnyal, amely Thomas Thomson úr helyettes jegyző jóvoltából az én birtokomban van. A második kötetben egyébként gyalázkodó hangú sírvers található Sir James Hamilton of Whitelaw-ra. (*Walter Scott jegyzete*)

azelőtt arra járt, a környéket vidámság s jókedv töltötte be, s most kíváncsi arra, mi lehet az, mi ennyi kacagást képes gyászba fordítani. Mi is megörökítjük a szolga válaszát, mintegy mutatóba Symson költészetéből - amely talán nem elsőrangú:

*Hát ez az, uram,
A vigadalmunk nagy hiába volt,
A víg dalunk elégiába holt.
Egy erényes ifjú hölgy gondolta így:
Birtokot hoz néki ez a frigy,
Aztán tér haza. Mi mind vigadtunk,
Hisz' az ő java... Ám jaj, a hangunk
Keserűre vált: mert nem a vént,
De őt ragadták el még ifjúként,
Mert Atroposz s a fürge kése
A szálát legott elmetélte;
Emlékszik rá, míg csak él az ember,
Mikor csak eljön a szeptember;
Feltámadáskor láthatjuk megint,
Szentjeinkkel együtt, újra idekint.³*

Symson a megözvegyült vőlegénnyel kapcsolatban is szabad folyást engedett elégikus hajlamainak, mely tárgyjal kapcsolatban - egy terjedelmes, panaszos hangú ömlengés után - arra a következtetésre jut, hogy amennyiben Baldoon gyalog ment volna, mely közlekedési mód a körülmények tanúsága szerint általában szokása volt, elkerülte volna a lóról való lebukással járó szomorú véget. Minthogy a történetet elbeszélő mű példányai annyira ritkák, hogy az enyém bátran nevezhető unikumnak, s ez adja a legrészletesebb beszámolót az imént felvázolt tragikus história egyik szereplőjének sorsáról - vállalva akár az unalmasság kockázatát is -, ide iktatunk néhány részletet Symson alkotásából. A címe:

Temetési elégia, melyet az ifjabbik Baldoonnak, David Dunbarnak, e méltán tisztelt, rendkívüli úriembernek szomorú és igen fájlalt halála ihletett, aki egyetlen fia és örököse volt a tiszteletre méltó Sir David Dunbar of Baldoonnak, a lovagnak és baronetnek. Elköltözött az élők sorából 1682. március 28-án, azt követően, hogy az előző nap lováról lebukva összezúzta magát Leithből Holy-Rood-House-ba menet; nagy tisztelettől övezve elhantolták a Holy-Rood-House apátság templomában 1682. április 4-én.

*Az emberek majd úgy veszik talán:
Mint háládatlanságot: na lám,
Most hallgatok, talán nem ejthetek
E rémeset nyomán én könnyeket?
Egy könny? Mi az? Óh apróság csupán,
Sovány, csekély, szegényes adomány,
Barátom hirtelen jött temetésén
Ezzel csak szégyenkezve állhatnék én.
Ha könnyemet kehelyszám ontanám,
Úgy tisztelegnék néki igazán.*

---

³ Ez az elégia a szerző egyik topográfiai munkájához csatolva, függelékként került a kezembe. A mű címe: *Galloway nagyszabású leírása Andrew Symson, kirkinneri lelkész tollából*, nyolcadrét kiadás, Taits, Edinborough, 1823. A tiszteletes elégiái ritkaságnak számítanak, saját példányán kívül e sorok írója sem találkozott velük - ezt a példányt is egybekötötték a *Tripatriarchicommal*, egy vallásos tárgyú verssel, az ugyancsak Symson tollából származó *Bibliai történetek*, című ciklus darabjával. (*Walter Scott jegyzete*)

A költő ezután továbbmegy, s elmondja, hogy az elhunytal bizalmas viszonyban volt, és hogy az ifjú mennyire állhatatosan, mondhatni rendszeresen vett részt a nyilvános istentiszteleten, és akkora befolyással volt két vagy három másik emberre, hogy

*A Múza nyelvtani hibája jó,
Ha mondom: híveim, egyedül ő,
Ő az én szerelmes bárányim.*

Ezután leírja az elhunyt személyét és szokásait, mely leírásból kitűnik, hogy kiváló úriemberektől régente nagyobb tökéletesség kívántatott meg, mint manapság:

*A testalkata bár nem túl magas,
Erős volt, fürge, jó tornász s lovas,
A lelki alkatában, úgy tűnik,
Vér volt s epe, mely jónak tartatik.
Beszéde, öltözéke éppolyan,
Mit bölcseink csodálnak s komolyan
Ajánlanak. S mi az, ha kérdenék?
Középuton haladt, ez épp elég:
A végletek között; és mindig így,
Amelyre is méltán lehetsz irigy:
Beosztó s nem fukar, és bőkezű,
Habár nem tékozol és emberül
Megáll, ha gyűjt, ha költ, s olyan e lecke,
Mit megtanulni sok ember szeretne.
Merész fiú, ki olykor elpirul,
Ki mindig is csak mértékkel vidul;
Pajtási volt, és mégse harsány,
Kedves hűvösen, akár egy arszlán.
Gyalogszerrel ha járt: szerette váltig.
Ó jaj, ha bárcsak így mehetne máig!
Betéve tudta az etikettet,
Bár utálta, ha valaki tettet.
Elszánt vidéki gazda volt, aki
A fáradalmat könnyen bírta ki.
Javított, árkot ásott és kapált;
Szemlélt, figyelt, s ez mind javára vált.
Palántát ültetett és épített
Szobát, falat, teraszt és fedelet.
Hol egy vetésforgó, hol egy fogat,
A kellemest mindig, s a hasznosat
Kereste, és a tiszta üzletet,
Felhőtlen ügyvitelt, s ha még lehet,
Kerülte a' jogászi fajt, ellenben
Bizott a kisbirói intelemben.
A kozmográfia is érdekelték,
A számtan és az újkoribb regék;
Az építészet és a többi artes,
Amit az úri tudományok örvén
Szokás említeni; és annyi szent,
Hogy az, aki az tudástól ment:*

*Olyan e férfi, mint az árnyék;
Büszkén hiába hordja címét.
A francia tudása is dicséri:
Negyven nap múltán tudott beszélni.*

És itt teljes nagyságában előtölul a gyász, mikor is a költő ahelyett, hogy maga beszélne, arról tudósít bennünket, hogy mit tettek volna adott esetben az ókoriak:

*Pogány költő a hírre, nincs is kétség,
Bomolva kérde volna, mi a vétség?
Kikelne sorsa és a végzet ellen:
Hogy ezt tegyék az égiek velem!
Őrjöngés jönne rá és nem titok:
Hamar elhagyná száját egy szitok,
Az év, a nap, az ára, a helyiség,
Barátok és kötelmek, ó emberiség!
Leszólna mindenféle mulatást,
Az isthmosit s a nagy Olympiát;
Hiába születő vagy meghaló,
Ha Nemeába, Léthébe való;
Rá akarna venni minden élőt,
Gyalogosan járjon, mint azelőtt;
Kivánná: sántuljon le minden ló:
Létrejönne így a legfőbb jó.*

Felteszem, hogy az olvasónak elege van már Symson költészetéből, és mivel amúgy sem találtam több olyan részt, amelyet érdemes lenne kimásolni, térjünk vissza tragikus históriáinkhoz.

A nyájas olvasó szerint talán szükségtelen, mi azonban mégis rámutatnánk arra, hogy az anya praktikáiban csak annyi az ördögi, hogy egy erőteljes szellem rátelepedett egy gyenge és ábrándozó kedélyre, s így azzal a nyersséggel, amellyel fölényét a törékenység ellenében kimutatta, leányát előbb a kétségbeesésbe, majd az örületbe kergette. A szerző eszerint kísérelte meg értelmezni a tragikus mesét. Bármilyen hasonlóságot is fedeznénk fel Lady Ashton és a nevezetes Margaret Ross asszony között, az olvasó ne gondolja, hogy akár a legcsekélyebb mértékben is szándékunkban állt volna a cselszövő és aljas lelkületű Sir William Ashton eredetijét az első Lord Stairben keresni. Lord Stair, akármilyen is lett légyen erkölcsi arculata, korának egyik első jogásza és államférfia volt.

Wolf's Crag képzeletbeli kastélyát a környék egynémely szerelmese Fast Castle-ban vélte felismerni. Az író nem illetékes a hasonlóság megítélésében - a képzeletbeli és a valóságos helyszín között -, mivel Fast Castle-t eddig csak a tengerről látta. Ilyenforma váracsok, amelyek, mint a szirtisas fészke, sziklanyúlványokon, magányos csúcsokon állanak, Skócia keleti partjain sokfelé láthatók, és Fast Castle bizonyára éppen annyira hasonlít Wolf's Cragre, mint akármelyik másik, viszont az a tény, hogy közel esik a lammermoori szakadékhoz, az azonosítást valószínűsíti.

Ezek után csak annyi hozzátennivalónk maradt, hogy a szerencsétlen vőlegény halálát a regényben átvittük a nem kevésbé szerencsétlen szerelmesre.

Walter Scott

A LAMMERMOORI NÁSZ

Első fejezet

Színes kréták játékszerek -
Ez volna hát a kenyered.
Szép mesterség! Könnyen lehet,
Hogy koldusbotra is telik.

(RÉGI DAL)

Néhányan ismerték csak titkomat, miközben összetoldoztam-foldoztam ezeket az elbeszéléseket, amelyek valószínűleg nem is kerülnek nyilvánosságra szerzőjük életében. De még ha úgy fordulna is a dolog, nem vágyom arra a kitüntetésre, hogy *digito monstrarier*. Bevallom, ha egyáltalában ábrándoznék ilyesmiről, szórakoztatóbb gondolat lenne, hogy láthatatlanul a függöny mögött maradjak - akárcsak a *Punch* zseniális kiadója és felesége, Joan -, és élvezzem olvasóim meglepetését és találgatásait. Akkor talán azt hallanám, hogy szakértők magasztalják, érző lelkek bámulják a rejtélyes Peter Pattieson műveit, amelyek elbűvölik a fiatalokat, elkápráztatják még az öregeket is, s mindeközben a kritikus egy irodalmi nagyság nevét szimatolná a siker mögött. Számos körben és társaságban törné meg a csevegés közben beállt hallgatást a kérdezősködés és sokféle feltételezés, hogy kitől származnak és mely időből ezek a történetek. Ezt az örömet valószínűleg soha az életben nem érem meg, s mi több, abban meg éppenséggel biztos vagyok: hiúságom sem sarkallna soha, hogy efféle vágyakozzam.

Túlságosan merev a természetem, és túl csiszolatlan a modorom ahhoz, hogy irigyeljem a kitüntetést, amely író kortársaimnak kijut, vagy hogy túlságosan törekedjem utána. Szemernyivel sem tartanám többre magamat, ha a nagy fővárosban az arszlán szerepét játszhatnám egy télen át. Nem tudnék jól nevelt cirkuszi bestia módjára ugrálni, körbe forogni, mutogatni nagyszerűségemet, a fenevad mindennemű ékességeit a bozontos sörénytől kezdve egészen a bojtos farokig, fülemülehangon elbődülni, majd ismét lekushadni; és mindezt olcsó, hitvány bérért: egy csésze kávéért és ostya vékonyságú vajjas kenyérért. Hasfájást kapnék az undorító hízelgéstől, amellyel a háziasszony éppúgy elhalmozza egy-egy mutatványos szörnyét, mint papagáját cukros szilvával; ezt is, azt is azért eteti ugyanis, hogy beszéltesse őket a társaság előtt. Nem tudnék elcsábulni a „hoppla hó”-ra a megkülönböztetés e jeleiért, és ha választanom kell, mint a fogoly Sámson, inkább életem fogytáig magam forgatom a malomkövet, és úgy szolgálom meg a kenyerem, mint hogy a filiszteus urakat és hölgyeket szórakoztassam. Mindez nem a birodalom arisztokráciájával szemben érzett valódi vagy tettetett ellenszenvből fakad. Nekik is megvan azonban a helyük, s nekem is, és mint a régi mesében a vas- és agyagfazék, csak úgy érintkezhetünk, ha lényemet teljesen feláldozom. Más a helyzet ezzel a könyvvel, amelyet most írok. Ezt tetszés szerint kinyithatják vagy félredobhatják: nem kelt bennem hamis reményeket, ha a nagyok szórakoztatónak találják, nem fáj, ha semmibe veszik vagy elátkozzák; mert ritkán képesek arra, hogy vagy ezt vagy azt ne tegyék, midőn összekerülnek azzal, aki az ő gyönyörködtetésük érdekében gyötri elméjét.

A jobb és bölcsőbb érzélem hangján, amelyet Ovidius csendít meg egyik verssorában (ha másképpen is szól mindjárt a rákövetkezőben), ezen a hangon mondok én is búcsút, amikor e papírosköteget útjára bocsátom:

Parve, nec invideo, sine me, liber, ibis in urbem.

Nem érzem azonban a híres száműzött fájaldmát, nem is osztozom benne, amiért nem kísérhette el személyesen a fényűzés, gyönyör és irodalom vásárára küldött művét.

Ha nem is lenne száz olyan esetről tudomásom, mint az én szegény barátomé és iskola-társamé, Dick Tintóé, az ő sorsa magában is elég volna ahhoz, hogy figyelmeztessen: ne keressem boldogságomat a sikeres művészhez társul szegődő hírnévben.

Amikor Dick Tinto úgy írt magáról mint művésztől, rendszerint megemlítette, hogy a Lanarkshire-i régi Tinto *de eadem* családból származik, s olykor utalt rá, miszerint nemes véréhez némileg méltatlan, hogy ecsetjével tartja el magát. De ha Dick származása kifogástalan volt is, valamelyik őse nagyon lecsúszhatott, mert apja, a derék öreg, Langdirdumban a falusi szabó fontos, és véleményem szerint tisztességes, de semmi esetre sem előkelő munkáját látta el. Szerény fedele alatt született Richárd, s kedve ellenére lett inas apja szegényes műhelyében. Az idősb Tinto uramnak azonban nemigen vált hasznára, hogy erővel elnyomta és eredeti irányától elhajolni kényszerítette fiában az ifjonti tehetséget. Úgy járt, mint az iskolás fiú, aki ujjával el akarja zárni a víztartály nyílását, s a sugár, az elfojtástól bőszen, váratlanul kitör, ezerfelé permetezve, és büntetésül tetőtől talpig eláztatja. Erre a sorsra jutott bizony az idősb Tinto is. Szépreményű inasa nemcsak a pultot rajzolta tele krétával, hanem néhány karikatúrát is készített apja legjobb kuncsaftjairól. Azok aztán hangosan méltatlankodtak. Hagyján, mondogatták, hogy az apa ruhái eltorzítják őket, de az már mégiscsak túlzás, hogy a fiú rajzai egyenesen köznevetség tárgyává teszik személyüket. Az öreg szabó végül is elvesztette jó hírét és vevőkörét. Megadta magát sorsának, és fia könyörgésére megengedte, hogy természetes hajlamát követve keresse boldogulását.

Langdirdumban ez idő tájt egy házaló ecsetestvér *sub Iove frigido* gyakorolta mesterségét. A falu egész ifjúsága csodálta, különösen Dick Tinto. Egyéb hitvány takarékosági rendszabályok között, a kor még nem ismerte a fukar gazdálkodás ama előrehaladott formáját, amikor vésett betűvel pótolják a jelképes ábrázolást, s a művésznövendékeket elzárják a szabadon és könnyen megközelíthető oktatástól, valamint a tiszteletdíjtól.

Akkor még nem engedték, hogy a sörház vakolt ajtajára, vagy a kocsmá függő cégérére csak úgy ráfirkantsák: Az Öreg Szarkához, vagy: A Szaracén Főhöz, felirattal helyettesítve a szárnyas csirregő vagy a marcona turbános fej vidám képmását. Ebben a régi, egyszerűbb korban megkülönböztetés nélkül számot vetettek minden rendű és rangú honpolgár szükségletével, s közérthetően lefestették a dínomdánom látható szimbólumait. És mennyire igazuk volt - egykettőre belátjuk, ha jobban belegondolunk -, amikor ekképp okoskodtak: lehet, hogy valaki nem tud olvasni, de attól még éppen olyan szívesen megihat egy kupa jó sört, mint bármelyik műveltebb felebarátja vagy akár a tiszteletes úr maga. A kocsmárosok, mindaddig, míg ezt a liberális alapelvet követték, lelkiismeretesen kiakasztották hivatásuk festett jelvényeit, és ezért a cégérfestők, ha éppenséggel nem is dőzsöltek, de nem is éheztek akkoriban.

Ahogy már közöltük, Dick Tinto e haladó mesterség egy nagyságához szegődött segédnek, és - amint ez a szépművészetek területén nem szokatlan az istenáldotta tehetségeknél - mielőtt még a rajzolásról halvány sejtelme lett volna, máris festeni kezdett.

Természetmegfigyelő tehetségének köszönhetően hamar kijavította tévedéseit, és nemsokára túlszárnyalta tanítómesterét. Főleg a lovak festői ábrázolásában tündökölt - mely nemes állat az idő tájt a skót falvak legkedveltebb cégére volt.

Aki fejlődését végigkísérte, gyönyörűséggel figyelhette meg, miképp tanulta meg fokozatosan, hogy a derék állatok hátát megrövidítse, lábukat hosszabbra fesse, amitől aztán azok mind kevésbé hasonlítottak a krokodilhoz, és egyre inkább a lovacskákhöz. A lekicsinylés azonban mindig a tehetséghez mért léptekkel kíséri a művészt. A rágalmazók komolyan esküdöztek, hogy Dick egyszer egy lónak négy láb helyett ötöt festett. Dick védelmében hivatkozhatnék arra, hogy a szakmabeliek elismert szabadsága, amely lehetővé teszi a rendkívüli és szabály-

talan kombinációkat, esetleg még arra is kiterjedhet, hogy egy-egy kedvenc alkotásnak fölös számú vétagot adományozzon a művész. De a néhai barát emléke szent előttem, és egyébként is megvetem a felületes indoklást. Megnéztem a kérdéses cégért - fennköltén ott lebeg mindmáig Langdirdumban -, és eskü alatt vallom, hogy amit tévedésből vagy rosszakaratból a ló ötödik lábának néztek, valójában a négylábú jószág farka, és a pozitúra, amelyben a modell megörökölt, jelentős és sikeres, noha kétségkívül merész művészetről tanúskodik. A lovacska hátsó lábain ágaskodva, vagyis hátnézetben mutatja be a festő. A fark földig ér, és ott *point d'appui*-t formáz, egy háromlábú állvány szilárdságát adván ezáltal a figurának. Másképpen - tekintve a lábak elhelyezését - nehezen képzelhető el, hogy a paripa megmaradna a földön, és nem esnék hátra. Ezt a bátor alkotást szerencsére olyan ember őrzi, aki meg is becsüli értéke szerint. Amikor ugyanis Dick szakmai tudása fejlődött, s kételkedni kezdett, helyes-e a művészet bevett szabályaitól oly merészen elhajolni, mint ahogy azt annak idején megkockáztatta, és a visszakért ifjúkori zsenyéért cserébe most már magáról a kocsmárosról akart képet festeni, bölcs munkaadója elhárította az udvarias ajánlatot. Úgy látszik, megfigyelte, hogy ha söre olykor nem is csábította vendégeit, elég volt egyetlen pillantást vetniük a cégérre, s ez nyomban jókedvre derítette őket.

Jelenlegi céljaimmal, sajnos, összeegyeztethetetlen, hogy ezúttal nyomon kövessem azokat a lépéseket, amelyekkel Dick Tinto előbbre haladt technikája fejlesztésében, s hogy kellő figyelemmel kísérem, a művészet szabályai szerint miként korlátozta szenvedélyes képzelőereje csapongását. Elég annyi, hogy a hályog akkor esett le a szeméről, amikor meglátta kortársa, a skót Teniers-nek joggal nevezett Wilkie rajzait. Földhöz vágta az ecsetet, ceruzát ragadott, és éhség, fáradtság, kétség és bizonytalanság közepette ugyan, de hősiesen nekivágott a hivatás ösvényének, még mindig jobb kilátásokkal azért, mint első mestere. Tehetségének első, nyers megnyilvánulásai (akárcsak Pope bölcsődalai, ha előkerülnének a műélvezők számára) nyilván drágák lennének Dick Tinto ifjúkori társainak. Itt van például az a festett serpenyő és söröskupa a gandercleugh-i Kis köz egyik kétes hírű csapszékének ajtaja fölött... De fájdalom, el kell szakadnom végre a tárgytól, vagy máskülönben túlon túl is sokáig találok nála elidőzni.

Ínsége és kínlódásai között Dick Tinto nemigen számíthatott az emberek jó ízlésére és bőkezűségére, ezért aztán, mint társai, ő is azon igyekezett, hogy legalább hiúságukat megadóztassa - egyszóval portrékat festett. Művészete már ilyen magasan szárnyalt, s megvetően utasított vissza minden célzást mestersége eredeti irányára, mikor több évi távollét után Gandercleugh falucskában találkoztunk, én jelenlegi helyzetemben, Dick pedig az ember istenarcát másolta; darabját egy guineáért. Csekély díjazás volt ugyan, de az üzlet megindulásakor bőséggel elegendő ahhoz, hogy Dick kielégítse minden szerény kívánságát. A Wallace fogadó egy szobáját foglalta el, büntetlenül tréfálkozhatott akár magával a gazdával is, és kocsmáros, szobalány, pincér egytől egyig tiszteletteljes figyelemmel vették körül.

Ezek az aranynapok túl derűsek voltak ahhoz, hogy sokáig tarthassanak. Amikor őméltósága, Laird of Gandercleugh, valamint a felesége, három leánya, a pap, a finánc, az én tisztelt pártfogóm, Jedediah Cleisbotham úr meg néhány tucat bérlő és farmer Tinto ecsetje révén mind frigyre léptek már a halhatatlansággal, az üzlet lassacskán pangni kezdett. Ama kemény markokból ugyanis, a parasztokéból, akiket nagyravágyásuk Dick festőszobájába vitt, lehetetlen volt többet, mint koronát vagy fél koronát kicsavarni.

A horizontot ugyan felhők borították, kitörő vihar azonban, egyelőre, még nem jelentkezett. A házigazdám jó keresztyén módjára bánt lakójával mindaddig, amíg az illetőnek volt miből fizetnie. És a földesurunkat felesége és leányai társaságában ábrázoló, Rubens-stílusú kép,

amely váratlanul feltűnt a legszebb fogadószoba falán, világossá tette, hogy Dick talált valamiféle csereeszközt életszükségletei fedezésére.

Ámde nincs bizonytalanabb az efféle jövedelmi forrásnál. Megfigyelhettük, hogy fordult a kocka, és most már a gazda köszöri szellemességét Dicken anélkül, hogy ő akár védekezést, akár visszavágást kísérelt volna meg. Festőállványa átkerült a padlásszobába, ahol alig volt annyi hely, hogy a derék alkalmatosságot tisztességgel felállíthassák. Ami pedig a művészt illeti: újabban tartózkodott tőle, hogy tiszteletét tegye a Kompánia heti összejövetelein, noha valamikor a társaság támasza és lelke volt. Röviden: Dick Tinto tisztelői attól féltek, hogy barátjuk a lajhár szokását követve megeszi a szállásául szolgáló fa utolsó zöld levélkéjét is, míg végül lezuhan a csúcsról, és éhen hal.

Én is megpróbálkoztam Dicknél néhány ilyen irányú célzással, mikor is azt javasoltam, hogy megbecsülhetetlen tehetségét inkább valamely más szférában kamatoztassa, és sürgősen hagyja ott a rétet, amelyet, mondhatni, az utolsó fűszálig letarolt már.

- Van ám egy akadálya az én elköltözésemnek - mondta barátom, s ünnepélyes tekintettel megragadta kezemet.

- Tartok tőle, hogy ez a háziúrnak járó számla - válaszoltam szívből jövő együttérzéssel. - Ha segítségére lehetnék e kényszerhelyzetben, az én szerény erőimmel...

- Sir Joshua lelkére! Nem! - válaszolta a nagylelkű ifjú. - Sohasem rántanám magammal barátomat a szerencsétlenségbe. Van egy lehetőségem arra, hogy visszanyerjem szabadságomat; és még egy közönséges pöcegöd್ರön is jobb keresztülmászni, mintsem börtönben maradni.

Nem egészen érttem, hogy mire gondol. A festészet múzsája szemmel láthatóan cserbenhagyta, hogy milyen más istennőhöz folyamodhatott nyomorúságában, ez titok volt számomra. Így is váltunk el, minden további magyarázat nélkül. Csak három nap múlva láttam viszont, amikor is felszólított, osszam meg velem a búcsúlakomát, amellyel Edinburgh-ba távozása előtt háziura óhajtotta megvendégetni.

Kitűnő hangulatban találtam Dicket. Fűtyürészett, míg festékeit, ecseteit, palettáit és egyetlen tiszta ingét kis tarisznyájába csomagolta. A hideg marhahús és a két korsó csodálatos barna sör, amit a földszinti társalgóban szolgáltak fel, bizonyította, hogy a gazdától a legjobb barátságban vett búcsút. Fúrta az oldalamat a kíváncsiság, vajon miként fordulhatott jóra ilyen hirtelen barátom sorsa. Azzal éppen nem gyanúsítottam Dicket, hogy az ördöggel cimborál, de sejtelmem se volt, miféle földi segítséggel tudott ilyen szerencsésen kimenekülni a bajból.

Észrevette kíváncsiságomat, és megfogta a kezemet.

- Barátom - szólt -, ön előtt is szívesen eltitkolnám a megaláztatást, amelyet el kellett szenvednem azért, hogy Ganderleugh-ból tisztességesen távozhassam. De mi haszna azt rejtegetni, amit felsőbbrendű kiválósága amúgy is szükségszerűen elárul? Az egész falu... az egész egyházközség... az egész világ felfedezi hamarosan, hogy mire kényszerítette a szegénység Richard Tintót.

Ekkor hirtelen egy gondolatom támadt... Elmémbe villant, hogy földesurunk ezen az emlékezetes reggelen a régi köppervászson helyett vadonatúj bársony vadásznadrágot hordott.

- Micsoda? - kérdeztem, s jobb kezem egymáshoz szorított mutató- és hüvelykujját jobb csípőmtől a bal vállamig húztam. - Csak nem merészkedtél le az atyai mesterséghez? Hát ráfanyalodtál, hogy újból gyümölcsötetni próbáld a tudományt, amelyre zsenge ifjúkorodban kapottak... a hosszú öltéseket, mi, Dick?

Szerencsétlen feltevésemet homlokráncolással és méltatlankodó megvetését jelző „pfuj” kiáltással utasította vissza, majd egy másik szobába vezetett, ahol is a falhoz támasztva, megmutatta Sir William Wallace fenséges fejét. A nevezetes fő oly irtóztató volt, mint amilyen csak akkor lehetett, midőn a gonosz Edward parancsára elválasztották törzsétől.

A festményt meglehetősen vastag deszkára követte el, melynek tetejét vassal díszítették, hogy a dicső képmás póznára függesztve cégérül szolgálhasson.

- Itt van, barátom - mondta -, Skócia dicsősége és az én gyalázatam... de nem, inkább azok gyalázata, akik a művészetet ilyen méltatlan és érdemtelen végletekre kényszerítik, ahelyett, hogy rangjához illően támogatnák.

Csitítani próbáltam meggyalázott és méltatlankodó barátom háborgó érzelmeit. Emlékeztettem, mint a mesebeli szarvas, ő sem vetheti meg azt a tulajdonságát, amely, lám, megmentette a bajból, mikor portré- avagy tájképfestői talentuma hiábalónak bizonyult. Mindenekelőtt dicsértem a festmény kivitelezését és felfogását. Aztán emlékeztettem: távolról sincs joga ahhoz, hogy megalázottnak érezze magát, mikor tehetsége nagyszerű bizonyítékát bocsátja közszemlére, sőt inkább szerencséjének tarthatja, hiszen egy ilyen nyilvános kiállítás után hírneve feltétlenül növekedni fog.

- Igaza van, barátom... igaza van - válaszolta szegény Dick, miközben szeme lelkesülten ragyogott -, miért is viszolyognék a... a... - keresgélte a megfelelő kifejezést - a szabadtéri művész elnevezéstől? Hogarth is így mutatkozott be egyik legjobb metszetében. Miként hajdan Domenichino vagy valaki más, a mi korunkban Morland is kipróbálta tehetségét ebben a modorban. És miért juttatnánk csupán a gazdagabb és előkelőbb osztályoknak azt az élvezetet, amelyet egy műalkotás kiállítása mindenkiben felkelthet? A szobrok is kinn állnak a szabadban: mi okból fukarkodnék hát jobban a festészet mesterművei bemutatásával, mint testvére, a szobrászat? De, barátom, rögtön válnunk kell: az ács egy órán belül itt lesz, hogy feltegye a - az emblémát; és őszintén szólva, minden filozófiám és az ön vigasztaló bátorítása ellenére is jobban szeretném elhagyni Gandercleugh-t a művelet megkezdése előtt.

Megosztottuk szívélyes házigazdánk búcsúlakomáját, majd egy darabon elkísértem Dicket Edinburgh-ba vivő útján. A falutól körülbelül egy mérföldre váltunk el egymástól, éppen amikor meghallottuk a fiúk távoli örömrivalgását, amellyel az új Wallace-fő felfüggesztését kísérték. Dick Tinto fűgében lépkedett, hogy kikerüljön a hallótávolságból; úgy látszik, a cégérfestő címmel mégse békítette ki sem azelőtti gyakorlata, sem újdonsült filozófiája.

Edinburgh-ban felfedezték és méltányolták Dick képességeit. Ebédekre hívták, és magára vont a több előkelő szépművészeti szakértő figyelmét. Ám ezek az urak sokkal készségesebben osztogatták a kritikát, mint a pénzt, noha Dick úgy gondolta, inkább pénzre volna szüksége, mint kritikára. Ezért aztán Londonba ment, hogy szerencsét próbáljon a tehetségnek eme univerzális piacán, ahol persze, mint a legtöbb nagy vásárban, sokkal több árut kínáltak, mint amennyi vevőre talált.

Dickről a legkomolyabban azt tartották, hogy figyelemre méltó ösztönös tehetséggel megáldott festő; öntudatos, derűlátó természetéből pedig az következett, hogy egy pillanatig sem kételkedett a végső sikerben. Most is hanyatt-homlok vetette magát a tömeg sűrűjébe, ahol mindenki azért könyököl, viaskodik, hogy észrevegyék, és konchoz jusson. Taposott, aminthogy őt is taposták, s elszántságával végül ki is harcolt magának bizonyos megbecsülést. Pályázott az Akadémiai díjra, képei voltak a Somerset House-beli kiállításon, és átkozta a rendező bizottságot. De szegény Dicket arra szánta végzete, hogy elveszítse a teret, amelyért olyan vitézül megküzdött. A szépművészet bizony alig ismer mást, mint kiemelkedő sikert vagy teljes bukást; mivel pedig Dick buzgóságával és szorgalmával sem tudta az előbbit bizto-

sítani, nyomorba jutott, ami az ő helyzetében az utóbbi lehetőség természetes következménye volt. Ideig-óráig ugyan élvezhette néhány nagy tekintélyű műbíráló pártfogását, olyanokét, akik abban lették legfőbb gyönyörűségüket, ha ízlés és kritika dolgában egyedülvalónak tudhatták magukat, s ezért véleményüket szántszándékkal úgy alkották meg, hogy eleve szemben álljon a világ ítéletével. Csakhogy hamarosan ezek is ráuntak szegény Tintóra, és ahogy az elkényeztetett gyermek eldobja megunt játékszerét, eldobták őt is, mint valami terhet. Félek, a nyomor utolérte, és elkísérte korai sírjáig, amelybe egy Swallow Street-i, alantas szállásról vitték, ahol bent háziasszonya szorongatta a pénzért, kint pedig végrehajtók lestek rá, míg végül a halál meg nem szabadította. A *Morning Post* néhány sorban megemlékezett az elhunytáról, nemeslelkűen felemlítve gyengébb stílusa ellenére is figyelemre méltó tehetségét. Utaltak egy hirdetésre is, amelyben Kencze úr, a jól ismert műkereskedő felhívta az arisztokráciát és a művelt világot, hogy amennyiben modern képgyűjteményét kiegészíteni szeretné, késedelem nélkül tekintse meg nála Richard Tinto Esq. néhány még kapható rajzát és festményét. Így végezte Dick Tinto: sajnálatra méltó példajaként annak a nagy igazságnak, hogy a szépművészetekben nincsen középút, és ha valaki képtelen a csúcsig kapaszkodni, jobb, ha egyáltalában rá sem teszi lábát a létrára.

Tinto emléke drága nekem. Visszagondolok sok-sok beszélgetésünkre; legtöbbjük jelenlegi feladatom körül forgott. Gyönyörűséggel beszélt előrehaladásomról, s egy díszes illusztrált kiadást tervezett címlappal és fejlécekkel, *culs de lampe*-pal amelyek mindegyikét az ő hazafias és baráti irónja rajzolná. Rábeszélt egy rokkant, vén őrmestert, hogy modellt üljön neki a *Bothwell, II. Károly testőré*-hez, a gandercleugh-i baktort pedig *David Deans*-hez használta. De miközben azt ajánlotta, hogy az elbeszélések illusztrálására egyesítsük tehetségünket, a dicshimnuszokat jó adag egészséges bírálattal kapcsolta össze, s ezeket szerencsére őszintén megmondta.

- Az ön alakjai - hangoztatta -, drága Pattiesonom, túl sokat használják a bagólesőjüket; túl sokat pofáznak - (elegáns frazeológia, amelyet Dick egy vándorszíntársulat díszletfestőjeként tanult) -, oldalakon keresztül más sincs, csak pusztá fecsegés és párbeszéd.

- A hajdani filozófus - válaszoltam - azt mondta: „Beszélj, hogy megismerhesselek”; és mi másban mutathatná be a szerző olvasóinak a *personae dramatis*-t érdekesebben és hatásosabban, mint a párbeszédben, amelyeknek során szavaival igazolja mindegyik a hozzáillő jellemet?

- Hamis következtetés - mondta Tinto. - Úgy gyűlölöm az ilyesmit, Péter barátom, akár az üres kancsót. Megengedem, az emberi érintkezésben valóban lehet némi értéke a szónak, nem adok igazat továbbá ama borissza püthagoreusnak sem, aki azt állította, hogy borospalack mellett a társalgás legfőbb megrontója: a beszéd. De azt már nem ismerem el, hogy a szépművészetek mestere kénytelen műve eszméjét szóban megtestesíteni, mert annak valósága és létezése másképp nem hat az olvasóra. Ami pedig a dolog másik oldalát illeti, Péter barátom, ha e történetek valaha nyilvánosságra kerülnek, az olvasók java része bizonyára egyetért majd velem, hogy a két szóval elmondható gondolatokat ön rendszerint oldalas párbeszédekben oldja föl, márpedig a magatartás, jellem és cselekmény kellően színezett, pontos rajza önmagában is megörökített volna minden megörökítésre érdemes momentumot, és megkímélt volna bennünket az örökös „mondta a nő”, „mondta a férfi”-tól, amellyel önnek oly szemmel látható gyönyörűségére szolgált lapjait telis-tele zsúfolni.

Azt válaszoltam, hogy barátom összetéveszti a ceruzát a tollal, s figyelmen kívül hagyja a két szerszám rendeltetése közt mutatkozó alapvető különbséget. A derűs és hallgatag művész, ahogyan egyik kiváló élő költőnk a festészetet elnevezte, szükségszerűen a szemre apellál, mert nem szólhat a fülhöz, míg a költészet, vagy a hozzá közelálló alkotások, éppen

ellenkezőleg, kénytelenek éppenséggel a fülhöz fordulni, ha a szemem keresztül nem tudnak érdeklődést kelteni.

Érvelésem korántsem kényszerítette két vállra Dicket. Azt állította róla, hogy a tények pusztán elferdítésén alapszik.

- A leírás - mondta - a regényíró számára ugyanaz, ami a rajzolás, a színezés a festőnek; a szavak a színei, s ha eszközét helyesen használja, éppoly hiánytalanul lelki szemeink elé varázsolhatja a színhelyet, mintha táblán vagy vásznon állna testi szemeink előtt. Ugyanazok a szabályok érvényesek mindkettőre. Régente - fűzte tovább - a párbeszéd túlbujánzása, a szerkesztés szószátyár és erőltetett módja azt eredményezte, hogy az elbeszélés sajátos művészete összekeveredett az egészen más műfajú drámával, amelynek lényege a dialógus, a színpadon ugyanis a beszéd kivételével mindent láthatunk: látjuk a személyeket, ruhákat és a cselekményt. Abból az alapigazságból pedig - folytatta Dick -, amely szerint semmi sem lehet unalmasabb, mint a dráma módszerével készült hosszú elbeszélés, természetesen következik, hogy ahol leginkább megközelítheted ezt az alkotásfajtát, s merő beszélgetésekből álló, hosszú jelenetekbe bonyolódasz, ott történeted menete rémisztően mesterkéltnak lesz, s nem kelthetsz érdeklődést, nem hatsz a fantáziára, holott ez neked egyébként türhetően szokott sikerülni.

Meghajlással fogadtam a vigasztalásul odabiggyesztett bókot, és úgy nyilatkoztam, hogy mindenestre hajlandó volnék legalábbis megpróbálkozni valamiféle célratörőbb stílussal, ahol is a szereplők többen cselekednek, és kevesebbet beszélnek, mint bármely előző kísérletemben. Dick jóváhagyta, és pártfogó bólintással megjegyezte, hogy miután ilyen tanulékonynak mutakozom, segítségére lesz múzsámnak, s olyan témát ad, melyet a maga művészetére való különös tekintettel ő már tanulmányozott.

- A hagyomány úgy tartja - mondja Dick -, hogy a történet igaz, csak hogy jó száz év telt el az események óta, így hát a részletek teljes pontossága némileg kétséges.

Így szólván, Dick Tinto megkereste mappájában a vázlatot, amelyből állítólag egy tizennégy-szer nyolc láb magasságú képet akart festeni. A rajz, hogy a megfelelő kifejezéssel éljek, ügyes volt; egy régimódi csarnokot ábrázolt, amelynek berendezése és bútorzata, ahogy ma mondanánk: „Erzsébet királynő korabeli” ízlésről árulkodott. A magas ablak felső tábláin átszűrődő fény egy gyönyörű nőre hullt, aki, úgy tetszett, szótlan rémülettel figyel két másik személy vitájának kimenetelét. Egyikük, egy ifjú, az I. Károly idejében divatos Van Dyck-ruhában, méltatlankodó, büszke arckifejezéssel, felemelt fővel és kinyújtott karral nem annyira kegyet kért, mint inkább jogát látszott követelni egy hölgytől, aki a nemtetszés és türelmetlenség keverékével hallgatta, s aki, tekintettel korára és némi hasonlóságra, a fiatal nő anyja lehetett.

Tinto valami titokzatos diadalmámmal mutatta be ezt a vázlatot, és úgy szemlélte, mint szerető szülő reményteljes gyermekét, megsejtve jövődő helyét a világban, lelki szemeivel előre látva azt a magaslatot, ahol az ifjú családja nevének majdnem becsületet szerez. Karhosszra tartotta tőlem, aztán közelebb hozta, rátette egy fiókos szekrényre, majd becsukta az alsó ablaktáblákat, hogy a kép felülről kapja a kedvező fényt, mindezek után visszament a kellő távolságra, magával vonva engem is; a kezével beárnyékolta az arcát, hogy a kedves tárgyon kívül minden mást mintegy kirekesszen a nyilvántartásból, végül pedig tönkretett egy írkat: nézőkét csavart belőle a műkedvelő avatatlanabb szemének irányítására. Azt hiszem, az én lelkesedésem nem állt egy szinten az övével, mert hevesen rám kiáltott:

- Pattieson úr, egy időben azt hittem, hogy van önnek szeme!

Bizonygattam, hogy változatlanul rendelkezem a látószervek közönségesnek mondható adományával.

- Becsületemre - mondta Dick -, esküdni mernék rá pedig, hogy vakon született, aki nem ismeri fel első pillantásra a rajz tárgyát és mondanivalóját. Nem akarom saját teljesítményemet dicsérni, hagyjuk ezt másoknak; ismerem a hiányosságaimat, és tisztában vagyok vele, hogy rajztechnikám és szinkultúrám tökéletesedni fog még az idővel, melyet művészetemnek óhajtok szentelni. De a felfogás... a kifejezés... az elrendezés... ezek elmondják a történetet mindenkinek, ha a vázlatra néz; és ha sikerül úgy megfestenem, hogy az eredeti elgondolás hiánytalanul érvényesüljön, a Tinto nevet többé nem homályosítja el sem az irigység, sem a cselszövés köde.

Ezt válaszoltam:

- Módszelett csodálom a vázlatot, de hogy kiválóságát teljesen megértsem, feltétlenül igényelném, hogy bővebben is kifejtsa a témát.

- Épp ezt nehezményezem - válaszolta Tinto. - Annyira hozzászókkott már az ön előadás-módjára oly jellemző, hátborzongatóan homályos részletekhez, hogy képtelen átélni az azonnali és megvilágító erejű felismerést, amelynek fénysugara nyomban keresztüljárja az emberi elmét, amint a szem akár egyetlen jelenet szerencsés és kifejező kombinációját megpillantja; s amely a pillanat tükrében, a helyzetben, a mozdulatokon, az arckifejezésen keresztül nemcsak az ábrázolt személyek elmúlt élettörténetét, nemcsak a jelenlegi konfliktus mibenlétét vetíti elénk, hanem felemeli a jövő fátyolát, és majdani sorsukat is sejteti.

- Ebben az esetben - válaszoltam - a festészet túltesz a híres Gines de Passamont majmán is, mert az csak a múlt és a jelen dolgaiba ártotta belé magát. Sőt felülmúlja magát a természetet is, ahonnan a témáit veszi, mert kijelentem önnek, Dick barátom, hogyha bekukucskálhatnék ebbe az Erzsébet-korabeli szobába, és a festett alakokat hús-vér valójukban látnám magam előtt, akkor sem tudnék egy jottával sem többet a problémájukról, mint így, hogy e vázlatot nézem. Úgy általánosságban a fiatal hölgy ellankadt pillantását és ama nyilvánvaló igyekezetet tekintve, amivel ön az úriembernek lehetőleg igen csinos lábat próbált adományozni, nos, efféle jelzések nyomán feltételezném csupán, hogy valami szerelmi ügy lehet kettőjük között.

- Valóban merész feltételezés, mondhatom! - gúnyolódott Tinto. - Hát nem látja a méltatlankodó komolyságot, amellyel a férfi sürgeti kérését... aztán a fiatal nő ellenállásra képtelen, tehetetlen kétségbeesését... no meg az idősebb hölgy arcán a hajthatatlan elhatározás szigorúságát; a tekintetét, mely egyszerre fejezi ki azt, hogy az asszony tudatában van rossz cselekedetének, és a szilárd eltökélést, hogy kitart amellett, amibe kezdett?

- Ha e tekintet mindezt kifejezi, drága Tintóm - szakítottam félbe -, akkor az ön ceruzája bátran versenyre kelhet Mr. Puff dramatizáló készségével, ahogyan az a *Kritikus* hasábjain megmutatkozott, midőn a szerző Lord Burleigh kifejező fejrészében egész bonyolult kinyilatkoztatást magyarázott bele.

- Drága jó Péter barátom - válaszolt Tinto -, úgy látom, ön végképp javíthatatlan; de szánelom fog el dőresége láttán, és nem kívánám, hogy emiatt elessék a kép megértésének gyönyörétől, valamint attól a nyereségtől, amelyet egy jó téma, egyenest az ön tollára váró beszéltárgy felfedezése jelent. Tudnia kell, hogy a múlt nyáron, amint East Lothian és Berwickshire partvidékén rajzolgattam, engedtem a csábításnak, és átrándultam a lammermoori hegyekbe, mert azt mesélték, hogy azon a területen antik maradványok vannak. A legmélyebb hatást egy ősi kastély romjai tették rám; ebben a házban volt valaha az emitt látható Erzsébet-korabeli terem, vagy minek is nevezted az imént. Két vagy három napig a várrom szomszédságában tartózkodtam egy tanyán. Az idős gazdasszony jól ismerte a kastély történetét és a falak közt

lepergett hajdani eseményeket. Az egyik história olyan érdekes és különleges volt, hogy nem tudtam eldönteni, mit szeretnék jobban: a vidék relikviáit, régi romokat, megyebet lerajzolni, vagy inkább egy nagyszabású történeti kép formájában megjeleníteni az ott történt különös eseményeket. Íme a jegyzeteim - mondotta szegény Dick, átnyújtva egy kusza papirosköteget, egy nyaláb, részben ceruzával, részben tollal keresztül-kasul szántott irkafirkát, amelynek lapjain karikatúrák körvonalai, őrtornyok, malmok, öreg ormok, galambdúcok vázlatai vitatták el a helyet az emlékeztetőül papírra vetett feljegyzésektől.

Mégis nekikezdttem, s amennyire tudtam, kibontogattam a kézirat anyagát és lényegét, hogy azután, végül is, az itt következő mesét szőjem belőle. Részben, de nem teljesen, Tinto barátom tanácsát követtem: megpróbáltam elbeszélésemet inkább leíróvá, mint drámaivá tenni. Kedvenc hajlamom időnként mégis erőt vett rajtam, és alakjaim, mint sokan mások is ezen a beszélő világon, időnként jóval többet beszélnek, mint amennyit cselekednek.

Második fejezet

De mi miénk, nincs még, urak, kezünkben;
Kevés, hogy az ellenség megszaladt,
Midőn természete oly újhodékony.

(VI. HENRIK, II. rész;
Németh László fordítása)

A termékeny East Lothian-i síkságra leereszkedő hegyszoros vagy hágó torkolatánál régente hatalmas várkastély állt, amelynek ma már csak romjai láthatók. Hajdani urai tekintélyes és harcias bárók voltak, nevük, mint kastélyuké is: Ravenswood. Családfájuk egészen a messzi őskorig eresztette gyökerét, s a nemes lordok az évszázadok során összeházasodtak a Douglasokkal, Hume-okkal, Swintonokkal, a Hay családdal és a megye többi befolyásos, előkelő famíliájával. Történetük gyakran belevegyült Skócia történelmébe, tetteiket feljegyezték a krónikákban. Ravenswood kastélya Berwickshire (vagy ahogy Skócia délkeleti tartományát nevezik: Merse) és Lothian határán, a hegyszorosban épült, s úgyszólván uralkodott a hágó fölött, amiből következik, hogy háborúban és belviszályban egyaránt fontos csomópontnak számított. Gyakran ostromolták hevesen, védték kitartóan, s a vár urai természetesen jelentős szerepet játszottak a történetekben. De, mint minden a nap alatt, a család sorsa is forgandónak bizonyult. Címerük a tizenhetedik század közepe táján bizony sokat veszített hajdani fényéből. A forradalom idején azután a Ravenswood kastély utolsó ura kénytelen volt megválni az ősi családi fészektől, s egy magányos, tengermosta örtoronyban keresett menedéket, amely a Saint Abb's Head és Eyemouth falucskák között elterülő kietlen partvidéken emelkedett, és az elhagyatott, háborgó „Német-tenger”-re tekintett alá. Új lakhelyét elvadult legelők sötét birodalma övezte: vagyonának végső maradéka.

Ravenswood lord, a tönkrement család feje, semmiképp sem hajlott arra, hogy gondolkodásmódját az új körülményekhez igazítsa. Az 1689-es polgárháborúban a legyőzöttek oldalán állt, s noha életét és birtokát sikerült megmentenie, nevén folt esett; címét elvesztette. Most már csak udvariasságból szólították Ravenswood lordnak.

Ez a rangjától megfosztott nemesúr vagyon helyett csupán kevélységet és féltelenséget örökölt családjától, s mivel szentül hitte, hogy nemzetségének végromlása egy bizonyos személy műve, keserű szívének minden gyűlöletét erre az emberre zúdította. Az a boldog birtokos volt az illető, aki megvette Ravenswoodot és a hozzá tartozó domíniumokat, melyektől a ház örökösének meg kellett válnia. Családja a Ravenswood lordnál újabb keletű volt, hatalomra és politikai tekintélyre csak a nagy polgárháborúk idején tett szert. Ő maga jogot tanult, s magas rangú állami hivatalnok volt, de egész élete kétes jellemre vallott, olyan emberére, aki ügyesen halászik a pártviszálytól felkavart és idegenből kormányzott ország zavaros vizében. Értett ahhoz, hogy sok pénzre tegyen szert ott is, ahol kevés gyűjtenivaló akadt. A vagyon becsét, s a különféle módokat, amellyel azt gyarapítani lehet, egyaránt jól ismerte, és mindezt hatalma és befolyása növelésére használta fel.

Ilyen adottságok és ismeretek birtokában tehetséges és veszélyes ellenfele volt a büszke, neves Ravenswoodnak. Az emberek sokat vitatkoztak azon, hogy indokoltan gyűlöli-e őt a báró. Egyesek szerint az egész viszály oka a féltékeny és bosszúálló természetű Ravenswood lord volt, ki nem tudott belenyugodni abba, hogy kastélya és ősei birtoka, noha becsületes adásvétellel, idegen kézbe került. De a többség, egyaránt készen arra, hogy a gazdagot távollétében

becsmérelje, szemtől szembe pedig hízelegjen neki, kevésbé jóhiszeműen vélekedett. Azt beszéltek, hogy a főpecsétőr (ilyen magasra emelkedett Sir William Ashton) a ravenswoodi birtok megvétele előtt jelentős pénzügyi tranzakciókat bonyolított le az akkori tulajdonossal. Vajon kettőjük közül melyik lehetett előnyösebb helyzetben, melyikük szabta meg a feltételeket a szövevényes üzleti ügyekből fakadó követelések tisztázásakor? Ilyesfélét kérdezgettek, inkább sejtelmekre, mint tényekre támaszkodva. Gyakran hangsúlyozták, hogy a hideg jogász, a számító politikus szükségszerűen fölényben kellett legyen a forrófejű, lobbanékony, meggondolatlan ember fölött, akit könnyűszerrel becsalhatott a törvények útvesztőjébe és pénzügyi manipulációk csapdáiba.

A kor szelleme pedig tápot adott az efféle gyanúnak. „Nem volt király Izraelben e napokban.” Mióta VI. Jakab eltávozott, hogy a gazdag, hatalmas Anglia koronáját megszerezze, Skóciában az arisztokrácia egymással versengő pártokra szakadt, s az uralkodó váltakozva ruházta hatalmát arra, amelyik a legsikeresebben intrikált a londoni udvarban. A rezsím bajai ahhoz az írországi bérlőéhez hasonlítottak, ki egy távollévő földesúr birtokán gazdálkodik. Nem volt olyan főhatalom, amely az egész nép érdekeit képviselte volna, s amelyhez az elnyomottak igazságért és kegyelemért fellebbezhettek volna zsarnok uraikkal szemben. Mert lehet az uralkodó bármilyen henye, bármennyire önző, sőt hatalmaskodásra hajlamos, önérdeke a szabad országban mégis olyannyira összefonódik az egész nép érdekeivel, s tulajdon tekintélyére nézve is oly nyilvánvalóan végzetes következményekkel járna, ha ezt az egységet megbontani próbálná, hogy a józan politika és a természetes jóérzés egyaránt az alattvalók törvény előtti egyenlőségét sugallja, s azt, hogy a trónnak igazságosságra kell épülnie. Még a hírhedt zsarnokok és trónbitorlók is szigorúan megtorolták a jobbágyaikon esett sérelmet, s ritkán fordult elő, hogy hatalomféltés, vagy önös indulat útját állta volna a pártatlan ítélkezésnek.

Egészen más a helyzet azonban, ha az idegenben élő uralkodó hatalmát egy arisztokrata-csoport vezetőjére ruházza, akit a szemben álló párt szüntelen versengésre kényszerít, s arra, hogy leszámoljon az ellenséges törekvésekkel. Kormányzásának rövid, bizonytalan idejét arra kell használnia, hogy párthíveit megjutalmazza, tekintélyét növelje, ellenfeleit pedig elnyomja és megsemmisítse. Még a legbecsületesebb alkirály, maga az ezeregyéjszakai Abúl Hasszán sem mulasztotta el, mikor egy napig kalifa volt, hogy ezer arany kiosztásával kedveskedjék háza népének, s a skót alkirályok, akik hatalmukat pártjuk erejének köszönhették, hasonló eszközökkel jutalmazták híveiket.

A pártoskodás főként az igazságszolgáltatást fertőzte meg. Alig akadt olyan jelentősebb per, amelynek során a bírák ilyen vagy olyan okot ne találtak volna a részrehajlásra, s oly kevésbé álltak ellent a kísértésnek, hogy szégyenteljesen közmondásossá vált: „Mutasd meg az embert, s én megmutatom a törvényt.” A korrupció egyre durvább és erkölcstelenebb korrupciót szült. Ki is várhatott volna személyes motívumoktól független döntést az olyan bírótól, aki szent tekintélyét egyszer barátja támogatására, másszor meg ellensége tönkretételére használta, és ítéleteit családi vagy politikai kapcsolatai határozták meg? Széltében-hosszában elterjedt hát a hír, hogy a szegény peres fél becsületénél jóval többet nyom az igazság mérlegén a gazdag ember odavetett pénztárcája. A törvény szolgái még csak aggályoskodást sem színleltek a megvesztegetéssel szemben. Az érdekeltek ezüsttárgyakat, pénzes zacskókat küldtek a királyi ügyésznek, hogy megnyerjék a pártfogását. Egy kortárs író szerint úgy szórták elé az ajándékokat, mint a pelyvát, s még csak annyi szemérem sem volt bennük, hogy az efféle mesterkedést titokban vigyék végbe.

Ilyen időkből azután még csak túlzott rosszhiszeműséget sem kíván a feltételezés, hogy egy törvénytörő gyakorlattal rendelkező államférfi és győzelmes politikai csoport hatalmas tagja találhatott és használhatott olyan eszközöket, amelyek előnyhöz juttatták kevésbé ügyes és

kevésbé kegyelt ellenfelével szemben. Még akik úgy vélekedtek is, hogy Sir William Ashton kényes lelkiismerete tiltakozna az effajta előnyök kihasználása ellen, azok sem vonták kétségbe, hogy a lord ambícióját, gazdagsága és befolyása növelésére irányuló vágyát bizonyára hathatósan ösztönzik (akárcsak hajdanán Macbethet vakmerő céljai felé) a felesége buzdításai.

Lady Ashton előkelőbb családból származott, mint a főpecsétőr, s a hölgy a legnagyobb mértékben ki is használta ezt az előnyt: mindenképpen azon igyekezett, hogy magas összeköttetései révén megnövelje és kiterjessze férje befolyását másokra... no meg titokban a sajátját magára a nemes lordra. A valaha gyönyörű asszony megjelenése előkelő és királynői volt. A természet hatalmas energiákkal, heves szenvedélyekkel ajándékozta meg, a tapasztalat pedig megtanította rá, hogy az előbbieket hasznosítsa, az utóbbiakat, ha már mérsékelni nem tudja, legalábbis elleplezze. A vallásosság külső formáihoz mereven ragaszkodott; vendégeiről pénzt, fáradságot nem kímélve fényűzően gondoskodott; magatartása és modora, kora skót szokásainak megfelelően, méltóságteljes és komoly volt: feszes etikett szabályozta minden lépését. Leheletnyi rágalom sem férhetett jelleméhez. És mégis, mindeme tiszteletre méltó tulajdonságai ellenére Lady Ashtonról ritkán beszéltek szeretettel vagy gyöngéden. Túlságosan nyilvánvaló volt, hogy cselekedeteit az érdek (ha talán nem is a sajátja, de mindenképp a család érdeke) irányítja, s ahol ez a helyzet, nehéz a rosszindulatú, kíméletlenül ítélkező közvéleményben pusztá külsőségekkel tiszteletet kelteni. Legnyájasabb udvariaskodásai és bókjai között kétségtelenül éppoly kevésbé tévesztette szem elől célját, mint a kiszemelt áldozata fölött köröző sólyom; a rangjabeliek ezért fogadták némi kétellyel és gyanakvással figyelmességeit. Alárendeltjei hasonlóképpen éreztek iránta, azzal megtévezve, hogy ők féltek is tőle, mint a tűztől, ami hasznára vált a ladynek: kívánságait ugyanis készségesen teljesítették, parancsainak vakon engedelmeskedtek, de végső soron kárára is, mert a félelem nem fér össze a ragaszkodással és becsüléssel.

Azt beszéltek, hogy a férje is, noha annak karrierjét tehetségével és ügyességével oly erőteljesen támogatta, inkább tiszteletteljes félelmet, mint gyöngéd bizalmat érzett iránta. Hírek szerint olykor maga is úgy gondolta, hogy pozíciójáért házi rabszolgaságával túl nagy árat fizetett. Ez azonban csak gyanú volt, biztosat nem tudtak. Lady Ashton ura becsületét a magáénak tekintette, s tisztában volt vele, mekkorát csökkenne a férfi értéke az emberek szemében, ha azt tartanák róla, hogy felesége vazallusa. A vitákban mindig férje csalhatatlan véleményével érvelt, ízlését mérvadónak tekintette, érzelmeit azzal a tisztelettel fogadta, amellyel az engedelmes hitves nyilvánvalóan tartozik olyan jellemes és magas rangú férfinak, mint amilyen Sir William Ashton. De mindez csak hamis látszat volt; azok, akik közéről, s talán némi malíciával figyelték a házaspár életét, úgy gondolták, hogy a szilárdabb jellemű, előkelőbb származású, sokkal célratörőbben nagyravágyó, kevély asszony kissé megveti férjét, míg az inkább féltékenységgel vegyes félelmet, mint szerelmet vagy csodálatot érez iránta.

Mindamellet Sir William Ashtont és nejét elválaszthatatlanul összekötötte az érdekek azonossága. Szívélyesség ugyan nem volt köztük, de igyekeztek egyetértően cselekedni. Jól tudták, ha meg akarják szerezni a világ tiszteletét, tanúsítaniuk kell az egymás iránti megbecsülés minden külső jelét.

Házasságukat több gyermek születése koronázta meg, közülük három maradt életben. Az elsőt, az idősebb fiút, utazásai távol tartották otthonától; a második, egy tizenhét éves lány, és a harmadik, egy tizennégy év körüli fiú szüleivel a Skót Parlament és Titkos Tanács ülészsaka idején Edinburgh-ban lakott, máskor meg a Ravenswoodi öreg, gótikus kastélyban, amelyet a főpecsétőr a tizenhetedik század stílusában épült új lakrészekkel bővített.

Allan Ravenswood lord, az ősi kastély, s a hozzá tartozó hatalmas uradalom hajdani birtokosa, egy ideig sikertelenül pereskedett utódjával előző üzleti ügyeik több kétes pontja felett; a viták

természetesen egytől egyig a gazdag és befolyásos vetélytárs javára dőltek el. Végül is a halál zárta le a pört, magasabb bíró elé idézve Ravenswood lordot. Élete fonalát, melyet az idő amúgy is elvászított, a tehetetlen őrjöngés és dühroham szakította el, mikor hírért vette, hogy elvesztette hatalmas ellenfele ellen indított utolsó perét is, melyben inkább a méltányosság, mint a betű szerinti törvény szólhatott volna mellette. Fia, aki tanúja volt haláltusájának, úgy hallgatta az ellenségre szórt átkokat, mintha ezzel a bosszút kapta volna apjától örökül. Féktelen szenvedélyét, mely ősidők óta hibája a skót jellemnek, most más körülmények is szították.

Novemberi reggel volt, az óceán felett tornyosuló sziklák sűrű, nehéz ködbe burkolóztak, mikor Ravenswood lord utolsó, zaklatott éveinek színhelyén az ősi, félig romba dőlt torony kapuja megnyílt ura előtt, hogy földi maradványait elszállítsák egy sokkal kietlenebb és elhagyottabb hajlékba. A halál előtt nélkülözött kíséret fénye újra felragyogott a lord körül, midőn a feledés birodalmába indult.

A bejárat alacsony boltíve alatt zászló zászló után jelent meg az ősi família és a rokonság sokféle címerével, jelvényével. A szomorú menethez igazodó, visszafogott léptű lovakon az ország legelőkelőbb nemesei kísérték a koporsót mély gyászba öltözötten. Fekete fátylas trombiták vontatott, méla dallama kísérte a lassú processziót. A menet az alacsonyabb rangú gyászolók és cselédek végeláthatatlan sora zárta be. Ezek még a kastély küszöbéig sem értek, mikor az elsők már eljutottak a kápolnáig, ahol örök nyugalom várta az elköltözöttet.

A kor szokásaival ellentétben, sőt törvényei ellenére, a skót püspöki egyház miseinges papja fogadta a tetemet, készen arra, hogy az egyházi szertartás szerint beszentelje a koporsót, s megtartsa a gyászbeszédet. Ez volt Ravenswood lord utolsó kívánsága, amelynek készséggel eleget tettek a tory-párti urak, vagy ahogy szívesen nevezték magukat: lovagok. Közéjük tartozott a halott legtöbb rokona. A presbiteriánus egyházi hatóság tekintélye elleni nyílt lázadásnak minősítette a szertartást, s ezért a legközelebb lakó titkos tanácsoshoz, a főpecsét-örhöz fordult, kérelmezve, hogy bocsásson ki parancsot, mely azt megakadályozza. Így történt, hogy mikor a lelkész kinyitotta imakönyvét, a törvény embere néhány fegyveres kíséretében előlépett, és megtiltotta, hogy beszéljen. A durva önkény, mely az egész gyülekezetet mélységesen felháborította, legérzékenyebben az elhunyt egyetlen fiát sértette, a húsz év körüli Edgart, vagy ahogy általában nevezték: „Ravenswood úrfi”-t. Kardjára csapott, s a maga felelősségére megparancsolta, hogy a hivatalos személy tartózkodjék a további beavatkozástól, majd felszólította a lelkészt a szertartás folytatására. A törvény embere megpróbált eleget tenni küldetésének, de egyszerre száz kard szikrázott a levegőben, s így kénytelen volt beérni annyival, hogy ismételten tiltakozzék az erőszak ellen, mellyel megakadályozzák kötelessége teljesítésében. Félrehúzódtott, mogorván és komoran szemlélte a szertartást, magában dünnyögve, mint aki azt mondja: „Megkeserültek ti még ezt a napot, s azt, hogy tisztemben feltartóztatatok.”

A jelenet festő vásznára kíváncsított. A botránytól remegő, biztonságát féltő lelkész a halottasház boltíve alatt kapkodva és kelleetlenül recitálta az egyházi szertartás szövegét, beszélt a pornak a porról, a hamunak a hamuról, a kevélység hiábavalóságáról és a gazdagság múlandóságáról. Körötte az elhunyt rokonai. Magatartásuk inkább haragot, mint bánatot tükrözött, fenyegetően kivont kardjuk éles ellentétben állt gyászruhájukkal. Csupán az ifjú ember arcán látszott, hogy a harag egy pillanatra átadja helyét a mélységes levertségnek, amint legközelebbi hozzátartozóját, úgyszólván egyetlen barátját ősei sírjába helyezték. Az egyik rokon látta, hogy a dalia halottsápadtra vált, midőn a szertartás rendjében a legközelebbi hozzátartozó gyászos kötelessége következett: a tetem lebecsátása a sírboltba, ahol málladozó koporsók mutogatták elrongyolódott bársonyukat, megfakult ércvereteiket, s várták, hogy

közéjük érkezzék, aki társuk lesz majd a romlásban. Egy rokon odasietett, és felajánlotta segítségét, Edgar Ravenswood azonban néma mozdulattal visszautasította. Szilárdan, egyetlen könnycsepp nélkül végezte utolsó szolgálatát. A követ a sírra hengerítették, a kripta ajtaját bezárták, s a nehéz kulcsot az ifjú magához vette.

Amint a gyászmenet elhagyta a kápolnát, az úrfi megállt a gótikus szentélybe vezető lépcsőn, s e szavakkal fordult a gyülekezethez:

- Nemes urak, barátaim! A mai napon nem közönséges módon adtátok meg a végtisztességet elhunyt rokonotoknak. Mindenkinek e széles világ valahány más vidékén, mindenkinek, mondom, még a legutolsó keresztény embernek is joga van ahhoz, hogy úgy temessék el, amint illik. Véretekől ezt a mai napon megtagadták volna, pedig nem a legalávalóbb skót nemzetiségből származik. Bátorságotokon múlt, hogy ez nem sikerült. Mások áhítatos csendben, gyász és könnyek között temetik halottjukat, a mi szertartásunkat betolakodott bérencek és latrok gyalázták meg, s felebarátunk eltávozása miatt érzett bánatunkat a jogos felháborodás pírja üzte el arcunkról. De én tudom, melyik tegezből repült ki a nyíl! Aki e sírt ásta, csak az eszelhette ki ezt a kegyetlenséget, és verjen meg az Isten, ha nem fizetek meg neki és családjának a romlásért és gyalázatért, amelyet rám és enyéimre hozott!

A gyülekezetből sokan a jogos harag bátor kitörését dicsérték ezekben a szavakban, de a hűvösebb vérmérsékletű, józanabb ítéletű emberek nem értettek egyet a beszéddel. Úgy gondolták, Ravenswoodnak kevés a vagyona ahhoz, hogy tovább dacoljon ellenségével, kit haragja nyílt hangoztatásával szükségképpen végleg maga ellen ingerel. Aggodalmaik azonban, legalábbis az ügy közvetlen következményeit tekintve, egyelőre alaptalanoknak bizonyultak.

A gyászolók visszatértek a toronyba, hogy a szinte mindmáig megőrzött skót szokás szerint halotti torral róják le kegyeletüket az elhunyt emléke iránt, hogy a fájdalom házát dőzsöléssel és vidám kurjongatással verjék fel, s a bőséges és pazar vendéglátás költségeivel csökkentsék az örökös amúgy is igen korlátozott jövedelmét. Annyi szent, furcsán adták meg a végtisztességet! De hát így írta elő a szokás, melyet ez alkalommal be is tartottak annak rendje és módja szerint. Az asztal borban úszott, az udvaron a cselédség ünnepelt, a konyhában s a kamrában a bérlők. Ravenswood kétévi jövedelme alig fedezte a gyászlakoma költségeit. A bor mindenkinél megtette a magáét, kivéve Ravenswood úrfit... mert ezt a címet viselte most az ifjú, miután az apjától reámaradt ranghoz nem volt többé joga. Míg körbeadta a kupát, melyet az ő ajka nem érintett, hallgatta, hogyan szórnak ezer átkot a főpecsétőrré, s milyen szenvedélyesen tiltakoznak a Ravenswood ház becsületét ért sértések ellen. Mogorván, sötét arccal meredt maga elé, s pontosan tudta, hogy ezek a kifakadások másnapra éppúgy szétpattannak, mint a kehely szélén vöröslő buborék, elszállnak, akár csak a borgőz a körötte ülő lázadók fejéből.

Az utolsó palack is kiürült. A vendégek induláshoz készülődtek nagy fogadkozások közepette, melyeket másnap elfelejtenek, vagy ha úgy vélik biztonságosabbnak, még ünnepélyesen vissza is vonnak.

Ravenswood alig titkolt megvetéssel búcsúzott tőlük, s végigtekintett omladozó hajlékán, mely végre megszabadult a zajgó vendégseregétől. Visszatért az üres csarnokba, mely most kétszeresen pusztának tűnt, amióta elült a falai közt oly soká visszhangzó zsvivaj. Tágas terét most fantomok népesítették be, amelyeket a fiatal Ravenswood képzelete idézett föl: a nagynevű ház bemocskolt becsülete, hanyatló szerencséje jelent meg előtte, majd tulajdon sok-sok szétfoslott reménye, s végül a másik család diadala, azoké, akik az övét romlásba

taszították. Az amúgy is mélabúra hajló ifjúnak valóban tág tere nyílt itt az elmélkedésre. Gondolatai mélyen jártak; tanújuk nem volt.

A jámbor paraszt, valahányszor idegen utazóknak mutogatja a romba dőlt vártornyot, mely mindmáig koronaként ékeskedik a meredek parti sziklán, s fenségesen tekint alá a háborgó habokra, noha lakatlan bástyái közt régóta csak a sirályok és kormoránok tanyáznak, most is váltig bizonygatja, hogy Ravenswood úrfi valamely gonosz lelket idézett meg azon az éjszakán a reménytelenség keserű kiáltásaival, s az elkövetkező események szöttese e baljós hatalom keze műve.

Ó, jaj! Miféle gonosz sugallhat kárhözatosabb tanácsot, mint önnön elvakult, féktelen szenvedélyeink?

Harmadik fejezet

Ég jóslata volt, így szólt a király,
Hogy fegyvert fogsz reám.

(WILLIAM BELL: CLIM O' THE CLEUGH)

A törvényszolga, akinek hivatali tekintélye nem volt elegendő ahhoz, hogy Ravenswood lord gyászszertartását félbeszakítsa, mindjárt a temetés utáni reggelen a főpecsétőr elé járult, és sietve jelentette, hogy feladatát nem végezhetette el, mert ellenállásba ütközött.

Az államférfi tágas könyvtárszobájában üldögélt, amely a régi ravenswoodi kastély hajdani díszterme lehetett. Ezt bizonyították a mennyezet gesztenyefa boltozatán és a szárnyas ablak festett üvegén ékeskedő címerek. Az ablaktáblákon átszűrődő fénysugár könyvektől roska-
dozó, hosszú falipolcok valóságos emeletei közt futott végig; súlyos kötetek sorakoztak itt egymás mellett, tudós szerzetesek és törvénytudományok írásai, az akkori idők skót történe-
szeinek legfontosabb, legnagyobb becsben tartott forrásmunkái. A masszív tölgyasztalon és olvasóállványon levelek, kérvények, pergamenek tömege hevert rendetlen összevisszaságban. Ezeknek böngészése volt Sir William Ashton életének legfőbb gyönyörűsége, s egyben leg-
fárasztóbb gyötrelme. A főpecsétőr komoly, előkelő megjelenése illett a magas állami méltó-
ságot viselő emberhez. Az idegen aligha fedezhette fel, hacsak nem sürgős, személyi fontos-
ságú ügyek hosszú, bizalmas megbeszélése során, hogy a lord döntéseiben némi habozás és bizonytalanság nyilvánul meg, mely alapján óvatossá, félénk természetűvé árukkodik. Mivel nagyon is jól tudta, hogy ez a tulajdonság mennyire befolyásolja egész jellemét, büszkeségből és politikából egyaránt a legnagyobb igyekezettel rejtegette mások előtt.

Látszólag higgadtan hallgatta végig a túlzó jelentést a temetésen történt felfordulásról, mely odáig fajult, hogy előidézői megsértették az állam, az egyház és az ő tekintélyét. Még a fiatal Ravenswood és mások egyenesen feléje irányuló támadásait, szitkait és fenyegetőzéseit hűségesen elismételő beszámoló sem hozta ki a sodrából. Türelmesen végighallgatta, amit a hírhozó meghamisítva és felnagyítva előadott a szertartást követő toron elhangzott tósztokról és veszélyes átkokról. Végül minden részletet feljegyzett, azoknak a nevével együtt, kik szükség esetén a vád tanúi és igazolói lehetnek, majd elbocsátotta az informátort. Jól tudta, hogy a fiatal Ravenswoodnak most már nemcsak a vagyonával, hanem a személyes szabadságával is rendelkezhet.

Amikor az ajtó becsukódott a törvény szolgája mögött, a lord egy pillanatig még mozdulatlanul a helyén maradt, mély töprengésbe merülten, aztán felkelt székéből, öles léptekkel róttá keresztül-kasul a termet, mint aki hirtelen energikus döntésre készül. - A fiatal Ravenswood -
dünnyögte - most már az enyém... az én tulajdonom... önként adta magát a kezembe, és hajolni fog, vagy megtörik. Jól emlékszem még apja elszánt, megátalkodott makacsságára, ahogyan pontról pontra körömszakadtáig védte az igazát. Nem felejtettem el, hogyan hiúsította meg az egyezkedési kísérleteket, hogyan sodort perlekedésekbe, s ha másként nem vitathatta jogaimat, hogyan igyekezett jellememet megtámadni. A fia!... ez az Edgar... ez a forrófejű, kelekótya gyerkőc már a kikötőben zátonyra vitte hajóját. Hozzá kell fognom a munkához, ha nem akarom, hogy valami kedvezőbb szélfordulattal esetleg még elvitorlázzék. Ha ez a memorandum megfelelő módon kerül a Titkos Tanács elé, a fiú tette csakis súlyos zendülésnek értelmezhető, mely a polgári és egyházi hatóságok méltóságát egyaránt sérti. Szigorú büntetést lehet rá kiszabni. Jó lenne letartóztatási paranccsal Edinburgh-ba vagy

Blackness Castle-ba zártni, sőt ilyen szavak és kijelentések tömegére még hazaárulási vádat is lehet építeni, de Isten ments, hogy idáig vigyem ezt az ügyet, nem, nem akarom!... Nem akarok az életéhez nyúltni, még ha hatalmamban állna is. Pedig ha életben marad, ha megéri az idők változását, mi lesz abból? Visszaköveteli jogait - esetleg bosszút is áll. Ha jól tudom, Athole annak idején felajánlotta támogatását az öreg Ravenswoodnak, és íme, a fia máris kakaskodik, latba veti minden nyomorúságos kis befolyását, hogy pártütést szítson. Jó eszköz lenne ő azok kezében, akik alig várják, hogy kormányzatunk megbukjék.

Miközben ezek a gondolatok kergetőztek a ravasz államférfi fejében, s miközben elhitette magával: barátainak, pártjának és önnön magának érdeke, biztonsága készíti rá, hogy a fiatal Ravenswooddal szemben adódó előnyt a lehető legalaposabban kiaknázza, a főpecsétőr íróasztalához ült, és szövegezni kezdte jelentését, amely tájékoztatja a Titkos Tanácsot a Ravenswood lord temetésén történt rendzavarásról, s arról, hogyan szegültek szembe az ott egybegyűltek az ő határozott parancsával. Tisztában volt azzal, hogy a legtöbb érdekelt neve, és maga a tény is gyűlöletesen cseng majd kormányzótársai fülében, s hihetőleg arra sarkallja őket, hogy a fiatal Ravenswood esetéből *in terrorem* példát statuáljanak.

Mégis kényes kérdés volt valahogyan úgy megválasztani a kifejezéseket, hogy azok önmagukban bizonyítsák a fiatalember bűnét, és mégse keltsék azt a visszatetsző és szégyenteljes látszatot, hogy ezt éppen ő, Sir William Ashton, az apa régi ellenfele sugallja. Mialatt a szerkesztés munkájával foglalkozott, fáradtságosan keresgélve a szavakat, amelyek Edgar Ravenswoodot tüntetik fel a zavargás okául, anélkül, hogy kifejezetten vádat emelnének, Sir William Ashton föltekintett egy pillanatra munka közben, s a terem boltíves mennyezetét támasztó gyámkőbe vésve éppen annak a családnak a címerét pillantotta meg, amelynek örökösét lenyilazni, a törvény hálójával elejteni készült. Fekete bikafő volt a címerben, a jelmondat: „Kivárom az időmet!” A jelmondathoz fűződő történet különösen és lenyűgözően keveredett a lord jelen elmélkedéseinek tárgyával.

Úgy szólt a szájhagyomány, hogy Malisius de Ravenswoodot valamikor a tizenharmadik században csalárdul megfosztották kastélyától és birtokától, s a nagy hatalmú bitorló egy ideig békeességben élvezte zsákmányát. Végül egy gazdag lakoma estjén Ravenswood, aki kileste a kedvező alkalmat, hűséges csatlósai kis seregével benyomult a kastélyba. A vendégek türelmetlenül várták a vacsora felszolgálását, amit a kastély akkori ura harsányan követelt. Ravenswood, aki erre az alkalomra asztalnoknak öltözött, zord hangon felelt a sürgetésre: „Kivárom az időmet!” Ebben a pillanatban egy bikafejet helyeztek az asztalra, a halál ősi szimbólumát. E jelre kitört a harc, a bitorlót és híveit halálba küldték. Talán volt valami ebben a még ismert és gyakran mesélt történetben, ami azonnal behatolt a főpecsétőr tudatába és lelkébe, mert letette a papírt, melyre jelentését kezdte írni, s a memorandumot gondosan elzárta a mellé álló szekrénybe. Kifelé indult a szobából, mintha gondolatait akarná összeszedni, s mielőtt még visszavonhatatlanná válnék, a tervezett lépés következményeit kívánná alaposan fontolóra venni.

Egy tágas, gótikus előszobán áthaladva Sir William Ashton lánya lantjának hangját hallotta meg. Amikor az előadóművész láthatatlan, meglepetéssel kevert gyönyörűséget kelt bennünk a zene, és eszünkbe juttatja a sűrű lombok közt éneklő madarak hangversenyét. Az államférfi ugyan nem nagyon engedte, hogy ilyen természetes és egyszerű érzelmek megérintsék lelkét, de mégiscsak ember volt és apa. Megállt hát és hallgatózott, míg Lucy Ashton hangja a kísérettel elvegyülve ezüstösen csengett az ősi dalban, melyhez valaki a következő szöveget írta:

*Szépség soha ne igézzen -
Királyokkal ne tarts vészben -
Bor, ha csillog, ne izleld meg -
Néma légy süket füleknek -
Dal, ha csendül, meg ne halljad -
Aranyhoz ne érjen ujjad -
Üres szív, szem és kéz - ez ád
Vig éltet, könnyű halált.*

Amint a hangok elhaltak, a pecsétőr belépett lánya lakosztályába.

A dal, amelyet választott, tökéletesen illett Lucy Ashton jelleméhez, mert hibátlanul szép, de valami módon kislányos vonásai arra teremtődtek, hogy lelki békességet, derűt és a világi gyönyör ragyogásával szembeni közömbösséget fejezzenek ki. Sötétarany fűrtjei úgy ragyogtak patyolatfehér homlokán, mint megtört sugarú, halvány napfény a hófödte dombon. Tekintete, melyben végtelen gyöngédség, szelídség, félénkség és finom báj tükröződött, úgy tetszett, riadtan rebben inkább félre az idegen mégoly futó pillantása elől is, semhogy csodálatra pályázva magához vonzani próbálná. Valami Madonna-kifejezés volt a szemében, amit talán törekeny egészsége magyarázott, vagy talán az, hogy olyan családban élt, ahol a többiek mind szenvedélyesebbek, tevékenyebbek és erőteljesebb lelkületűek voltak nála.

Passzív magatartása azonban semmiképpen sem fakadt közömbös és érzéketlen lélekből. Magára hagyatva, csupán tulajdon izlésének és érzelmeinek sugallatát követve, Lucy Ashton különösképpen vonzódott mindenhez, amit a regényesség levegője lengett körül. Titkos öröme telt a régi, legendás, gyakran különös kalandokkal és természetfeletti borzalmakkal tarkított történetekben, amelyek lángoló hűségéről és örök szerelemről szóltak. Ez volt kedves tündérbirodalma, itt építgette légvárait. Persze csak titokban munkálkodott ezen a csalóka, de gyönyörteljes épületen. Amint belépett csendes szobájába, vagy az erdei házikóba, melyet rejtkehelyéül választott, és Lucy-laknak nevezett el, nyomban szabadjára eresztette képzeletét: egyszer lovagi tornákon osztott díjakat, s bátorító pillantásokat vetett a vitéz harcosokra; másszor a nemes lelkű oroszlán kíséretében Unával bolyongott a vadonban; majd meg az egyszerű, de nemes lelkű Miranda szerepébe álmodta magát, és ott kóborolt a varázslat és csoda szigetén.

Ami azonban a világ dolgaival fenntartott kapcsolatának külsőségeit, látható megnyilvánulásait illette, Lucy e téren készséggel alávetette magát hozzátartozói akaratának. Az ellentétes lehetőség többnyire közömbösebb volt neki, semhogy vágya támadjon a tiltakozásra, s így inkább belenyugodott, hogy döntéseit barátai véleménye irányítja és indokolja, már csak azért is, mert ha magának kell határoznia, választására bizony nemigen tudott volna indokot, magyarázatot találni. Minden olvasó megfigyelhette valamely ismerős családban, hogy a lány és engedékeny egyéniséget az erősebb és tüzesebb szellem akarata úgy sodorja magával, mint a rohanó ár a folyóba vetett virágot. Az ilyen hajlítható és könnyű természet zúgolódás nélkül hagyja, hogy mások vezessék, akaratát aláveti a másokénak, mindig kész arra, hogy zokszó nélkül áldozatokat hozzon, és rendszerint éppen ezért lesz környezete kedvence.

Tökéletesen így volt ez Lucy Ashton esetében. Agyafűrt, óvatos és gyakorlati szellemű apja olyan vonzalmat érzett iránta, melynek ereje időnként szokatlan és meglepő emóciókat váltott ki belőle. Bátyja, bár a becsvágy ösvényét még kevélyebb léptekkel tiporta, mint az apa, igaz emberi érzést többet hordott a szívében. Katonaember volt ugyan, s ráadásul romlott korban élt, Lucy mégis többet jelentett neki minden gyönyörnél, előléptetésnél és kitüntetésnél. Öccse beavatta a pajkos gyermekkor minden örömébe és bánatába, vadászsikereibe, nevelőjével és tanítóival vívott csetepatéiba. Bármilyen jelentéktelenek voltak ezek, Lucy mindig türelmesen,

a legnagyobb érdeklődéssel hallgatta, csupán mert Henrynek oly fontosak voltak eme apróságok.

Csak anyja nem érezte azt a kivételes és nagy szeretetet a leány iránt, amivel a család többi tagja körülvette. Úgy vélte, az, mit lányában a lélek gyöngeségeként annyiszor kárhoztatott, azzal magyarázható csupán, hogy Lucy ereibe az apja plebejusabb véréből került több, ezért is nevezte el gúnyosan „A Lammermoori Pásztorlány”-nak. Ellenszenvet érezni ugyan lehetetlen lett volna egy ilyen gyöngéd és ártalmatlan teremtéssel szemben, de idősebb fiát, aki legtöbbször örökölt anyja rettenthetlen és becsvágyó természetéből, jobban szerette, mint lányát, akinek gyöngéd kedélye - szerinte - szellemi tompasággal párosult. Már csak azért is az idősebb fiú volt az anyja kedvence, mert az előkelő skót családok szokásaival ellentétben, az anyai ház nevét is viselte.

- Az én Sholtóm - mondogatta az úrnő - megőrzi az anyai ág tündöklő dicsőségét, s közben bearanyozza és fenntartja az apját. Szegény Lucy nem illik sem az udvarba, sem az olyan nagyúri házba, ahol sok vendég fordul meg. Valami vidéki földesurat kell férjéül választanunk, aki elég gazdag ahhoz, hogy Lucy minden gond nélkül, kényelemben élhessen mellette. Ne legyen soha nagyobb oka a sírásra, mint az a gyöngéd aggodalom, amellyel férjét félti, hogy nyakát törheti a rókavadászaton. Csakhogy másfajta lélek volt az, amelynek családunk felemelkedését köszönheti, s nem ilyen lélek kell hozzá, hogy hatalmában megerősödjék, és neve még magasabbra szárnyaljon. A főpecsétőr méltósága még új. Méltóan kell hordanunk, úgy, mintha hozzá lennénk szokva súlyához, készen arra, hogy jogainkat megőrizzük és gyarapítsuk. A régi tekintélyek előtt megszokott és örökölt tisztelettel hajolnak meg az emberek, mivelünk azonban egykönnyen dacolnának, ha rá nem kényszerítenénk őket, hogy meghunyászkodjanak. Az ég megtagadta tőlünk a harmadik fiút, Lucynak kellene, legalább jellemével, e hiányt pótolnia. Ám az ilyen lány, aki juhakolba vagy kolostorba való, nem képes arra, hogy a dacoskodóktól is kikövetelje magának a tiszteletet. Boldog óra lesz az, amelyben kezét olyan valakinek adja, akiben több erő, vagy éppolyan kevés becsvágy van, mint benne.

Így töprengett az anya, aki úgy vélte, szerzett rangjukhoz és jelenlegi méltóságukhoz képest lényegtelen, hogy mi lakik gyermekei szívében, és hogy megtalálják-e boldogságukat a házasságban. De mint sok szenvedélyes és türelmetlen szülő, ő is tévesen ítélte meg lánya érzéseit. Lucy a tökéletes közöny látszata alatt olyan szenvedélyek magját nevelgette, amelyek olykor egyetlen éjszaka alatt is képesek felnövekedni, akár csak a próféta lopótökindája, hogy váratlan tüzükkel és mélységükkel döbentsék meg a szemlélőt. Lucy érzelmei valóban fagyosnak tetszettek, mert még semmi sem ébresztette fel őket, semmi sem költötte még fel a lány érdeklődését. Élete eddig gyöngéd egyformaságban és csendben telt, de ő, jaj, bárcsak ne hasonlított volna ez a csend a vihar előtti némasághoz!

- Nos, Lucy - szólt az apa belépve, mikor leánya befejezte dalát -, zenei filozófusod azt tanítja neked, hogy megvesd a világot, mielőtt megismernéd? Kissé korai lenne még neked a lemondás! Vagy csupán úgy beszéltél, mint azok a szép lányok szoktak, akik megvetik az élet örömeit, míg csak egy nemes lovag érdeklődése fel nem nyitja a szemüket?

Lucy elpirult, és zavartan tiltakozott, hogy bármilyen következtetést is levonjanak a dalból, amit énekelt, majd készségesen félretette lantját, mikor apja arra kérte, kísérelje el sétájt.

Hatalmas, sűrű park, vagy inkább vadaskert borította be a domboldalt a kastély mögött, mely a síkságra leereszkedő hegyszoros torkolatában épült, s szinte őrizni látszott a túlnan elterülő zordon és főszegecs vadont. Ebbe a romantikus birodalomba hatolt most be apa és leánya, amint kart karba öltve ballagtak a pompás sétaúton, a fölénk boruló szilfalombok kupolája

alatt. Távolabb, a fatörzsek mögött, dämvadcsoportok legelésztek. Míg a sétálók lassan tova-haladtak, meg-megcsodálva közben a kies táj egy-egy elragadó részletét - mert bár foglalkozásával nem vágott éppen egybe, Sir William Ashton is rendkívül kedvelte a természetet -, utólérte őket az erdőkerülő s egy személyben kertész, aki vállán az íjjal, sarkában pedig a kutyáját pórázon vezető fiúval, vadászatra indult az erdő belsejébe.

- Szarvaspecsenyét akarsz keríteni nekünk, Norman? - kérdezte a lord az erdész üdvözlését viszonzozva.

- Lelkemre, méltóságos úr, abban fáradoznék. Nem lenne kedve megnézni a vadászatot?

- Ó, nem - mondta ölordsa lányára pillantva, aki elsápadt a gondolatra, hogy szeme előtt lóhatnak le egy szarvast, bár ha apja úgy kívánja, bizonyára vonakodás nélkül kísérté volna el vele Normant.

Az erdész vállat vont.

- Pedig szomorú lenne - mondta -, ha a nemesurak közül senki sem venne részt a vadászon. Remélem, Sholto kapitány nemsokára hazajön, vagy különben végleg be lehet zárni a boltot. Itt volna ugyan Henry úrfi, de őt meg teljesen lefoglalja az a bolond latin, bár szívesen lenne reggeltől estig az erdőben. Emiatt nem lehet aztán jó vadászt faragni belőle. Pedig ígéretes kis legény lenne különben. Nem így volt ám, ahogy hallom, Ravenswood lord idejében. Amikor bakot készültek elejteni, minden teremtett lélek odarohant, hogy lássa. A kegyelemdőfést mindig a lovagnak engedték át, ő meg sohasem adott kevesebbet, mint egy tallért ezért az előzékenységért. Meg aztán itt volt Edgar Ravenswood, Ravenswood úrfi... ha ő az erdőre mén, mert Sir Tristrem ideje óta nem termett nála különb vadász, mondom, ha Sir Edgar felvonja az íjat, a szarvas... istenuccse!... máris a földre rogyott. Haj, de manapság nincs már, aki értene a vadászathoz, legalábbis a domb innenső oldalán!

A főpecsétőrnek nagyon nem tetszett ez a szóáradat. Észre kellett vennie szolgája alig titkolt megvetését, amiért a vadászkezd, mely nélkül pedig azokban az időkben valósággal elképzelhetetlen volt az igazi nemesember, öbelőle ily nyilvánvalóan hiányzik. De miután a vadász-mestert fontos személynek tartották minden kastélyban, s így szabadabban beszélhetett, mint mások, Sir William is csak mosolygott hát, és azt válaszolta: ma más dolga van, nem ér rá szarvast löni. Majd elővette erszényét, és bátorításul egy tallért adott az erdőkerülőnek. A fickó úgy vette el, mint a divatos hotel pincére a kijáró borralaló dupláját egy vidéki úriember kezéből, azaz olyan mosollyal, amelyben az ajándék fölötti öröm az ajándékozó tudatlansága miatti gúnyal keveredik.

- Méltóságod bizony rossz számtiszt lenne. Már a munka elvégzése előtt fizet. Mit csinálna, ha elszalasztanám a bakot, miután már kifizette a díját?

- Úgy vélem - felelte mosolyogva a főpecsétőr -, aligha sejténéd, mire gondolok, ha *condictio indebiti*-ről beszélnék neked?

- Lelkemre, nem bizony! Annyit sejték csak, hogy ez valami jogi kifejezés... de hát pereld be a koldust... és méltóságod már tudja a többit. No, én azért nem akarnám megrövidíteni, és ha íjam, kutyám cserben nem hagy, olyan vaddal szolgálók, amelyeknek a szegén kétujjnyi vastag a szalonna.

Már indulni készült, de ura visszahívta, és mintegy melleleg megkérdezte, hogy Ravenswood úr csakugyan olyan jó vadász-e, ahogy beszélnek?

- Derék!... igazán derék, biztosíthatom - válaszolt Norman. - Egyszer a tyninghami erdőben voltam, ahol előkelő urak vadásztak urammal, és - lelkemre! - bekerítettünk ott egy bakot,

amelyik mindnyájunkat meghökkentett. Szívós, öreg harcos, első rangú fejvel, tízágú agancsa volt neki, és akkora széles homloka, hogy az ökörnek ha van olyan. Teringettét! Rátámadt az öreg lordra, és az menten oda is lett volna, ha az úrfi hirtelen közójük nem ront, és ha az állat térdinát át nem vágja vadászkesével. És hozzá csak tizenhat éves volt akkor, eszem a szívét!

- Éppolyan ügyesen bánik a puskával, mint a késsel? - kérdezte Sir William.

- Egy aranyat tennék rá, hogy ezt az ezüstitallért, ni, a mutatóujjam és hüvelykem közt, nyolcvan yardnyi távolságból eltalálja. Mi többet kívánhat lordságod szemtől, kéztől, ólomtól és puskától?

- Persze, bizonyára nem lehet többet kívánni - mondta a főpecsétőr -, de visszatartunk a vadászattól, Norman. Isten áldjon, jó Norman!

És a parasztember továbbment útján, egyszerű dalát dúdolva. Amint távolodott, nyers hangját lassan-lassan elnyelte a messziség.

*Vígan szunnyad még az apát,
S már kél a barát, ha zsolozsma jő;
De talpon a harcos, a kürt ha kiált:
Idő! szívem, itt az idő!*
*Szarvasok fészke a bilhope-i domb,
Shirtwood bozótján a nyáj legel;
De a kertbe' bolyong egy őz, lilium -
Felér valamennyivel.*

- Vajon ez a fickó - szölt a főpecsétőr, mikor a paraszt dala végképp elhalt a szélben - szolgálta-e valaha a Ravenswoodokat, hogy ennyire érdeklődik irántuk? Azt gondolom, Lucy, neked tudnod kell, hiszen ahány bugris csak akad a kastély körül, mindnek számon tartod az élettörténetét.

- Távolról sem vagyok olyan hűséges krónikás, mint gondolod, drága apám, de azt hiszem, hogy Norman legénykorában szolgált itt, mielőtt Leadingtonba ment, ahonnan te felfogadtad. Ám, ha valamit meg akarsz tudni az előző családról, öreg Alice a legjobb forrás.

- Ugyan, Lucy, kérlek, mi közöm hozzájuk - kérdezte apja - vagy a történetükhöz és tetteikhez?

- Én nem tudom, atyám, de hát te érdeklődtél Normantól a fiatal Ravenswood felől.

- Eh, miket beszélsz, te gyerek! - válaszolta apja, de azonnal hozzáfűzte: - Egyébként ki az az öreg Alice? Úgy látszik, te minden vénasszonyt ismersz a vidéken!

- Persze hogy ismerek, különben hogyan tudnám segíteni a szegényeket, amikor nehéz idők járnak rájuk? És ami az öreg Alice-t illeti, hát ő a vénasszonyok valóságos császárnője, az anyókák királynője, legalábbis a mesék birodalmában. Vak a szegény öreg, de amikor beszélsz vele, azt képzeled, hogy valami módon a szívedbe lát. Az biztos, hogy gyakran elfedem az arcomat, vagy másfelé fordítom, mert úgy tetszik, leheletnyi színe változását is észrevenné, pedig van húsztendeje, hogy elvesztette szeme világát. Érdemes meglátogatni, ha másért nem, már csak azért is, mert mondhatom, ritkán találhatsz vak és béna öregasszonyt, akinek ilyen éles elméje volna és ilyen tiszteletet parancsoló modora. Állítom, hogy beszéde és viselkedése után ítélve akár grófnő is lehetne! Gyere, látnod kell Alice-t, itt lakik a közelben, egy negyed mérföldre sincs ide a kunyhója!

- Mindez, drágám - mondta a főpecsétőr -, nem válasz arra a kérdésemre, hogy ki ez az asszony, és milyen kapcsolatban áll az előző tulajdonos családjával?

- Azt hiszem, dajka volt náluk, vagy micsoda, aztán, mivel a két unokáját szolgálatodba fogadtad, ő is itt maradt. Bár úgy képzem, nem szívesen, mert a szegény öreg teremtés mindig sajnálkozik az idők változásán és azon, hogy más a gazda.

- Igazán nagyon kedves - válaszolta a főpecsétőr -, ő meg a pereputtya eszik a kenyereket, isszák a boromat, és közben azon sajnálkoznak, hogy már nem azt a családot szolgálgják, amely sem magának, sem senki másnak soha semmi jót nem tett!

- Nahát - válaszolta Lucy -, biztos vagyok benne, hogy igazságtalan vagy az öreg Alice-szel. Semmi haszonlesés nincs benne, és egy pennyt sem fogadna el könyörületből, még akkor sem, ha az éhezéstől mentené meg az alamizsna. Pusztán csak beszédes, mint minden öreg ember, ha alkalma nyílik az ifjúságáról mesélni. És ő a Ravenswoodokról beszél, mert annyi éven át az ő szolgálatukban állt. De biztos vagyok benne, atyám, hogy hálás neked a gondoskodásodért, és nincs a világon, kinek nálad szívesebben mesélne. Tedd meg, atyám, jöjj, nézd meg az öreg Alice-t!

És az elkényeztetett gyermek szabadságával már vont a maga után a főpecsétőrt.

Negyedik fejezet

A sudár fák lombján át észrevett
Egy kis füstöt: könnyű bodra, alig
Leheletnyi, égre tekeredett.
Jeladás volt a lánynak ez a víg
Látvány: amott élő lélek lakik.

(SPENSER)

Lucy mutatta az utat, mert az apa, akit túlságosan elfoglalt a politikai tevékenység és a társadalmi élet, s ráadásul általában Edinburgh-ban lakott, alig ismerte hatalmas birtokait, a leány viszont az egész nyarat Ravenswoodban töltötte anyjával, és részben kedvtelésből, részben más szórakozás híján gyakran kószált el a környéken, s rég felfedezett már minden ösvényt, fasort, minden szurdokot, cserjés völgyet,

mind a bozótot keresztül-kasul.

Említettük, hogy a főpecsétőr nem volt érzéketlen a természet szépségei iránt. Az igazságnak megfelelően most azt is hozzáfűzzük, hogy kétszeresen átérezte szépségét, amikor a szép, szerény és lelkendező leány hívta fel rá a figyelmét, aki gyermeki kedvességgel csüggött karján, s hol egy óriási vén tölgyet csodáltatott meg vele, hol egy váratlan kanyargós utat, amint az ösvény a völgmélyből hirtelen felfut a magaslatra, az alatt elterülő mezők fönséges panorámáját tárva a szemük elé, hogy aztán szelíd lejtéssel elveszzen ismét a sziklák és bozótok között, s rejtett szépségekhez vezesse a nézelődőt.

Amikor az egyik ilyen kilátóponton megpihentek, Lucy figyelmeztette apját, hogy közel vannak vak védenec házához. Valóban, amint lefelé indultak a domb háta mögé kerülő ösvényen, melyet az öregasszony gyámoltalan léptei is simára tapostak a hosszú évek során, csakhamar megpillantották a kunyhót: úgy lapult meg ott az árnyas, mély völgy ölén, mintha csak szántszándékkal húzódnék a homályba, hogy ekként is osztozzék örök sötétséggel sújtott lakója sorsában.

A viskó közvetlenül a magas sziklafal tövében épült, mely úgy tornyosult fölébe, szinte fenyegetően, hogy az ember már-már azt várta, kiugró szegélyéről mindjárt rázúdít valami roppant kődarabot, és összemorzsolja az odalent megbúvó törékeny lakhelyet.

Ami a kalyibát illeti, falát vályogból és kőtörmelékéből rakták fel úgy-ahogy, tővel-heggyel összehányt zsúpfedelét meg ugyancsak félrefozta az idő. A tetőn átszűrődő füst vékony, kék oszlopban szállongott fölfelé a fehér sziklafal mentén, s e kedves látványtól megbűvölve a szemlélő úgy érezte, az egész kis helyet valami különös finomság, szelídség varázsa lengi körül. A ház előtt gyombenőtte kertecske zöldellt; ritkás bodzabokrok szegélyezték, afféle hiányos sövényt vonva köréje. Itt üldögélt, a megélhetését biztosító méhkaptárak közelében az „agg nő”, akinek látására Lucy az édesapját idehozta.

Bármilyen tragikus volt is a sorsa, bármennyire is nyomorult a lakása, egyetlen pillantás elárulta, hogy évek, szegénység, balsors, betegség nem törték meg e csodálatra méltó asszony lelkét.

Egy vénséges vén és meglepően nagyra nőtt nyírfa tövében foglalt helyet valami gyeptéglapadkán, szakasztott úgy, ahogy a pálmafák alatt ülő Júdat szokták festeni: méltóságteljesen, noha bánatba merülten. Termete magas volt, tartása tiszteletet parancsoló, derekát csak alig-

alig hajlította meg az öregkor gyengesége. Ruhája parasztos volt ugyan, de váratlanul és magafajták közt ritkaságszámba menően tiszta, s ahogyan viselte, az is szokatlan csínra és ízlésre vallott. A nézőt azonban leginkább arckifejezése lepte meg, mely a legtöbb embert arra indította, hogy nyomorúságos hajlékával alig összeegyeztethető udvariassággal és tisztelettel közeledjék az idős asszonyhoz. Ezt ő azzal a magától értetődő könnyedséggel fogadta, ami arra vallott, hogy természetesnek is találja. Valaha ragyogóan szép lehetett, ám e ragyogás az a merész, férfias fajtájú szépség, amely nem éli túl az ifjúság virágzását, régen eltűnt már arcáról. Vonásai azonban még mindig élénk értelmet, elmélyült gondolkodást és józan büszkeséget árultak el. Ezek, mint ahogy már a ruhájáról is mondtuk, a maga rangjabeliek feletti tudatos magasabbrendűségét bizonyították. Szinte valószínűtlen volt, hogy látásától megfosztott arc ilyen erőteljesen tükrözheti a jellemet, félig zárt pillája mögé rejtett világtalan szemgolyói azonban nem homályosították el arcának kifejezését, ha hozzáadni nem is tudtak semmit. Tűnődőnek látszott, a körülötte serénykedő méhraj zsongása messzi gondolatok felé ragadta lelkét, de álomba nem ringatta.

Lucy félrehúzta a kis kertkapu reteszét, és odaszólt az öregasszonynak: - Alice, apám eljött, hogy meglátogasson.

- Isten hozta őt, Ashton kisasszony, és téged is - mondta az öregasszony. Megmozdult, fejét látogatói felé fordította.

- Szép reggel ez a méheidnek, anyó - mondta a főpecsétőr, akit Alice külseje szemlátomást meglepett, s kíváncsivá tett, vajon beszéde egyezik-e megjelenésével.

- Úgy érzem én is - válaszolta -, a levegő szelídebben lehel rám, mint az utóbbi napokban.

- Nyilván nem te gondozod ezeket a méheket - állapította meg az államférfi. - Hogyan foglalkozol velük?

- Mint ahogy királyok szokták: megbízottak által - mondta Alice -, és szerencsém van a főminiszteremmel... Gyere csak, Babie!

A nyakán lógó kis ezüstsípa fűjt, mellyel akkoriban a cselédséget szólították, és Babie, egy tizenöt éves lány, előjött a kunyhóból, valószínűleg félig sem olyan tisztán, mint amilyen lett volna, ha Alice-nek látó szemei vannak, de még mindig sokkal tisztábban, mint amire számítani lehetett.

- Babie - szólott úrnője -, kínáld meg Sir William Ashtont és Ashton kisasszonyt kenyérral és mézzel. Meg fogják bocsátani ügyetlenségedet, ha tisztasággal és serénységgel pótolod.

Babie úrnője parancsát a tőle várható, természetes kecsességgel teljesítette, ide-oda járkált, de mint a rák, lába előre, feje hátra fordult, s úgy függesztette kíváncsi tekintetét a lordra, akiről bérloi és alkalmazottai többször hallottak, mint amennyiszer látták. Mindamellet a lapulevéltre tálalt kenyeret és mézet kellő udvariassággal kínálta a vendégeknek, akik hasonló udvariassággal fogadták a figyelmességet. A főpecsétőr még mindig a ledől fa korhadt törzsén ült, és úgy látszott, folytatni szeretné a beszélgetést, de nem tudja, milyen témával kezdje el.

- Régóta laksz itt a birtokon? - kérdezte kis szünet után.

- Közel hatvan éve, hogy először láttam meg Ravenswoodot - válaszolt az öreg asszonyság kifogástalan udvariassággal és tiszteletteljesen, bár óvatosan csak az elkerülhetetlen és szükséges válaszokat adta meg Sir Williamnek.

- A beszédeden úgy hallom, nem vagy erre a vidékre való - folytatta a főpecsétőr.

- Nem, angol születésű vagyok.
- De te mégis úgy szereted ezt a vidéket, mintha szülőfölded volna, nem igaz?
- Ez az a hely - válaszolta a vak nő -, ahol kiittam az öröm és bánat poharát, amelyet az ég nekem szánt. Itt voltam egy nemes lelkű, szerető férj hitvese több mint húsz éven át, itt voltam hat szépreményű gyermek anyja, itt fosztott meg engem az Úr minden áldásától, itt haltak meg, s ott túl a romos kápolnán nyugosznak sírjukban. Míg éltek, nem volt más hazám, csak az övék, és most sincs másom, csak az övék, mikor már nincsenek.
- De a házad - mondta a főpecsétőr a kunyhóra tekintve - elég nyomorúságos.
- Drága apám - mondta Lucy, szemérmes buzgósággal kapva a burkolt célzáson -, adj parancsot, hogy javítsák ki... ha te is helyesnek találod.
- Eltart, amíg élek, drága Lucy kisasszony - mondta a vak nő -, és nem szeretném ezzel a legkisebb gondot sem okozni a lordnak.
- De neked - mondta Lucy - egykor sokkal jobb házad volt, gazdag voltál, és most öreg korodra lakjál ilyen viskóban?!
- Olyan, aminőt érdelek, Lucy kisasszony. Ha a szívemet nem törte össze a mások s a magam szenvedése, bizonyára elég erős volt, és ennek az ócska háznak sincs joga ahhoz, hogy gyengébb legyen.
- Valószínűleg sok változásnak voltál tanúja - mondta a főpecsétőr -, de a tapasztalat bizonyára megtanított, hogy erre el kell készülnöd.
- Megtanított rá, hogy elviseljem őket, mylord - volt a válasz.
- De tudnod kellett, hogy az idő jártával szükségszerűen eljönnek a bajok - mondta az államférfi.
- Tudtam is. A tuskó, amelyen ülsz, egykor sudár, büszke fa volt. Tudtam, hogy egy napon el kell korhadnia, vagy kivágják, de reméltem, hogy nem leszek tanúja, amikor a hajlékomnak árnyékot s védelmet adó faóriás kidől.
- Ne gondold - mondta a főpecsétőr -, hogy zokon veszem tőled, ha fájdalommal nézel vissza azokra a napokra, mikor birtokom más családé volt. Biztosan volt okod rá, hogy szeresd őket, és én tiszteletben tartom háládatosságodat. Megparancsolom, hogy kunyhódat javítsák meg, és remélem, ha jobban megismerjük egymást, barátok leszünk.
- Az én koromban - viszonzta az asszony - már nem kötnek új barátságot. Köszönöm nagylelkűségét, uram, kétségtelenül jó szándék vezet, de nekem mindenem megvan, ami szükséges, és nem tudok többet elfogadni lordságod kezéből.
- Nos, hát - folytatta a főpecsétőr - legalább engeddd megmondanom, hogy igen művelt és eszes asszonynak tartalak, és remélem, hogy továbbra is itt maradsz. Bért életed végéig nem kell fizetned.
- Én is remélem, hogy így lesz - válaszolta higgadtan az öregasszony. - Azt hiszem, hogy ezt Ravenswood eladásakor ki is kötötték lordságodnál, bár ilyen jelentéktelen körülmény bizonytalansággal elkerülte figyelmemet.
- Tudom már, emlékszem - mondta őlordsága kissé zavartan. - Úgy látom, annyira ragaszkodsz régi barátaidhoz, hogy utódjuktól semmiféle jótéteményt nem tudsz elfogadni.
- Nem egészen így van, uram. Bár elhárítom, hálás vagyok a felajánlott szívességért, és örömmel viszonzom, ha tehetném, mással is, mint azzal, amit most mondok.

A főpecsétőr szótlanul, némi csodálkozással nézett rá.

- Mylord - folytatta az asszony ünnepélyesen -, vigyázzon, mit tesz! Szakadék szélén áll!

- Igazán? - kérdezte, a főpecsétőr, az ország politikai helyzetére gondolva. - Megtudtál valamit? Valami titkos tervet vagy összeesküvést?

- Nem, uram, akik ilyen áruval kereskednek, nem tanácskoznak öreggel, vakkal, beteggel! Más dologra céloz intelmem. Lordságod kíméletlenül intézte az ügyeket a Ravenswood házzal. Higgyen az igaz szónak: vad ez a család, és veszedelmes dolog kétségbeesett emberekkel összeakaszzkodni.

- Ugyan - válaszolta a főpecsétőr -, nem az én cselekedeteim, a törvény állt közénk, és a törvénytől reszkessenek, ha ellenemre akarnának törni.

- Csakhogy ők másképp gondolkodnak, és egykönnyen a maguk kezébe vehetik a bíraskodást, ha semmi más eszközük nem marad az elégtételre.

- Mire gondolsz?! - kérdezte a főpecsétőr. - Csak nem folyamodik titkos erőszakhoz a fiatal Ravenswood?

- Isten őrizz, hogy ezt mondjam! Semmit sem tudok az ifjúról, ami nem tisztos és nyílt... Tisztos és nyíltat mondtam? Hozzá kellett volna fűznöm: bőkezű, nagylelkű, nemes. De ő mégiscsak Ravenswood, és kivárhatja az idejét. Emlékezz Sir, George Lockhart végzetére.⁴

A főpecsétőr megdöbönt, amikor a nő emlékezetébe idézte ezt a közelmúltban esett súlyos tragédiát. Az öregasszony pedig így folytatta: - A tettes, Chiesley, Ravenswood lord rokona volt, s a ravenswoodi lovagteremben előttem és mások előtt nyíltan bevallotta, hogy elszánta magát a kegyetlen cselekedetre, amelyet aztán el is követett. Nem tudtam csendben maradni, bár az én helyzetemben illetlenség volt a szólás. „Rettenetes bűnt tervezel - mondtam -, amiért a bíróság előtt majd felelned kell.” Sohasem felejttem el azt a pillantást, ahogyan válaszolt: „Úgyis felelnem kell sok másért; felelek hát ezért is.” Joggal mondhatom hát, óvakodjék attól lordságod, hogy egy elkeseredett embert a hatalom kezével szorongasson. Chiesley-vér van Ravenswood ereiben, annak pedig egyetlen cseppje is elég ahhoz, hogy az adott körülmények között felforrjon. Mondom, óvakodjék tőle!

Az öreg nő akár szándékosan, akár véletlenül tette, mindenesetre felébresztette a főpecsétőr félelmét. A titkos gyilkosságot, ezt az elkeseredett és gonosz eszközt a skót bárók nagyon gyakran alkalmazták ezekben az időkben, sőt még mostanában is sokszor folyamodnak hozzá. A rendkívüli kísértés kényszeríti őket erre, vagy a tett elkövetőjének bűnös hajlama. Sir William jól tudta ezt, mint ahogy azt is tudta, hogy a fiatal Ravenswood mélységesen sértve

---

⁴ Lockhart törvényszéki elnök volt. John Chiesley of Dalry lőtte le pisztollyal 1689-ben Edinburgh főutcáján. A mindenre elszánt ember azért esküdött bosszút az elnök ellen, mert az nézete szerint igazságtalanul ítelt ügyében. A döntés értelmében kilencvenhárom font tartásdíjat kellett volna fizetnie feleségének és gyermekeinek. Azt mondják, már az istentisztelet közben meg akarta ölni a bírót, de ott mégsem merte, mivel tisztelte a hely szentségét. Mikor a gyülekezet szétoszlott, követte áldozatát a Lawnmarket végéig, ahol az elnök háza állt, s pontosan abban a pillanatban lőtte agyon, midőn be akart lépni a kapun. Számos néző jelenlétében követte el tettét, s menekülni sem próbált, hanem kérkedve felkiáltott: - Megtanítottam, hogyan kell igazságot tenni! - Némi melegségre szolgál, hogy legalább becsületesen előre figyelmeztette áldozatát. A gyilkost előbb megtortúrázták, majd a parlamenti rendek külön határozata alapján ügyét az edinburgh-i polgármester tárgyalta mint főbíró. Az ítélet szerint keréken vonszolták a vesztőhelyre, hol a kivégzése előtt még levágták a jobb kezét, majd azt a pisztolyt, mellyel az elnököt lelőtte, nyakába kötötték s felakasztották. Az ítéletet 1689. április 3-án hajtották végre. Erről az eseményről sokáig úgy beszéltek, mint rettenetes példajáról annak, amit a törvénykönyvek *perfervidum ingenium Scotorum*-nak, vagyis a skótok lobbanékony természetének neveznek. (Walter Scott jegyzete)

érzi magát, s könnyen bosszúállásra adhatja a fejét. Ez a részrehajló igazságszolgáltatás gyakori és rettegett következménye. A főpecsétőr megpróbálta eltitkolni sötét gondolatait Alice elől, de olyan ügyetlenül, hogy még az öreg nőnél kevesebb éleslátással megáldott ember is feltétlenül észrevette volna: szavai elevenére tapintottak. Megváltozott hangon válaszolta az asszonynak, hogy Ravenswood ifjú ura bizonyára becsületes ember, de ha nem is volna az, Chiesley of Dalry sorsa mindenkit arra int, hogy ne vállalkozzék képzelt sérelmei megtorlására. Ez után az odavetett kijelentés után feleletet sem várva fölkelt és eltávozott.

Ötödik fejezet

Capulet!

Vak volt szívem: ellenség rabja lett!

(SHAKESPEARE: RÓMEÓ ÉS JÚLIA)

- *Mészöly Dezső fordítása*)

A főpecsétőr jó negyed mérföld úton mélységes csendben haladt előre. Az egyébként is félénk természetű és az akkori idők fiatalsága számára kötelező feltétlen tiszteletre és gyermeki engedelmességre nevelt leánya nem merte elmélkedésében zavarni.

- Miért vagy olyan sápadt? - kérdezte apja, hirtelen megfordulva, és megtörve a csendet.

A korszellem nem tűrte, hogy egy fiatal nő, akár fontos kérdésben, felszólítás nélkül véleményt nyilvánítson, Lucy tehát kénytelen volt úgy tenni, mintha nem értené azt, ami Alice és apja között történt. A hatalmas vadaskert olyan részén haladtak át, ahol bölénycsordák legelésztek, s a Lucy felindultságát apja azzal magyarázta, hogy e vad állatoktól fél.

A caledóniai erdőségekben hajdan szabadon csatangoló bölénycsordák leszármazottaiból olykor megtartottak néhányat a birtokokon a régi skót nemesek. Három előkelő család: a Hamilton, a Drumlanrick és a Cumbernauld familia legalábbis emberemlékezet óta tenyésztett egy-egy megőrzött példányt. A lecsapolt és szabaddá tett mocsarokból és ingoványokból itt-ott napvilágra kerülő rettenetes csontmaradványok és a régi krónikák feljegyzései azonban azt bizonyítják, hogy az ősi faj ereje és nagysága az utódokban elkorcsosult. A bika elvesztette sörénye gyapjas ékességét, termetre, súlyra nézve az egész fajta megfogyatkozott, színük piszkosfehérre vagy gyakran halványsárgára fakult, de patájuk és szarvuk változatlanul fekete volt. Bizonyos fokig megőrizték őseik vadságát; az ember iránt érzett ellenszenvük miatt szelídhetetlenek voltak, s ha óvatlanul megközelítették vagy könnyelműen megzavarták őket, veszélyessé is válhattak. E miatt az utóbbi ok miatt pusztították el őket ott is, ahol egyébként továbbra is a skót vadonok és a főúri vadaskertek lakói maradhattak volna. Ha nem tévedek, egynéhányat még ma is őriznek Tankerwille gróf kastélya körül a Northumberland grófsági Chillingham Castle-ban.

Lucynak kapóra jött, hogy a közelében három-négy bölényből álló csoportok legelésztek, mert így őket tehetta meg az arcán egész más miatt tükröződő rettegés okául. Erdei sétáin ugyan hozzászókkott a bölénycsordák megjelenéséhez, és akkoriban - nem úgy, mint ma - a fiatal hölgyek egyébként sem kaptak oktan idegrohamokat. Jelen esetben azonban rövidesen talált okot az igazi borzalomra.

Alig mondta ki Lucy az említett szavakat, melyeknek válasza képpen apja már éppen korholni készült a leány állítólagos félénkségét, amikor Ashton kisasszony skarlátszín köpenyétől ingerelve, vagy vad természete szeszélyes dühében egy bika hirtelen elvált a sűrűben megbúvó füves tisztás szélén legelésző társaitól. Az állat eleinte csak lassan közeledett a legelőjén alkalmatlankodókhoz. Szarvával a fővényt szaggatta, mintha csak azzal is szítani akarná magában a tüzes haragot.

A főpecsétőr észrevette az állat viselkedését, s tudta, hogy a dolog könnyen veszedelmessé válhat. Leányába karolt, sietős léptekkel ment végig a fason, abban reménykedve, hogy eltűnnek a támadó szeme elől, mielőtt az még utolérné őket. Ennél nagyobb oktalanságot nem is tehetett volna, mert a menekülés látványa felbátorította a bikát, s teljes erejéből utánuk

iramodott. A fenyegető veszély még a főpecsétőrnél bátrabb embert is megrémített volna. Ám az apai gyöngédség - a halállal vetekvő hatalmas szeretet - erőt öntött lelkébe. Tovább támogatta, szinte vonszolta leányát, mígnem Lucy teljesen megbénította a félelem, és apja mellett a földre roskadt. Amikor már nem tudott többé a menekülésben segíteni, a lord megfordult, gyermeke és a felbőszült állat közé állt. A bika száguldva közeledett, kegyetlen dühét csak fokozta a roham gyorsasága, és már csak néhány szökellésnyire volt tőlük. A főpecsétőr fegyvertelen volt; kora és tekintélye még azt is szükségtelemné tette, hogy a sétához használatos spádét magával vigye, bár az most úgysem segíthetett volna rajta.

Elkerülhetetlennek látszott, hogy apa vagy leánya, vagy éppen mindkettő, a közelgő veszedelem áldozatául essék, amikor egy lövés a közeli sűrűből feltartóztatta a rohanó állatot. A golyó pontosan a koponya és a gerincoszlop közé fúródott. Bármely más helyen éri a találat, nem állította volna meg futását, így azonban rögtön vége lett. Iszonyatosat bődülve megtántorodott, s már nem izmainak ereje, csupán a lendület sodorta előre néhány lábnyit. Aztán összerogyott a riadt főpecsétőr lába előtt, reszkető tagjait fekete halálverejték verte ki, még egy utolsót vonaglott, és kiadta a párját.

Lucy ájultán hevert a földön, mit sem tudva csodálatos megmeneküléséről. Apját csaknem ugyanúgy elkábította a nem várt fordulat, melynek révén az elkerülhetetlennek látszó, borzalmas halálveszedelemből egyszerre a tökéletes biztonságba került. Ráméredt a még halálában is félelmes bestiára. Néma döbbenete, lelkének zavartsága lehetetlenné tette, hogy tökéletesen megértse a történeteket. Annyira homályosan emlékezett csak a drámai gyorsasággal lepergő eseményekre, hogy akár azt is hihette volna, a bikát futás közben villám csapta agyon, ha nem vesz észre a sűrű ágak közt egy embert, aki valami mordályfélét tartott a kezében.

Azonnal felfogta, mi történhetett. Majd Lucyra vetett egy pillantást, s azt is megértette, hogy az elalélt leánynak segítségre van szüksége. Odaszólt a férfinak, akiről azt hitte, hogy egyik erdésze. Ráparancsolt, hogy tüstént álljon Ashton kisasszony rendelkezésére, mert ő segítségért siet. A vadász készségesen közeledett. A főpecsétőr észrevette, hogy idegennel áll szemben, de felindultságában nem tudta alaposabban szemügyre venni. Néhány gyors szóval utasította a nála erősebb és fürgébb mozgású embert, vigye az ifjú hölgyet a közeli forráshoz, maga pedig visszament Alice kunyhójához, hogy további segítséget szerezzen.

A férfi, aki a legjobbkor jött közbelépésével oly nagy hála kötelezte őket, felemelte Lucy a földről, karjába vette, és keresztülvitte az erdő tisztásain. Jól ismerte az ösvényeket, tétovázás nélkül, biztosan haladt előre, s csak akkor állt meg, mikor a leányt biztonságba helyezte egy bővizű és kristálytisza forrás mellett. A forrás fölé valaha gótikus tetőt építettek, amelyet hasonló stílusú díszek ékítettek. A boltozat azonban réges-rég beomlott, a gótikus kút romba dőlt, s a víz egy közönséges földhasadékon át utat tört a napvilágra, a kanyargó patakmeder ott húzódott a forrás körül összevissza heverő szobortöredékek és mohos kövek között.

A hagyomány, amely - legalábbis Skóciában - mindig hajlandó az egyébként is vonzó tájat legendás történettel ékesíteni, e forrás tiszteletét különös oknak tulajdonította. Hajdanában, így szólt a rege, csodaszép fiatal hölgyet pillantott itt meg a környéken vadászgató Ravenswood lord, s a tündér, mint valami második Egeria, rabul ejtette a középkori Numa szívét. Ezután gyakran találkoztak, de mindig csak alkonyatkor. A szépségétől már megigézett férfit most végképp meghódította a nimfa bájos modora, s még inkább találkozásaik rejtelmessége. A hölgy mindig a forrás közelében jelent meg, és ott is tűnt el, ezért szerelmese úgy gondolta, valami titokzatos kapcsolat lehet a kettő között. A titokzatosságát az is növelte, hogy kedvese bizonyos feltételekhez kötötte együttlétüket. Hetenként egyetlenegyszer: pén-

teken találkoztak, s a leány megmagyarázta Ravenswood lordnak, hogy csak addig maradhat, amíg a közeli erdőben az omladozó remetelak kápolnájában vecsernyére nem kongatnak.

Ravenswood báró azután gyónás közben elbeszélte a remetének e különleges szerelem történetét, Zachary atya pedig szükségszerűen azt következtette ki az elmondottakból, hogy kegyura a sátán hálójában vergődik, és testét-lelkét kárhozatos veszély fenyegeti. Papi ékesszólása egész erejét latba vetette, hogy ráébressze a bárót e veszedelmek nagyságára. A testi szemnek talán gyönyörű najád igazi valóját s jellemét a legiszonyúbb színekkel festette le, sőt nem habozott azt állítani róla, hogy a sötétség birodalmának lakója: gonosz lélek. A szerelmes férfi makacs hitetlenséggel hallgatta az intő szót, és csak akkor egyezett bele, hogy imádottja helyzetét és állapotát próbának vessék alá, amikor már nem tűrhette tovább az anakoréta csökönyösségét. Így fogadta el végül Zachary javaslatát, hogy következő találkozásuk alkalmával a vecsernye harangját a szokottnál egy órával később szólaltassák meg. A remete fenntartotta véleményét, s alátámasztotta azt a *Malleus Malificarum*-ból, Sprengerustól, Remigiustól és más tudós demonológistáktól vett idézetekkel, melyek szerint a Gonosz, ha ekként rábírák, hogy a megjelölt óránál tovább maradjon, felveszi igazi alakját, s elborzadt szerelmese előtt a pokol ördögeként jelenik meg, majd szeme láttára száll alá a kénköves tüzekbe. Raymond of Ravenswood erősen tartott a kísértettől, de abban bízva, hogy a remete reményei meghiúsulnak, mégis beleegyezett.

A szerelmesek a megjelölt órában találkoztak. Együttlétük ezúttal tovább tartott, mint máskor, mert a pap nem húzta meg szokott időben az esti harangot. A nimfa külsején semmi változás nem látszott, de amikor a hosszúra nyúlt árnyékok rádöbentették, hogy a vecsernye ideje már elmúlt, kitepte magát szerelmese karjából, kétségbeesett kiáltással örökre búcsút vett tőle, a víz alá bukkott, és eltűnt a férfi szeme elől. A felszálló vérvirágos buborékok láttán egyszerre megértette a kétségbeeséstől csaknem eszét vesztő báró, hogy oktalan kíváncsiságával a vonzó és titokzatos lény halálát okozta. A lelkiismeret-furdalás és a lány szépségének emléke gyötörte szüntelen élete hátralévő idejében. Alig egy-két hónap telt el, s halálát lelte a floddeni csatamezőn. Ezt megelőzőleg azonban najádjá emlékezetére felékesítette a forrást, a titokzatos szépség lakóhelyét. Vizét a megszenteltelenítéstől és beszennyeződéstől azzal a kis boltíves épülettel óvta, amelynek szétszórt maradványai még mindig ott hevernek a forrás körül. Azt tartották, hogy ettől az időtől kezdve indult hanyatlásnak a Ravenswoodok dicsősége.

Így mesélték a régiek, s az emberek általában el is hitték a legendát. Néhányan ugyan, a műveletlen köznépnél bölcsőbb, okosabb személyek, homályosan célozgatnak egy gyönyörű parasztlány halálára, aki Raymond kedvese lett volna, mígnem az féltékenységi rohamában megölte, s így keveredett vér a Csukott forrás néven ismert kút vizébe. Mások meg úgy vélték, hogy a mese még régebről, az ókori pogány mitológiából származik. Abban azonban mind meg egyeztek, hogy a hely végzetes a Ravenswood családra, jaj nekik, ha egyetlen kortyot isznak a kút vizéből, vagy csak közelednek is a pereméhez; éppúgy szerencsétlenséget hozott volna ez a Ravenswood ivadékokra, mint a Grahamekre, ha zöld színt hordanak, a Bruce-okra, ha megölnek egy pókot, vagy a St. Claire-ekre, ha hétfőn átmennek az Ord folyón.

Ezen a baljós helyen tért magához Lucy Ashton hosszú, szinte halálos ájulásából. Sápadtan és szépségesen, mint a mesebeli najád, amikor gyilkos fájdalommal búcsút vett kedvesétől, úgy ült ott a kisasszony, a leomlott falnak támaszkodva. Köpenye nedvesen tapadt karcsú teste gyönyörű idomaihoz; látszott, hogy oltalmazója bőkezűen bánt a vízzel, amikor magához térítette.

Ahogy feleszmélt, nyomban felrémlt előtte a szörnyű veszedelem, amely az előbb öntudatától megfosztotta. A következő pillanatban apja jutott eszébe. Körülnézett, de sehol sem látta.

- Apám, apám! - sikoltotta elhaló hangon.

- Sir William biztonságban van - válaszolt egy ismeretlen hang -, teljes biztonságban van, és hamarosan itt lesz.

- Biztos ebben? - kiáltott fel Lucy. - De hisz a bika oly közel volt hozzánk... engedjen... meg kell keresnem az apámat!

Fel akart kelni, de a kiállott izgalom annyira elvette erejét, hogy ha egy lépést próbál tenni, minden biztonnyal visszaroskad a kőre, és össze is töri magát.

Az idegen a közelében állt, s ha meg akarta óvni az újabb szerencsétlenségtől, karjába kellett szorítania a leányt. Ezt azonban olyan vonakodva tette, ami fiatalembernél igazán szokatlan, ha egy szépséges hölgy megmentéséről van szó. Lucy atléta termetű védelmezője, úgy tetszett, túlságosan súlyosnak találta könnyű terhét, s nem érez kísértést, hogy a szükségesnél tovább tartsa átölelve a leányt. Visszatámogatta oda, ahonnan felkelt, s néhány lépést hátrálva buzgón hajtogatta:

- Sir William Ashton tökéletes biztonságban van, és rögtön itt lesz. Ne aggódjék miatta, megmenekült... a sors különleges kegyéből. Ön pedig, úrnöm, nagyon kimerült, s addig ne is gondoljon távozásra, míg az enyémnél alkalmasabb segítséget nem kap.

Lucy ekkor már teljesen visszanyerte öntudatát, és természetes érdeklődéssel nézett az idegenre. A férfi külseje nem szolgált magyarázattal, miért nem akarja felajánlani karját a támogatására szoruló fiatal hölgynek, s a lány sem talált rajta kivetnivalót, ami miatt segítségét vissza kellene utasítania. Lucynak még ebben a válságos pillanatban is átvillant agyán a kérdés: vajon miért mutatkozik oly hűvösnek a férfi, mi okból vonakodik felajánlani szolgálatait... A hosszú, bő, sötétbarna köpenytől részben eltakart fekete vadászöltöny úgy mutatta, viselője nemesember. A homlokába húzott monteró sapka s a fekete toll félig elfödte arcát; sötét, szabályos vonásain, már amennyire látni lehetett, szomorúsággal vegyült fenség honolt. Valami titkos bánat vagy mélabús szenvedély borongó szelleme törölte le róla az ifjúság ragyogó életkedvét, ami pedig különösképpen illett volna arcához. Kétségtelenül rejtélyes jelenség volt, ha csak rátekintett az ember, önkéntelenül is szánalmat és tiszteletet érzett nyomban iránta, vagy legalábbis kételkedő kíváncsiságot.

A benyomás (amelyet szükségszerűen részletezve írtunk le) egy pillanat alatt hatott Lucyra, és amint az idegen szigorú, fekete szemébe nézett, tekintetét máris szemérmes-zavartan, félénken fordította félre. De szólnia kellett valamit, vagy legalábbis ő úgy érezte; elhaló hangon rebegett hát köszönetet csodálatos megmeneküléséért az ismeretlennek, akit, mint mondta, csakis Isten küldhetett oltalmukra.

Úgy látszott, a férfit visszarettenti a hálanyilvánítás, mert kurtán így válaszolt: - Úrnöm - mélyen zengő hangjából Lucy határozott, de nem durva keménységet vélt kihallani -, azoknak védelmére bízlak, akiknek, úgy lehet, te voltál ma az őrzőangyala.

Lucy megzavarta a homályos beszéd, és egyszerű, őszinte hálával kért bocsánatot, ha szavaiban volt valami, amivel megsértette megmentőjét. - Szerencsétlen szavakkal próbáltam meg köszönetemet kifejezni - szólt -, így történhetett, bár nem tudok visszaemlékezni arra, mit mondtam... Mégis, jó uram, nem várnád meg legalább apámat, a főpecsétört, hogy ő is köszönetet mondjon, és megtudakolja nevedet?

- Nem fontos a nevem - válaszolt az idegen. - Apád... szívesebben nevezem Sir William Ashtonnak... éppen elég hamar megtudja, de ez minden biztonnyal nem okoz majd neki örömet.

- Tévesen ítéled meg őt - mondta Lucy komolyan. - Hálás lesz megmentésünkért. Nem ismered apámat, vagy félrevezetsz, amikor azt mondod, hogy biztonságban van, holott, ó jaj, talán áldozatul esett a rettenetes állat dühének.

És ahogy ez a gondolat szívébe nyilallt, felkelt a földről, és a feltételezett szörnyűség színhelye, a faszor felé botorkált. Az idegen egy pillanatig tétovázott, hogy segítsen-e neki, vagy inkább távozzék, de aztán úgy döntött, hogy - már csak emberségből is - megkísérli mind szóval, mind tettel visszatartani.

- Lovagi becsületszavamra, úrnóm, az igazat mondom. Apád teljes biztonságban van. Bajod eshet, ha visszamerészkedsz oda, ahol a bölények legeltek... Ha mégis menni akarsz... - de mert Lucy fejébe vette, hogy apja még mindig veszélyben van, s mindezek ellenére továbbhaladt: - ha mindenáron menni akarsz, fogadd el legalább karomat, noha nem tudom, illendő-e... éppen énekiem... segítségemet felajánlanom.

De Lucy, figyelembe sem véve a közbevetést, azonnal szaván fogta az ifjút. - Ó, ha férfi vagy - mondta -, ha valóban lovag vagy, segíts, hogy megtaláljam apámat. Nem hagyhatsz el, velem kell jönnöd, apám talán haldoklik, míg itt beszélgetünk!

Majd anélkül, hogy odahallgatott volna bármilyen további kifogásra vagy magyarázkodásra, erősen az idegen karjába kapaszkodott. Csak azt tudta, hogy e nélkül a támasz nélkül nem mozdulhatna. Sietett, csaknem maga után húzta a férfit, bár lelke mélyén ott rejtőzött a nyugtalanító érzés, hogy ő volt az, aki valósággal kierőszakolta a támogatást.

Ekkor tűnt fel Sir William Ashton, a vak Alice szolgálója és két favágó kíséretében, akiket munkájukból hívott segítségül. Annyira örült lánya megmenekülésének, hogy fel sem tűnt neki, mily bizalmasan karol Lucy az idegenbe, mintha csak apja karján csüggne.

- Lucy, drága Lucym, jól vagy? Nem esett bajod? - ennyit tudott csak eldadogni, amint örömtől mámorosán magához ölelte leányát.

- Jól vagyok, apám, hála Istennek! És most, hogy téged látlak, még jobban... de ez az úr - mondta kivonva karját karjából, és elhúzódva tőle -, mit is gondolhat rólam? - S pirosra gyúlt nyaka és homloka ékesszólóan beszélt arról, mennyire szégyelli, hogy kérte, sőt kikényszerítette segítségét.

- Ez az úr - mondta Sir William Ashton -, remélem, megbocsátja, hogy terhére voltunk, ha biztosítom, a főpecsétőr végtelenül hálás azért a nagy szolgálatért, amelynél nagyobbat ember nem is tehet: amiért bátorságával és lélekjelenlétével megmentette életünket. Bizonyára megengedi, hogy megkérjük...

- Semmit se kérj te *tőlem*, uram - mondta az idegen komoly és ellentmondást nem tűrő hangon. - Én Ravenswood vagyok.

Dermedt, kínos csend állott be. Az úrfi köpenyébe burkolózva néhány alig érthető, vonakodóan kiejtett udvarias szót mormolt Lucy felé, majd gögösen meghajolt, és eltűnt a sűrűben.

- Ravenswood úrfi! - kiáltotta a főpecsétőr, amikor magához tért pillanatnyi döbbenetéből. - Siessetek utána... állítsátok meg... csak egy szót kérek tőle.

A két erdész az idegen után eredt. Hamar előkerültek ismét, és zavartan, ügyetlenül közölték, hogy a nemesúr nem óhajt visszatérni. A főpecsétőr félrehúzta az egyik fickót, és faggatni kezdte, hogy mit is mondott Ravenswood úrfi.

- Csak annyit szól, hogy nem akar visszajönni - mondta az ember, aki az okos skót óvatosságával nem kívánt kellemetlen üzenet átadója lenni.

- Szólt ő egyebet is - mondta a főpecsétőr -, és én ragaszkodom ahhoz, hogy megtudjam!
- Nos, hát mylord - kezdte az ember, lesunyva fejét -, azt mondta... de nem lesz öröme lordságnak benne, ha meghallja, bár állíthatom, hogy az úrfi nem gondolt rosszat.
- Ez nem a te gondod, barátom; szó szerint akarom hallani.
- Nos hát - válaszolt az ember -, ezt üzenté: „Mondd meg Sir William Ashtonnak, hogy ha legközelebb összeakadunk, félannyira sem fog örülni a találkozásnak, mint az elválásnak.”
- Rendben van - mondta a főpecsétőr -, azt hiszem, arra a fogadásra céloz, amelyet sólymainkra kötöttünk; jelentéktelen ügy!

Leányához fordult, aki eddig már annyira magához tért, hogy elindulhatott. A borzalmas jelenethez fűződő lehetőségek elképzelése sokkal tartósabb hatást tett végletesen érzékeny lelkére, mint maga az idegizgalom, amit átélt. Gyötrelmes álmaiban és éber álmodozásában gyakran kísértette egy látomás: a dühös állat, amint borzalmas hörgéssel felé rohant, azután Ravenswood úrfi nemes alakja, amint ott állt közte és a biztos halál közt. Talán minden fiatal nő számára veszélyes, ha emlékeit újraélve, álmait szakadatlanul egy vonzó fiatalember köré fonja, de Lucy helyzetében ez elkerülhetetlen volt. Sohasem látott még olyan romantikus és megragadó külsejű férfit, mint a fiatal Ravenswood, de még ha látott volna száz hasonlót, vagy akár különbet is, senki mást nem köthetett volna szívéhez ilyen erővel az átélt veszély és a menekülés, a hála, csodálat és kíváncsiság. Kíváncsiságot mondok, mert valószínű, hogy Ravenswood úrfi különlegesen tartózkodó, rideg modora és az ezzel éles ellentétben álló arc, előkelő magatartás arra kényszerítette a lányt, hogy újra meg újra rágondoljon. Keveset tudott Ravenswoodról, a két apa közti vitáról, és szelíd kedélyével talán nehezen is fogta volna fel az ebből származó dühös, keserű szenvedélyeket. De azt tudta, hogy a férfi nemes törzs sarja, s bár szegény, ősei előkelők és gazdagok voltak. Megértette hát, hogy büszke érzékenységében irtózik elfogadni a hálát attól, ki most ősei házának és birtokainak tulajdonosa. Vajon akkor is elmenekül-e hálájuk elől, és visszautasítja baráti közeledésüket, ha apja szavai szelídebbek, kevésbé nyersék lettek volna, s ha kérését meglágyítja az a kecsesség, amelyet a nők olyan jól alkalmaznak, mikor a durvább nem meggondolatlan szenvedélyeit igyekeznek lecsillapítani? Ezt veszélyes volt megkérdeznie magától, veszélyes gondolat, mely veszélyes következményekkel járhat.

Lucy Ashton hamarosan belekeveredett a fiatal és érzékeny lelkekre oly veszedelmes képzelet útvesztőibe. Igaz, idő, távollét, helyváltoztatás, új ismeretség valószínűleg szertefoszlathatta volna csillogó illúzióit, mint ahogy már másokkal is megtörtént, de hát változatlanul egyedül volt, és semmi sem oszlatta el gyönyörteljes ábrándjait. Ezt a magányosságot főképpen Lady Ashton távollétének köszönhetette, aki ez idő tájt Edinburgh-ban valami állami cselszövés kibontakozását figyelte, a visszahúzódó természetű főpecsétőr pedig csak politikai vagy társadalmi okokból hívott vendégeket. Így nem volt lovag Lucy körül, aki Ravenswood úrfi vetélytársa lehetett volna, és elhomályosíthatta volna azt az eszményi képet, amelyet a lány festett róla magának.

Álmodozásai közepette Lucy gyakran tett látogatást az öreg, vak Alice-nél. Szerette volna, ha többet hallhat arról, ami jelenleg oly esztelenül uralkodott egész lényén. Alice azonban nem váltotta be reményeit. Készségesen, sok szenvedéllyel beszélt az egész családról, de különös mód tartózkodó és hallgatag lett, ha Ravenswood úrfiról esett szó. Az a kevés, amit mondott róla, egyáltalán nem volt olyan kedvező, mint ahogy Lucy várta volna. Olyasmire célzott, hogy a férfi szigorú és haragtartó jellem, ha sérelem érte, el nem feledte, de hosszan gyűlölködött; és az elejtett célzásokat Lucy most rémülten kapcsolta össze azzal, amit Alice hangsúlyozottan tanácsolt apjának: óvakodjék Ravenswoodtól.

Csakhogya maga az igazságtalanul megvádolt Ravenswood cáfolta meg a gyanút, mikor megmentette az apja és az ő életét. Ha valóban olyan sötét, véres bosszút táplált volna ellenük, ahogy Alice sejtette, semmit sem kellett volna tennie, hogy engedjen gonosz indulatának. Hiszen ha ő nem siet segítségére, ellensége félelmetes és biztos halállal pusztul el. Mivel Ravenswood úrfi nagylelkű magatartását, nemes vonásait nem tudta összeegyeztetni a jellemét sértő feltevésekkel, Lucy azt képzelte, hogy ez csak valami titkos előítélet lehet, vagy a kor szelleméből következő gyanakvás, mely üldözőbe veszi a szerencsétlen sorsúakat. És erre a hitre alapítva reménységét, tovább szőtte varázsos tündérfátylát, mely szép és átlátszó volt, mint az őszi ökörnnyál fonadéka, mikor a nap fényében a hajnali harmat gyöngyei csillognak rajta.

Időközben, akárcsak maga Ravenswood úrfi, Sir William Ashton is gyakran tünődött a különös eseményen, de gondolatai tárgyilagosabbak voltak, mint Lucy képzelgésai. Amikor hazatértek, a főpecsétőr először is megtudakolta az orvostól, biztos-e, hogy leányát semmiféle sérülés nem érte. Miután kielégítő választ kapott, újra átnézte azt a memorandumot, amelyet a néhai Ravenswood lord temetési szertartásának megakadályozására kiküldött törvényszolga szavai alapján készített. Szócsavaráshoz és a prókátormesterség kétszínűségéhez szokott elméjének nem került nagy fáradságába, hogy kibővítsa a zavargás jelentőségét, amelyet korábban oly nagy gonddal igyekezett felnagyítani. Azt a javaslatot terjesztette a Titkos Tanács elé, hogy hivatalársai elnézően járjanak el a kevés élettapasztalattal rendelkező, forróvérű, lobbanékony fiatalemberrel szemben. Nem habozott rámutatni arra, hogy a törvényszolga magatartása helytelen, feleslegesen kihívó volt.

Hivatalos jelentése röviden ezt tartalmazta. Még engedékenyebb hangnemben írt azoknak a személyes ismerőseinek, akik előreláthatóan bíraskodni fognak az ügyben. Megvilágította, hogy Skóciában a temetési szertartásokat szentnek tekintik, ezért, ha szigorúan büntetnék az önkényeskedő Ravenswood úrfit, minden oldalról a legkedvezőtlenebb bírálatot kaphatnák, míg az enyhe ítélet jó politika volna, és fokozná népszerűségüket. Végül nagylelkű és emelkedett gondolkodású ember módjára maga kérte, hogy az ügyet minden szigorú megtorlás nélkül intézzék el. Finoman hivatkozott arra a kellemetlen helyzetre, amelyben ő maga volt a fiatal Ravenswooddal szemben, miután a sikeres, hosszú pereskedéssel ezt a nemes családot nagyon elszegényítette. Megvallotta, kellemesen érintené, ha valamilyen módon ellensúlyozhatná azt a hátrányos helyzetet, amelybe igazságos jogai perlésével ő hozta a családot. Mindezekre tekintettel nyomatékosan és személyesen kérte, hogy az ügynek ne legyen további következménye, s kifejtette: szeretné, ha a maga érdemének, közbenjárásának és kedvező jelentésének tudhatná azt be. Különösen figyelemre méltó volt, hogy szokásától eltérően Lady Ashtonnal semmit sem közölt a zavargásról, és bár említette az ijedelmet, amelyen Lucy átment a megvádult bika támadása miatt, nem tájékoztatta részletesen az izgalmas és borzalmas eseményről.

Sir William Ashton politikai barátai és hivatalársai nagyon meglepődtek, amikor a váratlan hangú levelet megkapták. Általános csodálkozás közepette hasonlították össze az üzeneteket. Az egyik mosolygott, a másik felhúzta szemöldökét, a harmadik beleegyezően bólintott, a negyedik pedig azt kérdezte, hogy vajon valóban csak ezeket a leveleket írta-e ebben az ügyben a főpecsétőr.

- Különösnek találom, uraim, hogy az értesítések közül egyik sem tartalmazza az ügy lényegét.

De semmilyen másféle tartalmú titkos levél nem érkezett, bár az ügy jellegét tekintve nagyon is várható lett volna az ilyesfajta üzenet.

- Nos - mondta egy öreg, ősz államférfi, aki harminc éven keresztül meg tudott maradni hivatalában, mert ahogy a szél fúj, mindig úgy állította vitorláját -, én azt hittem, hogy Sir William igazolni fogja a régi skót mondást: „Alig nyúzták meg az öreg kost, máris a bárány bőrét viszik piacra.”

- Kívánsága szerint kell cselekednünk - válaszolt a másik -, még ha meglepő is, amit kíván.

- A nyakas ember úgyis a maga feje után megy - szólt az öreg tanácsos.

- Esztendőbe se telik, hogy megbánja még ezt a főpecsétőr - mondta a harmadik. - Ravenswood úrfi olyan legény, aki egykettőre elhúzza majd a nótáját.

- Nos, mit akartok tenni, uraim, ezzel a szegény fickóval? - kérdezte egy jelenlevő nemes márkí. - A főpecsétőr megkapta az összes birtokait, neki meg egy lyukas garasa sem maradt.

Amire az öreg Turntippet lord így válaszolt:

*Úgy! tehát egy vasa sincs?
Lábán lesz - bilincs.*

Mert ez volt nálunk a szokás a forradalom előtt - *Luitur cum persona, qui luere non potest cum crumena*. Hej, uraim, de jól is mondja ezt a jogász-latin!

- Nem látok rá okot - szólt közbe ismét a márkí -, hogy bármelyik nemes lord tovább erőltesse ezt az ügyet. Intézzék csak a főpecsétőr, ahogy neki tetszik.

- Helyes, helyes... adjuk át a főpecsétőrnek, s hogy a szokásnak is eleget tegyünk, még egy személynek... talán az ágyhoz kötött Hirplehooly lordnak... ezzel aztán meg is van a *quorum*.

- Vegye, kérem, jegyzőkönyvbe, írnok úr. És most, uraim, itt van még a vagyonherdáló fiatal Bucklaw laird bírsága, amiről döntenünk kell... Azt gondolom, ez kincstárnok uramnak jut?

- Na, és az én tarisznyámat megeheti a fene? - kiáltotta Turntippet lord. - Hisz abban kotorásztok! Ezt én csemegéül szántam magamnak két fogás közé!

- Hogy egyik kedves mondásodat használjam, lordom - vágta rá a márkí -, olyan vagy, mint a molnár kutyája. Nyalogatod a szád szélét, mikor még ki sem nyitották a tarisznyát... azt az embert még nem bírságotuk meg.

- No hiszen! Egy tollvonásba kerül az egész - mondta Turntippet lord -, és a jelenlevő urak közül senki sem mondhatja, hogy efféle kérést én valaha is elutasítottam volna. Megtettem én mindent, ami a tanúk kötelessége, tagadtam mindent, amit tagadnom kellett, megesküdtem mindenre, amire esküdnöm kellett. Harminc éve már, hogy lankadatlanul dolgoztam az állam javáért, sem hízélgés, sem gáncs nem tántorított el ettől, és nekem ne járna most valami, hogy tikkadt ajkamat megnedvesíthessem?

- Valóban ésszerűtlen lenne, lordom - válaszolt a márkí -, ha bármelyikünk azt gondolná, hogy uraságod szomja egykönnyen csillapítható, vagy hogy úgy akadt meg valami lordságod torkán, hogy azt ne kellene rögvest leöblíteni.

És ezzel le is zárhatjuk az akkori Titkos Tanács működését bemutató jelenetet.

Hatodik fejezet

E bajnokok épp csak e talmi mesét
Hallani gyűltek ide?
Halálhoz edzett kardjukat
Hitvány könny győzze le?

(HENRY MACKENZIE)

Annak a napnak estéjén, amelyen a főpecsétőr és leánya oly furcsa körülmények között szabadult meg a halálveszedelemből, két idegen ült a Tod's Den nevezetű sötét kis fogadó, vagy inkább kocsmá különszobájában.

A csapszék félúton feküdt a Ravenswoodi kastély és Wolf's Crag romos vártornya között.

A két férfi közül az egyik negyvenéves lehetett, magas, ösztövé ember, orra horgas, tekintete sötét, átható, ábrázata ravasz, gonoszságra valló. A másik vagy tizenöt évvel fiatalabb, vörös hajú, alacsony, keménykötésű alak. Durva, pirosposzsgás arcán nyílt, határozott vidámság, szürke szemében gondtalan, szabad merészség. Előttük boroskancsó (mert akkoriban a fahordóból cinkancsóba eresztették s úgy szolgálták fel az italt) és egy-egy fapohár, illetőleg kupa állt az asztalon. De hangulatuk nyomottnak látszott. Némán, összefont karral, aggódo várakozással néztek egymásra. Egy szó nem sok, annyit se beszéltek.

Végül is a fiatalabb törte meg a csendet. - Mi az ördög tartja fel ilyen sokáig az úrfit? - kiáltotta. - Biztos nem sikerült a vállalkozása! Miért is beszélte le, mikor vele akartam menni?

- Bosszúálláshoz egy ember is elég - mondta a magasabb és idősebb férfi. - Már azzal is az életünket kockáztatjuk, hogy ennyire belemásztunk ebbe a dologba.

- Mégiscsak nyúl szívű vagy, Craigengelt - válaszolt a fiatalabb -, nemhiába tart annak mindenki!

- De mondani még senki sem merte - viszonozta Craigengelt, kardmarkolatára csapva. - És ha a meggondolatlan embert többre tartanám a bolondnál, akkor... - szünetet tartott, várta a választ.

- Akkor? - kérdezte a másik hidegen. - Nos, miért nem mondd, hogy mit tennél akkor?

Craigengelt egy-két hüvelyknyire kihúzta gyíklezőjét, aztán dühösen visszatolta. - Mert nagyobb tétért folyik most a játék, mint amennyit húsz hozzád hasonló kelekótya megér.

- Na, látod, most az egyszer igazat mondtál - felelt társa. - Mert ha nem kobozták volna el a jószágaimat, nem lenne itt ráadásul ez az utolsó bírság, amire a vén, fecsegő Turntippet tátogatja a száját, s amivel kidobtak házamból, és földönfutóvá tetted, tényleg megveszekedett örült és félnótás lennék, hogy készpénznek veszem a te szép ígéreteidet. Még hogy tisztí kinevezést szerzel nekem az ír Brigádnál!... Mi közöm nekem az ír Brigádhoz? Egyszerű skót vagyok, mint ahogy apám is az volt előttem; és a nagynéném, Lady Girnington sem élhet örökké.

- Ez igaz, Bucklaw - állapította meg Craigengelt -, de még sokáig élhet. Ami pedig az apádat illeti, hát neki valóban volt pénze, birtoka, mert távortartotta magát a pénzkölcsönzőktől meg az uzsorásoktól. Mindenkinek megfizette a járandóságát, egyszóval élt, mint hal a vízben.

- És ki tehet róla, hogy én nem? - kérdezte Bucklaw. - Ki más, mint az ördög meg te, meg a hozzád hasonlók? Rávettedek, hogy elpazaroljam szép birtokomat, s most még boldog lehetek, ha bujdosásomban valahol menedéket találok vagy élhetek, mint te, egyik napról a másikra. Mert ez lesz a sorsom: egyszer a Saint Germain's-nek kémkedni, máskor a felföldi felkelést jelenteni, a reggelimet és a papramorgómat azzal szerezni meg, hogy öreg jakobita hölgyeket szédítsek régi parókából vágott fűrtökkel, mintha az a Chevalier haja lenne... Aztán meg tarthatom a hátam, ha a barátom csetepatéba talál keveredni, mert én szépen a fűbe harap-hatok, de Isten ments, hogy egy ilyen fontos politikai ügynök odavesszen. Mindezt meg kell tennem a kenyérért, még ha nagy kegyesen kapitánynak titulálnak is!

- Azt hiszed, hogy most pompás szónoklatot vágtál ki? - kérdezte Craigengelt. - Elsütöttél a rovásomra egy csomó szellemességet. Azt hiszed talán, jobb, ha éhezem vagy felakasztanak, mint ez az élet, amelyre csak azért fanyalodom, mert a királynak jelenleg nincs módja rá, hogy híveit méltóképp jutalmazza?

- Éhezni becsületesebb, Craigengelt. Amellett a végén úgyis felakasztanak. De, hogy ezzel a szerencsétlen Ravenswooddal mit akarsz, ezt végképp nem értem. Neki sincs több pénze, mint nekem. Birtokát elzalogosította, megterhelte, jövedelme még a kamatokra sem elég; mit remélsz hát tőle?

- Légy csak nyugodt, Bucklaw, tudom én, hogy mi ebben az üzlet - válaszolta Craigengelt. - Nemcsak neve miatt fogadják majd szívesen Saint Germain's-ben és Versailles-ban, nemcsak apja 1689-ben tett szolgálataiért, hanem, s ezt is vedd figyelembe, kérlek, azért is, mert Ravenswood úrfi egészen másfajta fiatalember, mint te; tehetséges, tapasztalt, bátor és ügyes. Jófejű, merész fiatalembert ismernek meg benne külföldön, aki egyébhez is ért, mint a paripához vagy a vadászsólyomhoz. Az utóbbi időben elvesztettem a hiteletem, mert többször szállítottam olyan fickót, aki másra se volt jó, csak a szarvasvadászatra meg sólymok idomítására. Az úrfi viszont jól nevelt, eszes, és az ítélőképessége éles.

- De ahhoz mégse elég okos, hogy elkerülje egy emberrabló csapdáját, mi, Craigengelt? - vágott vissza a fiatalember. - Jól tudod, hogy úgysem fogsz verekedni, jobb, ha nem kapkodsz hát a kardodhoz. Inkább arról beszélj, hogyan nyerted meg az úrfi bizalmát?

- Bosszúvágyát élesztgettem, Bucklaw - válaszolta Craigengelt. - Ő sohasem bízott bennem, de én megvártam, amíg az igazságtalanságok és sértések vörösre izzítják, s akkor kezdtem ütni a vasat. Azt mondta, s talán azt is hiszi, csak a követeléseit akarja közölni Sir William Ashtonnal, de ha az a vén prókátor visszautasítja, én mondom neked, megöli. Az a tűz ég a szemében, amely sohasem csal, ha ki akarod valakinek a szándékát tudni. Mindenesetre annyira erőszakos lesz, hogy ezt biztosan a titkos tanácsos elleni testi sértés kísérletének fogják tekinteni, és így teljes lesz a szakítás közte és a kormányzat közt. Skócia földje égni fog a talpa alatt, Franciaország megnyeri őt, s mi szépen elvitorlázunk a francia briggen, a *L'Espoire*-on, amely ott vár már ránk Eyemouth előtt.

- Ez tökéletesen megfelel nekem - mondta Bucklaw. - Elegem van Skóciából, és ha az úrfival szívesebben látnak Franciaországban, Isten neki, vigyük magunkkal. Ha jól sejtem, a mi érde-meink nem túl sokat hoznának a konyhára. Remélem, golyót röpít a pecsétörbe, mielőtt csatlakozik hozzánk. Minden évben le kellene löni néhányat ezek közül a mihaszna államférfiak közül, akkor a többi is alább adná.

- Szentigaz - válaszolta Craigengelt -, és erről eszembe jut, hogy ideje volna a lovaink után nézmem. Nem tudom, ellátták-e őket rendesen. Gondoskodom róla, hogy készen álljanak, mert ha az, amit gyanítunk, bekövetkezik, ugyancsak szednünk kell majd a lábunkat. - Csaknem az ajtónál volt már, amikor visszafordult, s komoly pillantással így szólt Bucklaw-hoz: - Bármilyen

történjék is, te igazolhatod, az úrfinak én semmit nem mondtam, ami őt arra biztatta volna, hogy erőszakos cselekedetet kövessen el.

- Nem, nem, szó sincs bűnrészességről - válaszolt Bucklaw -, nagyon jól ismered te, milyen veszélyt rejt ez a két szó: „felbujtó”, „bűntárs”. - Aztán mintegy magának recitálta:

*Néma a számlap, ám a mutató
Fordult konokul a gyilkos ütésre.*

- Mi az, amit magadban mormolsz? - kérdezte Craigengelt, némi aggodalommal visszafordulva.

- Semmi... csak két verssorocska, amit a színházban hallottam - felelt társa.

- Bucklaw - mondta Craigengelt -, néha arra gondolok, hogy jó színész lettél volna; csupa játék és komédiázás tenálad minden.

- Gyakran gondoltam így magam is - mondta Bucklaw. - Mindenesetre biztonságosabb volna, mint veled játszani a „Végzetes Összeesküvés”-ben... De távozz, játszd a saját szerepedet, és nézz a lovak után, hiszen valójában lovász is vagy... - „Színész... komédiás! - ismételte magában. - Ezért megérdemelt volna Craigengelt egy döfést, ha nem lenne ilyen átkozottul gyáva fickó. Pedig, ha jól meggondolom, még kedvelném is ezt a foglalkozást. Várjunk csak, lássuk, felléphetnék-e az Alexander-ben”:

*Jövök, síromból is, szerelmemért,
Hogy villám-röptű kardotok se sért,
És meg nem áll előttem senki sem,
Szerelem űz s vezérel győztesen.*

Amint Bucklaw kardjára csapva éppen mennydörgő hangon szavalta szegény Lee versét, Craigengelt rémült arccal tért vissza.

- Tönkre vagyunk téve, Bucklaw! Az úrfi vezetéklova az istállóban átesett a kötőfékjén és lesántult. Hátaslova kidöglük az egész napi nyargalozás után, pedig ha nincs pihent lova, most aztán benne marad a pácban.

- Akkor hát ezúttal nem fogunk villámgyorsan elkotródni - mondta Bucklaw szárazon. - De várj csak, te odaadhatod neki a magadét.

- Micsoda? És aztán engem fogjanak el? Köszönöm a javaslatot! - mondta Craigengelt.

- Miért? - kérdezte Bucklaw. - Ha a főpecsétört szerencsétlenség érte, amit én egyébként nem hiszek, mert az úrfi nem olyan legény, aki ledurrant egy öreg és fegyvertelen embert, szóval ha lenne is valami csetepaté a kastélyban, neked akkor sincs mitől félned, hiszen semmi részed benne.

- Igaz, igaz - felelte a másik zavartan -, de gondolj Saint Germain-i küldetésemre!

- Amelyről nagyon sokan azt gondolják, hogy csupán tőled magadtól származik, nemes kapitány... Nos, ha te nem engeded át a lovadat, hát a fenébe is!... megkapja az enyémet.

- A tiedet? - kérdezte Craigengelt.

- Bizony, az enyémet - ismételte Bucklaw. - Soha ne mondják rólam, hogy úgy támogattam egy úriembert kis becsületügyében, hogy se neki, se rajta nem segítettem.

- Odaadod a lovadat? És meggondoltad, hogy mit veszíthetsz ezzel?

- Veszteség! Ugyan, Grey Gilbert húsz Jakab-aranyomba került, ez igaz: de hát az ő gebéje is ér valamit, ez a Black Moor meg kétszer annyit is ér, ha talpra áll, és én értek hozzá, hogyan kell meggyógyítani. Végy egy kövér kutyakölyköt, nyúzd meg, belezd ki, töltsd meg fekete és szürke csigákkal, süsd egy darabig, öntözd illatos olajjal, kend meg sáfránnyal, fahéjjal, mézzel, aztán a levében forgass meg egy...

- Igen, igen, Bucklaw, de közben, mielőtt még a rándulást megkuruzsolhatnád, sőt, mielőtt még megsüthetnéd azt a kölyökkutyát, téged már el is fogtak, fel is akasztottak. Hidd el, kemény vadászat lesz itt Ravenswood után. Jobb szeretném, ha találkozónk helye közelebb lenne a parthoz.

- Akkor, hitemre - mondta Bucklaw -, az lenne a legjobb, ha most rögtön elmennék, és itthagynám neki a lovat. Várj, várj, ő jön. Lódobogást hallok.

- Te csak egy lovat hallasz? - kérdezte Craigengelt. - Attól félek, üldözik az úrfit; én háromnak vagy négynek, a dübörgését hallok. Biztos, hogy ez több, mint egy ló.

- Ugyan, ugyan, a cseléd facipője kopog. Hitemre, kapitány, le kell mondanod a kapitány-ságról, és a titkos szolgálatról is, hisz olyan ijedős vagy, mint a nyúl. De itt jön az úrfi egy szál magában, és ahogy nézem, sötét az ábrázata, akár a novemberi éjszaka.

Ravenswood úrfi ott állt az ajtóban: köpenygallérja föltúrva, karjai összefonva, tekintete komor és csüggedt. Belépett, ledobta a köpenyét, egy székbe vetette magát, és mély tűnődésbe merült.

- Mi történt? Mit tettél? - kérdezték gyorsan és egyszerre Craigengelt meg Bucklaw.

- Semmit - hangzott a kurta, mogorva válasz.

- Semmit? De hisz azzal mentél el, hogy leszámolsz a vén csirkefogóval mindazért a sok galádságért, amellyel vérig sértett téged, minket és az egész országot! Találkoztál vele?

- Találkoztam - felelte Ravenswood úrfi.

- Találkoztál vele, és eljöttél anélkül, hogy leróttad volna a már rég esedékes tartozást? - kiáltotta Bucklaw. - Ezt nem hittem volna Ravenswood úrfiról.

- Bánom is én, hogy mit hittél, mit nem! - felelte Ravenswood. - Nem tartozom én neked, uram, számadással.

- Türelem, Bucklaw! - mondta Craigengelt, félbeszakítva társát, aki dühös választ készült adni. - Az úrfit valamilyen ismeretlen körülmény megakadályozta tervében... persze, neki is meg kell bocsátania olyan barátoknak, mint te meg én, akik vele tartunk ebben az ügyben, ha aggódó kíváncsisággal fogadjuk.

- Miféle barátok, Craigengelt kapitány? - vetette oda gögösen Ravenswood. - Tudtommal nem vagyunk olyan bizalmas viszonyban, mely feljogosítana, hogy ezt a kifejezést használd. Úgy vélem, barátságunk mindössze abban áll, hogy megegyeztünk: együtt hagyjuk el Skóciát, miután meglátogattam őseim idegenné lett lakhelyét, és néhány kérdést intéztem a jelenlegi birtokoshoz, akit tulajdonosnak semmiképp sem akarok nevezni.

- Nagyon igaz, úrfi - válaszolta Bucklaw. - És mivel sejtettük, hogy olyasmit szándékozol tenni, ami könnyen a fejedbe kerülhet, Craigie meg én udvariasan belementünk abba, hogy várunk rád, bár ezzel mi is kockára tettük a magunkét. Ami Craigengeltet illeti, neki ez bizonyára nem jelent túl sokat, hiszen már születése órájában a homlokára volt írva az akasztófa, de én megmondhatom neked, éppen nem óhajtanám családom nevét gyalázatba keverni, s ráadásul mások miatt.

- Urak - mondta Ravenswood úrfi -, sajnálom, ha bármilyen kellemetlenséget okoztam nektek, de fenn kell tartanom azt a jogomat, hogy a magam dolgában, senkinek nem adva számot, magam bíráljam el, mit tartok leghelyesebbnek. Megváltoztattam terveimet, és nem hagyom el most az országot.

- Nem hagyod el az országot, úrfi! - kiáltotta Craigengelt. - Nem jössz velünk, miután már mindenféle kellemetlenségem és kiadásom volt miattad... kockáztattam, hogy felfedeznek, kifizettem a fuvart és a hajó várakozási díját!

- Uram - válaszolta Ravenswood úrfi -, amikor hamarjában rászántam magam, hogy elhagyom az országot, éltem ugyan azzal a lekötelező ajánlatoddal, hogy az utazáshoz mindent megszerzel, de nem emlékszem, hogy köteleztem is volna magamat arra, elmegyek akkor is, ha okom lesz szándékom megváltoztatására. A miattam való gondjaidért sajnálatomat és köszönetemet fejezem ki; kiadásaidért pedig - fűzte hozzá zsebébe nyúlva - kézzelfoghatóbban is kárpótolhatlak. Fogalmam sincs róla, Craigengelt kapitány, mennyit tehet ki az útiköltség és a várakozási díj, de vedd az erszényemet, és kárpótold magadat lelkiismereted szerint. - Ezzel odanyújtott egy aranyaktól csorduló erszényt a *soi-disant* kapitánynak.

De itt Bucklaw közbelépett: - Craigengelt, úgy látom, új zsákmány után nyújtod ki kezéd - mondta -, de én esküszöm az élő Istenre, ha meg akarod fogni, többől levágom mind a kettőt. Mivel az úrfi megváltoztatta szándékát, azt hiszem, nem kell tovább itt maradnunk, de először is engedelmet kérek, hogy megmondjam neki...

- Mondj neki, amit akarsz - szólt Craigengelt -, de előbb te engedd meg, hogy közöljem veled, milyen kellemetlenségeknek teszi ki magát, ha megválnak társaságunktól, hogy emlékeztessen az itt maradását ugyancsak megnehezítő körülményekre, és arra, hogy milyen előnytelen lenne számára Versailles-ban és Saint Germain-ben hasznos kapcsolatok nélkül bemutatkoznia.

- És ráadásul - mondta Bucklaw -, ha eljátszaná egy bátor és becsületes ember barátságát.

- Urak - mondta Ravenswood -, engedjétek meg, hogy újra biztosítsalak titeket: a mi ideiglenes kapcsolatunknak nagyobb jelentőséget szíveskedtek tulajdonítani, mint ahogy én valaha is gondoltam. Ha egyszer külföldi udvarhoz menekülök, nem lesz szükségem arra, hogy egy cselszövő kalandor mutasson be, sem arra, hogy egy szeleburdi szájhős barátságát keressem. - E szavak után választ sem várva elhagyta a szobát, újra lóra szállt, és hallatszott, amint kivágtat a kapun.

- *Mortbleu!* - kiáltott Craigengelt kapitány. - Oda a regrutám!

- De oda ám, kapitány - mondta Bucklaw. - Elúszott

a lazac, horgostul, mindenestül. De én utána megyek, mert több sértést nyeltem, mint amit meg tudok emészteni.

Craigengelt felajánlotta, hogy elkíséri, de Bucklaw így szólt:

- Húzódj te csak a kemencesutba, míg visszajövök; az való teneked, meg egy juhászbunda, hogy szundíthass egyet:

*A vénasszony mit tudja, míg a tűznél üldögél,
Odakint árkon-bokron át mily hidegen fú a szél.*

S ekképp dudorászva kiballagott a szobából.

Hetedik fejezet

Nos, Billy Bewick, szedd össze magad,
A sok szó nem kenyerem;
De ha férfi vagy - s te férfi vagy -;
Gyerünk, vívj meg velem!

(RÉGI BALLADA)

Ravenswood úrfi már rég a poroszkáló paripa nyergében ült, amikor észrevette a balesetet, amely vezetéklovát érte. Hogy az állaton könnyítsen, nagyon lassan haladt Tod's Dentől Wolf's Crag öreg tornya felé. Háta mögött hirtelen vágató ló dobogását hallotta, s visszatekintve észrevette, hogy a fiatal Bucklaw nyargal a nyomában. Az ifjú ember indulás előtt elidőzött még egy kicsinykét a fogadóban, mert nem állhatott ellent a kísértésnek, hogy a gazdát sánta lova ápolására valami recepttel lássa el. E pár percnyi késedelmet azután kemény vágatával hozta be, és most, a hatalmas mocsáron át vezető út elején, utolérte az úrfit.

- Megállj, uram! - kiáltotta Bucklaw. - Én nem vagyok politikai ügynök, afféle Craigengelt kapitány, akinek élete túl drága ahhoz, hogy becsülete védelmében kockára tegye. Én Frank Hayston of Bucklaw vagyok, és senki ember fia nem sérthet meg szóval, tettel, jellel vagy pillantással anélkül, hogy ne kellene érte elégtételt adnia.

- Ez mind nagyon szép, haystoni Bucklaw uram - válaszolta amaz a lehető legnyugodtabb és legközönyösebb hangon -, de nekem nincs vitám teveled, és nem is óhajtom, hogy legyen. Hazafelé vivő utunk, csakúgy mint életünk útja, más-más irányba tart: nincs hát okunk, hogy egymásba botoljunk.

- Nincs? - kérdezte Bucklaw indulatosan. - Istenemre! Én pedig azt állítom, hogy igenis van! Te minket cselszövő kalandoroknak nevezted!

- Emlékezz csak rá, Hayston barátom, ezzel a jelzővel csupán társadat illetem, és te is tudhatod, nem igaztalanul.

- Hát aztán! Most az én társam, és igaz vagy nem igaz, senki sem sértegetheti, amíg énvelem van.

- Akkor hát, Hayston úr - válaszolta Ravenswood ugyanolyan higgadtan, mint előbb -, jobban meg kell válogatnod a társaságodat, vagy máskülönben, ha mindenáron a bajnokuk akarsz lenni, sok dolgod lesz még a jövőben. Menj haza, uram, és reggelre aludd ki szépen a mérgeidet!

- Nem úgy, úrfi! Félreismerted az emberedet! Gögös arckifejezéssel és bölcs mondásokkal nem úszod meg. Amellett szájhősnek is nevezted. Mielőtt elválnánk, ezt még vissza kell vonnod!

- Hitemre, azt már nem! Hacsak mostani viselkedésednél jobb érveléssel nem győzől meg az ellenkezőjéről.

- Akkor, úrfi - mondta Bucklaw -, sajnálom ugyan, hogy ezt egy magadfajta embernek kell mondanom, de ha nem akarod megmagyarázni vagy visszavonni udvariatlan szavaidat, s helytállni sem akarsz értük, kemény szót és kemény ütleget kell most itt elviselned.

- Nem lesz rá szükség - felelte Ravenswood. - Minden tőlem telhetőt megtettem, hogy elkerüljem a párbajt, de ha komoly a szándékom, ez a hely itt éppúgy megfelel, mint akármilyen más.

- Szállj le a lóról, és húzd ki kardodat - mondta Bucklaw, példát mutatva. - Mindig azt gondoltam és mondtam, hogy derék ember vagy, szomorú lennék hát, ha eztán másként kellene nyilatkoznom.

- Nem lesz okod, uram - felelte Ravenswood. Lecsúszott a nyeregből, és védekező állást foglalt el. Kardjaik összecsaptak. Bucklaw nagy hévvel kezdte a viaskodást, hiszen megszokta az efféle lovagias ügyeket, s a kardhoz kiváltképp értett. Ezúttal azonban nem sok hasznát vette ügyességének; nem sikerült előnyt szereznie, mert a hideg megvetés, amellyel Ravenswood úrfi sokáig megtagadta, s csak a végén adta meg az elégtételt, teljesen kimerítette türelmét, és most meggondolatlan mohósággal támadott. Az úrfi ugyanolyan hozzáértéssel vívott, de sokkal higgadtabban, mint ellenfele; jobbára csak védekezésre szorítkozott, még azt az előnyt sem használta ki, amelyhez a másik hevessege juttatta. Bucklaw végül kétségbeesett kitéréssel megpróbált véget vetni az ügynek, de megcsúszott és elterült azon a kis füves tisztáson, ahol harcoltak. - Tartsd meg az életedet, uram - mondta Ravenswood úrfi -, és jobbitd meg, ha tudod.

- Attól félek, így is, úgy is csak összetákolt mű lenne belőle - felelt Bucklaw. Lassan feltápaszkodott, felvette kardját. Előbbi harciasságát látva, nem várta volna az ember, hogy veresége ilyen kevésbé izgassa. - Köszönöm neked az életemet, úrfi - folytatta. - Itt a kezem, semmi harag nincs bennem irántad azért, mert jobban és több szerencsével vívtál, mint én.

Az úrfi egy percig merően nézte, aztán ő is kezet nyújtott.

- Bucklaw - mondta -, bátor fickó vagy, és én igazságtalan voltam hozzád. Szívemből kérlek, bocsásd meg sértő szavaimat. Meggondolás nélkül, hirtelen beszéltem, és meg vagyok róla győződve, hogy nagyot tévedtem.

- Igazán azt hiszed, úrfi? - kérdezte Bucklaw, s arcán ismét felvillant a merész, könnyelmű gondtalanság. - Ez több, mint amit vártam tőled. Mert azt mondják, úrfi, hogy nem szívesen változtatod meg véleményeidet és szavaidat.

- Nem is, ha egyszer jól meggondoltam őket - felelt az úrfi.

- Akkor bölcsebb vagy nálam, mert én előbb adok elégtételt a barátomnak, s csak azután magyarázatot. Ha egyikünk elesik, rendeztük a számlát, ha meg nem, hát az ember sohasem áll rá olyan könnyen a békülésre, mint verekedés után. - Miért bömböl ez a kölyök? - kérdezte félbeszakítva beszédét. - Istenemre, szeretném, ha előbb jött volna! Mindegy no, ezt az ügyet úgyis el kell intéznünk, és ez a módja talán éppolyan jó, mint bármi más.

Közben oda is ért a fiú. Teljes erővel verte szamarát, hogy minél nagyobb sietségre ösztökélje, s miként Osszián egyik hőse, messze előreküldte a hangját: - Urak, urak, meneküljete! Az asszonyosság üzeni, hogy Craigengelt kapitányt nyakon csípték, s most Bucklaw-t keresik... vágatassatok, ahogy csak lovatoktól telik!

- Hitemre, igazat szólsz, fiam - mondta Bucklaw. - Itt egy ezüst hatpennys a híredért. Kétszer annyit adnék annak, aki azt is megmondaná, hogy merre nyargaljak el.

- Megmondom én, Bucklaw - szólta Ravenswood. - Jöjj velem haza Wolf's Cragbe. Az öreg toronyban úgy elrejtőzhetsz, hogy ezren se találják meg.

- Csakhogy téged is bajba sodornálak vele, úrfi. Minek rántsalak be a jakobita pácba, ha ugyan máris nem ülsz benne nyakig?!

- Dehogysis! Nincs mitől félned.

- Akkor boldogan veled tartok, mert őszintén megvallva, nem ismerem a helyet, ahová Craigengeltnek kellett volna minket vezetnie. És abban is biztos vagyok, ha lefogták, mindent elmond rólam, a teljes igazságot. Rólad meg ezer hazugságot is, csak hogy kivághassa magát valamiképpen.

Lóra ültek hát, és hamar elnyargaltak. Vad, mocsaras vidékeken vágattak keresztül, messze elkerülve a járt utat. A vadászatokról jól ismerték ezeket az elhagyatott ösvényeket, az idegen poroszló azonban, ha nyomukba ered, könnyen eltévedhetett volna. Egy darabig hallgatagon lovagoltak. Siettek, amennyire csak a vezetőklő állapota engedte. Ahogy lassanként sűrűbb lett az éj körülöttük, csökkentették az iramot, mert keresgélniük kellett az utat, meg különben is azt remélték, hogy üldözőiket jócskán elhagyták már.

- Most, hogy kissé lazábbra fogtuk a kantárt - törte meg a csendet Bucklaw -, szeretnék valamit kérdezni, úrfi.

- Csak bátran - mondta Ravenswood -, de engedd meg, hogy csak akkor válaszoljak, ha jónak látom.

- Nos, csak azt szeretném tudni - kezdte iménti ellenfele -, mi a fekete fene indított arra téged, aki olyan tündöklő hírnévnek örvendesz, hogy összeállj azzal a csirkefogó Craigengelttel s Bucklaw-val, akit általában semmirekellőnek tartanak?

- Egyszerűen csak erőt vett rajtam az elkeseredés, s ezért elkeseredett társakat kerestem.

- Akkor meg miért szakítottál velünk ilyen hirtelen? - folytatta Bucklaw a kérdezősködést.

- Mert megváltoztattam szándékomat - felelt az úrfi -, és letettem tervemről, legalábbis egyelőre. Én őszintén, tiszteSSéggel válaszoltam, most hát te mondd meg, miért társultál Craigengelttel, aki becsület és származás dolgában egyaránt mélyen alattad áll?

- Egyszerűen csak azért - szölt Bucklaw -, mert bolond vagyok, és elkártyáztam a birtokomat. A nagynéném, Lady Girnington meg, úgy látszik, az örökéletre váltott bérletet, s így én csak a főhatalom megváltozásától remélhetek bármit is. Craigie kártyapartnerem volt. Láta helyzetemet, s minthogy az ördög nem alszik, mindenfélét összehazudott versailles-i küldetéséről, Saint Germain-i összeköttetéseiről, és megígérte, hogy Párizsban kineveztet kapitánynak. És én eléggé ostoba voltam ahhoz, hogy szekeremet az övéhez kössem. Biztos, hogy azóta már egy tucat csinos kis történetet mesélt el rólam a hatóságoknak. Idáig juttattak hát az asszonyok, a kakasviadalok, a lovak, a kutyák, az ital és a kocka.

- Bizony, Bucklaw - mondta az úrfi -, kebleden melengetted a kígyót, amely most megmárt.

- Való igaz, úrfi - válaszolta társa. - De ne haragudj, te is táplálsz a kebledben egy hatalmas, falánk kígyót, s az éppúgy felfal téged, mint ahogy engem is elpusztítottak az enyémeK, tetőtől talpig.

- Nem haragszom az őszinteségedért - mondta Ravenswood úrfi -, hiszen én magam adtam rá példát. De ne beszéljünk tovább metaforákban: mi az én állítólag dédelgetett, szörnyű szenvedélyem?

- A bosszú, jó uram, a bosszú. Meglehet, ez a bűn éppúgy illik az úriemberhez, mint a bor, a tivornyázás, *et cetera*, de éppoly keresztényietlen, és ráadásul véresebb s főként veszélyesebb, mint amazok. Inkább törjük be a palánkot, s lessük meg a parkban a szép kisasszonyt vagy az özsutát, mint hogy egy vénemberre fegyvert fogjunk.

- Visszautasítom ezt a feltevést! - mondta Ravenswood úrfi. - Lelkemre, nem terveztem ilyesmit. Csak meg akartam szégyeníteni a tirannust, mielőtt elhagyom szülőföldemet. Szemére akartam vetni zsarnokoskodását. Úgy mondtam volna el sérelmeimet, hogy azok a lelke mélyéig megrázzák.

- Igen - válaszolta Bucklaw -, és akkor nyakon csípett volna, és segítségért kiáltott volna, s közben te, gondolom, kiráztad volna belőle a lelket. Már csak őszinte tekinteted és modorod is halálra rémítette volna a vénembert!

- De gondolj csak kihívó viselkedésére! - válaszolta Ravenswood. - Vedd számba mindama romlást és halált, amelyet szívtelen kegyetlenséggel előkészített és lehetővé tett... tönkretjuttatott egy ősi családot, meggyilkolt egy szerető apát! Haj, a régi szép skót időben semmire se nézték az ilyen embert, nem kellett volna barátnak, de még lovagias ellenfélnek sem.

- Hát, úrfi, örülök, ha látom, hogy a gonosz éppen olyan fortélyosan alkudozik másokkal is, mint velem. Valahányszor csak örülséget akarok elkövetni, mindig meggyőz arról, hogy ez a világon a legszükségesebb, a leglovagiasabb, úriemberhez legméltóbb dolog, és rendszerint már nyeregkápáig belemerültem a mocsárba, mire észreveszem, hogy dágványos a talaj. Te meg, úrfi, pusztán az apád emléke iránti tiszteletből, gyilk... embert ölhetnél volna!

- Bölcsebben beszélsz, Bucklaw - válaszolta az úrfi -, mint ahogy a viselkedésedből gondolhattam volna. Nagyon igaz, hogy vétkeink tündéralakot öltve csábítanak bennünket. Olyanok, mint a babonás hit démonai, akik emberekkel szerelmeskednek, s förtelmességük csak akkor derül ki, mikor karunkba szorítjuk őket.

- De mégis megszabadulhatunk tőlük... - mondta Bucklaw - és ez az, amit én egyszer meg is teszek... majd, ha az öreg Lady Girnington jobblétre szenderül.

- Hallottad, mit mondott az anglikán lelkész? - kérdezte Ravenswood. - A pokol útja jó szándékkal van kiköveztve... Vagyis: az ember elszánja magát a jóra, aztán marad minden a régiben.

- Igaz - válaszolt Bucklaw -, de én most elkezdem. Elhatároztam, hogy ezentúl nem iszom több bort, mint legfeljebb egy negyed gallont... persze, ha a vörös borod különlegesen finom, most az egyszer még kivételt teszek.

- Kevés kísértésnek kell ellenállnod Wolf's Cragben - mondotta az úrfi. - Nem tudom, ígérhetek-e többet, mint fedelem védelmét. Legutóbb minden csepp borunk s minden falat ennivalónk elfogyott.

- Remélem, hasonló alkalomból még sokáig nem lesz szükséged ételre-italra. De nem lett volna szabad az utolsó palackot is kiinnotok. Ez szerencsétlenséget jelent.

- Azt hiszem, minden szerencsétlenséget jelent, ami velem kapcsolatos - szólt Ravenswood. - De az ott Wolf's Crag, s bármi legyen is benne, rendelkezésedre áll.

A tenger zúgása már régóta jelezte, hogy közelednek a sziklákhöz, melyek ormán a vár alapítója igazi sasfészket épített. A suhanó felhőkkel bújócskázó, sápadt hold most előragyogott, és megvilágította a Német-tenger fölött kiszögellő sziklára épült, magányos, rideg tornyot. A szikla három fala meredek volt. A negyediket, a szárazföld felé eső oldalt eredetileg mesterséges árok és felvonóhíd védte, de ez utóbbi már leszakadt, a sáncárkot pedig feltöltötték. Így hát könnyűszerrel be lehetett jutni az omladozó istállókkal és fészerekkel kétoldaltól körülvett, szűk udvarba. Sok vihart látott, alacsony fal védte a vártornyot a szárazföld felől. A négyszöget maga a szürke kőből épült torony zárta be. Magasan, ösztövéren csillogott a holdfényben, mint valami óriási, lepedőbe burkolt szellem. Vadabb, vigasztalanabb

lakóhelyet elképzelni sem lehetett volna. A szem elé táruló táj látványa és a mélyben a sziklás partot ostromló hullámok nyomasztóan gyászos hangja a rettegéssel vegyes, változatlan és egyhangú mélabút jelképezte.

Noha még nem volt öreg éjszaka, az elhagyatott hajlék körül semmi jele sem mutatkozott az életnek, kivéve egyetlenegy halvány fénysugarat, amely az épület falán szokatlanul magasnak és távolinak tűnő keskeny ablakban pislákol.

- Ott van - mondta az úrfi - a Ravenswood család egyetlen megmaradt szolgája, és szerencse, hogy ő legalább itt maradt, mert nélküle kevés reményünk lenne, hogy fényt vagy tüzet találjunk. Jöjj utánam, de óvatosan! Az út szűk, és egyszerre csak egy ló fér el rajta.

Valóban, az ösvény egy szorosfélén át vezetett a félsziget végén fekvő toronyhoz, amelyet a kényelemmel nem sokat törődve, csupán az erőre és biztonságra gondolva építettek hajdanán. A skót főnemeseket az idő tájt lakhelyük megválasztásában és stílusában kizárólag ez a szempont vezette.

A vad birtok tulajdonosától javasolt óvatos megközelítési módot alkalmazva, bántatlanul léptek be az udvarba. De bár Ravenswood hangosan dörömbölt az alacsony, boltíves bejáraton, és ismételten kiáltott Calebnek, hogy nyissa ki a kaput, és engedje be őket, választ csak nagy sokára kaptak.

- Alighanem meghalt az öreg - jegyezte meg Ravenswood -, vagy valami nyavalya van rajta. Hiszen olyan zajt csaptam, hogy még a hétalvó is felébredt volna.

Végre félénken és habozva egy hang szólalt meg. - Úrfi... Ravenswood úrfi, kegyelmed az?

- Én hát, Caleb, nyisd ki gyorsan az ajtót.

- De igazán kegyelmed az? Hús-vér valóságban? Mert inkább ötven ördöggel néznék szembe, mint uram szellemével vagy kísértetével... azért hát azt mondom, eridj innen, ártó lélek, ha százszor uram vagy is... hacsak nem kegyelmed jött meg, kiszagzám, testi mivoltában, kezestül-lábastul.

- Én vagyok hát, te vén bolond - felelte Ravenswood. - Testi mivoltomban, elevenen, azazhogyn inkább félholtra fagyva.

A felső ablakból ekkor eltűnt a fény, majd ismét előcsillant imitt-amott a lőréséken át, elárulva, hogy aki hozza, végre elszánta magát, és nagy lassan elindult lefelé. A csigalépcső az öreg vártorony szögletein díszelő fiatornyok egyikében volt. A leereszkedés lassúsága Ravenswoodot ingerült kiáltásokra ösztönözte, türelmetlenebb és mozgékonyabb társát pedig egyenesen átkozódásra. Mielőtt kinyitotta volna az ajtót, Caleb megint csak megállt, és többször megkérdezte, hogy valóságos emberek kérnek-e bebocsátást ebben az éji órában.

- Csak lennél a kezem ügyében, te vén bolond - kiáltotta Bucklaw -, alaposan bebizonyítanám testi mivoltomat!

- Nyisd ki a kaput, Caleb - mondta ura csendesebb hangon. Tekintettel volt régi hűségese udvarnagya aggságára, meg azt is tudta, hogy míg kettőjük között van a kemény, vaspántos tölgyfa kapu, úgyis csak elfecsérelné dühös szavait.

Végre Caleb remegő kézzel leszedte a rudakat, s a súlyos ajtó kitarult. A tenyerével oltalmazóan takargatott gyertya reszkető fénye megvilágította az öreg szolga kopaszodó fejét, gyér, fehér haját és mély árkokkal keresztül-kasul szántott, becsületes ábrázatát. Félénk, szolgálatkész pillantása, az ősz fűrtjeire, az arcvonásaira hulló fény finom derengése festő ecsetjére méltó tárgy lett volna; ám utasaink türelmetlenül várták már, hogy végre biztonság-

ban tudhassák magukat az egyre erősödő vihar elől, s így nem volt bennük hajlandóság, hogy elmerüljenek a kép festőiségének tanulmányozásába.

- Kegyelmed az, édes gazdám, kegyelmed valóban! - kiáltotta a vén Caleb. - De szívből sajnálom, hogy megvárakoztattam tulajdon kapuja előtt, de mit is gondolhattam volna, mikor olyan hirtelen itt termett, méghozzá egy idegen úr társaságában... - S most hátrakiáltott a torony valami láthatatlan lakójának, de olyan hangon, mintha nem akarná, hogy más is meghallja az udvarban:

- Mysie, Mysie! Mozogj már, asszony, ha kedves az életed, és szítsd fel a tüzet! Fogd az öreg háromlábú zsámolyt, vagy bármi egyebet, ami lángra lobban... Félek, hogy szegényesek a készleteink, hiszen nem vártuk még vissza kegyelmedet néhány hónapig. Akkor már rangjához illőn fogadtuk volna, jó szokás szerint; mindamellet...

- Mindamellet, Caleb - válaszolta az úrfi -, láss el minket és a lovakat, amennyire csak lehetséges. Remélem, azért nem szomorkodsz, hogy a vártnál hamarabb érkeztem meg?

- Méghogy szomorkodnék, uram! Biztosítom kegyelmedet, hogy vagyok olyan tisztos szolga magam is, mint azok, akik háromszáz esztendőn át nemes őseit szolgálták, és sohasem kérték felszabadításukat. Azért lennék szomorú, mert Lord Ravenswoodot egyik kastélyában látom?

- (Aztán ismét hátraszólt a falon túli, láthatatlan társához: „Mysie, ne habozz, vágd le a kotlóstyúkot! A többivel meg ne törődj!”) - Nem mondom, hogy ez a legjobb lakhelyünk - fűzte hozzá, Bucklaw-hoz fordulva -, ez csak egy erőd, ahová Ravenswood lord beveheti magát, amíg... vagyis inkább visszavonulhat, amíg a mostani zavaros idők tartanak. Ilyenkor nem volna helyes, hogy az ország belsejében éljen, valamelyik jobb és jelentősebb birtokán... Ami azt illeti, sokan úgy vélik, hogy Wolf's Craget régisége miatt érdemes kívülről is megsejmelni.

- És úgy gondolod, hogy most erre alkalmas az idő? - kérdezte Ravenswood. Kissé mulattatták az ürügyek, amelyekkel az öreg meg akarta akadályozni, hogy belépjenek a házba, míg szövetségese, Mysie, odabent készülődik.

- Ó, sohse törődj te a ház külsejével, kedves barátom - mondta Bucklaw. - Csak legyünk már bent és lovaink az istállóban. Ez minden, amire vágyunk.

- Ó, igen, uram... igen, uram... kétségtelenül, uram... mylord és bárki tiszteletre méltó társai közül...

- De a lovaink, öreg barátom, a lovaink! Halálra fáznak, ha a kemény vágta után itt kell ácsorogniuk a hidegben. Az enyém túlságosan drága jószág ahhoz, hogy elpatkoljon. Tehát még egyszer: a lovaink! - kiáltotta Bucklaw.

- Igaz, valóban... a lovak... igen... szólok a lovászoknak... - És Caleb erős kiáltásától visszhangzott az öreg torony: - John, William, Saunders!... A fickók, úgy látszik, odajárnak valahol vagy alusznak - jegyezte meg, miután egy ideig várta a választ, noha jól tudta, hogy úgylis hiába. - Minden rosszul megy, amikor az úrfi nincs itthon. Majd gondoskodom én magam a paripákról.

- Azt hiszem, ez lesz a legjobb - mondta Ravenswood -, mert más lehetőséget nemigen látok rá, hogy valaki is törődjék velük.

- Csitt, mylord... csitt, az Isten szerelmére - mondta Caleb, félhangon könyörögve urának. - Ha már a saját tekintélyére nem gondol, gondoljon legalább az enyémmre. Úgylis elég nehéz lesz tisztességgel megúszni az éjszakát, bármennyit is hazudok.

- Jó, jó, csak ne izgasd magad - mondta gazdája. - Eredj az istállóba. Remélem, van széna meg zab?

- Ajjaj, tele vagyunk szénával meg zabbal! - Ezt határozottan és hangosan mondta. - Aztán halkabban: - Egész hegy takarmány volt itt, de a temetés után egy kis csomó réti széna maradt.

- Pompás - mondta Ravenswood, és kivette a gyertyát vonakodó szolgája kezéből. - Majd én magam mutatom az utat.

- Szó sem lehet róla, mylord. Ha lenne öt perc, vagy tíz perc, vagy legfeljebb negyedóra türelmük, és gyönyörködnének egy kicsinykét a holdfényes Bass meg a North Berwick Law látványában... nem tovább, csak amíg ellátom a lovakat, nos, utána én magam kísérném fel kegyelmeteket ünnepélyesen, ahogy lordságod és tiszteletre méltó látogatója erre számot is tarthat. És mivel az ezüst kandelábereket elzártam, és a gyertya nem alkalmas...

- Egyelőre ez is pompásan megteszi - mondta Ravenswood. - Neked az istállóban úgyszem okoz gondot a világosság hiánya, mert ha jól emlékszem, a fél tető leszakadt.

- Nagyon igaz, mylord - felelte a hűséges szolga. Aztán ügyes ötlettel azonnal hozzáfűzte: - Azok a pernahajder zszindelyezők már mióta nem képesek eljönni, hogy feltegyék!

- Ha mulatni kívánnék családom balsorsán - mondta Ravenswood, ahogy felfelé indult a lépcsőn -, szegény öreg Caleb bőségesen ellátta nevetnivalóval. Az a szenvedélye, hogy nyomorúságos *ménage*-unk dolgait következetesen úgy tálalja, ahogyan véleménye szerint lenniük kellene, és nem úgy, ahogy valóban vannak. Őszintén szólva, gyakran elszórakoztattak a szegény ördög ravaszkodásai, mikor valahogyan pótolni akarta azt, amit a család tekintélyéhez nélkülözhetetlennek hitt, meg azok a bőbeszédű mentegetőzései, ha már találékonysága sem pótolhatta a hiányt. Bár a torony nem valami nagy, az öreg nélkül mégse igen találunk oda a szobába, ahol ég a tűz.

E szavakkal kinyitotta a csarnok ajtaját. - Itt aztán - mondta -, se tűzhely, se nyughely.

Valóban lehangoló kép tárult elébük. A tágas, boltíves szoba, amelynek durván faragott gerendái némileg a Westminster Hall oszlopszerkezetére emlékeztettek, csaknem abban az állapotban volt, ahogy Allan Ravenswood lord temetése után hagyták. Felborult kancsók, fekete söröskorsók, cinkelyhek és fedeles kupák heverték szanaszét a nagy tölgyfa asztalon. A lakoma legveszendőbb kellékeit, a poharakat, részben koccintás közben szándékosan összetörték, részben a tósztok végén falhoz vágta a vendégek. Cserepeik vastagon borították a kőpadlót. Az ezüstholmit a barátok és rokonok adták kölcsön, és ezeket gondosan vissza is vitték, amint a furcsa alkalomból rendezett, szükségtelen lakoma hivalkodó látványossága véget ért. Röviden: semmi sem maradt, ami gazdagságra, pompára vallana. Minden jel csak a múltkori pusztításra és a jelenlegi elhagyatottságra mutatott. A fekete drapériákat, amelyek a gyászünnepen a cafatokra szakadt, molyette faliszőnyegeket pótolták, azóta már lerángatták. Most tépett összevisszaságban lógtak le a falról, s mutogatták az épület durva, faragatlan és vakolatlan köveit. A padok felborogatva, egymás hegyen-hátán heverték, ez is a gyászos mulatozás végén uralkodó általános zűrzavarról árulkodott.

- Ez a szoba - szólt Ravenswood magasra emelve a lámpát -, ez a szoba, Hayston uram, zajos volt, amikor búsnak kellett volna lennie, s méltó büntetés, hogy most szomorú, midőn vidám lehetne.

Elhagyták a barátságtalan szobát, felmentek a lépcsőn, s miután egy-két ajtón hiába nyitott be, Ravenswood valami kis előszobafélébe vezette vendégét, ahol nagy örömeikre tűrhető meleget találtak. Caleb tanácsát követve, Mysie rengeteg fát rakott a tűzre, Bucklaw felvidult, mert

ilyen előzmények után még ennyi kényelmet sem várt a kastélytól. Most buzgón dörzsölgetve a tűz felé nyújtott kezét, több megértéssel hallgatta Ravenswood úrfi mentegetőzéseit.

- Kényelmet - mondta az úrfi - nem tudok nyújtani, minthogy magamnak sincs benne részem. Ezek a falak, ha ismertek is valaha effélét, már régen nem emlékeznek rá. De azt hiszem, menedéket és biztonságot azért ígérhetek.

- Ez remek - válaszolta Bucklaw -, és minden, amit még ma éjszaka kívánok, egy falat étel, meg egy korty bor.

- Félek - mondta az úrfi -, a vacsora szegényes lesz. Hallottam, amikor Caleb és Mysie tárgyaltak róla. Szegény Balderstone egyéb jó tulajdonságai mellett majdhogynem süket, ezért aztán amit hite szerint félhangon mondott, javarészt mindenki meghallja, leginkább azok, akik előtt nagy gondal rejtegetni igyekszik mesterkedéseit. Hallgassa csak!

Odafüleltek, s hallották, amint az öreg szolga így szólt Mysie-hez:

- Csak kövess el mindent, kövess el mindent, asszony: akkor talán megőrizheted a tisztességes látszatot.

- És az öreg kotlóstyúk?... Az olyan kemény lesz, mint az íjhúr vagy a csizma talp!

- Mondd, hogy tévedtél... mondd, hogy tévedtél, Mysie - csitította halkán a hűséges udvarnok.

- Vedd magadra; sohase hagyd, hogy a család becsületén csorba essék.

- De a vén kotlós - tiltakozott Mysie - ott gubbaszt a díszteremben a baldachin alatt, és én rettegek, hogy a sötétben megfog a kísértet. Aztán ha nem is látnék kísértetet, a tyúkot még-úgysem látom meg, mert pokolfekete. Az egy szem árva lámpa a gazda kezében, más fény pedig nincs az egész házban. És még ha megfogom is azt a tyúkot, ki kell beleznem, meg kell tisztítanom, el kell készítenem... hogy tudom ezt megcsinálni, mikor ők ülnek az egyetlen tűzünknel?

- Jó, jó, Mysie - mondta az inas -, maradj itt egy kicsit, megpróbálom elhozni tőlük a lámpát.

Ezzel Caleb Balderstone már be is lépett a szobába. Nem sejtette, hogy az egész közjátékot meghallották. - Nos, Caleb barátom, lehet szó arról, hogy vacsorát kapjunk? - kérdezte Ravenswood úrfi.

- Lehet-e szó vacsoráról, mylord? - ismételte Caleb nyomatékosan, a burkolt gyanúsításnak szóló gúnnyal. - Ez egyáltalán kérdéses lehet lordságod házában? De mennyire lehet szó róla! Nem hinném azonban, hogy ínyükre lenne a hús, amit a mészárszékekben árulnak. A tengersok kövér majorság meg csak arra vár, hogy nyársra húzzuk vagy megsüssük roston... A hízott kappant, Mysie! - adta ki arcátlanul a parancsot, mintha ilyesmi létezett volna.

- Teljesen felesleges - igyekezett Bucklaw az aggódó inast zavarából udvariasan kimenteni. - Ha volna egy morzsányi kenyér, s valami hideg étel hozzá...

- Pompás zabkenyerem van! - kiáltott Caleb megkönnyebbülten. - Ami a hideg ételt illeti, hát hidegnek elég hideg, s noha a hideg hús és pástétom javát szokás szerint a szegényeknek adtuk, azért...

- Na, Caleb - szólt közbe Ravenswood úrfi -, most már elegendem van ebből! A fiatal Bucklaw lord menekülőben van, így hát tudhatod...

- Ő sem lesz igényesebb, mint lordságod, azt hiszem - válaszolt Caleb megértő bólintással. - Sajnálom, hogy úri vendégünk élete veszélyben forog, de örülök, hogy legalább nem mondhat rosszat a házukról. Mert, gondolom, ő is csak olyan kutyaszorítóban van, ami a mienkhez nagyon hasonló... nem mintha mi kutyaszorítóban lennénk, hála Istennek - tette hozzá, hogy

visszavonja azt, ami első örömeben kicsúszott a száján -, de az biztos: nem úgy vagyunk, mint voltunk, vagy mint lehetnénk. Na, és az ennivaló... minek is hazudnék? Csak egy kis maradék birkasonka van, amiből már háromszor ettünk, de azt méltóságod is jól tudja, minél közelebb a csonthoz, annál ízletesebb a hús. Aztán a gomolyából is kerül még valamicske, meg egy kis finom vaj is akad... és... és... ez volna minden, amivel szolgálhatok. - És nagy sebbel-lobbal előhozta a kevéske ennivalót, majd szertartásosan letette a két úriember közt álló kerek asztalkára. Sem a szerény minőség, sem a kis mennyiség nem gátolta őket abban, hogy jó étvággal megegyék, amit tálaltak. Caleb ünnepélyes előzékenységgel sürgölődött körülöttük, mintha tiszteletteljes figyelmességével akarná pótolni az ellátás hiányosságait.

De fájdalom! Ilyenkor még a gondos és aggályosan betartott formások sem helyettesíthetik a kiadós kosztot! Bucklaw, miután jó nagy adagot megevett az immár harmadszor megdézsmált birkasonkából, most már sörre szomjazott.

- Nem merem a sörünket kínálni - mondta Caleb -, mivel a malátát rosszul készítették el, meg szörnyű égiháború is volt a múlt héten; de olyan jó vizet, mint amilyen itt a toronyban van, nemigen találni sehol, ezt én mondom kegyelmednek, Bucklaw uram.

- Hát, ha a söröd rossz, adhatsz éppen bort is - felelte Bucklaw, még csak a gondolatától is borzadva a tiszta elemnek, amelyet Caleb olyan komolyan ajánlgatott.

- Hogy? - kérdezte Caleb rettenthetetlenül. - Bor van elég; alig két napja is... jaj nekem, hogy mi miatt... annyi bort ittak meg ebben a házban, hogy akár egy dereglye úszkálhatott volna rajta. Borban sose szűkölködött Wolf's Crag.

- Hozd hát akkor - mondta gazdája -, ahelyett, hogy csak beszélsz róla. - És Caleb merészen nekivágott.

Az öreg pincében aztán elkeseredett várakozással döntögette és rázogatta a kiürült hordókat. Azt remélte, legalább annyit összegyűjthet a vörös bor seprőjéből, amennyivel megtöltheti a kezében tartott jókora cin mérőt. Ó, jaj! Annak idején olyan lelkiismeretesen csapolta meg valamennyit, hogy bár mindent elkövetett, amire egy cseléd képes, alig egy pint feladható italt tudott csak összeszedni. De Caleb jobb hadvezér volt annál, hogysem megfelelő stratégia nélkül csak úgy meghátráljon. Elszántan ledobott egy üres kancsót, mintha csak a küszöbön botlott volna meg, s hívta Mysie-t, hogy törölje fel a ki sem öntött bort. A másik edényt az asztalra helyezte, s remélte, maradt még benne elegendő az uraságoknak. Így is volt, mert még Bucklaw, a szőlő hűségese barátja sem volt elég bátor, hogy a Wolf's Crag-i bor ellen intézett első támadását megismételje, hanem némi vonakodás után megelégedett ő is egy korty tiszta vízzel. Ezután a lefekvéshez készülődtek. Bucklaw hálóhelyéül a titkos szobát jelölték ki, s így Caleb a gyenge bútorzat, ágy, miegymás védelmében elsőrangú és fölöttébb meggyőző érvekkel állhatott elő.

- Ki gondolta volna, hogy szükség lesz a titkos szobára? Nem használtuk a Gowrie-összeesküvés óta. Asszonyt meg nem engedhettem még az ajtajáig se, hisz akkor nem lett volna többé titkos szoba; ezt igazán beláthatja méltóságod.

Nyolcadik fejezet

Kihunyt a tűz, hideg a kő,
Ünneplő lombfűzér sehol,
Se asztal, ágy, vendéglő -
„Zord vigalom ez” - Linne lordja szólt.

(RÉGI BALLADA)

Ez a szép, régi dal azt meséli el, hogy mit érzett Linne tékozló örököse, mikor egész vagyonát elherdálta, s egy magányos hajlék elhagyott lakója lett. Talán csak Ravenswood úrfi érezhette magát hasonlóan Wolf's Crag-i magányos lakában. A legendabeli tékozlóval szemben volt ugyan annyi előnye, hogy szorult helyzetét nem a maga oktalanságának köszönhette. Akárcsak a kék vért, apjától örökölte a nyomort is, s hozzá olyan címet, amelyet az udvarias ember megadhatott neki, de a neveletlen tetszése szerint megtagadhatott tőle. Ez volt minden, amit őseitől örökölni kapott.

Amint ez a mélabús, de mégis vigasztaló gondolat átsuhant az agyán, talán némi bizakodás is ébredt a szerencsétlen ifjú nemesben. A reggel, az elmékedések és a múzsák kedves ideje, az éj árnyait elűzve lecsillapította, elcsitította Ravenswood úrfi viharos szenvedélyeit is. Most már higgadtan elemezte ama sokféle érzelmet, amely az előző napon úgy felkavarta. Erősen elhatározta: küzd ellenük, leigázza őket. A reggeli nap nyugodtan, ragyogóan kelt fel, s megszépítette a kastélyból látható hatalmas mocsárvilágot meg az ezernyi ezüstös hullám fodrozta dicső óceánt, amely a torony másik oldalán terült el végeláthatatlan, rettenetes, néma fenségében. A magasztos nyugalom látványa még legsötétebb hangulatok közepette is derűvel telíti, s becsületes és erényes tettekre ösztönzi az emberi szívet.

A szokatlanul, szigorú önvizsgálat után az úrfi először is Bucklaw-t kereste fel biztonságos menedékében. - Nos, hogy érzed magad, Bucklaw? - hangzott reggeli köszöntése. - Hogy tetszik fekhelyed, melyen egykor a száműzött Earl of Angus aludt békésen, miközben a haragvó király életre-halálra kerestette?

- Hm - fordult felé Bucklaw álmából ébredve -, kevés panaszom lehet arra a helyre, ahol előttem ilyen nagy ember aludt. Mindössze a derékalj volt a lehető legkeményebb, a zugoly némileg nedves, a patkányok támadóbb kedvűek, mint ahogy ezt Caleb éléskamrájának állapotát tekintve elvárhattam volna. Ha még zsaluk is lettek volna a csikorgó ablakon, meg függöny az ágyon, azt mindenesetre a szállás javára írnám.

- Szállásnak bizony elég szánalmas - mondta az úrfi, körülnézve a kis helyiségben -, de ha felkelsz és kijössz, Caleb megpróbál jobb reggelit tálalni, mint amilyen a tegnapi vacsorád volt.

- Könyörgök, ne legyen jobb - mondta Bucklaw, miközben feltápáskodott, és amennyire a hely sötétsége lehetővé tette, igyekezett felöltözködni. - Mondom, ne legyen jobb, ha segíteni akarsz javulási szándékomban. A pusztai emlékezés Caleb italára többet ért húsz prédikációnál, hogy ne akarjam a napot itallal kezdeni. És te, úrfi, bátran harcoltál a szívedet emésztő kígyóval? Amint látod, én már kezdem viperáimat egyenként szelídítgetni.

- Legalábbis elkezdtem a csatát, Bucklaw, és vízióimban egy angyal szállt le segítségemre - válaszolta az úrfi.

- Jaj nekem - mondta a vendég -, én semmilyen látomást sem remélhetek, hacsak nagynéném, Lady Girnington sírba nem száll, bár akkor is inkább nagy öröksége, mint megjelenő árnya támogatna javulásomban... De a reggeli, úrfi... a szarvas, amiből a pástétomot készítik, nemde még szalad, ahogy a balladában van?

- Utánanézek - felelte házigazdája, és elhagyta a szobát. Calebet kereste, akit nagy nehezen meg is talált egy sötét börtöncellában, a kastély hajdani éléskamrájában. Az öreg éppen egy cinkancsó körül buzgólkodott, azt fényesítgette szorgosan, hátha attól ezüstnek látszana.

- Gondolom, ez megteszi... gondolom, így már elmegy, ha nem viszik túlságos közel a világossághoz - ezeket a szavakat mormogta közben, mintegy bátorítva magát, amikor gazdája hangja félbeszakította. - Fogd - mondta Ravenswood úrfi -, és szerezd be a szükségeseket a család számára. - Ezekkel a szavakkal átadta az öreg inasnak az erszényt, amely előző este hajszál híján menekült meg Craigengelt karmaiból. Az öreg ember megrázta ritkás, ősz fűrtjeit, és szívből jövő aggodalommal nézett urára. Miközben a csekélyke kincset mérlegelte kezében, bánatos hangon mondta:

- Ez minden, ami megmaradt?

- Minden, ami jelenleg van - mondta az úrfi, vidámabbnak mutatva magát, mint amilyenek valójában érezte. - Csak a zöld erszény meg az egy-két árva arany, ahogy a régi dal mondja; de egy szép napon, meglásd, jóra fordul majd megint a sorsunk, Caleb.

- Mire az a nap eljön - mondta Caleb -, attól félek, vége lesz a régi dalnak, és ráadásul az öreg szolgának is. Nem illik, hogy így beszéljek méltóságoddal; meg amúgy is olyan sápadtnak látszik. Vegye vissza az erszényt, és tartsa meg, hogy mutogathassa a társaságban; mert ha méltóságod rendel valamit, és kiveszi, majd ismét elteszi a pénzes zacskót, hogy lássák az emberek, mindenkibe visszaszáll a bizalom, akármi történt is eddig.

- Értsd meg, Caleb - mondta az úrfi -, még mindig az a szándékom, hogy rövidesen elhagyom az országot, és szeretném ezt becsületes emberként tenni. Nem akarok adósságot hagyni magam után, legalábbis nem olyat, amit én csináltam.

- Joga is van, hogy úgy menjen el, mint igaz ember, és így is lesz. Az öreg Caleb magára veheti a ház minden gondját-baját, s akkor csak egy embert nyom a teher. Csakolyan jól eléldegélek én a börtönben, mint szabadon; a család becsülete pedig makulátlan marad.

Az úrfi hiába próbálta megértetni Calebbel, hogy a magára vállalt adósság felelősségével nemhogy gyengítené, hanem még inkább erősíti tiltakozását az adósságcsinálás ellen. Olyan miniszterhez beszélt, akit túlságosan elfoglalt a tervezgetés, s így nemigen ért rá, hogy a felhozott érvek igazsága vagy hasznossága felett vitába szálljon.

- Eppie Sma'trash adna sört hitelbe - motyogta magában Caleb -, egész életében a családnál szolgált, és... talán egy korty pálinkát is... nem mondhatom, hogy bort... magányos asszony, és a vörös bort csak egy-egy hordóval kapja... valamicske innivalót csak kihúzok belőle, igaz vagy csalárd eszközökkel, egyre megy. Galamb van a galambdúcban... majorság lesz a bérlőknél, bár Chirnside anyó azt mondja, hogy kétszer is megfizette már a bért. Megleszünk valahogy, szent igaz, megleszünk valahogy, nyugodjék meg, uram, a család hitele akkora, amekkorára öreg Caleb nyújtja.

A következő három-négy napon az öreg ember minden erőfeszítése ellenére sem valami ragyogóan látta el a fiatal urakat, de igazán elhihető, hogy nem voltak kényes vendégek, és még szórakoztatta is őket Caleb balszerencséje. Kifogásai, ürügyei és ügyeskedései bizonyos érdekességet kölcsönöztek rendszertelen és szabálytalan étkezésüknek. Igazán szükségük is

volt rá, hogy belekapaszkodjanak mindenbe, ami változatos vagy élénkebbé tehetné a nehezen múló időt.

A kastélyban rejtőzködő Bucklaw, megfosztva a megszokott vadásztól és vidám tivornyázástól, kedélytelen és unalmas társ volt. Amikor Ravenswood úrfi nem akart vívni vagy kockázni, amikor ő maga kefével, vakaróval és ronggyal ragyogóra, fényesre tisztogatta már a hátsólovát, amikor látta, hogy az állat megéhszi az abrakot, és szelíden leheveredik az istállóban, bizony nagyon irigyelte a derék párát, amiért ilyen könnyen belenyugszik egyhangú életébe. - Az okatlan állat - mondta - se a versenypályára nem gondol, se a vadászmezőkre, a bucklaw-i zöld legelőkre; ha a jászol elé kötik, olyan jól érzi magát ebben a romos veremben, mintha itt ellette volna az anyja. Nekem meg csupa kínszenvedés ez az itteni élet. Annyi szabadságom van, mint egy rabnak, aki börtönén belül szabadon közlekedhet; keresztül-kasul járhatnám a nyomorúságos öreg torony celláit, és nem tudok választani: fűtörésszek vagy aludjak-e, míg elérkezik az ebéd ideje.

E vigasztalan töprengés közben az őrtorony, illetőleg a lőrések felé ballagott, hogy lássa, feltűnik-e valami a távoli mocsárban. Kavicsokkal, malterdarabokkal dobálta meg a sirályokat és kormoránokat, ha óvatlanul a tétlen ifjú ember közelébe kerültek.

Ravenswood mérhetetlenül mélyebb és hatalmasabb lelke is megtelt nyugtalanító töprengéssel, s ez éppúgy boldogtalanná tette őt, mint társát a pusztai unalom és tétlenség.

Lucy Ashton első látásra kisebb hatást tett rá, mint most, amikor ábrándjai hozták elébe a leányka képét. Ahogy fokról fokra csillapult mélysége és ereje a bosszúvágyó szenvedélynek, amellyel az apát kereste, egyre inkább látta, hogy méltatlanul és nyersen bánt az előkelő és szép hölgygel. Hálás elismerését, őszinte érzésről tanúskodó udvarias szavait majdhogynem megvetően utasította vissza, és ha Sir William Ashton igazságtalan volt is Ravenswood úrfihoz, az ifjút azzal vádolta lelkiismerete, hogy a lánnyal ezt udvariatlanul éreztette. Közben szemrehányásokat tett önmagának, a rendkívüli találkozás emléke még inkább ösztönözte, hogy Lucy Ashton gyönyörű arcára gondoljon, s ez édesbús érzéseket ébresztett benne. A leány nyájas hangja, gyengéd szavai, a szeméből sugárzó gyermeki szeretet melege, mindez csak keserítette Ravenswoodot, ha eszébe jutott, milyen durván utasította vissza a szívből jövő hálát. Ám e gyötrelmes emlék valahogyan mégis a báj és szépség csábító látomásával bővölte el képzeletét.

Éppen a fiatal Ravenswood erkölcsi ereje és tiszta szándéka volt az, ami az emlékek dédélgetését egyre veszélyesebbé, ápolásukat pedig egyre vonzóbbá tette. Szilárdan eltökélte, hogy amennyire lehetséges, legyőzi legnagyobb hibáját. Sőt azt is elgondolta, mi volna, amivel leghatékonyabban ellensúlyozhatná a rossz hajlamot. Közben elítélte durva viselkedését ellensége lányával szemben, mintegy jóvátételként még kecsesebbnek és szebbnek képzelte Lucy-t, mint amilyen valójában volt.

Ha valaki ez idő tájt azt mondja Ravenswood úrfinak, hogy nemrég az ellen, akit ő jogosan apja megrontójának, gyilkosának tekintett, és az ádáz ellenség egész családja ellen bosszút esküdött, az első percben talán hamis rágalomként utasítja vissza ezt a vádat. Komoly önvizsgálat után persze kénytelen lett volna mégis beismerni, hogy valamikor lett volna némi igazság az efféle beszédben, még ha jelenlegi érzelmi állapota meg is nehezítette, hogy ezt most elhiggye.

Szívében két szenvedély harcolt: a vágy, hogy apja halálát megbosszulja, s ami ezt különös módon mérsékelte: a csodálat ellensége leánya iránt. S oly elszántan küzdött az első érzés ellen, hogy már úgy látszott, sikerült végképp fölébe kerekednie. Az utóbbi ellen semmilyen ellenállást nem tanúsított, mert nem is sejtette létezését. Mi sem bizonyítja azt jobban, mint-

hogy ismét elhatározta, elhagyja Skóciát. Ha ezt tervezte is, tettei mást mutattak: nap nap után múlt, s ő még mindig Wolf's Cragben időzött, anélkül, hogy tervei valóra váltása érdekében bármilyen intézkedést foganatosított volna. Írt ugyan egy-két rokonának, akik Skócia távoli részén laktak, mint például s mindenekelőtt A. márkinak, hogy közölje velük szándékát. Amikor Bucklaw sürgette az ügyet, rendszerint azzal mentegette késlekedését, hogy mielőtt ilyen döntő lépést tesz, feltétlenül meg kell várnia a válaszokat, különösen a márkiét.

A gazdag és tekintélyes márki, noha azt rebesgették róla, hogy nem kedveli a forradalomkor alakult kormányzatot, elég ügyes volt ahhoz, hogy a Skót Titkos Tanácsban feje legyen annak a pártnak, amely az angliai konzervatív egyházi ellenzékkel állt kapcsolatban, s elég erős volt, hogy hatalmuk megdöntésével fenyegetse a másik érdekcsoportot, amelyhez a főpecsétőr is tartozott. A tanácskozás ilyen jelentős személyiséggel valóban indokoltnak látszott, s ez hihetővé tette a kifogást, amellyel Ravenswood Bucklaw-t, s talán saját magát is, áltatta, csak azért, hogy tovább maradjon Wolf's Cragben. Még meggyőzőbb lett az érv, amikor az a hír kezdett lábra kapni, hogy személyváltozások várhatók a skót kormányban. Egyesek határozottan megerősítették, mások éppen ilyen határozottan cáfolták az efféle szóbeszéd hitelét aszerint, ahogyan érdekeik vagy vágyaik diktálták. A hírek még Wolf's Crag romos tornyába is eljutottak, főként Caleb közvetítésével, aki egyéb kiváló tulajdonságai között szenvedélyes politikai érdeklődéssel és széles körű tájékozottsággal is dicsekedhetett. Ritkán rándult ki úgy az öreg erődítményből a szomszédos faluba, Wolf's Hope-ba, hogy ne hozott volna haza egyet-mást a közsájon forgó újságokból.

Bucklaw, ha nem is kifogásolhatta, hogy az úrfi késlekedik elhagyni Skóciát, erősen szenvedett a türelmét próbára tevő, kényszerű tétlenség miatt, s csak új társának köszönhető, hogy hajlandó volt szokásaival és természetével ennyire ellentétes életmódot folytatni.

- Rólad, úrfi, azt mondják, hogy nyugtalan fiatal fickó vagy - mondta gyakran megrovóan -, de most azt kell hinnem, elszántad magad, hogy ezentúl úgy élj, mint patkány a lyukban. Azzal a különbséggel, hogy egy bölcsebb patkány olyan cellát választ, ahol legalább ennivalót talál. Caleb mentegetőzései egyre hosszadalmasabbak, kosztja pedig egyre szűkösebb lesz. Attól tartok, úgy járunk, mint a mesebeli lajhár... Kis híján elfogyasztottuk már az utolsó zöld levélkét is a fáról, csak az hiányzik, hogy leessünk, és kitorjűk a nyakunkat.

- Ne félj te attól - mondta Ravenswood. - Valamit csak tartogat számunkra a küszöbönálló forradalom, amely, úgy hírlük, sok szívet lángra gyűjtött már e hazában.

- Miféle forradalom? - kérdezte társa. - Már úgyis több volt belőlük a kelleténél, nem gondolod?

Ravenswood válaszképpen egy levelet nyűjtott át neki.

- Ó - mondta Bucklaw -, az álmom... mintha Calebet hallottam volna ma reggel. Valami szerencsétlen fickót sürgetett, hogy igyék hideg vizet. Biztosította őt, hogy ez reggel jobb a gyomornak, mint a sör vagy a pálinka.

- A márki futára volt - mondta Ravenswood. - Úgy látszik, arra ítéltetett, hogy megismerje Caleb hivalkodó vendégszeretetét, ami végül is keserű sörben és heringben fejeződött ki... Olvasd, s majd meglátod, milyen híreket hozott.

- Olvasom, amilyen gyorsan csak tudom - mondta Bucklaw -, de nem vagyok valami nagy tudós, s úgy látszik, ölordsga sem tartozik a legjobb írkok közé.

Hála Ballantyne barátunk nyomtatott betűinek, az olvasó néhány perc alatt átfuthatja azt, aminek kiböngészésével Bucklaw, még Ravenswood úrfi segítségével is, jó félórát töltött. A levél summája a következő volt:

Igen tisztelt kuzinunk!

Mindenekelőtt jóakaratodba ajánlva magunkat, biztosítani kívánunk érdeklődésünkről, amelyet boldogulásod és sorsod jobbra fordulását célzó szándékaid iránt tanúsítunk. Ha eddig nem igyekeztünk jóindulatunkat veled szemben úgy kimutatni, ahogy azt szerető atyádfiaként és vérrokonodként óhajtottuk volna, kérünk, ezt ne érzelmeink hidegségének, hanem az alkalom hiányának tulajdonítsd. Külországba utazásod tervét ez idő szerint kevésbé tartjuk tanácsosnak, tekintve, hogy rosszakaróid, az efféle személyek szokása szerint, utazásodat olyasmi indokokkal és szándékokkal magyarázzák, amelyek - noha tudjuk és valljuk, hogy Te éppoly ártatlan vagy bennük, mint mi magunk - a rágalmozó szavaknak egyes helyeken hitelt adatván, téged kedvezőtlen színben tüntetnek fel. Ezt pedig csak kelleetlenül és visszatetszéssel figyelhetnők, anélkül, hogy megakadályozni avagy jóvátenni módunkban állana.

Amiként a jó rokonnak kijár, ennyiben vedd tehát szerény véleményünket Skóciából való elutazásoddal kapcsolatban. Szívesen fűznénk hozzá egyéb nyomósabb érveket, amelyek anyagi előnyt is jelenthetnének neked és apád házában, ily módon készítenvén arra, hogy az aratás végéig Wolf's Cragben maradj. De ahogy a közmondás tartja: verbum sapienti... egy szó is többet ér a bölcsnek, mint egy egész prédikáció a bolondnak. Továbbá, e szerény megjegyzéseket ugyan saját kezűleg írtuk, s biztosak vagyunk küldöncünk hűségében, minthogy nem egy szál fűzi hozzánk, a csúszos utakon mindamellettt óvatosan kell járnunk, s így nem kockáztathatjuk meg, hogy leírjunk dolgokat, amelyeket élőszóval szívesen elmondanánk. Szívünk szerint már rég meg akartunk hívni kopár felföldünkre, hogy vadászat közben a szarvas mellett szót is ejtsünk bizonyos ügyekről, melyeknek mibenlétét most csupán emez óvatosan megválogatott néhány szavunkból sejtetheted. A jelen pillanat azonban nem alkalmas arra, hogy találkozzunk, ezért halasszuk hát el addig, míg nagy örömmel előadhatjuk mindazt, amiről most hallgatni kényszerülünk. Addig is kérünk, ne feledd el, hogy szerető rokonod és jóakaród vagyunk és leszünk. Várakozva a jövődő méhében érlelődő időre, azt a homályos reménységet tápláljuk, hogy hamarosan hathatólagos jóttevődként is jelentkezhetünk. Ebben bizakodva maradunk őszinte híved,

*Méltóságodnak
Szerető unokafivére
A. márki*

*Kelt szerény házunkban,
B-ben... stb.*

Címzés: Nagyméltóságú és igen tisztelt atyánkfiának, Ravenswood úrfinak... Ezzel siess, siess, lóhalálában siess... repülj és rohanj, míg az üzenet át nem adatik.

- Mi a véleményed a levélről? - kérdezte Ravenswood, miután társa minden szót alaposan megtanulmányozott.

- Őszintén szólva az, hogy a márki gondolatai éppen olyan rejtélyesek, mint a betűi. Úgy nézem, nagy szüksége volna *Az Elme Tolmácsá*-ra, vagy *A Tökéletes Levélíró*-ra. A helyedben mindkettőből küldenék neki egy-egy példányt. Nagyon szívélyesen írja, hogy maradj, pazarold az idődet és pénzedet ebben a hitvány, ostoba, nyomorult országban. Támogatását bezzeg nem ajánlja, házába nem hív! Véleményem szerint valami tervet főzött ki, amiben szerepet szánt neked, s melegen tart a siker esetére... persze, ha felsül, sorsodra fog hagyni.

- Terve?... Vagyis úgy gondold, hogy ez csak hazaárulási ügy lehet? - kérdezte Ravenswood.

- Mi más is lehetne? - vágta rá Bucklaw. - A márkit régóta gyanúsítják azzal, hogy Saint Germain-re kacsingat.

- Nem volna szabad hebehurgyán magával rántania ebbe a kalandba - mondta Ravenswood. - Ha meggondolom, mi volt itt I. és II. Károly meg az utolsó Jakab idejében, nem látom okát, miért húznám ki a kardomat utódaikért akár hősiességből, akár hazafiságból.

- Aha - szólt Bucklaw -, szóval meg akarod gyászolni a vágott fülű kutyákat, akikkel a derék Claver'se érdemük szerint elbánt?

- Először kutyáknak csúfolták, aztán felakasztották őket - válaszolta Ravenswood. - Remélem, megérem azt a napot, amikor az igazságot egyformán mérik whignek és torynak, s az efféle csúf szavakat csak a mihaszna kávéházi politikusok használják, mint ma a szajhát és ringyót tehetetlen mérgükben az almáskofák.

- Ezt mi már nemigen érjük meg, úrfi... túl mélyre fúródott oldalunkba és lelkünkbe a vas.

- De egyszer mégiscsak így lesz - vitatta az úrfi. - Eljön az idő, amikor az emberek nem ütik fel a fejüket a gúnynevek hallatára, mint valami trombitaszóra. Ha az élet biztonságossá válik, drágább lesz, semhogy politikai spekulációk miatt kockára tegyék békéjét.

- Pompásan beszélsz - mondta Bucklaw -, de én szívem szerint inkább a régi dallal tartok:

*Ha dudvaszáron búza ring,
S bitófán lógnak whigjeink,
S helyére visszaszáll a jog:
Ezt várom én, e szép napot.*

- Olyan hangosan énekelheted, ahogy tetszik, *cantabit vacuus* - mondta rá az úrfi -, a márki viszont bölcsebb, vagy legalábbis óvatosabb annál, semhogy a refrént veled énekelné. Gyanítom, hogy ő különben is inkább a Skót Titkos Tanácsban, s nem a Brit Birodalomban bekövetkező változásokra utal.

- Ó, a fene egye meg a politikai huncutságokat! - kiáltott Bucklaw. - Azok a hálósipkás, pongyolás öregurak hidegen, számító manőverezésekkel úgy váltanak le egy kincstárnokot vagy királyi biztost, mintha parasztot vagy bátyját cserélnének valami sakkpartiban. Szavamra, én komolyabban labdázom és harcolok! Az ütőm és a kardom szórakoztat és kenyeret szerez. Te meg, úrfi, olyan túlon túl megfontoltnak és eszesnek látszol, amikor így politikai igazságokon moralizálsz, pedig a te véred is sebesen kering ereidben! Olyan vagy, mint azok a bölcsék, akik mindent nagy nyugalommal fogadnak, de ha egyszer felforr a vérük, akkor jaj annak, aki okos maximáikra emlékezteti őket!

- Talán - mondta Ravenswood - te jobban ismersz, mint én magamat. Ám ha helyesen gondolkozom, ez segít egy kicsit a helyes cselekvésben is. De csitt! Úgy hallom, Caleb ebédre kongat.

- Mégpedig minél soványabb az étel, annál zengőbb méltósággal - jegyezte meg Bucklaw. - Mintha ez a pokoli zenebona, amely egyszer még a haranglábat is ledönti a szikláról, a kiéhezett tyúkot kövér kappanná s a birkalapockát özcombbá varázsolhatná.

- Bárcsak a legrosszabb feltevéseid igazolódna legalább, Bucklaw, mert Caleb, úgy látom, szörnyen szertartásosan és ünnepélyesen teszi az asztalra ezt az árva tálat.

- Mutasd, Caleb! Mutasd, az Isten szerelmére! - kiáltotta Bucklaw. - Add csak ide minden bevezetés nélkül, amit adhatsz... Hagyd már, ember, elég jó helyen van - folytatta türelmet-

lenül fordulva az öreg inashoz, aki válasz nélkül addig tologatta a tálat, míg az végül matematikai pontossággal az asztal közepén állt.

- Mit kapunk, Caleb? - kérdezte az úrfi, mikor végre ő is szóhoz jutott.

- Ejnye, uram, ezt igazán tudhatnád. De a tiszteletre méltó Bucklaw laird nagyon türelmetlen - felelt Caleb. Egyik kezével még mindig fogta a tálat, a másikkal a fedőt, s szemmel láthatóan vonakodott elárulni, hogy mi van benne.

- De mi az, az Isten szerelmére... remélem, nem egy pár tükörfényes sarkantyú, a hajdanvolt végvári daliák divatja szerint?

- Ej, ej! - ismételte Caleb. - Méltóságodnak kedve telik a tréfálkozásban... Egyébként merem állítani, hogy szép divat volt az, és hordták is, mégpedig egy tiszteletre méltó, virágzó család daliái. De hogy az ebédről szóljak, mivel ma Szent Magdolna estéje van... ki is annak idején Skócia nagy királynője volt... úgy gondoltam, talán méltóságodék illőnek találják megünnepelni, ha nem is szigorú böjttel, mert mégis kell valami kis táplálék, hogy talpon maradjunk, hát talán egy kis sózott hering, vagy valami hasonló megtenné az alkalomra. - Ezzel leemelte a fedőt, és kitalált az ígért halból négy ízletes darabot, félhangon hozzáfűzve: - Ezek ám nem közönséges heringek, mindegyik puha, és a gazdasszony (szegény öreg Mysie) külön öméltóságáék számára szóta be, rendkívüli gondossággal.

- Elég a védőbeszédből! - mondta az úrfi. - Hadd együk meg a heringeket, jobbat úgysem kaphatunk. De kezdem hinni, Bucklaw, hogy igazad van, az utolsó zöld levélkét fogyasztjuk, s a márki politikai mesterkedései ide vagy oda, takarmány hiányában táborot kell változtatnunk.

Kilencedik fejezet

Ha víg kürtjükbe fújnak a vadászok,
S rejtekéből az úzótt vad riad,
Ereidben, ha ifju vér pezseg,
Hideg halottként, mondd, fekhetsz-e távol
A teremtés felbolydult szinpadától.

(ETHWALD, I. felv. 1. jelenet)

Könnyű étek: könnyű álom. Wolf's Crag vendégei csak rövid ideig szenderegtek, és ez nem is meglepő, ha arra a koztra gondolunk, amelyet Caleb lelkiismerete, vagy mint gyakran megtörténik: a gondossággal palástolt szükség kényszerített rájuk.

Reggel aztán Bucklaw olyan harsány hahóval rontott be házigazdája szobájába, hogy még a halottat is felébresztette volna.

- Fel! Fel! Isten nevében... Vadászat van odakinn! Egy hónapja nem volt ilyen multság. Te meg, úrfi, csak fekszel ebben az ágyban, amelyről nem sok jót mondhatunk, legfeljebb azt, hogy valamivel puhább, mint őseid kriptájában a kőpadló.

- Szeretném - emelte fel fejét bosszankodva Ravenswood -, szeretném, Hayston úr, ha megkímélnél az efféle hajnali tréfálkozástól. Igazán nem nagy öröm, Bucklaw, felébredni, mikor egész éjjel az ágyamnál is keményebb sorsom gondján-baján tépelődtem, s nemrég aludtam el.

- Eh, hagyjuk ezt! - válaszolta a vendég. - A kutyák szanaszét futkároznak... Magam nyergeltem meg a lovakat, mert Caleb egyre csak lovászok és lakájok után kiabált, s hozzá se fogott volna semmihez, csak ha már két óráig mentegetőzött olyan emberek hiányzása miatt, akik száz mérföldre vannak innen. No de kelj már fel, úrfi!... Mondom, hogy a kutyák már kint vannak... Kelj fel hát... vadászatra fel. - És Bucklaw elrohant.

- Én meg azt mondom - szók az úrfi feltápászkodva -, hogy engem a legkevésbé sem érdekel a dolog. Kinek a kutyái jöttek hozzánk ilyen közel?

- A tiszteletre méltó Bittlebrains lord falkája - felelt Caleb, aki a türelmetlen Bucklaw laird távozása után ekkor lépett be gazdája hálószobájába -, és igazán nem tudom, milyen címen vonítanak és ugatnak lordságod szent és sérthetetlen szabad erdőségében.

- Én sem tudom, Caleb - válaszolta Ravenswood -, hacsak azon nem, hogy megvásárolták a földeket, s az erdőjogot is, és talán úgy képzelik, jussuk van ahhoz, amiért megfizettek.

- Lehet, mylord - vágott vissza Caleb -, de mégsem úriemberhez méltó, hogy akkor jönnek ide, és élnek a jogukkal, mikor lordságod Wolf's Crag-i kastélyában tartózkodik. Jó lenne, ha Lord Bittlebrains emlékeznék arra, hogy milyen családból származik.

- Mi pedig arra, hogy mik vagyunk ma - mondta az úrfi fojtott keserűséggel. - De add a köpenyemet, Caleb, hadd járjak Bucklaw kedvében azzal, hogy megnézzük a vadászatot. Önző lennék, ha a vendégem kedvtelését feláldoznám a magam nyugalmaért.

- Ha feláldozná! - visszhangozta Caleb, s hangjában valami olyasmi bujkált, hogy tökéletesen képtelen gondolat lenne, ha gazdája bárki kedvéért csak a legkisebb engedményt is tenné. - Persze, ha feláldozná!... De bocsánatot instállok, lordságod... melyik zekét óhajtja felvenni?

- Amelyiket akard, Caleb... azt hiszem, nincs valami nagy választék.
- Nincs választék! - ismételte szolgálja. - Mikor itt van a szürke-ezüst, amelyet lordságod a csatlósának, Hew Hildebrandnak ajándékozott... no meg a francia bársony, amely elment az én urammal, kegyelmed apjaurával... (Isten nyugosztalja!)... Apjaura régi ruhatára a család szegény barátaié lett, a bogyószinű szövet pedig...
- Amelyiket neked ajándékoztam, Caleb. Gondolom, ez az egyetlen ruha, ami egyáltalán szóba jöhet, azon kívül, amit tegnap viseltem. - Add ide azt, és ne beszéljünk róla többet.
- Hát, ha lordságodnak ez a szeszélye - adta meg magát Caleb. - De hát gyászol, s a gyász kétségtelenül sötét színt javall... Mindamellet még fel sem próbáltam a bogyószinűt... nem való az nekem... és méltóságodnak jelenleg nincs még egy rend váltásra... és ezt jól ki is keféltem, és minthogy hölgyek vannak ott lenn...
- Hölgyek! - kiáltott Ravenswood. - Miféle hölgyek, kérlek?
- Honnan tudnám, uram?... Csak mikor lenéztem az őrtoronyból, onnan láthattam csillogó, csengős kantárait, libegő tollaikat. Mintha egyenest tündérországból jöttek volna.
- Jó, jó, Caleb - felelt gazdája -, segítsd rám a köpenyt, és add a kardomat... Mi csattog ott az udvarban?
- Bucklaw úr hozza ki éppen a lovakat - mondta Caleb, egy pillantást vetve ki az ablakon. - Mintha nem lenne elég ember a kastélyban, vagy mintha helyettük nem állnék én is szolgál-tára.
- Ó, jaj, Caleb, semmiben sem szűkölködnék, ha az erőd is akkora lenne, mint a jóakarated - sóhajtott gazdája.
- Remélem, azért lordságod megelégszik annyival is, amennyi kicsiny erőmből telik - mondta Caleb -, mert mindent tekintetbe véve, bízom benne, hogy a lehetőségekhez képest igazán jól fenntartjuk a családi tekintélyt... Csak Bucklaw úr ne volna olyan őszinte és kotnyeles. Most meg kihozta lordságod hátslovát a nyereg és hímzett takaró nélkül! Én egy perc alatt leke-félhettem volna.
- Minden rendben van - szólt gazdája. Otthagyta az öreget, és a szűk, meredek csigalépcsőn lefelé indult az udvarra.
- Minden rendben lehetne - mondta Caleb kissé ingerülten -, ha lordságod maradna még egy percig. Akkor megmondanám, hogy mi nincs rendben.
- Nos, mi? - fordult vissza Ravenswood türelmetlenül.
- Nos, annyi az egész, hogy jó lenne, ha egyikőjük sem jönne haza ebédre, mert én nem tudok még egyszer Margit királynőre hivatkozni, és ünnepi ebéd helyett böjti prédikációval hinteni a port Bucklaw szemébe. Őszintén szólva, ha lordságod véletlenül Lord Bittlebrainsnél ebédelne, akkor én megígérhetném, hogy keresek valami húsfélét reggelire. Vagy, ha talán a kocsmában ebédelne, uram... nem kellene fizetnie se, hisz mondhatná, hogy otthon hagyta az erszényét, vagy hogy a vénasszony még tartozik a bérrel, és ezt kegyelmed majd beszámítja a fizetéskor...
- Vagy bármily egyéb hazugságot, ami éppen eszembe jut, ugye? - mondta gazdája. - No, Isten veled, Caleb, őrizd csak tovább a család becsületét. - Lóra vetette magát, s követte Bucklaw-t, aki, meglátván, hogy Ravenswood lába a kengyelben van, nyaktörő vágtaiba kezdett a toronyból lefelé kanyargó meredek ösvényen.

Caleb Balderstone aggodalmasan nézett utánuk, kopaszodó, szürke fejét csóválva. - Remélem, nem történik bajuk... No lám, már le is értek a síkságra, és a népek igazán csak azt mondhatják, hogy tüzes, erős paripáik vannak!

A forróvérű, szenvedélyes Bucklaw a tomboló forgószél heveességével száguldott. Ravenswood majdnem olyan sebesen vágatott, nem szívesen szakadt ugyan el a tétlen szemlélődéstől, ám ha egyszer megindult, őt is megszállta a vadságig fokozódó szenvedély ördöge. A tetteiben olykor megmutatkozó lázas sietség többnyire nem állott arányban a cselekvésre készítő okkal: olyan volt ez inkább, mint robogása a hegytetőről aláúdított kősziklának, amelynek egyre megy, hogy egy óriás roppant karja vagy egy gyermek kicsiny keze lendítette-e mozgásba. Most is így történt: egyszerre csak hatalmas kedvet kapott a vadászathoz, a minden rendű és rangú fiatalság kedvenc szórakozásához. Egész valóját betöltötte e szenvedély, mely eltörli a rang és neveltetés adta különbségeket, s valójában inkább állati természetünk jelentkezési formája, semmint a gyakori testedzés közben elsajátított civilizált szokás.

A francia kürt szakadatlan harsogása, amellyel akkor a kutyákat irányították és serkentették, a farka távoli, mély csaholása, a vadászok messziről hangzó kiáltásai, az elmosódó alakok, amint a lápot átszelő völgyekből sorra előtűnedeztek s nagy hirtelen keresztülnyargaltak a mocsáron, vagy épp nagyon is óvatosan lépkedtek, ha ingovány állta útjukat... mindez, de legfőképpen a száguldás szédítő irama fellelkesítette Ravenswood úrfit, s legalább egy pillanatra elfeledtette vele gyászos körülményeit. A kellemetlen valóságra először az a felismerés ébresztette rá, hogy lova képtelen lépést tartani a hajszával, noha gazdája helyismerete előnyhöz juttatta. Azzal a keserű érzéssel húzta vissza a kantárt, hogy szegénysége immár ősei kedvenc szórakozásától, s a hadakozást kivéve, valójában egyetlen foglalkozásától is megfosztja. Ekkor egy remek paripán ülő idegen szólította meg, aki észrevétlenül végignézte vágóját.

- Méltóságod lova, úgy látom, kifulladt - mondta a férfi a vadászmezőn szokatlan előzenyességgel. - Felkérhetném rá, hogy az enyémet használja?

- Uram - mondta Ravenswood, a javaslatától inkább meglepetve, mint elragadtatva. - Igazán nem tudom, mi okból érdemelnék ekkora kegyet egy idegentől?

- Sohase kérdezd, úrfi! - mondta Bucklaw, aki mostanáig kénytelen-kelletlen megfékezte pompás ménjét, hogy le ne hagyja a házigazdáját. - Vedd el a jót, ha az istenek adják; amint azt a nagy Dryden mondja... vagy maradj! Jöjj, barátom, kölcsönözd nekem azt a lovat. Láttam, nehezen tudta fékezni az utolsó félórában. Majd én kihajtom belőle az ördögöt. Nos, úrfi, lovagold az enyémet, úgy repül majd veled, mint a sas.

Ezzel már oda is hajította a kantárt Ravenswood úrfinak, maga pedig felpattant a lóra, amelyről a másik lemondott, s szélesebben elvágatott.

- Volt valaha még egy ilyen könnyelmű fickó?! - kiáltott fel az úrfi. - Te meg, barátom, hogyan bízhattad rá a lovadat?

- A ló - mondta a férfi - olyan emberé, aki méltóságodnak vagy tiszteletre méltó barátainak bármikor szíves örömet rendelkezésére állt.

- És a tulajdonos neve? - kérdezte Ravenswood.

- Bocsásson meg nekem méltóságod, de ezt tőle magától fogja megtudni. Kérem, vegye át barátja lovát, s hagyja itt nekem a maga póniját. A szarvas elejtése után találkozunk. Hallom, már hívják is a csahosokat.

- Azt hiszem, barátom, valóban ez a legjobb mód arra, hogy visszakapd lovadat - felelte Ravenswood, és Bucklaw kis háttaslovára szállva, minden tőle telhetőt elkövetett, hogy odaérjen, ahonnan a kürtök hangja jelezte a szarvas-hajsza közeli befejezését.

E kedélyes hangokba ekkor durva kurjantások keveredtek: „Szorítsd, Talbot! Szorítsd, Teviot. Most, fiúk, most, fiúk”, s a régi vadászmezők más efféle buzdító kiáltásai, amelyeket a szarvas sarkában kaffogó, türelmetlenül vonító kutyák állhatatos és harsány kórusa kísért. A szétszéledt lovasok mindenfelől összeverődtek, s a tett színhelye felé igyekeztek.

Bucklaw, kezdeti iramát megtartva, elsőként érkezett oda, ahol a szarvas, vadászkiifejzéssel élve: sarokba szorult, s a további menekülésre képtelenül a kutyák ellen fordult. Fenséges fejét leszegte, oldalait kiverte a tajték, s dühtől, félelemtől kimeredő szemeivel most az üldözött állat rettentette meg üldözőit. A vadászok egymás után érkeztek oda, és várták az alkalmat, hogy előnyös helyzetből ronthassanak rá. A körülmények ugyanis különleges óvatosságra intették a támadókat. A kutyák megtorpanása, hangos ugatása mohóságról és félelelmről tanúszkodott, a vadászok pedig mind azt várták, hogy a másik vállalkozzék arra a veszélyes feladatra, amelyet az állat megtámadása és harcképtelenné tétele jelentett. A terep, a füves, vagyis inkább mocsaras völgyecske nem sok lehetőséget nyújtott a szarvas észrevétlen megközelítésére. Ezért aztán általános diadalordításban törtek ki, amikor Bucklaw tökéletes lovaghoz illő ügyességgel leugrott ménjéről, s váratlan fürgeséggel a szarvasra rontva, vadászkesével átvágta a hátsó lábát, és földre döntötte a vadat. A farka rárohant a harcképtelenné tett ellenfélre, hamarosan véget vetett kínjainak, és vad csaholással ünnepelte kimúlását. A vadászok megfújták kürtjüket, s felhangzott a *mort*, azaz a halál jele, messze szállva a szomszédos óceán hullámain.

A vadászlegény elkergette a kutyákat az elejtett szarvas mellől, és kését térden állva egy fehér lovon ülő hölgynek nyújtotta, aki félelemtől, vagy talán szánalomtól vezetve a többiektől kissé távolabb húzódott. Fekete selyem lovaglóálcot hordott, mely viselettel akkoriban a bőrüket igyekeztek megóvni a naptól és esőtől az előkelő nők, de maga a tisztesség is úgy követelte, hogy ilyen féktelen sport közben, ilyen vegyes társaságban úrihölgy ne mutakozzék fedetlen arccal. Ruhájának gazdagsága, tüzes, jó formájú háttaslova és a vadász tiszteletadása elárulták Bucklaw előtt, hogy itt ő a legelőkelőbb személyiség. A lelkes vadász szánalommal, szinte megvetően figyelte, mint utasítja vissza a hölgy a kést, amellyel a pecsenye minőségét eláruló első vágást kellett volna ejtenie a szarvason. Bucklaw hajlott arra, hogy kifejezze hódolatát, de szerencsétlenségére életmódja kizárta őt az előkelő hölgyek társaságából, s így minden természetes merészsége ellenére elfogódottnak és félénknek érezte magát, amikor egy úri nőhöz kellett volna szavait intéznie.

Hogy az ő kifejezésével éljünk: imádsággal bátorította magát, s végül is minden merészségét összeszedve, üdvözölte a szép vadásznőt. Megkérdezte, hogy a sport megfelelt-e várakozásának. Nagyon udvarias és szerény választ kapott. A hölgy hálás szavakkal emlékezett meg a lovag bátorságáról, hogy oly ügyesen fejezte be a vadászatot, amikor a kutyák és vadászlegények csak tétlenül vesztgeltek.

- Kardomra, úrnöm - mondta Bucklaw, ki ettől a megjegyzéstől egyszerre visszanyerte magabiztosságát -, nem is olyan nehéz, és nem is olyan nagy érdem ez, ha az ember nem fél túlságosan attól, hogy az agancs a gyomrába fúródik. Százszor vadásztam már, úrnöm, de égen-földön nem láttam még olyan sarokba szorított szarvast, amelyiknek neki ne mentem volna. Csupán megszokás és gyakorlat dolga ez, úrnöm, de meg kell mondanom, hogy nagy gonddal és óvatosan kell azért csinálni. Jól teszed, úrnöm, ha vadászkeseidet hegyesre és élesre köszörülteted, mert szükséged lehet arra, hogy előlről és visszakézből is sújthass velük. Veszélyes és mérges sebet ejt ám a bika szarva.

- Félek, uram - mondta a fiatal hölgy, és mosolyát alig rejtette el álarca -, hogy én nem sokra mennék vele, bármily gondos is az előkészítés.

- Pedig, mylady, igen helyesen beszélt az úr - szólt egy öreg vadászlegény, aki nagy tetszéssel hallgatta Bucklaw előadását. - Apám Cabrach vidékén volt erdész, tőle hallottam, hogy még a vadkan ejtette seb is könnyebben gyógyul, mint amit a szarvas agancsa okoz. Így mondja ezt a régi vadászrimus is:

*Gím, ha felöklel, vár reád a Szentmihály lova;
De a vadkan ütötte sebre van ír - attól ne félj soha.*

- Én azt javasolnám - folytatta Bucklaw, aki most már elemében volt, és az egész ügyet maga szerette volna elintézni -, hogy mivel a kutyák fáradtak és kimerültek, jutalmazzuk őket a szarvas fejével; s ha szabadna még egy javaslattal élnem: a vadászlegény, aki a szarvast darabolja, igyék kedves ladységed egészségére egy jó hasas korsó sört vagy egy pohár pálinkát, mert ha nem iszik előtte, nem áll el a szarvashús.

Ez az igen kellemes előírás természetesen a vadászlegények teljes helyesléssel találkozott. Ők viszont Bucklaw-nak ajánlották fel az első vágás tisztét, amelyet az ifjú hölgy előbb elhárított. Az udvarias felajánlást az úrnő is támogatta.

- Azt hiszem, uram - mondta a hölgy, visszahúzódva a körből -, hogy apám, akinek a kedvéért ma Lord Bittlebrains kutyáit kihajtották, szívesen átengedi a többi gondot egy magadforma, tapasztalt nemesúrnak.

Ezzel kecsesen lehajolt lováról, búcsút mondott a bajnoknak, s egy-két cseléd kíséretében, akik, úgy tetszett, közvetlenül az ő szolgálatára vannak rendelve, visszavonult a társaságtól. Bucklaw mindezzel édeskeveset törődött, annyira elragadtatta az a lehetőség, hogy végre bemutathatja jártasságát a vadászmesterségben. Se férfi, se asszony nem érdekelt, hanem gyorsan levetette zekéjét, s felgyűrt ingujjal könyökig vájkált vérben és zsírban, hasított, vágott, metszett, nyesett, oly alaposan, mely magának Sir Tristremnek is becsületére vált volna. Hevesen pörölt és vitatkozott a körülötte állókkal zsigerekről, szegyhúsról, lágyrészekről és kicsontozásról. Csak úgy röpködtek a vadászkihasználások, vagy ha az olvasónak úgy tetszik, hentesműszavak, amelyek bizonyára elavultak már azóta.

Ravenswood csak kevéssel volt barátja mögött. Mikor a szarvas elesett, időleges vadászlázát visszás érzés váltotta fel. Nem viselte el, hogy balsorsában szembenézzen akár az egyenlők, akár az alacsonyrangúak pillantásával, s úgy érezte, nem tűrheti tovább a felé irányuló sok kíváncsi tekintetet. Lovát egy dombocskára fordította, és onnan figyelte az alatt sürgőforgók vidám jelenetét. Hallgatta a vadászlegények vidám kurjongatását, a kutyák vad csaholását, a nyihogó paripákat, a paták dübörgését. Ám ezek a vidám zajok most szomorúan csengtek az elszegényedett nemes fülében. A feudális idők óta az arisztokraták csaknem kizárólagos előjoguknak és békében főfoglalkozásuknak tekintették a vadászatot minden izgalmas eseményével együtt. Az a tudat, hogy helyzete megfosztja őt a kiváltságos rangjához illő sport élvezetétől, s hogy míg ősei féltékenyen őrzött területén idegen emberek űzik a vadat, ő, a birtok örököse, kénytelen a társaságtól távol tartani magát, mélységesen elcsüggesztette az elmélyülésre és mélabúra hajló Ravenswoodot; büszkesége azonban csakhamar legyőzte levertségét. Amint így nézelődött, bosszúsán állapította meg, hogy állhatatlan barátja, Bucklaw, nem siet visszaadni a kölcsönzött lovat, amit pedig ő még távozása előtt az előzékeny tulajdonosnál kívánt látni. Éppen az összegyűlt vadászok csoportja felé indult, amikor egy lovas csatlakozott hozzá, aki ez ideig szintén távol tartotta magát a szarvas elejtésétől.

A férfi élemedettebb korúnak látszott. Skarlát köpenyét magasan arca elé vonta, lehajtott szélű kalapját szemébe húzta, valószínűleg azért, hogy védekezzék az időjárás viszontagságai ellen. Erős és szilárd hátslovát olyan lovasnak szánták, aki inkább szemlélődni óhajt, semmint a vadászatban részt venni. Egész megjelenése előkelő úrra, afféle öregedő világfira vallott. Szolgája távolabb várakozott. A lovag udvariasan, de némi zavarral közelített Ravenswoodhoz.

- Bátor fiatalembernek látszol, uram - mondta -, és valamiképpen mégis oly közönyösnek e merész sport iránt, mintha vállaidon az én éveim súlyát hordanád.

- Máskor több kedvvel űztem ezt a sportot - válaszolt az úrfi. - Most mentségemül szolgáljanak a családomban nemrég történt események, meg aztán - fűzte hozzá - igen kedvetlen voltam a vadászat kezdetén.

- Azt hiszem - mondta az idegen -, egyik szolgálomban volt annyi illemtudás, hogy lóval lássa el barátodat.

- Nagyon lekötelezett az udvariassága, és a tied is - válaszolta Ravenswood. - Barátomat, Hayston of Bucklaw urat bizonyára a legszenvedélyesebb sportemberek sűrűjében fogod találni. Majd kicseréli szolgálod lovát az én pónimmal, és - fejezte be, lovát az idegentől elfordítva - hálás köszönetet mond velem együtt előzékenységédért.

Ezzel Ravenswood úrfi elindult hazafelé, olyanformán, mint aki elbúcsúzott társaságától. De az idegen nem hagyta magát lerázni. Ő is megfordította lovát, és ugyanabba az irányba kocogott, oly közel az úrfihoz, hogy az nem tudott egykönnyen megszabadulni tőle, hacsak meg nem előzi, ami azonban a kor szokása szerint illetlenség és tiszteletlenség lett volna ilyen udvarias, idős úrral szemben.

Az idegen nem sokáig hallgatott. - Ez volna hát a Wolf's Crag ősi kastélya, amelyet oly gyakran említenek a skót krónikákban - mondta, s a fenyegető viharfelhőtől elsötétített öreg torony felé tekintett. Alig egy mérföldnyire lehettek tőle, mert a hajsza tekervényes útja csaknem oda hozta vissza a vadászokat, ahol Ravenswood és Bucklaw csatlakoztak hozzájuk.

Ravenswood a megjegyzésre hűvösen és tartózkodóan bólintott.

- Ez volna hát, ahogy hallottam - folytatta az idegen, társa hűvös modorától csöppet sem zavartatva magát -, a tiszteletre méltó Ravenswood család egyik legrégebbi tulajdona.

- Legrégibb tulajdonunk - válaszolta az úrfi -, és feltehetően a legutolsó is.

- Én... én... én... szeretném remélni, hogy nem, uram - válaszolta az idegen, s torkát többször megköszörülve, majd erőszakkal legyűrve habozását, így folytatta: - Skócia tudja, hogy mit köszönhet ennek az ősi családnak, emlékszik híres és dicső tetteikre. Majdnem biztos vagyok benne, ha megfelelően terjesztik Őfelsége elé, hogy egy ilyen ősi és nemes család pusztulásra, akarom mondani hanyatlásra van ítélve, módot lehet találni *ad reaedificandum antiquam domum...*

- Megkíméllek tőle, uram, hogy ezt a kérdést tovább taglald - vágott közbe az úrfi gőgösen. - Én vagyok a szerencsétlen család örököse... én vagyok Ravenswood úrfi. És neked, uram, aki jó nevelésű és előkelő úrnak látszol, meg kell értened, hogy a boldogtalanságot még tetézi, ha az embert kéréstlen részvétellel terhelik.

- Megbocsáss, uram - mondta az idős lovas -, nem tudhattam... belátom már, nem kellett volna említenem... de mi sem lehetett távolabb gondolataimtól, mint annak feltételezése...

- Felesleges mentegetőznöd, uram - válaszolta Ravenswood. - Úgy gondolom, itt elválnak útjaink. Biztosítalak, cseppet sem neheztelek rád.

Ekképp szólván, lovát a Wolf's Craghez vezető ősi, szűk és sziklás ösvénynek fordította, amelyről igazán elmondható a Hope-beli dalnok szavaival, hogy

*Fű fedte az elhagyatott utat,
Hol a sok vadász meg hadfi haladt
A tengerparti hegyekhez.*

De még mielőtt elválhatott volna társától, szolgálóitól kísérve odaérkezett a fiatal hölgy, akiről az imént beszéltünk, hogy az idegenhez csatlakozzék.

- Lányom - mondta az ismeretlen az álarcos kisasszonynak -, ez Ravenswood úrfi.

Az lett volna természetes, hogy az ifjú úr válaszoljon erre a bevezetésre, ám a hölgy visszahúzó szerénységében és kecses alakjában volt valami, ami az úrfit nemcsak megakadályozta abban, hogy megkérdezze, ki s kinek mutatta be, hanem egy időre jóformán szavát is szegte. A Wolf's Crag dombja fölött már régóta fenyegetően készülődő felhő most egyre sötétebb, sűrűbb homályba borította a földet és a tengert. Eltakarta a távoli tárgyakat, elfektetette a közelebbieket, s a tengert ólomszürkére, a fenyért meg sötétbarnára festette. A messzeségből ekkor baljós moraj hallatszott, tompa dördülések, mintegy jelente a vihar közeledtét, majd gyors egymásutánban kétszer villámlott, láthatóvá téve Wolf's Crag távoli, szürke őrtornyait s a vadászok lába alatt a háborgó óceán roppant hullámain, amelyeknek habtaréját vakító vörösbe vont a fellobbanó fény.

A szép vadásznő lova türelmetlennek és nyugtalanak látszott, s Ravenswood, mint férfi és lovag, nem hagyhatta a nőt koros apja vagy alantas szolgálói gondjára. Az udvariasság kötelezte; ő legalább úgy érezte, köteles, hogy a kantárt megragadva, segítsen a makrancos állat megfékezésében. Mialatt ezzel foglalatoskodott, az öreg úr megjegyezte, hogy a vihar veszedelmesen erősödik, s ők távol vannak Lord Bittlebrains vendéglátó házától, valamint hogy Ravenswood úrfi nagyon lekötelezné, ha megmutatná, hová húzódhatnak a vihar elől. Egyúttal reménykedő és zavart pillantást vetett Wolf's Crag felé, amivel csaknem lehetetlenné tette, hogy Ravenswood ne ajánlja fel a házat a kényszerhelyzetben lévő öreg embernek és a hölgynek. Valóban, az ifjú vadásznő állapota szinte kötelezővé tette ezt az udvariasságot. Miközben körülötte buzgólkodott, észre kellett vennie, hogy a lány, minden bizonnyal a közelebbi vihar miatt, rendkívül izgatott és szörnyen reszket.

Nem tudom, Ravenswood úrfi osztozott-e félelmében, de annyi biztos, hogy nem volt teljesen ment valami hasonló ideges nyugtalanságtól, amint megjegyezte: - Wolf's Crag tornya csak fedelét ajánlhatja fel menedékül, de ha ez elfogadható egy ilyen pillanatban... - szünetet tartott, mintha a meghívás vége a torkán akadt volna. De az öreg, Ravenswood kéretlen társa, nem tette lehetővé, hogy az ifjú visszaszívja a meghívást, amelyre egyébként csak következtetni lehetett, hiszen jóformán el sem hangzott.

- A vihar - mondta az idegen - indokolja a ceremóniák mellőzését. - Azután olyasmire utalt, hogy a lány egészsége gyenge... sokat szenvedett a múltkori ijedtségtől... Majd abbéli reményének adott hangot, hogy Ravenswood úrfi, akinek most vendégszeretetére bízta és jóindulatába ajánlja magukat, betolakodásukat ilyen körülmények között nem fogja megbocsátatlannak találni. Ami őt magát illeti, számára minden formaságnál fontosabb gyermeke biztonsága.

Visszavonulásnak nem volt helye. Ravenswood úrfi előrement hát, s úgy mutatta az utat. Továbbra is kantárszáron vezette a hölgy lovát, hogy az állat meg ne riadjon egy váratlan

dörgéstől. Kavargó gondolatai nem zavarták meg annyira, hogy észre ne vegye a nő nyakán, homlokán s az arca fedetlen részén a halálos sápadtságot felváltó mélyvörös pirulást. Zavartan érezte, hogy néma rokonszenve árulóan lángba borítja az ő arcát is. Ahogy Wolf's Crag dombjain felfelé haladtak, az idegen fürkészően tekingetett felé. Az ifjú úgy vélte, bizonyára a lánya miatt aggódik. Nehéz volna ecsetelni, mit érzett Ravenswood, amikor bevezette vendégeit az egyszerű udvarba, s ott megálltak a régi erőd előtt. Ahogy Calebért kiáltott, szigor, majdnem kegyetlenség csengett hangjában. Ez kissé szokatlannak, sőt udvariatlannak tűnt, s nemigen illett az alkalomhoz: megbecsült vendégek fogadásához.

Caleb előállt; a halotti halványság, mely a villám első fellobbanásakor a szép idegen hölgy arcára költözött, vagy akár a legrémisztőbb sápadtság, amely ember arcszínét valaha is elváltoztatta, mind semmi volt ahhoz képest, ahogy a boldogtalan udvarnok elfehéredett, amikor meglátta a vendégek bevonulását a kastélyba. Arra gondolt, hogy egykettőre itt lesz az ebéd ideje.

- Elment az esze? - motyogta magában. - Tisztára elment az esze, hogy lordokat, ladyket s velük együtt egy csapat embert hoz ide, amikor az óra elütötte a kettőt? - Azzal az úrfihoz közeledve, bocsánatért esedezett, amiért az embereknek megengedte, hogy elmenjenek megnézni a vadászatot, s azt bizonygatta, eszükbe se jutott, hogy ólordsága sötét éjszaka előtt hazatérhet. - Pedig tartok tőle - csóválta a fejét -, hogy nem egyhamar hagynak fel a munkakerüléssel.

- Csend, Balderstone! - szólt Ravenswood szigorúan. - Nincs helye most az effajta bolondságoknak. Uram és úrnőm - fordult vendégeihez -, ebből, valamint egy még öregebb és még bárgyúbb szolgálóból áll az egész cselédségem. Arra, hogy felüldítsünk titeket, még ennél az oly nyomorult személyzetnél is sokkalta nyomorúságosabb lehetőségeink vannak, még annyi se, amennyit egy ilyen pusztuló lakhelytől várhatnátok. De amink van, az mind rendelkezésekre áll.

Az éltes idegen megütközött a torony romos és elvadult külsején, s még a viharos égboltnál is jobban megijesztette házigazdájuk komor, elszánt magatartása. Aggodalmasan körülnézett, mintha megbánta volna, hogy oly készségesen fogadta el a felajánlott vendéglátást. De most már nem lehetett visszakozni a maga teremtette helyzettől.

Calebet teljesen elbódította, hogy ura oly nyilvános és képtelen módon elismerte szegénységüket. Percekig képtelen volt egy értelmes szót kinyögni, s csak ennyit dörmögött tuskés szakállába, mely jó hat napja bizony hírét se látta a borotvának: - Bolondos, tisztára örült, tisztára elment az esze! De az ördög vigye el Balderstone-t - fogadkozott, összeszedve minden találékonyságát és ötletességét -, ha a család elveszti a becsületét, ha az öreg szolga is olyan bolondot csinál magából, mint a nagyokos uraságok. - Ezzel merészen előrelépett, és dacolva az úrfi haragosan összevont szemöldökével, látható türelmetlenségével, méltóságteljesen megkérdezte, vajon felajánlhat-e valami könnyű frissítőt a fiatal hölgynek, egy pohár tokajit vagy öreg aszút avagy...

- Elég az idéetlen bolondozásból - förmedt rá az úrfi szigorúan. - Vidd a lovakat az istállóba, és ne zavarj többé a képtelenségeiddel.

- Mindenekfelett méltóságod akaratának kell engedelmeskednem - mondta Caleb. - Mindamellet, ami a fehér bort és a tokajit illeti, amelyet nemes vendégei nem óhajtának elfogadni...

De ekkor Bucklaw hangja csendült fel, amely a patak zúgásán és kürtök rivallásán túl is hallhatóan jelezte, hogy az ifjú vadász a toronyhoz vezető ösvényen jön felfelé, nyomában az előkelő társaság zömével.

- Az ördög vigyen el, csak azért is - mondta Caleb, rettenthetetlenül nézve az újabb filiszteus invázió elébe -, ha megadom magam! A semmirevaló pokolfajzata! Idecsődíteni ezt a népséget! Hisz ezek azt remélik, hogy itt annyi a pálinka, mint amennyi poshadó víz van az árokban! Pedig ismeri, nagyon is jól ismeri a helyzetünket! De hitemre, csak kivágjuk magunkat valahogy, ha egyszer meg tudok szabadulni ezektől a szájtáti, tökféjű tányérnyalóktól, akik az urak mögött úgy sompolyognak be az udvarba, mint sok hitvány ember a magas hivatalba.

Azokról az intézkedésekről pedig, amelyeket avégből tett a derék szolga, hogy e rettenthetetlen elhatározását megvalósítsa, a következő fejezetben nyerhet tudomást az olvasó.

Tizedik fejezet

Torkuk csupa láz, ajakuk parázs,
bámultak a szóra előbb.
Kegyesség! - hogy vigyorogtak, amíg
hallották! Majd, mint ha ki iszik,
nyelték a levegőt.

(COLERIDGE: REGE A VÉN TENGERÉSRŐL
- Szabó Lőrinc fordítása)

Hayston of Bucklaw azok közé a könnyelmű fickók közé tartozott, akik nem sokat teketóriáznak, ha barátaik és kedvteléseik között kell választaniuk. Amikor híre ment, hogy a vadászat díszvendégei Wolf's Crag felé vették útjukat, a vadászok udvariasan e háznak ajánlották fel a vadpecsenyét, amit Bucklaw készséggel el is fogadott, már előre jót mulatva a szegény öreg Caleb Balderstone megdöbbenésén, ha majd a népes testület megpillantja, s édeskeveset törődve azzal, hogy könnyelműsége micsoda kellemetlen helyzetbe hozza barátját, az úrfit, akinek, jól tudhatta, nem áll módjában méltóképp fogadni a vendégsereget. Csakhogy az öreg Caleb személyében furfangos és éber ellenfélre talált, aki mindig készen áll alkalmas kifogások és ürügyek gyártására, ha úgy gondolta, hogy a család méltósága veszélyben forog.

„Hála az egeknek - mondta Caleb magában -, annak a nyavalyás kapunak tegnap éjjel becsapta az egyik szárnyát a szél, és azt hiszem, el tudom intézni a másikat is.”

De miként a bölcs kormányzó, míg lépéseket tett, hogy útját állja a kívülről fenyegető veszélynek, vagyis azoknak, kiknek közeledtét vidám lárma jelezte, egyúttal, ha lehetséges, a belső ellenségtől is meg akart szabadulni. Ellenségnek tartott ugyanis mindenkit, aki eszik és iszik. Türelmetlenül várta hát, míg gazdája bekíséri két vendégét a toronyba, s akkor kezdte el a hadműveletet.

- Azt gondolom - mondta az idegen szolgáltnak -, hogy amikor illő tisztelettel a kastélyba hozzák a szarvas fejét, nekünk, bentlakóknak, a kapuban kell fogadnunk őket.

Mint már említettük, az ősi kapu egyik szárnyát a szél becsapta, s most, alighogy az elővigyázatlan inasok az álnok felszólításnak eleget téve kiléptek a kastélyból, a becsületes Caleb egy pillanatot sem késlekedve, bezárta a másikat is, mégpedig olyan csattanással, hogy az egész ház, a pincétől a padlásig, visszhangzott. Ilyenformán biztosítva a helyzetet, rövid társalgásba kezdett a kívül rekedt vadászokkal, egy kis kiugró ablakon, illetőleg kukucskálón keresztül, amelyen át a régi időkben az örök nézték meg azokat, akik a kapu előtt jelentkeztek. Röviden és tömören közölte, hogy a kastély kapuját soha, semmilyen okból nem nyithatják ki étkezési időben, hogy öméltósága Ravenswood úrfi és néhány előkelő vendég éppen most ültek le ebédhez, s hogy kitűnő pálinka van lent a Wolf's Hope-ban, a kocsmárosnál. Homályosan célzott olyasmire is, hogy a számlát majd az úrfi rendezi, de erről nagyon ködösen és titokzatosan nyilatkozott, mert, mint XIV. Lajos, Caleb Balderstone is habozott a kimondott hazugság tisztességtelen fortélyát alkalmazni.

Ezt a bejelentést néhányan meglepve vették tudomásul, mások nevettek rajta, s a kiűzött lakájok megdöbbenően bizonygatták, hogy elvitathatatlan joguk van a visszatéréshez, hiszen az urukat és úrnőjüket kell kiszolgálniuk. De Calebnek nem volt kedve ahhoz, hogy bármilyen megkülönböztetést megértsen vagy megengedjen. Eredeti javaslatához azzal a konok s

egyszersmind kényelmes csökönyösséggel ragaszkodott, amely minden meggyőződés ellen felfegyverkezett, és siket minden okfejtéssel szemben.

Most Bucklaw jött előre a csapat hátvédjéből, és dühösen kért bebocsátást. Caleb elhatározása azonban megingathatatlan volt.

- Lenne bár maga a koronás király a kapu előtt - jelentette ki -, akkor sem nyílna meg a zár, ha egyszer így parancsolják a Ravenswood család bevett szokásai és első szolgájuk kötelessége.

Bucklaw most szörnyű haragra gyúlt. Átkozódott és káromkodott, mint a jégeső, amiért ilyen alávalóan bánnak vele, s követelőzött, hogy személyesen akar Ravenswood úrfival beszélni. De Caleb erre is süket maradt.

- Ez a Bucklaw kölyök se tud mást, csak hogy „addmeguramisten, de mindjárt” - mormogta. - No de majd adok én neki; ha megpukkad, se láthatja színről színre az úrfit, míg egyet nem aludt rá. Majd reggelre észhez tér. Jellemző, mondhatom, idehozni egy csomó részeg vadászt, pedig tudja, hogy még a saját szomjunkat sem tudjuk mivel oltani. - Ezzel eltűnt az ablakból. Mind otthagya őket, hadd morgolódjanak kirekesztésük miatt, amennyit csak akarnak.

Caleb a vita hevében észre sem vette, hogy perpatvaruknak egy néma tanúja is volt: az idegen úr főkomornyikja, befolyásos, bizalmi embere, ugyanaz, aki a vadászaton Bucklaw rendelkezésére bocsátotta lovát. Éppen az istállóban volt, mikor Caleb kiűzte szolgatársait, így nem kellett osztoznia sorsukban, pedig máskülönbén még személyének fontossága sem igen mentette volna meg tőle.

Megfigyelte Caleb cselfogásait, s azonnal megértette indítókukat. Ismerte gazdája terveit a Ravenswood családdal, így most is tisztában volt vele, hogy mit kell cselekednie. Caleb tudta nélkül elfoglalta az elhagyott őrhelyet, s közölte az összegyűlt szolgálkkal, hogy a gazda utasítására Bittlebrains lord kíséretével együtt menjenek le a közeli csapszékbe, rendelhetnek bármit maguknak, ami ott kapható, s az úr majd gondoskodik a számla rendezéséről.

A vidám vadásztársaság elhagyta Wolf's Crag barátságtalan kapuját. A meredek ösvényen lefelé mentükben kacskaringós káromkodások közepette szidták a háziúr fősvénységét, hitvány vendégszeretetét, s megátkozták a kastélyt és lakóit. Bucklaw-ból számos jó tulajdonsága folytán, kedvezőbb körülmények között értékesebb, belátóbb ember is válhatott volna, de annyira elhanyagolták nevelését, hogy kialakult jellem híján bármikor kész volt mulató cimborái gondolataival és érzéseivel azonosulni. A nemrégiben ráhalmozott dicséretekkel szembeállította a Ravenswoodot becsmélő közönséges kifakadásokat... aztán a Wolf's Cragben töltött unalmas napokat vetette egybe régi, megszokott, vidám életével... végül méltatlankodva gondolt vissza arra, amit a legdurvább sértésnek érzett: csúfos kiűzetésére... s ezek a vegyes érzelmek egyszerre eltávolították a Ravenswood úrfival kötött szövetségtől.

A Wolf's Hope-i fogadó előtt váratlanul régi ismerősre bukkant. A becsületes Craigengelt kapitány éppen megérkezésük pillanatában szállt le a lováról. Azonnal Bucklaw-hoz lépett, a legmelegebben kezet szorított vele. Szemmel láthatóan nem emlékezett az elválásukkor elhangzott barátságtalan szavakra. Egy meleg kézfogásnak Bucklaw sohasem tudott ellenállni, s alig fonódtak össze ujjai, Craigengelt már tudta, hányadán áll vele.

- Éljen soká, Bucklaw! - kiáltotta. - Becsületes embernek még ezen a rossz világon is érdemes élnie!

Megjegyzendő, abban az időben a „becsületes ember” címmel a jakobiták saját párthíveiket tisztelték meg... hogy jogosan-e vagy sem, nem tudnám megmondani.

- Bizony, és úgy látszik, másnak is - felelte Bucklaw. - Egyébként, hogy az ördögbe merészkedtél ide, nemes kapitány?

- Ki... én? Én olyan szabad vagyok, mint a mártonnapi szél, amelyik se bért, se adót nem fizet... Mindent megmagyaráztam, mindent elintéztem az Auld Reekie-beli derék, vén fecsegőkkel... Ha! Ha! Még egy hétre sem mertek dutyiba zárni. Egy bizonyos valakinek olyan jó barátai vannak köztük, hogy nem is gondolnád. S egy jó barát szavára még a legreménytelenebb esetben is ki tudnak sütni valamit.

- Pfuj! - mondta válaszképpen Hayston. Tökéletesen ismerte a fickót, s mélyen megvetette jellemét. - Hagyd már ezt a hengegő locsogást... de tényleg szabadon és biztonságban vagy?

- Szabadon és biztonságban, mint egy whig polgármester városa utcáin, vagy mint egy szemforgató presbiteriánus pap a szószéken. Azért jöttem, hogy megmondjam: nem kell tovább bujkálnod.

- Ezek szerint barátom vagy, Craigengelt kapitány? - kérdezte Bucklaw.

- Barátod! - méltatlankodott Craigengelt. - Barátod, édes öregem? Ember, hiszen én valóságos Achatased vagyok, ahogy a tudósoktól hallottam... kesztyű a kezeden... kéreg a fán... tied életre, halálra!

- Tüstént próbára teszek - szólt Bucklaw. - Bárhogy is jutsz hozzá, mindig van pénzed. Először is adj kölcsön két aranyat, hogy ezek a derék fickók leöblíthessék a port, aztán...

- Kettőt?... Hússzal rendelkez, komám... és még húsz vár rád.

- Ejha!... Komolyan mondod? - kérdezte Bucklaw egy kis szünet után, mert a szokatlan nagylelkűségben ösztönszerűleg valami különleges indítékot sejtett. - Craigengelt, te igazán becsületes fickó vagy, amit alig hihetek... vagy pedig okosabb, mint amilyennek eddig képzeltelek, amit szintén nem hihetek.

- *L'un n'empêche pas l'autre* - mondta Craigengelt -, fogd és próbáld ki... sose vertek jó pénzt, ha ez nem arany.

Egy csomó aranyat nyomott Bucklaw markába. Az zsebre vágta, de még csak meg se számolta, meg se nézte. Csak annyit jegyzett meg: - Olyan helyzetben vagyok, hogy ha az ördög verbuválna, annak is felcsapnék. - Majd a vadászoknak kiáltott oda: - Gyertek, komák... mindent én fizetek!

- Éljen Bucklaw! - zengték a vadászok.

- És szégyellje magát, aki részt vesz a vadászon, a vadászokat meg olyan szárazon hagyja, mint bőrt a dobon - toldotta meg valaki.

- A Ravenswood család valaha jó hírű és köztisztelőben álló família volt ezen a vidéken - mondta egy öreg ember -, de ma elvesztette becsületét, hogy az úrfi ilyen fukar senkiházinak mutatkozott.

Evvel mindnyájan egyetértettek. Nagy zajjal berontottak a csapszékbe, és ott jó sokáig mulatoztak. A jókedvű Bucklaw általában nem volt finnyás társasága megválasztásában, most pedig a túlon túl hosszú józan idő, sőt keserves önmegtartóztatás után újult hévvel vetette magát a szórakozásba, s olyan boldogan irányította a dáridót, mintha pajtásai hercegfiai lettek volna. Craigengeltnek terve volt azzal, hogy Bucklaw-t tökéletesen megbolondítsa. Minthogy volt benne valami vaskos humorérzék meg jó adag pimaszság, s ráadásul még tűrhetően el is tudott énekelni egy-egy dalt, amellet tökéletesen ismerte visszanyert társa természetét, hamarosan feje búbjáig belerántotta Bucklaw-t a találkozás megünneplésébe.

Egészen más jelenet színtere volt időközben Wolf's Crag tisztos vártornya. Ravenswood úrfi, miután elhagyta az udvart, oly mélyen belemerülve zűrzavaros gondolataiba, hogy még csak észre sem vette Caleb mesterkedését, vendégeit a kastély csarnokába kísérte.

A fáradhatatlan Balderstone kedve szerint, vagy talán csak megszokásból, többnyire kora hajnaltól késő éjszakáig dolgozott, s így lassanként megtisztogatta a sivár termet a gyásztor szétszórt maradványaitól, s valamennyire rendbe is hozta. De bármennyit dolgozott is, és bármily ügyesen helyezte is el a maradék kis bútorzatot, nem tudta megváltoztatni a lemezlenített ősi falak sötét vigasztalanságát. A homályos ablakmélyedésbe húzódnak szűk ablakok egyébként is inkább kizárták, semmint beengedték a vidám fényt, s most a vihar nyomasztó komorsága még csak fokozta a homályt.

Ravenswood a kor ifjú lovagjához illő kecses méltósággal, noha kissé mereven és zavartan fogta kézen a fiatal hölgyet, úgy vezette végig a termen. Az apja az ajtó közelében maradt, mintha kalapját és köpenyét akarná levetni. Ekkor behallatszott a kapu dörrenése. A zaj megrémítette az idegent, gyorsan az ablakhoz lépett, s mikor meglátta a zárt kaput s kívül rekesztett szolgálait, ijedt pillantást vetett Ravenswoodra.

- Nincs mitől félned, uram - mondta Ravenswood ünnepélyesen -, ez a tető, ha a megfelelő szíveslátásért nem is, de az oltalomért bizonytalán kezeskedik. Úgy hiszem - tette hozzá -, most már ideje lenne megtudnom, hogy kik részesítik ekkora megtiszteltetésben omladozó hajlékomat.

Az ifjú hölgy mozdulatlanul hallgatott, az pedig, akinek elsősorban szólt a kérdés: az apa, úgy viselkedett, mint a színész, aki képességénél nagyobb feladatra vállalkozik, s akkor némul meg, mikor éppen hogy beszélnie kellene. Zavarát szertartásos külsőségekkel próbálta leplezni: meghajolt s közben egyik lábát, mintha közeledni óhajtana, előrecsúsztatta, a másikat meg, mintha mégis inkább menekülni akarna, hátra, aztán a köpenygallért kezdte bontogatni, és nagy kínnal-bajjal levette az arcát elfedő kalapot, de oly ügyetlenül és oly sokáig babrált velük, hogy az ember már azt hihette, az egyiket rozsdás vaslánccal kapcsolták össze, a másik pedig ólomból van. Az ég elsötétült, mintha csak pótolni kívánná az elrejtő ruhadarabokat, amelyekről az apa oly nyilvánvaló vonakodással vált meg. Ravenswood türelmetlensége az idegen tétovázásának arányában, de meg más okból is, nőttön-nőtt, bár nagy igyekezettel próbálta leküzdeni izgatottságát, s elnyomni azt a vágyát, hogy megszólaljon, míg az idegen meg nem találta a kellő szavakat. Türelmetlensége végül is erősebbnek bizonyult önuralmánál.

- Úgy veszem észre - mondta -, hogy Sir William Ashton nem óhajta megnevezni magát a Wolf's Crag-i kastélyban.

- Abban reménykedtem, hogy nem is szükséges - szólt a főpecsétőr, Ravenswood szavainak hatására most egyszerre megszabadult a némaságtól, akárcsak a kísértet a varázsló intésére. - Leköteleztél, Ravenswood úrfi, hogy megtörted a jeget, amikor a körülmények... hadd nevezem szerencsétlen körülményeknek, különösen nehézé tették a bemutatkozást!

- Akkor hát - mondta komolyan Ravenswood úrfi -, úgy értsem, hogy e megtisztelő látogatás nem pusztán véletlen?

- Tegyük itt egy kis különbséget - mondta a főpecsétőr, látszólagos könnyedséggel. - Ez a megtiszteltetés egy idő óta leghőbb vágyaim egyike, de sohasem nyerhettem volna el, ha a vihar véletlenül hozzá nem segít. Lányom és én egyaránt megragadjuk az alkalmat, hogy megköszönhessük egy bátor embernek életünk megmentését.

Az a gyűlölet, amely a feudális időkben egymás ellen fordította a nagy familiákat, többé már nem nyilvánult meg nyílt erőszakoskodásokban, de semmit sem veszített keserűségéből.

Ravenswoodot szörnyű indulatok töltötték el, mikor házában látta apja ellenségét, ki családjuk romlását okozta, s ezt még Lucy Ashton iránt ébredező vonzalma és a köteles vendégszeretet sem tudta teljesen feledtetni vele. Pillantása tétován siklott apáról leányára. Sir William Ashton jónak látta, ha döntését nem várja meg. Kibontakozott lovaglóköpenyéből, lányához lépett, s kioldozta álarcát.

- Lucy, szívecském - mondta átkarolva és Ravenswood felé vezetve leányát -, tedd le a maszkot! Őszintén, álarc nélkül mondjunk hálás köszönetet Ravenswood úrfinak!

- Ha kegyes lesz elfogadni - csak ennyit mondott Lucy, de érzelmenteljes, édes hangjából az is kicsendült, hogy megbocsátja a hideg fogadtatást. Az ártatlan s oly szépséges teremtés szavai szíven ütötték Ravenswoodot, és eszébe juttatták saját durvaságát. Meglepetésről s zavarról mormogott valamit, míg végül izzó lelkesedéssel jelentette ki: boldog, hogy fedele a hölgy oltalmára lehet, s az alkalomhoz illő ceremóniával köszöntötte a vendégeket. Arcuk összeért, majd szétvált... Ravenswood gyöngéd udvariassággal fogta meg, s nem is engedte el többé Lucy kezét... e formaságokat a szokásosnál sokkalta jelentősebbé tette az a pír, amely még akkor is ott lángolt Lucy gyönyörű arcán, amikor a csarnokra boruló homályt hirtelen vakító villámfény váltotta fel. Egy pillanatra minden tárgy és személy oly éles megvilágításba került, mely a legparányibb részletet, legkisebb mozdulatot is fölfedte a kutató pillantás előtt. Az átható, rőt ragyogásban a főpecsétőr jól látta Lucy Ashton összeroskadó alakját, Ravenswood daliás, büszke termetét, komoly vonásait, gyöngéd tartózkodásról és ébredező szenvedélyről egyszerre valló furcsa tekintetét, a terem falain függő régi fegyvereket és címerpajzsokat. A fény eltűnt, s még abban a minutában megzendült az ég, jelezvén, hogy a viharfelhő a kastély fölébe érkezett. A hirtelen és borzalmas dördülés alapjaiban rázta meg az öreg tornyot. Az ott lévők úgy érezték, hogy a tető rögtön rájuk szakad. A kéményből alázuhogott az évszázados korom, a levegőben mész- és porfelhő szállongott, és a kastélyba bevágó villám vagy a heves léglökés az omladozó párkányról súlyos köveket sodort le a morajló tengerbe. Olyan volt, mintha maga a váralapító ős nyargalna a vihar hátán, s bosszúért kiáltana, amiért ivadéka megbékélt a család ellenségével.

Valamennyien megdöbrentek. A főpecsétőr és Ravenswood mindent elkövettek, hogy Lucy Ashtont megóvják az ájulástól, s eközben az úrfi másodsor is kénytelen volt azt a kényes és veszélyes feladatot vállalni, hogy gyámolítsa és segítse ama szép és tehetetlen lényt, akiről az első találkozás óta annyi kedves ábrándot szőtt. Ha a ház szelleme valóban kárhóztatta az úrfi és szép vendége együttlétét, érzéseit éppen olyan szerencsétlenül megválasztott eszközökkel fejezte ki, mintha halandó lenne. Az ifjú hölgy kedélyét csillapító, lelkét megnyugtató, elmaradhatatlan apró figyelmességek sora szükségszerűen elindított Ravenswood és az apa között egy olyan beszélgetést, amelynek legalábbis ebben a pillanatban, le kellett döntenie a közöttük álló feudális ellenségeskedés korlátját. Képtelenség lett volna, hogy Ravenswood a saját házában modortalanul vagy hidegen beszéljen az öreg emberrel, kinek leánya (de még micsoda leánya!) félelemtől alétan fekszik előttük. Amikor pedig Lucy mindkettőjüknek kezet nyújtott, és megköszönte kedvességüket, az úrfi úgy érezte, hogy szívében a leghatalmasabb érzés immár nem a főpecsétőr iránti gyűlölet.

Az idő, a lány egészségi állapota, a szolgák távolléte lehetetlenné tette, hogy Lucy Ashton elindulhasson az öt mérföldnyire lévő Bittlebrains házba, s így Ravenswood úrfi pusztán udvariasságból sem tehetett egyebet, minthogy estére és éjszakára felajánlja fedele menedékét. De amikor megjegyezte, hogy csak szűkösen láthatja el vendégeit, arcán ismét megjelent a gyakoribb és kevésbé gyengéd kifejezés.

- Ne beszélj hiányokról - vágott közbe buzgón a főpecsétőr, gyorsan elébe vágva a nyugtalanító téma további feszegetésének. - A kontinensre készülsz, a házad most nyilván ezért bútorozatlan. Mi mindezt megértjük, de ha nehézséget említesz, kényszerítesz bennünket, hogy a faluban keressünk szállást.

Ravenswood úrfi éppen válaszolni készült, mikor kinyílt a csarnok ajtaja, és Caleb Balderstone rontott be rajta.

Tizenegyedik fejezet

Adj nékik enni, asszony - fél tyukot;
Akad még pár rothadt hal is - gyerünk!
Új olajat rá! kend meg jó erős
Hagymával, az majd elveszi a bűzét.

(A SZERELEM ZARÁNDOKÚTJA)

A mindenki mást megdermesztő mennykőcsapás merész ötletet sugallt a majordomusok gyöngyének. Jóformán még el sem halt a dörgés, s még azt sem lehetett tudni, hogy áll-e a kastély vagy összedőlt, Caleb máris felkiáltott:

- Dicsértessék az Úr!... ez úgy jön most, mint jó sörből egy pintes korsó. - Aztán bezárta a konyhaajtót a főpecsétőr szolgája előtt, aki épp visszatérőben volt a kaputól. Caleb egy pillanatra meghökkent, amikor észrevette, de aztán csak annyit mormogott: - Hát ez hogy az ördögbe jött be?... Mindegy no, bánja a fene... Mysie, mit reszketsz és bőgsz itt a kemen-
cepadkán? Gyere ide, vagy maradj ott, ahol vagy, és üvölts, ahogy csak kitelik tőled, úgyse vagy jó egyébre, mondom, vén boszorkány, üvölts... üvölts!... Hangozabban, asszony, hogy az urak meghallják odabent, kisebb ügyért is hallottak már üvölteni, de úgy, hogy a nagybőgő is kismiska volt hozzád képest. Várj csak... lefelé ezekkel az edényekkel!

És egyetlen mozdulattal lesepert a polcról néhány cin- és agyagedényt. A csattanások köze-
pette úgy kiáltozott és ordítózott, hogy Mysie nem is a mennydörgéstől, hanem inkább attól félt most már, hogy öreg cseléd társa megbolondult. - Mind ledobja a disznóhúst... csak a tejlevesünk maradt meg, még a fődeles fazekat is leverte, amiben az úr estebédje volt. Isten irgalmazzon nekünk! A vénember eszét vesztette a mennydörgéstől!

- Fogd be a szád, te vén csoroszllya! - kiáltotta Caleb a sikeres ötlet szenvedélyes lázában égve.
- Mindent elkészítettünk már az ebédhez, és a villám egy szempillantás alatt végzett mindennel!

- Szegény ember, teljesen megbolondult - mondta Mysie., és szájalommal vegyes félelemmel nézett rá. - Ó, bár csak észhez térne megint!

- Ide figyelj, te gügye vén boszorkány - mondta Caleb, még mindig ujjongva a megoldhatatlanak látszó probléma csodálatos megoldásán. - Ne engedd be a konyhába az idegent... esküdj meg, hogy a villám bevágott a kéményen, és tönkretette a legjobb ebédet, amit valaha készítettél... marhahús... malacpecsenye... gödölye... pacsirta... nyúlfióka... vadkacsa... szarvas és még mi minden. Hazudj csak, és ne törődj a többivel! Én közben felmegyek a nagyterembe... olyan felfordulást csinálj, amelyet csak tudsz... de vigyázz, be ne engedd az idegen szolgát!

Szövetségesét ekképpen kioktatva, Caleb felloholt a lovagterembe, de előbb még megállt, hogy bekukucskáljon egy repedésen, amelyet az idő foga hagyott az ajtó fájában, az egymást követő szolganemzedékek örömére. Észrevéve Ashton kisasszony helyzetét, az öreg bölcsen várakozott egy darabig, mivel nem akarta a lányt még jobban megijeszteni, meg aztán attól is félt, hogy a villám szörnyűséges pusztításáról szóló beszámolója az alkalmatlan pillanatban hatását vesztené.

Később, amikor észrevette, hogy a hölgy magához tért, és hallotta, hogy a beszélgetés az elhelyezésre és az ellátásra terelődik, úgy gondolta, most már itt az ideje, hogy berontson a terembe az előző fejezetben említett módon.

- Borzalom! Borzalom!... Ilyen szerencsétlenség a Ravenswood házra! Hogy ezt meg kellett érnem?

- Mi baj, Caleb? - kérdezte az úrfi kissé ijedten. - Talán kidőlt a kastély oldala?

- Hogy kidőlt volna?... Azt azért nem, de lehullott a korom a kéményből, és a villám egyenesen a konyhaedényekbe csapott, és most minden ott hever szanaszéjjel a földön, és a méltóságos, előkelő vendégek ellátására - itt egy mély meghajlás Sir William Ashton és lánya felé -, ahogy látom, semmi sem maradt a házban, amiből ebédet vagy vacsorát készíthetnénk!

- Ezt igazán elhiszem neked, Caleb - jegyezte meg Ravenswood szárazon.

Balderstone korholó s egyben könyörgő arckifejezéssel az úrfihoz oldalgott, és megismételte: - Nem volt valami nagy készülődés, éppen csak még valami a méltóságod szokásos étkeihez... egy „kis teríték”, mint ahogy a Louvre-ban mondják... három fogás és a gyümölcs.

- Tartsd meg magadnak a zagyvaságaidat, túrhetetlen vén bolond! - rivallt rá Ravenswood, akit kínos zavarba hozott az öreg fontoskodása, de nem tudta, mit tehetne, hogy a jelenet még nevetségesebbé ne váljék.

Caleb azonban fokozni akarta sikerét. Mikor észrevette, hogy a főpecsétőr szolgálja bejött, s halkán beszél az urával, megragadta az alkalmat, és néhány szót súgott Ravenswood fülébe: - Hallgass, az Isten szerelmére, maradj veszteg, uram... nem a te gondod, hogy én az üdvösségemet kockáztatom, és összeviszsa hazudozom itt a család becsületéért... Ha nyugodtan hagysz engem beszélni, akkor szerény leszek a lakomámmal; de ha ellenkezel, kutya legyek, ha nem készíték hercegnek való ebédet!

Ravenswood úgy gondolta, valóban az lesz a legjobb, ha békén hagyja fontoskodó inasát, aki ujjain kezdett számlálni: - Nem valami dús lakoma... de négy előkelő embernek azért megfelelt volna... első fogás: kappan fehér mártással... roston sült gödölye... malacpecsenye, különleges gonddal készítve; második fogás: nyúlporkölt... omlós rák... florenci borjúhús; harmadik fogás: fekete fajdkakas... ami azt illeti, most is elég fekete, mármint a koromtól... damaszkuszi szilva... egy kis karcos bor... egy kis krémes tészta... meg valami semmi kis édesség és befőtt... ez volna minden - mondta, látva az úrfi türelmetlenségét -, ez volna minden, s hozzá még alma és körte.

Ashton kisasszony lassanként annyira magához tért, hogy már felfogta a körülötte történeteket. Megfigyelte Ravenswood nehezen féken tartott türelmetlenségét, Caleb különös elszántságát, ahogy a képzeletbeli lakomát részletezte, s a kettő ellentétét olyan mulatságosnak találta, hogy minden erőfeszítése ellenére jóízűen elnevette magát. Kacagásához, bár kissé mérsékeltebben, apja, majd Ravenswood úrfi is csatlakozott, noha tudta, hogy végül is az ő rovására mulatnak. Jókedvüktől visszhangzottak az öreg boltívek... hisz tudjuk, hogy van ez: ami az olvasót legfeljebb halvány mosolyra készíti, a jelenlévőknek végtelenül nevetségés lehet. Abbahagyták, majd újrakezdték, újra meg újra felcsendült a nevetésük. Eközben Caleb komoly, haragos és megvető méltósággal állt előttük, s ez nagymértékben fokozta jókedvüket és a jelenet mulatságos voltát.

Végtére, erejük fogytán elhallgattak. Ekkor Caleb minden teketória nélkül felkiáltott: - Az ördögét a nemesuraknak! Olyan pazarul bereggeliztek, hogy most, mikor odaveszett a legpompásabb ebéd, amit szakács valaha is készített, ezen úgy nevetnek, mint a legjobb tréfán George

Buchanan összes műveiben. Ha olyan üres lenne méltóságok gyomra is, mint a Caleb Balderstone-é, kevesebbet kuncognának ilyen súlyos szerencsétlenségen.

Caleb őszinte felháborodástól lángoló arca ismét nevetésre ingerelte a társaságot, és a derék öreg ebből nemcsak a család becsülete elleni támadásra következtetett, hanem a képzelt veszteségek ékesszóló felsorolásának teljes megvetésére is. - Az ebéd leírása - mondta később Mysie-nek - még egy jóllakott embert is éhessé tett volna, ők meg csak ültek ott, és nevettek rajta!

- De - mondta Ashton kisasszony, miután annyira-amennyire összeszedte magát - mindezek a finomságok olyan jövátéhetetlenül tönkrementek, hogy egy darabkát sem lehetett összekaparni belőlük?

- Összekaparni, úrnőm! Mit gyűjtenél össze a koromból és a hamuból? Lemehetsz, és benéz-hetsz a konyhába... a szakácsné görcsökben vonaglik... a drága jó ennivalók... a marhahús... a kappan fehér mártásban... a firenzei borjúsült és a krémes tészta... no meg a különleges gond-dal készített malacpecsenye, és az édességek, a nyalánságok; ezt mind ott láthatod, úrnőm... - majd gyorsan kijavította magát - nem, nem fogsz ebből most már semmit sem látni, mert a szakács mind befalta belőlük a részét, de láthatod a fehér mártást, ami kiömlött. Belemártottam az ujjam, olyan az íze, mintha csak savanyú tej lenne... ha ezt nem a villám csinálta, akkor nem tudom, hogy mi... Ez az úr is hallhatta, hogy csörömpölnek a hallban az ezüstök és a porcelánok, nem igaz?

A főpecsétőr szolgáját, noha, mint államférfi lakájához illik, mindig uralkodott arckifejezésén, némileg zavarba hozta ez a kérdés, s csak szótlanul bólintott.

- Azt gondolom, komornyik úr - mondta a főpecsétőr, mert félni kezdett, hogy a hosszúra nyúlt jelenet végül is felbosszantja Ravenswoodot -, azt gondolom, ha visszavonulna az én Lockhard szolgálommal, aki sokat utazott, és mindenféle balesetekhez hozzászokott és... és azt hiszem, együttesen csak kitalálnak valami megoldást ebben a kényszerhelyzetben.

- Az én uram tudhatja - mondta Caleb, bár semmiféle kiutat nem látott, de mint a feldühített elefánt, inkább belehalt volna az erőlködésbe, semhogy eltúrje a vetélytárs segítségét -, az én uram jól tudja, hogy nekem nincs szükségem tanácsosra, amikor a ház becsületéről van szó.

- Igazságtalan lennék, ha ezt képzelném, Caleb - mondta az úrfi -, de te főleg a művészi kifogások gyártásában vagy szaktekintély, azokból pedig éppen olyan kevésbé ehetnék, mint villámsújtott ebédünkből. Nos, Lockhard úr bizonyára képes arra, hogy pótoljon valamit, ami nincs, és talán sohasem volt.

- Méltóságod tréfás kedvében van - válaszolt Caleb -, de én biztos vagyok benne, hogy legrosszabb esetben Wolf's Hope-ig kell sétálnom, és mindjárt akár negyven embert is megebédeltethetek... Nem mintha az a népség ott nem szolgáltatotta volna be a vámot, de rossz felvilágosítást kaptak a tojás- és vajadó ügyében, ezt nem is akarom tagadni.

- Menjetek, és beszéljétek meg együtt - mondta az úrfi. - Menjetek le a faluba, és tegyétek meg mindazt, amit tudtok. Nem hagyhatjuk vendégeinket étlen-szomjan, meg kell mentenünk a tönkrement család becsületét. És nézd, Caleb... itt az erszényem: azt hiszem, hogy ez lesz a legjobb szövetségesed.

- Az erszény? Az erszény, igazán? - méltatlankodott Caleb kifelé menet. - Mit csinálnék én a méltóságod erszényével a saját birtokán? Remélem, hogy nem kell fizetnünk azért, ami a miénk?

A szolgák elhagyták a csarnokot; és amint becsukódott az ajtó, a főpecsétőr mentegetőzni kezdett illetlen vidámságuk miatt, Lucy pedig remélte, hogy sem fájdalmat nem okozott a jószívű, hűséges öregnek, se meg nem sértette.

- Caleb meg én megtanultuk, úrnóm, hogy jókedvvel, vagy legalábbis türelemmel viseljük el a nincstelenséggel járó nevetségességet.

- Becsületszavamra, igazságtalan vagy önmagaddal szemben, Ravenswood úrfi - válaszolt idősebb vendége. - Azt hiszem, többet tudok ügyeidről, mint te magad, és remélem, megmutathatom, hogy nem vagyok közömbös irántuk... egyszerűen, hogy kilátásaid jobbak, mint gondolnád. Megjegyzem, nem tudok tiszteletre méltóbb jellemet elképzelni, mint az olyan férfit, aki fölébe emelkedik a szerencsétlenségnek, és az adósság vagy függés helyett a becsületes nélkülözést választja.

A főpecsétőr nagy elővigyázattal, bátortalanul kockáztatta meg e kijelentéseket, attól félve talán, hogy megsérti Ravenswood érzékenységét, vagy felébresztett büszkeségét készíti tiltakozásra, ha beleavatkozik ügyeibe, ha, akár futólag is, érinti a kényes témát, amelyet ugyan maga a házigazda vetett fel. Röviden: sarkallta a vágy, hogy az úrfi barátjaként mutakozzék be, de visszatartotta az aggodalom, hogy ezzel esetleg a tolakodás látszatát kelti. Nem csoda, hogy a kevés élettapasztalattal rendelkező Ravenswood úrfi őszintének hitte az udvaronc ravasz beszédét, amelyet pedig talán nem ártott volna némi kételkedéssel fogadnia. Mindemellett tartózkodóan annyit felelt csupán, hogy bárkinek, aki jót gondol fölére, hálával tartozik, majd bocsánatot kérve vendégeitől, elhagyta a hallt, hogy elhelyezésükről, amennyire a körülmények engedik, megfelelően gondoskodjék.

Az öreg Mysie-vel hamarosan elintézte a hálóhelyek kijelölését, hiszen alig volt választási lehetőségük. Ravenswood úrfi átadta szobáját Ashton kisasszonynak, és Mysie (aki valamikor fontos személy volt a ravenwoodi kastélyban) abban a fekete selyemruhában állt a hölgy szolgálatára, amely hajdan az úrfi nagymamát ékítette Henrietta Maria udvari báljain. Ravenswood ezután Bucklaw felől érdeklődött. Hallva, hogy a fogadóban van a vadásztársasággal, azt kívánta, hogy Caleb tájékoztassa a fiatalurat a Wolf's Crag-i helyzetről, s adja át neki az üzenetet, miszerint jó lenne, ha a faluban kaphatna ágyat, mert az idős vendéget kénytelenek a titkos szobában elszállásolni, lévén az az egyetlen helyiség, amely erre alkalmas. Az úrfi maga vállalta a kényelmetlenséget, hogy az éjszakát a kandalló mellett töltsse a lovagteremben, tábori köpenyébe burkolózva, ami nem is esett túlságosan nehezebbre, hiszen abban az időben még a legrangosabb skót szolgák, sőt a jó családból származó vagy nemes fiatal emberek is megelégedtek éjszakára tiszta szalmával vagy a száraz szénapajttal.

Lockhard parancsot kapott gazdájától, hogy hozzon a kocsmából őzhúst, a többit pedig, a családi becsület megmentésével együtt, Caleb észére bízták. Az úrfi másodszor is felajánlotta erszényét, de Caleb nem akarta az idegen szolga szemé láttára elfogadni, bár viszkedett a tenyere, hogy megkaparintsa. „Hát nem tudta volna finoman a kezembe csúsztatni? - dohogott magában. - Elég baj, hogy őméltósága sohasem tanulja meg, hogyan viselkedjék ilyen alkalmakkor!”

Közben Mysie, ahogy ez egykor Skócia távoli vidékein szokásban volt, kis tejgazdasága termékeit ajánlotta fel az idegeneknek, „míg jobb étel nem kerül”. Mivel a vihar most már elvonult a széllel, az úrfi, egy másik régi szokást követve, felvitte a pecsétőrt a legmagasabb torony tetejére, hogy megcsodálhassa a pazar kilátást, s hogy közben „megjöjjön az étvágya”.

Tizenkettedik fejezet

„*Je vous dis sans doute* - szól a szerzetes -;
ha egy kappannak csak máját kapom,
s jó lágy kenyér mellé, nem vastagon,
elég egy sült disznófej még utána
(de kedvemért ne öljetek hiába!);
megelégtet bármilyen kevés...”

(CHAUCER: A PAPI POROSZLÓ MESÉJE
- *Kormos István fordítása*)

Caleb szorongó szívvel indult el a felderítő expedícióra. Ami azt illeti, három akadály állott útjában: nem merte megmondani az úrfinak, hogy reggel (pusztán a család becsületének védelmében) megsértette Bucklaw-t; félt bevallani, hogy túlságosan meggondolatlanul utasította vissza az erszényt; s végül sejtette, milyen kellemetlen következményekkel járhat a találkozás a sértett Haystonnal, mikor az már valószínűleg töménytelen pohár pálinka hatása alatt áll.

Hogy Calebnek igazságot szolgáltatassunk, el kell ismernünk, bátor volt, mint az oroszlán, ha a Ravenswood család becsületéért kellett küzdenie, de az a fajta óvatos bátorság volt az övé, amely nem vállal szükségtelen kockázatot. Most azonban mindezt csak másodrendű kérdésnek tekintette. Legfőképpen arra törekedett, hogy az úrfi erszénye és Lockhard segítségével nélkül beválthassa henegeő ígétét: vagyis a rendelkezésére álló forrásokból beszerezze a bőséges lakoma kellékeit, s így elleplezze háztartásuk nyomorúságát. Vállalkozásának sikere életbevágóan fontos, becsületbeli kérdés volt számára; s e tekintetben a derék szolgát ismét a már említett nagylelkű elefánthoz kell hasonlítanunk, amely mikor az erejét meghaladó feladat elvégzése közben észrevette, hogy segítséget hoznak neki, nagy erőlködésében, csak hogy valamiképpen segítségre ne szoruljon, végül is összezúzta koponyáját.

Hasonló kutyaszorítóból már sokszor kimenekült a falusiak segítségével, de az utóbbi időben, sajnos, nagyon megváltozott köztük a kapcsolat.

A falucska elszórt házai ott bújtak meg a tengerbe ömlő patak völgyében; köztük és a várkastély között, amelynek gazdái hajdan hűbéri birtokként magukénak mondhatták a falut, széles dombhát húzódott végig a messze kiugró földnyelven. Wolf's Hope-nak (azaz Farkasrévnek) hívták a települést, és gyér számú lakossága szűkösen abból tartotta fenn magát, hogy a heringszezonban két-három halászcsonakkal járta a tengert, a téli hónapokban pedig gint és brandyt csempészett. Öröklött tisztelettel tekintettek a Ravenswood lordokra; de a család nehéz idejében a legtöbben megszerezték az örökbérleti jogot kis birtokukra, kunyhójukra, veteményes kertjükre s a legelőre, hogy egyszer s mindenkorra megszabaduljanak a feudális függőségből, és mentesek lettek azoktól a különféle szolgáltatásoktól, amelyeket a korabeli, nagy szegénységben élő skót földesurak minden elképzelhető ürüggyel, vagy akár anélkül is, követeltek nyomorult bérlőiktől. Nagyjából tehát függetlenek voltak. Ez a tény szörnyen elkeserítette Calebet, aki ugyanolyan zsarnoki hatalommal adóztatta meg őket, ahogyan az hajdan Angliában volt szokásos, amikor „a fegyveresektől kísért királyi élmező mesterek csak kimentek a gótikus kapuk rácsa mögül, hogy nemcsak pénzért, hanem kiváltságaik jogán, erővel szedjék be az ételmezt; s a száz piacról zsákmányolt prédát, meg amit csak a menekülő és bujkáló föld-népétől még elragadhattak, száz öblös pincébe hordták össze”. (Burke: *Beszéd a gazdasági reformról.*)

Caleb szeretettel idézte emlékezetébe, s hanyatlásában fájo szívvel siratta el azt a bárói hatalmat, mely annak idején a maga szűkebb körében meg persze kisebb méreteken a feudális egyeduralkodók hatalmas adókövetéseit utánozta. Szívesen áltatta magát azzal, hogy időlegesen került hatályon kívül, s nem évelt el örökre a borzalmas szabály, az elsőbbségi jog, amely ötmérföldes körzeten belül a Ravenswood báróknak juttatta minden termék javát. Időnként valami apró sápolással a helybeliek emlékezetébe is idézte. Kívánságait eleinte többkevesebb készséggel teljesítették, mert hosszú időn át megszokták, hogy amit a báró és családja óhajt, az jogos, önérdékük felett áll. Jelenlegi függetlenségükhöz nem járult még a szabadság tudata. Ahhoz az emberhez hasonlítottak, aki hosszú rabságból szabadulva képzeletben még mindig ott érzi magán a csuklóját szorító bilincseket. De ha egy ideig szabadon élhet az ember, hamarosan felismeri, hogy szabadsága szent és sérthetetlen, amint az elbocsátott fogoly is hamarosan elfelejti béklyóit, ha kezét-lábát újra szabadon használhatja.

Wolf's Hope lakói eleinte zúgolódtak, majd ellenálltak, végül kifejezetten megtagadták Caleb Balderstone adóköveteléseinek teljesítését. Hiába emlékeztette őket a tizenegyedik Ravenswood lordra, akit Kapitánynak neveztek, mert kedvelte a hajózást... hiába hivatkozott arra, hogy a nemes lord mólót (egymásra halmozott kövekből úgy-ahogy összehordott gátat) építtetett, s ezzel megvédte halászcsónakjaikat az időjárás viszontagságaitól, és a kikötő forgalmát is fellendítette... hiába próbálta a falusiak emlékezetébe idézni az akkori egyezséget, mely szerint mindezekért cserében a nemes lordokat illeti az első font vaj minden tehén első borja után és az, amit azóta is hétfői tojásnak neveznek, vagyis minden tyúktól minden áldott hétfőn az első friss tojás.

A falusiak meghallgatták Calebet, majd megvakarták a fejüket, köhögtek, tüszögtek, majd, hogy a buzgó öreg választ akart kicsikarni tőlük, egyetlen mondattal feleltek: - No, majd meglátjuk... - Ez a skót parasztok egyetlen menedéke, amikor saját jól felfogott érdekükben megtagadnak valamit, amit szívük szerint talán megadnának.

Caleb mindezek ellenére jegyzéket adott át a Wolf's Hope-i notabilitásoknak vaj- és tojásköveteléséről, s ezt az említett szubvenció hátralékos kamataiként tüntette fel, közölve, hogy nem ellenzi más áru vagy pénz szolgáltatását, ha a természetbeni fizetés alkalmatlan lenne. Ezek után eltávozott. Azt remélte, hogy a rendezés módozatait majd egymás közt megvitatják. Ők viszont ellenállásra szánták el magukat, csak azt nem tudták még, mire alapítsák elutasításukat. Ekkor a kádár, minden halászfaluban tekintélyes polgár, itt meg egyenesen a falu egyik szenátora, megjegyezte: - A tyúkjaink elég ideig kotkodácsoltak a Ravenswood lordoknak, éppen ideje, hogy most azoknak kotkodácsoljanak, akik ólat és árpát adnak nekik. - Az egyetértő vigyor elárulta, hogy a gyülekezet szíve szerint beszélt. - És - folytatta a szónok - ha ezt akarjátok, akkor elugrom a szomszédba, Dunse-ba, Davie Dingwall fiskálisért, aki északról jött közénk. Ő majd elrendezi ezt az ügyet, arról kezeskedem.

Ennek megfelelően kijelölték a nagy tárgyalás napját Wolf's Hope-ban, hogy meghányjávessék a követeléseket, s Calebet is meghívták, jöjjön le e célból a faluba.

Üres kézzel és üres gyomorral ment, remélve, hogy az egyiket az úrfi, másikat a maga hasznára töltheti meg a Wolf's Hope-i bérlők zsebéből. De halál reményeire! Amint ő a falucska keleti végén megjelent, nyugat felől betrappolt Davie Dingwall, egy erőszakos, ravasz vidéki ügyvéd, aki már több ízben perelte a Ravenswood családot, és Sir William Ashton politikai főágense volt. Tömött irattáskát szorított a hóna alatt; benne a község birtokokmánya... Bemutatkozás után abbéli reményének adott kifejezést, hogy nem várakoztatta sokáig Balderstone urat, majd közölte, tájékoztatva van mindenről, és teljes felhatalmazással bír arra nézve, hogy fizessen vagy elfogadjon, megegyezzen vagy kárt térítsen meg, s végül, hogy eljárjon minden kölcsönös és rendezetlen követelésben, bármi

legyen is az, ami vitát támaszthat a tiszteletre méltó Edgar Ravenswooddal... akit mindközönségesen Ravenswood úrfinak neveznek...

- Az igen tiszteletreméltó Edgar Ravenswood lorddal - mondta Caleb nyomatékosan, mert látta ugyan: kevés lehetősége van arra, hogy a vitatott konfliktusban előnyt szerezzen, de elszánta magát: a becsületből egy jottányit sem enged.

- Hát akkor Ravenswood lord - mondta az üzletember -, nem veszekszem udvariassági címek miatt... mindközönségesen Ravenswood lord vagy Ravenswood úrfi, a Wolf's Crag-i birtok és báróság örökös tulajdonosa közt egyrészt, valamint John Whitefish és más bérlők, az előbb említett báróság Wolf's Hope-i városának lakosai közt másrészt.

Caleb szomorú tapasztalatból tudta, egészen másfajta küzdelmet kell vívnia ezzel a felbérelt bajnokkal, mint magukkal a bérlőkkel. Amazokat, régi emlékeik, érzelmeik, megszokott gondolkodásmódjuk ismeretében talán maga felé fordíthatta volna egy sereg közvetett indokkal és érveléssel, csak hogy az effajta támadást új ellenfelének teljes érzéketlensége most eleve kilátástalanná tette. A vita kimenetele igazolta legrosszabb sejtelseit. Hiába vette elő ékesszólását és szellemességét, hiába hivatkozott régi szokásokra, öröklött tekintélyre, a Ravenswood lordok hajdani jótetteire s arra, amit még a jövőben várhat tőlük a Wolf's Hope-i közösség, az ügyvéd mindehhez nem tudott hozzászólni, ő a bérleti okmányok szövegéhez tartotta magát, azok pedig nem említettek efféle kérdéseket. Amikor Caleb elszántan és fölötte rosszállóan arról beszélt, hogy milyen következményekkel járhat, ha Ravenswood lord nem védelmezi többé a helységet, sőt haragjában esetleg hathatós eszközökhöz folyamodik, a törvény embere csúfondárosan a szeme közé nevetett.

Kliensei, mondta, mindenre elszánták magukat, s amennyire erejükből telik, megoltalmazzák majd városukat. Egyebekben úgy véli, hogy Ravenswood lordnak, mivel lord, éppen elég tennivalója lehet a saját kastélyában. Ami pedig az erőszakra vonatkozó fenyegetést illeti, akár követelőzés formájában jelentkezzék ez, akár pedig, ahogy a törvény nevezi, *via facti*... nos, emlékeztetni kívánja Balderstone urat, hogy a mai idők nem olyanok, mint a régiek... hogy ők Forthtól délre élnek, messze a Felföldtől... s hogy kliensei meg tudják védeni magukat; de ha az derülne ki, hogy tévedtek, csak a kormányzathoz kell fordulniuk, s egy káplárt és négy katonát kapnak, fejezte be Dingwall uram vigyorogva, s azok tökéletesen megvédhetik őket Ravenswood lord és hívei hatalmaskodása ellen.

Ha Caleb a szemében villámló arisztokratikus mennykövekkel halálra sújthatja az előjog és alattvalói hűség ócsárlóját, akkor tekintet nélkül a következményekre, biztosan megteszi. Nem rendelkezvén azonban e gyilkos képességgel, kénytelen volt szépen visszaballagni a kastélyba, ahol aztán teljes fél napra még Mysie számára is láthatatlanul és megközelíthetetlenül elvonult meghitt cellájába; egyetlen cintálat fényesítgetett egész idő alatt, és hat órán át szakadatlanul a *Maggy Lauder*-t füttyülte.

A szerencsétlen harácsolás csődje bezárta Caleb előtt Wolf's Hope-ot és környékét, az örök El Doradót vagy Perut, ahonnan eddig szükség esetén mindig kisajtolhatott valami segítséget. Ünnepelesen kijelentette, hogy az ördög elviheti, ha valaha is még egyszer beteszi oda a lábát. Ez idáig megtartotta szavát, és különös, ez az elszakadás, ahogy tervezte is, bizonyos büntetést jelentett a csökönyös jobbágyoknak. Balderstone uram olyasvalaki volt előttük, aki felsőbbrendű lényekkel áll kapcsolatban, aki jelenlétével megtisztelte ünnepeiket, aki sokszor adott hasznos tanácsot, s úgy érezték, az összeköttetés falujuk becsületére válik. A helység, többen elismerték, „már nem az, ami volt, vagy ami lehetne, mióta Caleb uram olyan szigorúan elzárkózott a kastélyban... ami viszont a tojást és vaját illeti, ez kétségkívül ésszerűtlen kívánság volt, ahogy Dingwall úr helyesen kimutatta”.

Így álltak az ügyek, amikor az öreg inasnak (csupa méreg és üröm volt neki ez a pohár!) el kellett ismernie egy idegen nemesember, s ami még rosszabb, egy idegen szolga előtt, hogy ha nem hagyatkozik a Wolf's Hope-iak szánalmára, Wolf's Crag még egy ebédet sem tud nyújtani. Szörnyű megaláztatás, de hát szükség törvényt bont. Ezekkel az érzésekkel vívódva haladt most végig a falu főutcáján.

Társát a lehető leggyorsabban le akarta rázni magáról, így hát egyenesen Sma'trash anyó kocsmájába irányította. Bucklaw, Craigengelt meg a többiek harsány hejehujázását már félúton hallották. A kocsmablakból kiragyogó fény keresztültört a leszálló szürkület homályán, vörösre festette a kádár udvarában felhalmozott kisebb-nagyobb régi hordókat és dézsákat az utca túloldalán.

- Ha be óhajtasz tekinteni a fogadóba, Lockhard uram - mondta társának az öreg inas -, ott találsz, ahonnan a fény jön, és ahol, ha jól hallom, az *Aberdeeni tyúkhúsleves, de hideg...* kezdetű dalt énekelik. Intézd el urad megbízását a vadpecsenyét illetően, én meg majd beszélek Bucklaw-val az ágy miatt, ha beszereztem a többi ennivalót... Nem mintha a szarvaspecsenyére olyan nagy szükség lenne - fűzte hozzá, megragadva kollégája kabátgombját - az ebéd elkészítésénél, de ez udvarias gesztus a vadászok felé... és Lockhard uram, ha megkínálnak egy ital sörrel vagy egy kupa borral vagy egy pohár pálinkával, bölcsen tennéd, ha elfogadnád, mert félek, a miénket a kastélyban megsavanyította a mennykő.

Ekképpen útjára bocsátva Lockhardot, a derék öreg ólomnehéz lábbal s még sokkal nehezebb szívvel cammogott végig a hepehupás utcán, azon töprengve, hogy kit is környékezhetne meg először. Kellott valakit találnia, akinél a régi tekintély többet nyom a latban, mint jelenlegi függetlensége, s aki közeledését különleges kegynek, megbocsátó és békítő szándék bizonyítékának tekinti. De egyetlenegy ilyen személy sem jutott eszébe. „Úgy látszik, elég hideg leveskénk lesz magunknak is - gondolta, ahogy az *Aberdeeni tyúkhúsleves*-t zengő kórust ismét meghallotta. - A lelkész... őt még a néhai lord ajánlotta be, de később összevesztek a dézsmán... a serfőző felesége... ez sokáig hitelezett, és sok van a rováson... hacsak a család becsülete nem kívánja, bűn lenne megszorítani egy özvegy asszonyt. Valaha nem volt nála készségesebb... manapság viszont épp ő a legmegátalkodottabb, Abronts Ábris, a dézsmák és hordók említett mestere, aki annak idején a tojás- és vajlázadást vezette... De minden azon múlik, hogy helyesen közeledjünk az emberekhez - mondta Caleb magában. - Bizony rosszul tettem, amikor azt találtam mondani, hogy ő csak amolyan sárga csőrű újonc még a városunkban; azóta persze rosszakarója a családnak ez a paraszt medve. De szép fiatal vászoncselédet vett feleségül, Jean Keönnyűvéryt, az öreg Keönnyűvéry lányát, aki az Árokugró majorban volt, és Marionnal kötött házasságot, aki meg úrnőmnél szolgált negyven évvel ezelőtt... Sokat kujtorogtam utána magam is, és azt mondják, hogy ő most velük lakik. Jakab-arany, György-arany van itt bőven a fickó ládájában... csak hozzájuthatna az ember... mindenesetre teszek vele egy próbát... ami egyébként, nézetem szerint, olyan megtiszteltetés, hogy meg sem érdemli a hálátlan tökfilkó; és ha veszít is rajtunk, könnyen behozhatja, amilyen derekasan tud takarékoskodni.”

Habozását legyőzve, Caleb sarkon fordult, és visszasietett a kádár házához. Minden teketória nélkül félretolta a reteszt, s egy szempillantás alatt a paticsfal mögött találta magát, ahonnan láthatatlanul megfigyelhette a ház első szobáját, vagyis a lakókonyhát.

Ellentétben a Wolf's Crag-i kastély szomorú háztartásával, a kádár kandallójában vidáman pattogott a tűz. Felesége az egyik oldalon gyöngyökkel hímezett sonkajú ruhában a végső simításokat végezte éppen ünnepi öltözetén; bájos és jókedvű arcát nézegette a törött tükörben, amelyet a nagyobb kényelem kedvéért az edényespolcra helyezett.

Anyja, az öreg Árokhugry asszonyság, „aranyos teremtés” (ahogyan messze környéken híresztelték a szomszédasszonyok), selyemruhában, nyakában borostyán gyöngsorral, tiszta főkötőben ült a lobogó tűznél, vidáman pöfékelt kis pipájából, és úgy irányította a konyhai ügyeket. A korgó gyomru, aggodalmas szívű, csüggedt udvarnokot a begyes hölgnél és az aranyos öregasszonynál is jobban érdekelte az, hogy a ropogó tűz fölött nagy fazékban, vagy inkább üstben, marhahús és leves gőzölgött. A kádár inasai két nyársat is forgattak, az egyikken egy negyed ürü, a másikon kövér liba és néhány vadkacsa pirult. Eme illatozó, tejjel-mézzel folyó Kánaán látványa majdnem teljesen elűzte Caleb lehangoltságát. Egy szempillantás alatt hátrafordult, és szemügyre vette a szoba másik felét, a társalgót. Ott hasonlóan kellemes látvány tárult szeme elé: a nagy, kerek asztalt hófehér asztalneművel terítették, illetőleg (Caleb kedvenc kifejezésével élve) „díszítették” tizenkét személyre. Nagy cinkorsók sorakoztak rajta, néhány ezüstkupa, feltehetőleg ragyogó külsejükhöz méltó tartalommal, tiszta fatányérok, vésett kanalak, éles, fényes, tette kész kések és villák... s láthatóan valami különleges ünnepi alkalomra vártak.

- A fene egye meg ezt a sehonnai dézsafoltozót! - morogta Caleb meglepett irigységgel. - Micsoda szemérmetlen dőzsölés! De ne hívjanak Caleb Balderstone-nak, ha ebből a jó lakomából nem kerül Wolf's Cragbe is valami!

Ezzel az elhatározással lépett be a szobába, és nagyon udvariasan köszöntötte anyát és lányát. Megfigyelhető, hogy az adófizető polgár ugyan morog olykor az adókivető udvaroncokra, de a szépnem mindig szívesen fogadja őket, mert tőlük tudja meg a legfrissebb pletykát s a legutolsó divatot. A Wolf's Crag-i udvarban Caleb volt a főminiszter, természetes hát, hogy mindkét asszonyság azonnal a nyakába borult, s arcukat szíves üdvözlettel csókra nyújtották.

- Uramfia, kegyelmed az, Balderstone uram?... Ez aztán a kedves meglepetés... üljön le, üljön már le... a gazda is megőrül majd, de még mennyire... biztosan hallotta, hogy ma este kereszteljük a picikénket, ugye ittmarad velünk, részt vesz a szertartáson? Leöltünk egy ürüt, és az egyik legényünk kiment a puskával a mocsárhoz... valamikor igen szerette a vadkacsát, ugye, Caleb szomszéd?

- Nem, nem maradhatok, asszonyság - mondta Caleb -, csak benéztem, hogy szerencsét kívánnak, és szíves örömet elbeszélgettem volna a gazdával, de... - megmozdult, mintha máris indulni akarna.

- Már csak nem veti meg, szomszéd, a társaságunkat... - mondta az öreg asszonyság nevetve, és a régi ismeretség jogán a karjába kapaszkodott - ki tudja, milyen rosszat hoz az újszülöttre, ha így keresztülnéz rajta?

- Csakhogy nagyon sietek, jóasszony - mondta az inas. Kis húzódozással hagyta, hogy a székre nyomják. - És ami az evést illeti - mert észrevette, hogy a ház úrnője körülötte sűrög-forog, és egy fatányért tesz elé -, ó, ami az evést illeti... istenem, szégyellnivaló torkosság, de reggeltől estig csak halálra esszük magunkat. De hát ez az angol húsos puding átka.

- Ej, sohase törődjék az angol húsos pudinggal - mondta Keönnyűvéry anyó. - Kóstolja csak meg a mi pudingunkat, Balderstone uram... van itt fekete puding meg húspuding... Próbálja meg, melyik ízlik jobban.

- Jó ez mindegyik... kitűnő mindegyik... jobb már nem is lehetne; de elég nekem a szaga is, nemrég ebédeltem.

- (A hűséges öreg legény hajnal óta koplalt.) - De nem akarnám lefitymálni a szakács-tudományát, szomszédasszony. Ha megengedi, beteszem a kendőmbé, és vacsorára megeszem. Unom már a Mysie süteményeit és nyalánkságait, és tudja, Marion lelkem, hogy

én mindig a falusi csemegét szerettem legjobban... meg a falusi lányokat... - nézett a kádár feleségére - derék kis asszonyka, sokkal szebb, mint mikor Gilbert elvette, pedig akkor is a legszebb lány volt a parókiánkban és a környéken. De hát jóféle tehén, szemrevaló borjú.

Az asszonyok magukban mosolyogtak a bókon, és egymásra nevettek, mikor Caleb a pudingokat beburkolta a kendőbe, amelyet úgy hordott magánál, mint katona az abrakos tarisznyát.

- Mi újság a kastélyban? - kezdte a gazdasszony.

- Újság?... A legnagyobb újság, amit valaha is hallottak. A főpecsétőr nálunk van a szép lányával, s ha az úrfi vonakodnék elvenni, még utána is dobná, és biztosíthatom magukat, hogy a régi ravenswoodi birtokot a lány alsószoknyájához tűzi.

- Ó, uramfia... no még ilyen csudát!... És az úrfi akarja a lányt?... És jóképű a lány?... Milyen színű a haja?... És lovaglőöltöny van rajta vagy utazóruha?

Csak úgy záporoztak a kérdések.

- Hé, elég lesz már! Egy napig eltartana, ha minden kérdésre válaszolnék, és nekem alig van egy percem. Hol a gazda?

- Papért ment - mondta Abrontsné -, a mossheadi híres Ördöghüzy Péter nagytiszteletű úrért... reumát szerzett a derék ember az üldöztetése idején a hegyekben.

- Pfuj!... whig és hegyi ember... nem sok ez egyszerre? - kérdezte Caleb leplezetlen bosszúsággal. - Emlékszem még, Luckie, arra az időre, amikor Keöhhögh nagytiszteletű úr meg az imakönyve is elegendő volt ilyenkorra magának meg a többi magaforma becsületes asszonynak.

- Bizony, bizony - mondta Keönnyüvéry asszony -, de hát mit tud egy ember tenni?... Jean csak úgy énekelheti a zsoltárokat, és úgy teheti fel a főkötőjét, ahogy a gazda szereti. Mert azt mondhatom magának, Balderstone szomszéd, itt aztán ő az úr a házban.

- Ej, ej, hát még az öltözködésben is ő parancsol? - kérdezte Caleb, sejtve, hogy terveit nem épp szerencsésen befolyásolja a férfiuralom.

- Ő hát, utánanéz ő minden garasnak. Hanem azt meg kell adni, olyan becsületesen ruházza Jeant, hogy mindig takaros a lelkem, akár egy virágszál... de hisz maga is láthatja... nincs is oka panaszra, mert ha van is egy-egy, aki talán jobban járt nála, de tíz van, aki biztos rosszabbul.

- Jól van, jóasszony - mondta Caleb leverten, de nem legyőzve -, maga ugyan másképpen szoktatta annak idején a gazdát; de hát mindenki a saját feje szerint él. El kell mennem. Csak azt akartam a gazdával tudatni, hogy hallottam, mikor beszéltek: meghalt Leithben a kádár-mester, Pöröly Péter, az udvari szállító... és azt gondoltam, talán az úrfi szólhatna egy szót a főpecsétőrnek Gilbert érdekében; de hát nincs itthon.

- Jaj, tegye már meg, várjon még egy kicsit, míg hazajön - könyörgött az asszonyság. - Mindig mondtam én a gazdának, hogy jó szándékkal van maga őiránta, de öneki folyvást csak egy véletlenül kiejtett szó szúrja-fúrja a lelkét.

- Nos, jó, maradok, amíg csak tudok.

- És mondja csak - kérdezte Abronts gazda csinos fiatal felesége -, igazán szépnek találja Ashton kisasszonyt? Biztos, hogy az, és kell is, hogy az legyen, ha szemet mert vetni a mi ifjú lordunkra, akinek olyan patyolatszép arca, keze van! És ahogy a lovat megüli! Igazán, akár egy királyfi... tudja, Balderstone uram, néha, mikor átlomagolt a falun, felnézett az ablakomra, s így, ha valaki, hát én igazán jól tudom, hogy milyen.

- Tudok róla - mondta Caleb -, mert hallottam, mikor őlordsága említette, hogy a kádár feleségének van a legfeketébb szeme az egész báróságban; mondtam is, ez igencsak így lehet, mylord, mert az anyjái is ilyen volt, legalábbis amikor én beletekintettem... Mi, Marion? Hahaha!... Azok voltak csak a szép napok!

- Szégyellheti magát, vén kujon - mondta az öreg asszonyság -, ilyen bolondokat beszélni a fiataloknak!... De, Jean... ejnye, lányom, nem hallod, hogy sír a gyerek? Fogadom, hogy megint a hidegláz jött rá.

Anyja és nagyanya felugrottak, nagy igyekezetükben egymásba ütköztek, aztán eltűntek a lakás távoli sarkában, ahol az est ifjú hőse feküdt. Most, hogy a levegőt tisztának érezte, tubákjából bátorságot szippantva, Caleb elszánt döntést hozott.

„Főjek az üstben - gondolta -, ha akár Ördöghüzy, akár Abronts megízleli ma este ezt a nyárson sült vadkacsát.” - Azzal az idősebb nyársforgatóhoz fordult, egy tizenegy év körüli fiúhoz, s egy pennyt nyomott a markába, mondván: - Itt van ez a pénz, fiam, majd én forgatom helyetted a nyársat, te meg ugorj át Sma'trash asszonyhoz, és kérd, hogy töltsse meg a szelencémet burnóttal, majd kapsz tőle a fáradságodért gyömbéres süteményt.

Alighogy a küldönc elment, Caleb szigorúan és hosszan szeme közé nézett az ottmaradt nyársforgatónak, majd ahogy magában megfogadta, elvette a tűzről a vadkacsás nyársat, kalapját fejébe csapta, és szépen kiballagott. A fogadónál épp hogy megállt egy pillanatra. Csak a kapuban mondta el néhány szóval, hogy Hayston of Bucklaw úr nem remélhet aznap estére ágyat a kastélyban.

Már Caleb is kurtán-furcsán adta át az üzenetet, de a falusi kocsmárosné már olyan gorombán közölte a hírt, hogy hallatára Bucklaw-nál nyugodtabb és fegyelmezettebb ember is kijött volna a sodrából. Craigengelt kapitány javaslatát, miszerint vegyék üzöbe az öreg rókát (Calebet értve), mielőtt még fedezékbe jutna, és dobálják levegőbe egy pokrócról, mindnyájan megtapsolták. Lockhard azonban ellentmondást nem tűrően közölte a főpecsétőr és a Lord Bittlebrains szolgálival, hogy Ravenswood úrfi inasával szemben tanúsított legkisebb szemtelenségük is a legnagyobb mértékben megsértené Sir William Ashtont. Beszéde nyomban lehűtötte a társaság támadókedvét. Ezután a főkomornyik két élelmiszerekkel megrakott szolgál kíséretében elhagyta a kocsmát, és a falu végén még utolérte Calebet.

Tizenharmadik fejezet

Elfogadhatom-e? - igaz, koldultam érte;
S mi rosszabb - megloptam egy jó szívet;
S ami mindennél rosszabb - rajtakaptak.

(FORTÉLY ÜRES ZSEBBEL)

Jó tanulmányképet lehetett volna festeni a kisfiú arcáról, mikor látnia kellett, hogy sérti meg Caleb a magántulajdon szentségét s él vissza a vendégjoggal. Mozdulatlanul ült, mintha a téleesti mesék kísértete jelent volna meg előtte, s kötelességéről elfeledkezve, nem forgatta a nyársat, amivel aztán még csak tetézte a szerencsétlenséget, mert az ürühús közben szénné égett. Révületéből egy becsületes nyakleves térítette magához, amelyet az erős és gyakorlott kezű Keönnyüvéry asszonyság osztott ki. (Ilyen irányú gyakorlatát egyesek szerint elhunyt férje kárán szerezte.)

- Hogy a fenébe hagyhattad elégni a sültet, te szájtáti semmirekellő?

- Nem tudom - felelt a fiú.

- És hova tűnt Giles, az a másik csirkefogó?

- Nem tudom - zokogta a riadt vádlott.

- Hol van Balderstone uram? És mindenekelőtt, az ég minden szentjére, hol a nyárs a vadkacsával?

Ekkor Abrontsné is betoppant, és versenyt kiabált anyjával. A szegény lurkó egyik fülébe az öreg asszonyság rikoltzott, a másikat a lánya süketítette meg. Végül is sikerült olyan tökéletesen összezavarni a szerencsétlent, hogy egy darabig egyáltalán nem is tudta, mi történt, s csak az idősebb fiú visszatérével kezdett elméjében az igazság hajnalodni.

- Jóságos Isten! - kiáltott Keönnyüvéryné asszony. - Ki gondolta volna Caleb Balderstone-ról, hogy ilyen csalárd módon visszaéljen régi ismerősei bizalmával?

- Ó, a nyavalya törje ki! - sopánkodott Abronts gazda felesége. - Mit mondok a gazdának?... Agyonver, még ha az egyetlen asszony lennék is egész Wolf's Hope-ban.

- Ugyan már, te buta liba - mondta az anyja -, nem, nem... sok mindent mer, de ezt mégse, mert ha téged megüt, engem is meg kell ütnie, s láttam már erősebbet is hátrálni... csak semmi verekedés, ha jól akar... egy kis veszekedéssel meg nem törődünk.

Ekkor lódobogás jelezte, hogy a kádár megérkezett a pappal. Alig szálltak le, máris a konyhába, a tűz felé indultak, mert a zivatar után az este hideg volt, az erdő pedig nedves és sáros. Az ünneplőben pompázó, bájos fiatalasszony hősiesen odavetette magát az első támadás útjába, míg anyja, a római légió veteránosztágainak mintájára, a hátvédet alkotta, készen arra, hogy szükség esetén maga is harcba szálljon. Mindketten igyekeztek a történeteket titokban tartani, amíg csak lehet. Az anya Abronts gazda és a tűz között sürgölődött, lánya pedig túlzott szívélyességgel fogadta a papot és férjét, s nagy aggódva váltig kérdezgette, vajon nem fáztak-e meg.

- Megfázni? - mordult fel a férje, aki éppen nem tartozott a papucsférjek közé. - Ugyancsak megfázunk, ha nem engedsz a tűzhöz.

És keresztültörte a két védelmi vonalat. Mivel minden tulajdonára gondosan szokott vigyázni, egyetlen pillantással észrevette a hiányt, mármint a nyárs és a hozzávaló drága csemege eltűntét. - Az ördögbe is, te asszony...

- Pfuj, szégyelld magad - sivították az asszonyok -, méghozzá Ördöghüzy nagy tiszteletű úr előtt!

- Megérdemlem a feddést - mondta a kádár -, de...

- Ha lelkünk ős ellenségének nevét - mondta a lelkész - a szánkra vesszük...

- Megérdemlem a feddést - ismételte a kádár.

- Nem mást jelent ez, mint hogy kísértésnek tesszük ki magunkat - folytatta a nagytiszteletű úr -, és körünkbe hívjuk a gonoszt, vagyis valamilyen módon kényszerítjük, hogy abbahagyván más szerencsétlen személyekkel az incselkedést, azokat kövesse, akik beszédükben gyakorta említik nevét.

- Igaz, igaz, Ördöghüzy uram, de hát tehetek mást, minthogy elismerem: hibáztam? - kérdezte a kádár. - De már csak hadd kérdezzem meg az asszonyoktól, miért rakták tálba a vadszárnyast érkezésünk előtt!

- Nincsenek a tálban, Abronts - mondta felesége -, hanem... hanem egy baleset...

- Miféle baleset? - kérdezte Abronts lángoló szemmel. - Remélem, semmi bajuk sincs? He?

Felesége nagyon félt tőle, ezért nem mert válaszolni, de anyja segítségére sietett, és olyan mozdulattal, mintha csípőre akarná tenni a kezét, így szólt: - Egy ismerősömnek ajándékoztam, Abronts Ábris; és most mi lesz?

Szertelen magabiztossága egy pillanatra elnémította Abrontst. - Egy barátodnak adtad a keresztelői ebéd legjavát, a vadkacsát, te arcátlan vénasszony! - fakadt ki aztán. - És mi a neve, könyörgöm?

- Az érdeemes Caleb Balderstone uram Wolf's Cragból - válaszolt Marion azonnal, és felkészült a csatára.

Abronts nem tudta tovább türtöztetni tajtékzó dühét. Ha valami még fokozhatta haragját, akkor az az volt, hogy az eszelős ajándékozás éppen Caleb barátunk javára történt, Calebére, akit az olvasó előtt ismert okokból sehogy se szívelhetett. Felemelte lovaglópalcáját, s az idős matrónára támadt, de az összeszedte magát, szilárdan állta a rohamot, és rettenthetetlenül lóbálta a vaskanalat, amellyel az imént az ürösültet locsolgatta. Kettőjük közül kétségtelenül neki volt jobb a fegyvere és erősebb a karja, ezért Abronts a biztonságosabb utat választva, hirtelen felesége ellen fordult. Az asszonyka ekkor már hisztérikusan nyüszített, s ezzel a derék lelkészt szíve mélyéig meghatotta.

- És te, te tétlen szajha - rivallt rá a kádár -, csak ülsz nyugodtan, és elnézed, hogy egy lusta, részeges, semmiházi, hazug, rongyos szolga megkaparintsa az én jószágomat, csak mert a mézesmázos szavaival lóvá tesz egy kerge öregasszonyt... Na, majd jól elhúzom a...

De ekkor már szóval és tetteleg közbelépett a pap is, míg Keönnyüvéry asszonyság a lánya elé ugrott, és kanalát villogtatta.

- Tán nem fenýíthetem meg a saját feleségemet? - tört ki a kádárból a méltatlankodás.

- A feleségedet úgy fenýítheted, ahogy akarod - válaszolta Keönnyüvéry asszonyság -, de az én lányomhoz egy ujjal se nyúlsz, ebben biztos lehetsz!

- Szégyellje magát, Abronts uram! - mondta az egyházi férfiú. - Igazán nem vártam magától, hogy ilyen féktelen, bűnös szenvedéllyel támadjon arra, aki szívéhez legközelebb áll, akit legjobban szeret, még hozzá ma este, amikor a keresztyén szülők legünnepélyesebb kötelességét készülnek együtt teljesíteni... És miért? Csupán csak az értéktelen és haszontalan evilági javak hitvány fölöslegéért.

- Értéktelen! - kiáltott fel a kádár. - Soha jobb liba nem csipegetett a tarlón, soha finomabb pelyhű két vadkacsa nem úszott a vízen.

- Meglehet, szomszéd - felelte a lelkész -, de látja, mennyi más finomság pirul még a tűzön. Megértem én már olyat is, hogy azt a tíz zabkenyeret ott a deszkán sok ember, aki akkoron a föld üregeiben, a dombok és mocsarak közt szenvedett az éhség sanyargatásaitól, úgy fogadta volna... esküszöm az evangéliumra... mint a legfinomabb ínycsafalatot.

- De a legjobban az bosszant - mondta a kádár, aki azt szerette volna, ha valaki megértené nem teljesen indokolatlan haragját -, hogy épp ez a rabló, hazug, kegyetlen tory gonosztevő ragadta el, aki ott rúgtatott a bűnös hadseregben, mikor Bothwell Briggnél a szentek ellen vezette őket a vén zsarnok Allan Ravenswood; az is ott van már, ahova való. Még ha valami ínséget látó szentnek juttatta volna az asszony vagy más éhezőnek, akkor kevésbé bánám. De a lakoma főfogását egy ilyen alaknak adni!

- Ez igaz, atyámfia - mondta a pap -, de nem látod ebben Isten ítéletét?... Az igazak magva nem koldul kenyérért... gondolj arra, hogy hatalmas elnyomód fia a te bőségedből kényszerül támogatást elfogadni.

- Amellett - mondta a felesége - nem is Ravenswood lordért volt az egész... és igazán meghallgathatná, amit az ember beszél... hanem meg akarják vendégelni a főpecsétört, ahogy nevezik, aki odafenn van Wolf's Cragben.

- Sir William Ashton Wolf's Cragben! - fortyant fel a dongák és abroncsok elképedt mestere.

- És puszipajtások Ravenswood lorddal - fűzte hozzá Keönnyüvéry asszonyság.

- Ostoba jószág! Annak a locsogó vén kilincskoptatónak azt is elhinnéd, hogy a hold zöld sajtból van. A főpecsétör és Ravenswood! Mint a kutya meg a macska, a nyúl meg a vadászeb.

- Én mondom neked, olyanok, mint a férj és feleség, inkább, mint sok más, aki valóban az - replikázott az anyós. - Meg aztán elpatkolt Pöröly Péter, az udvari szállító, és a hely betöltendő, és...

- Isten, segíts!... Befogjátok már azt a sivalkodó szátokat? - kérdezte Abronts. Meg kell jegyeznünk, hogy egymás szájából kapkodták a szavakat, s a fiatalabb asszonyság nagyon felbátorodott a vita fordulatan, és mindent, amit anyja mondott, jó hangosan megismételt.

- A gazdasszony igazat beszél - szólalt meg Abronts első segédje, aki a csetepaté közben jött be a szobába. - Láttam, amint a főpecsétör szolgálai onnan fentről lovagoltak le egy itálra Sma'trash anyóhoz.

- És a gazdájuk Wolf's Cragben van? - kérdezte Abronts.

- De még mennyire - felelt a bizalmi ember.

- És barátok Ravenswooddal?

- Úgy látszik - válaszolt az első segéd -, mert nála szállt meg.

- És Pöröly Péter tényleg meghalt?

- Meg bizony, kiadta végre a párját az öreg fickó - mondta az első segéd. - Sok pálinkagőz szorulhatott pedig belé, azt hiszem... Ami meg a nyársra tűzött vadkacsát illeti, mester uram, még nem vettem le a nyeret a kancáról, utanamehetek és visszahozhatom, mert Balderstone szomszéd még nem lehet messze a falutól.

- Tedd azt, Will... és gyere csak... majd megmondom, mit tegyél még, ha utoléred.

Otthagya a nőket, és bizalmas utasításokat adott.

- Szép dolog - szólt az anyós, amikor a kádár visszajött a szobába -, hogy egy ártatlan kölyköt felfegyverzett ember után küldesz! Tudhatod, hogy Balderstone úr mindig hord vitért magával, s még leszúrhatja vita közben.

- Remélem - mondta a pap -, jól meggondolta, amit tett, mert ha nem, háborúság oka lehet, gazduram. Azt pedig kötelességem megmondani, hogy ha valaki nem is öl, de háborúságot szerez, éppen olyan bűnös, mint hogyha vért ontana.

- Ne izguljon, nagytiszteletű úr - válaszolt Abronts -, az ember lélegzethez sem jut itt asszonyok és papok között... Jól tudom, hogy mit főzök. Jean, szolgálj fel az ebédet, és szót se többet erről.

Még csak nem is utalt többé az est folyamán arra, ami történt.

Eközben az első segéd felszállt mestere lovára, és a külön paranccsal gyorsan a fosztogató Caleb után vágta, aki nyilvánvalóan maga sem vesztegette közben az időt. Még a neki oly kedves fecsegést is mellőzte, csak hogy gyorsabban menjenek. Közölte Lockharddal, hogy a szállító feleségét megkérte, forgassa meg néhányszor a vadkacsát a tűzön, hátha Mysie-t annyira megrémítette a villám, hogy nem fényesítette ki a sütőrácsát. Eközben azzal az indokolással, hogy mielőbb Wolf's Cragbe kell érniük, annyira igyekezett, hogy társai alig tudtak lépést tartani vele. Már azt gondolta, hogy megszabadult az üldözéstől, mert felértek a dombtetőre, mely Wolf's Craget a falutól elválasztotta, amikor távoli patkócsattogás hallatszott, és ismételten fel-felharsant a kiáltás: - Caleb úr... Balderstone úr... Galeb Balderstone uram... hahó... várjon egy kicsit!

Caleb érthetően nem sietett észrevenni a kiáltásokat. Először meg sem akarta hallani, s azzal hurrogta le társait, hogy csupán a szél zúg, aztán azt mondta, nem érdemes megállni. Mikor a lovas alakja végül is feltűnt az éjszaka árnyai között, vonakodva megállt. Szentül elhatározta: mindenáron megvédi zsákmányát. Méltóságteljes tartással előretolta a dárdának és pajzsának látszó nyársát, és erősen eltökélte, inkább meghal, de nem ad oda semmit.

Határtalanul meglepődött, mikor a kádár első segédje hozzálovagolt, és tisztelettel elmondta, mily őszintén fájjalja ura, hogy nem lehetett otthon, és mennyire sajnálja, hogy Caleb nem várhatta meg a keresztelői ebédet; bátorkodott azonban egy kis borospalack aszút és egy hordócska pálinkát küldeni, mivel úgy vette hírért, hogy váratlanul vendégek érkeztek a kastélyba.

Hallottam egyszer egy történetet. Egy mutatványos medve valahogyan elszabadult a lánjáról, és üzőbe vett egy idős urat. A teljesen kimerült öreg végül kétségbeesetten szembefordult a brummogóval, s botját felemelve várta a támadást. Ámde az állat ahelyett, hogy széttépte volna, a pálcát meglátva hátsó lábaira állt, és *sarabande*-ot kezdett csoszogni. A végveszélyből megszabadult ember örömenél Caleb barátunké sem volt kisebb, mikor látta, hogy üldözője nemhogy megfosztaná zsákmányától, de még ad is hozzá. Rögtön visszanyerte azonban lélekjelenlétét, amikor a segéd, aki eddig ott kucorgott a nyeregkápára akasztott két hordócska közt, odahajolt hozzá, és a fülébe súgta, hogy ha a Pöröly Péter helyéhez jobban egyengetné az útját, többet is megtenne Ravenswood úrfiért, mint amennyit egy új kesztyű ér,

és nagyon örülne, ha erről Balderstone mesterrel beszélhetne, és bármit is kívánna tőle, olyan hajlíthatónak találná őt, mint a fűzfavesszőt, amiből abroncsot csinálnak.

Caleb mindezt meghallgatta, és ugyanúgy válaszolt, mint XIV. Lajos óta minden nagy ember: - Gondunk lesz rá. - Aztán Lockhard uram épülésére hangosan ezt mondta: - Mestered illő udvariassággal és figyelemmel viselkedett, amikor elküldte az italokat, s én nem mulasztom ezt Ravenswood lordnak megfelelően tudomására hozni. Most pedig, fiacskám - mondta -, lovagolj szépen a kastélyba. Ha senkit sem találnál ott, mert félek, a szolgák a gazda távollétében bizakodva szabadnapot csinálnak maguknak, beteheted a bort a kapus páholyába, jobbra a nagy bejáratnál. A portás szabadságot kapott, hogy meglátogassa barátait, így senki sem igazíthat útba.

Az első segéd, miután megkapta az utasításokat, ellovagolt. A hordókat elhelyezte az elhagyott, omladozó portásfülkében, s ennyiben eleget téve mestere megbízásának, visszafelé indult, anélkül, hogy bárkivel egy szót is váltott volna. Ahogy újra elhaladt Calebék mellett, szívélyes kalaplengetéssel üdvözölte őket, s visszatért a faluba, hogy kivegye részét a keresztelőünnepségből.*

---

* Lásd *A szerző jegyzetei*-t: I. Caleb Balderstone lecsap.

Tizennegyedik fejezet

Miként őszi dőn a szél kúrtszavától
A száraz lomb kábultan földre táncol,
Vagy csépléskor a csűrajtón porozva
Kering el a tiszta magról a polyva -
Ily kábultan kering fuvalmán az egeknek
Megannyi földi szándék céljától egyre
messzebb.

(NÉVTELEN SZERZŐ)

Caleb Balderstone-t a Ravenswood ház becsületéért vívott harc diadalmas tetőpontján hagytuk el. Mert, azt meg kell adni, teljes győzelmet aratott: Wolf's Crag az elhunyt lord temetése óta nem látott királyibb lakomát, mint amelyet most szertartásosan feltálalt az öreg inas. Dicsősége teljében „díszítette” tiszta abrosszal az öreg tölgyasztalt, s rendezte el rajta a felszeletelt vadhúst és sült szárnyast. Az úrfi és a vendégek hitetlenkedése miatt időnként egy-egy szemrehányó pillantást vetett feléjük. Sok tarka történettel, Wolf's Crag régi nagyságáról és a környéken uralkodó hatalmas bárókról szóló sok-sok mesével ajándékozta meg Lockhardot ezen az estén.

- Egy vazallus csak akkor tarthatott meg egy borjút vagy egy bárányt, ha azt Ravenswood lord nem méltóztatott elfogadni; mielőtt házasodtak, engedélyt kellett kérniük a lordtól... - és egy sereg vidám históriát beszélt el e jog alkalmazásáról csakúgy, mint a többi régi kiváltságról. - Igaz - mondta Caleb -, most már elmúltak a régi szép idők, amikor a hatalmasoknak még jogaik is voltak, de az is igaz, Lockhard uram, megfigyelhetted magad is, mi, a Ravenswood ház bárói, tekintélyünk jogos és törvényes gyakorlásával minden esetben megpróbáljuk fenntartani a feljebbvaló és jobbágy közötti kellő és helyes kapcsolatot, amit most az a veszély fenyeget, hogy feledésbe merül a mai szerencsétlen kor általános szabadossága és zűrzavara közepette.

- Hm! - mondta rá Lockhard. - És szabad megkérdeznem, Balderstone uram, te a faluban irányíthatónak találsz a népet? Meg kell vallanom, a Ravenswood kastélyban, amely most az én uramhoz, a főpecsétőrhöz tartozik, nem a legszolgálatkészebb bérlőtársaság maradt.

- Na de Lockhard uram - válaszolta Caleb -, meg kell értened, hogy a vezetés megváltozott. Az öreg lord kétszer annyit is kapott tőlük, míg az újonnan jött még azt sem tudja behajtani, ami jár neki. Kemény, konok fickók a ravenswoodi bérlők, és rossz dolga van annak, akit nem ismernek el uruknak... és ha a gazdád egyszer megvadíttja őket, az egész ország sem bír velük.

- Igaz - mondta Lockhard -, és ebben a helyzetben az lenne a legbölcsebb, ha összekovácsolnánk a frigyét a te fiatal lordod és a mi bájos, ifjú ladynk között. Az ősi báróságokat Sir William aztán hozzáülthetné a lány ruhaujjához. Ő úgyis ki tud csalni magának valahonnan egy másikat, amilyen okos.

Caleb tagadóan rázta a fejét. - Azt kívánom - mondta -, azt kívánom, Lockhard uram, bárcsak válaszolhatnék. Sötét jóslatokat mondtak valamikor erről a családról. Nem szeretném, ha öreg szemeim látnák a beteljesedésüket. Úgyis elég sok rosszat megéltem már!

- Ugyan, ne törődj ilyen babonaságokkal - szólt inastársa. - Ha a fiatalok szeretik egymást, szép pár lesz belőlük. De az igazat megvallva, nálunk az úrnő viseli a kalapot. Mindenbe beleüti az orrát, félek, beleszól ebbe is. Abból azért semmi baj se lehet, ha iszunk a fiatalok egészségére. Hadd töltsék Mysie asszonynak egy pohárral ebből az Abronts-féle muskotályból.

Miközben a szolgák így szórakoztak a konyhában, az urak is kellemesen töltötték idejüket a nagyteremben. Ravenswood elhatározta, hogy a főpecsétőrt a lehető legszívélyesebben látja vendégül. Örvendező házigazdához illően, nyílt és udvarias arcot kellett hát mutatnia. Mindenki megfigyelhette már, hogy a szerep gyakran valósággá válik: egy-két óra múltán Ravenswood a legnagyobb meglepetéssel döbrent rá, hogy őszintén megtesz mindent a szívesen látott, tisztelt vendégek szórakoztatásáért. Az olvasóra bízuk, találja ki, mi idézte elő hangulatváltozását: Ashton kisasszony szépsége és nyájas készsége-e, vagy a sima nyelvű főpecsétőr kellemes, megnyerő csevegése. Ravenswood egyikkel szemben sem volt érzéketlen.

A főpecsétőr tapasztalt államférfi volt, jól ismerte a tizenhetedik század utolsó, eseménydús éveit, az udvarokat, a kabineteket, s a közügyek minden fordulatát. Érdekfeszítően beszélt az emberekről, akiket ismert, az eseményekről, melyeket átélt, és igen értett hozzá, hogy soha egy szóval se foglaljon állást, de meggyőzze hallgatóit, hogy szavaiban árnyéka sincs az óvatosságnak vagy tartózkodásnak. Miközben vendégére figyelt, Ravenswood elfelejtette előítéleteit, neheztelése valóságos okait. Szórakozott és tanult is az elbeszéltekből. Az államférfi pedig a bemutatkozás zavarán túljutva visszanyerte önuralmát, s az aranyszájú ügyvéd, az előkelő világhi gördülékeny könnyedségével csevegett.

Lánya nem beszélt sokat, inkább csak el-elmosolyodott. Ami keveset szólt, engedelmes szerénységről tett tanúságot, és arról a vágyáról, hogy örömet szerezzen. Ily módon a büszke Ravenswoodot sokkal jobban elbűvölte, mintha ragyogóan szellemesnek mutatkozott volna. Az úrfinak mindenesetre észre kellett vennie, hogy vendégei, hálából vagy egyéb ok miatt, itt, a minden kényelmet nélkülöző, puszta csarnokban is éppen olyan tiszteletteljes figyelmet tanúsítanak iránta, mintha rangjához méltó főúri környezetben fogadta volna őket. A hiányokról nem beszéltek, ám Calebet egy-egy kedves szóval többször is megdicsérték találékonyságáért. Ha valami mégis jóindulatú mosolyra fakasztotta őket, azt ügyesen elhelyezett bókkal kísérték, hogy megmutassák, milyen nagyra értékelik nemes vendéglátójuk érdemeit, s mily kevésbe veszik a nehézségeket. Az a tudat pedig, hogy egyéni értékei pótolhatják veszített vagyonát, bizonyára éppen úgy hízelgett Ravenswood úrfi gögös szívének, mint ahogy kellemesen érintette Lucy Ashton szépsége vagy az apa társalgása.

Elérkezett a lefekvés ideje. A pecsétőr és lánya visszavonultak a vártnál csinosabban „feldíszített” szobáikba. Az előkészületeknél Mysie-nek egy falubeli öregasszony segédkezett, aki felderítő szándékkal kukkantott be kíváncsian a kastélyba, s akit Caleb nyomban le is fülelt, és méltó büntetésképpen egész estére ottmarasztott, hogy a házimunka nehezét elvégezze. Így aztán szegény feje nem térhetett vissza a faluba, hogy beszámoljon az ifjú hölgy külsejéről, ruhájáról, hanem a Wolf's Crag-i háztartásban kényszerült dolgozni.

Ahogy azt a kor illemszabályai előírták, Ravenswood úrfi szobájába kísérte a főpecsétőrt. Caleb követte őket, két, drótkeretbe szorított közönséges faggyúgyertyával (amelyet akkoriban már csak a parasztok használtak), s a legnagyobb szertartásossággal, mintha csak viaszfáklyák lennének, az asztalra helyezte a nyomorúságos világítóeszközt. Aztán eltűnt, majd ismét megjelent két agyagkancsóval (a porcelán, mint mondta, nemigen kerül használatba az úrnő halála

óta), melyek egyikébe aszút, másikába pálinkát töltöttek.** Nem törődve azzal, hogy könnyen hazugságon kaphatják, az aszúrólt azt állította, hogy húsz éve áll Wolf's Crag pincéjében... - Nem ildomos ugyan, hogy öméltóságáék előtt a szolga kinyissa a száját - fújta tovább a mondókáját -, szabad legyen mégis megjegyezni, hogy a pálinka nem kevésbé híres ital: illatos, mint a tavaszi fű, s erős, mint a bibliai Sámson. Az óta az emlékezetes lázadás óta van itt, amikor Jamie of Jenklebrae megölte az öreg Micklestobot a lépcső tetején az imádandó Lady Muirend becsületéért, aki bizonyos értelemben szövetségese volt a családnak, mindamellet...

- Fogjuk rövidre a szót, Caleb uram - mondta a főpecsétőr -, nagyon hálás lennék, ha egy pohár vizet kaphatnék.

- Isten ments, hogy lordságod vizet igyék ebben a házban - válaszolta Caleb. - Örökre meggyalázná vele egy tiszteletre méltó családot.

- Mégis, ha ölordsa ezt kívánja - mondta mosolyogva az úrfi -, azt hiszem, elnézheted ezt a szeszélyét. Annál is inkább, mert ha nem tévedek, ebben a házban nem is olyan régen ittak vizet, méghozzá jóízűen.

- Na persze, ha ölordságának ez a szeszélye!... - adta meg magát Caleb. Aztán egy korsó tiszta vízzel tért vissza. - Sehol sem talál ilyen vizet, mint amilyent a Wolf's Crag-i kútból lehet meríteni; mindamellet...

- Mindamellet most már hagyjuk pihenni a főpecsétőrt ebben a szegényes szobában - szakította félbe Ravenswood úrfi beszédes szolgáját, aki erre azonnal az ajtó felé fordult, készen arra, hogy alázatos tisztelettel kikísérje gazdáját.

Ám a főpecsétőr visszatartotta még a házigazdát. - Egykét szót szeretnék váltani Ravenswood úrfival, Caleb uram, s azt hiszem, ő felment a várakozás alól.

Az inas az előbbinél is tiszteletteljesebb meghajlással visszahúzódott. Az úrfi mozdulatlanul, zavart csodálkozással várta, miféle eseményt tartogat még számára a váratlan fordulatokkal teli nap.

- Ravenswood úrfi - kezdte Sir William Ashton némi habozás után -, remélem, ismered és tiszteled a keresztyén parancsolatot, hogy „ne menjen le a nap a te haragoddal”.

Az úrfi elvörösödött. Azt válaszolta, a mai este nem nyújt rá alkalmat, hogy a keresztyén hit e parancsát teljesíthesse.

- Én meg úgy vélem, nagyon is igen - mondta vendége. - Arra a szomorú viszályra gondolok, amelybe apádurad, az elhunyt, tiszteletre méltó lord és magam oly sajnálatos módon belekeveredtünk a kelletténél több s javarészt szükségtelen pereskedés során.

- Szeretném, mylord - szólt Ravenswood elfojtott indulattal -, ha ezeket a dolgokat inkább máshol említetted volna, nem itt, apám házában.

- Más alkalommal túlságosan kényesnek találtam volna ezt a tárgyalást - felelte Sir William Ashton -, de most már folytatnom kell, amit elkezdtem. Nagyon sokat szenvedtem magamban, amiért helytelen gyengeségem megakadályozott abban, hogy erőltessem a gyakorta és őszintén kért személyes találkozást apáddal. Mindketten sok szomorúságtól kímélhetünk volna meg magunkat.

** Lásd *A szerző jegyzetei*-t: II. A régiék vendégszeretete.

- Igaz - felelte Ravenswood egy pillanatnyi gondolkodás után -, hallottam apámtól, hogy lordságod személyes találkozást javasolt.

- Javasoltam, drága úrfi? Valóban javasoltam, de kérem, esedeznem, könyörögnöm kellett volna érte. Szét kellett volna tépniem a fátylat, amit az érdekeltek kifeszítettek közöttünk, meg kellett volna mutatnom magamat igaz valómban, törvényes jogaim nagy részét is fel kellett volna áldoznom, csak hogy megengeszteljem érthető haragját. Hadd hozzam fel védelmemre, fiatal barátom, mert így akarlak szólítani, ha apád és én egyszer együtt lehattunk volna úgy, mint ahogy ma jó szerencsémre veled időzhettem, lehetséges, hogy a vidék egyik legtisztelteméltóbb nemesura még élne, s engem megkímélt volna a sors ama fájdalomtól, hogy haragban váljak el attól, akinek kiváló jellemét annyira csodáltam és tiszteltem.

Zsebkendőjét szemére szorította. Ravenswood is meghatódott, de csendben várta a meglepő közlemény folytatását.

- Szükséges - fűzte tovább a főpecsétőr - és illő megértened, hogy noha számos olyan kérdés merült fel köztünk, amelyben ragaszkodtam a bírói határozathoz törvényes jogaim megállapítása végett, soha, de soha nem volt szándékomban a méltányosság határát túllépni.

- Mylord - szakította félbe Ravenswood úrfi -, szükségtelen folytatnod. Amit a törvény neked ítél, vagy neked ítélt ezután, azt birtoklod, vagy birtokolni fogod. Sem apám, sem én soha kegyelemből nem fogadtunk volna el semmit.

- Kegyelem?... Nem... félreérsz - tiltakozott a főpecsétőr. - Helyesebben: nem vagy ügyvéd. Van olyan jog, amely törvényesen bebizonyítható, de becsületes ember mégsem hajlandó élni vele.

- Sajnálom, mylord - mondta az úrfi.

- Nem, nem - vágott vissza vendége -, úgy beszélsz, ahogy azt már a fiatalok szokták: eszed helyett a szívedre hallgatsz. Még sok dolgot meg kell hánynunk-vetnünk. Hát elítélhetsz engem, ha öregember létemre, és épp annak az ifjú nemesnek kastélyában, aki a lányom életét s az enyémet megmentette, a békességet kívánom? Ó, szívből kívánom a békét, s a legtárgyilagosabb alapokra kívánom építeni!

Amíg csak beszélt, az öreg ember szorososan fogta az úrfi mozdulatlan kezét, s ezzel arra kényszerítette házigazdáját, bármi is lett volna a szándéka máskülönben, hogy megadja magát, s jó éjt kívánva, a további megbeszélést reggelre halassza.

Ravenswood mostani hálósobájába: a díszterembe sietett, s ott hosszú ideig járkált még fel-alá nyugtalan, gyors léptekkel. Halálos ellensége itt volt a közelében, a tulajdon fedele alatt, és ő sem vad gyűlölséget, sem keresztyén jóindulatot nem érzett iránta. Az apára haragudott, a lányt szerette, s e kettősség méltatlan, hitvány egyezkedésre kényszerítette lelkét. Sem bosszút állni, sem megbocsátani nem tudott. A sápadt holdfényben, a hunyorgó tűz rőt világa mellett így sétált keresztül, de hányszor, a tágas csarnokon, keservesen átkozva magát. S mintha a bezártság éppolyan elviselhetetlen lett volna számára, mint a szabad levegő, hevesen ki-be csapkodta a rácsos ablakokat. Nagy sokára aztán csillapodott valamelyest tébolyult dühe, s ekkor belevetette magát a székbe, amelyben éjszakázni szándékozott.

„Ha a pecsétőr - indulatai elpárologtával ez volt első nyugodt gondolata - valóban nem óhajt többet, mint amit a törvény megenged neki... ha még az elismert jogait is hajlandó méltányosan feladni, mi oka lehetett akkor panaszra apámnak?... Mi nekem?... Őseim hajdan karddal szerezték meg birtokaikat. Akkoriban az elesettek földje, vagyona a győztesé lett. Minket a törvény kardja győzött le, mely hatalmasan sújt ma a hajdani skót lovagok maradékára. Alkudozzunk hát úgy a győztesekkel, mintha várunkat ostromolnák, s hiába

várnánk a felmentő seregre. Ez az ember talán mégsem olyan, mint amilyennek hittem, és a lánya... de elhatároztam, hogy nem gondolok rá.”

Köpenyébe burkolózott, s elaludt. Lucy Ashtonról álmodott, míg csak a nap sugarai be nem aranyozták az ablakrácsokat.

Tizenötödik fejezet

Mi, nagyvilági emberek, mikor
Egy barátunkat vagy egy rokonunkat
Már menthetetlen mélyre bukni látjuk,
Nem nyújtjuk kezünket, hogy felemeljük,
Fejére hágunk inkább, és lenyomjuk,
Ahogy, megvallom, én tettem veled.
De most, hogy újra emelkedni látlak,
Készségesen segíték.

(RÉGI ADÓSSÁGOK ÚJMÓDI TÖRLESZTÉSE
- *Lator László fordítása*)

A főpecsétőr szokatlanul kemény fekhelyén sem tudott szabadulni a becsvágyó tervektől, zűrzavaros politikai problémáktól; az efféle gondok pedig még a legpuhább ágyból is elűzik az álmot. Elég régóta vitorlázott már a kor áramlatai és örvényei között ahhoz, hogy megérezze a közelgő veszélyt. Mindig pontosan tudta, melyik a győzelmes szélirány. Vitorláját úgy forgatta, hogy semmi viharban ne szenvedjen hajótörést. Az a fajta gyávasággal párosult tehetség volt jellemének fő vonása, mely az ügyes öreg Earl of Northamptonhoz tette hasonlóvá, aki azért tudott átvészelni minden kormányválságot VIII. Henriktől Erzsébetig, mert bevallása szerint nem tölgyfából, hanem fűzfából faragták. Sir William Ashton is éberrel figyelte a politikai látóhatár alakulását, s még el sem dőlt a harc, ő már biztosította érdekeit a legesélyesebb pártnál. Köpenyforgatása közismert volt. A merészebb lelkű pártvezérek meg is vetették érte, de ha nem is nagyon tisztelték, vagy nem is bíztak benne egészen, örömmel igénybe vették és jutalmazták szolgálatait. Tudták, hogy használhatósága, agyafúrtsága, jogtudása ellensúlyozza minden hibáját.

A. márki minden befolyását latba vetve abban mesterkedett, hogy változást idézzen elő a skót kabinetben, s a főpecsétőr számolni kényszerült vele, hogy az ellenfél jól elgondolt, ügyesen szőtt terve egykönnyen beválhat. A. márki helyzete azonban nem volt olyan erős és biztos, hogy ne kellett volna zászlaja alá újoncokat verbuválnia. Ravenswood új ura az elsők között volt, akiket feltétlenül meg akart nyerni ügyének. Sir William Ashton egyik barátja, aki tökéletesen ismerte a nemes lord viselt dolgait és jellemét, vállalkozott is a politikai megtérítésére.

Ez a derék úr, valódi célját eltitkolva, a szokásos udvariassági látogatás ürügyén érkezett a Ravenswood kastélyba. Figyelmét nem kerülte el, hogy a főpecsétőr félti életét Ravenswood úrfitól. Az öreg Alice, a vak Szibilla baljós figyelmeztetése, a váratlanul megjelenő felfegyverzett úrfi, a hálás köszönetnyilvánítás rideg és gögös visszautasítása erősen bevésődött Sir William Ashton emlékezetébe.

A. márki politikai ügynöke, megérezve, honnan fúj a szél, mindjárt azon volt, hogy célozgatásaival egyéb félelmeket és kétségeket is ébresszen a főpecsétőr lelkében. Úgy tett, mintha nagyon érdekelné, hogyan állnak Sir William Ashton komplikált perei a Ravenswood családdal, hogy vajon befejeződtek-e már, vagy még mindig fellebbezhetőek. Az igenlő válasz nem győzte meg; ehhez túlságosan is tájékozott volt. Cáfolhatatlan érvekkel bizonyította, hogy az új alkotmány értelmében a brit Lordok Háza, mint pártatlan bíróság (melytől Lord Ashton ösztönösen rettegett), felülvizsgálhatja a Ravenswood házzal szemben a főpecsétőr javára hozott ítéleteket. Újabban ugyanis e magas fórum hatáskörébe tartozott, holott annak

előtte a skót parlamentet illette meg a döntő szó, a fellebbezések, azaz szaknyelven: a „jogorvoslati kérelmek” felülvizsgálása.

A főpecsétőr, miután egy ideig vitatni próbálta az új joggyakorlat törvényességét, végül is azzal nyugtatta meg magát, hogy a fiatal Ravenswood úrfinak nincsenek olyan befolyásos barátai a parlamentben, akik efféle kínos ügyet felkavarhatnának.

- Ne áltasd magad hiú reményekkel - mondta a ravasz barát. - Lehetséges, hogy a következő parlamenti ülészen a fiatal Ravenswoodnak több pártfogója és jóakarója lesz, mint méltóságos magadnak.

- No, ezt már megnézném - felelte gúnyosan a főpecsétőr.

- Hát azért - mondta barátja - láttunk mi már ilyesmit. Hányan vannak ma magas polcon, akik néhány évvel ezelőtt még földönfutó életüket féltették. És hányan esznek ezüst tányérból, akik nem is oly rég boldogok voltak, ha háborgatás nélkül költhettek el szegényes eledelüket. Sok nagy ember dicsősége vált semmivé egyik napról a másikra. Jól tudod, miről szól, hisz magad mutattad a ritka *manuscriptumot*, Scott of Scotstarvet emlékirata, *A skót államférfiak ingatag helyzete*. Nos, a helyzet manapság még ingatagabb.

A főpecsétőr mély sóhajjal válaszolta, hogy az effajta változások régóta megszokottak, s már jóval az említett satíráíró ideje előtt ismeretesek voltak Skóciában. Már Fordun is mint régi közmondást idézte: *Neque dives, neque fortis, sed nec sapiens Scotus, praedominante invidia, diu durabit in terra.*

- És hidd el, tisztelt barátom - hangzott a válasz -, ha A. márki és pártja bejut a parlamentbe, még hosszú állami szolgálatod és alapos jogtudásod sem lesz elegendő, hogy téged megmentsen, illetőleg, hogy hivatalodat megszilárdítsa. Mint tudod, az elhunyt Ravenswood lord atyafiságban állt vele. Felesége Tillibardine lovag ötödízigeni leszármazottja, és meg vagyok győződve, hogy pártfogásába veszi a fiatal Ravenswoodot. Akkor majd jó rokona lesz! Miért is ne lenne? Az úrfi tevékeny, mozgékony fiatal fickó, aki szóval és tettel egyaránt helytáll magáért. Nemzetségében könnyen szerez majd barátokat, hiszen nem afféle jámbor és tehetetlen Méfíbóset, aki csak terhet jelent pártfogóinak. Ha aztán ezeket a Ravenswood-ügyeket előveszik a Lordok Házában, majd a te nótádat is elhúzza a márki.

- Ez rút fizetség lenne - jegyezte meg a főpecsétőr - azért, hogy hűségesen szolgáltam az államot, és régóta becsülöm ölordsága tiszteletre méltó személyét és családját.

- Bizony az - hagyta helyben a márki ágense -, de hát nincs reménytelenebb dolog, mint elmúlt szolgálatokra és tiszteletre hivatkozni, mylord. Ezekben a bizonytalan időkben a márki csak a mostani szolgálatot veheti tekintetbe, és az odaadás azonnali bizonyítékait várja.

A főpecsétőr most értette csak meg, milyen célt szolgált barátja fejtegetése, de túlságosan óvatos volt ahhoz, hogy mindjárt határozott választ adjon.

Nem tudja, mondotta, hogy szerény képességeitől mit várhatna még a márki, hiszen eddig is mindenben rendelkezésére állt, s királya és hazája szolgálatát mindennél előbbrevalónak tekintette.

A látszólag egyértelmű beszéddel valójában semmit sem ígért, hiszen a király és a haza olyan takaró volt, amivel majd később mindent befedhet. Ezután másra terelte a szót, s nem is tette lehetővé, hogy a kényes témát ismét elővegyék. Vendége anélkül távozott, hogy az agyafűrt, öreg államférfi akár a jelenre, akár a jövőre nézve bármilyen ügyben is elkötelezte volna magát; annyi haszna azonban mégis volt a látogatásnak, hogy alaposan megijesztette a főpecsétőrt, és megvetette jövő szövettségük alapját.

Miután az ügynök megfelelően tájékoztatta a márkit a tárgyalás lefolyásáról és kimeneteléről, abban állapotok meg, hogy Lord Ashtont ezután sem hagyják nyugton, ébren tartják aggodalmait. Ki akarták használni felesége távollétét, mert a kevély, gyűlölködő, akaratos asszony bátorságot önthetett volna férjébe. Tudták róla, hogy a legszorosabb kapcsolatban áll a jelenlegi hatalommal, visszavonhatatlanul elkötelezte magát nekik, s a Ravenswood család iránti kérlelhetetlen gyűlölete oly erős (és féltékenysége, hogy amazok ősi rangja elhomályosítja férje újdonsült előkelőségének ragyogását), hogy még családi érdekeit is kockáztatná, csak hogy ellenségét végképp megsemmisítse.

Most azonban távol volt Lady Ashton. Az ügy, mely hosszú ideig Edinburgh-ban tartotta, egy londoni utazást is szükségessé tett. Ez veszélyeztethette a márki intrikáit, mert a lady a hozzá hasonló jellemű Marlborough hercegnő, a híres Sarah kegyeit élvezte. Még hazatérése előtt dűlőre kellett hát juttatni a dolgot. Első lépésként a márki elküldte Ravenswood úrfinak azt a levelet, amelyet egy előbbi fejezetben már ismertettünk. Gondosan fogalmazott üzenet volt, messzemenően lehetővé tette, hogy küldője később saját terveinek megfelelően szabhassa meg: támogatja-e vagy sorsára hagyja rokonát. Ahogy államférfihez illik, a márki nem kötelezte magát semmire, de nem is játszott üres kézzel a pártfogót. Mindenesetre becsületére válik, hogy bár Ravenswood nevével mindenekelőtt a főpecsétört igyekezett megfélemlíteni, mellesleg őszintén segíteni is akart az úrfin.

A küldöncöt utasították, hogy a főpecsétőr házához közel, a kastélypark melletti falucskában veszi el egy patkót, s míg a kovács megvasalja a lovat, sopánkodják az időveszteség miatt. Gondosan elejtett szavakkal árulja el, hogy létfontosságú ügyben visz levelet A. márkitól Ravenswood úrfinak.

Az alaposan eltúlzott hírek hamarosan Sir William Ashton fülébe jutottak. Mindenkitől azt hallotta, hogy a késelem szörnyen bántotta a futárt, aki pernyi megállás, pihenés nélkül lóhalálában vágatott idáig. A nyugtalan államférfi hallgatásba burkolózott. Titokban megparancsolta Lockhardnak, lesse meg a visszatérő kurírt, tartóztassa fel, itassa le a faluban, s mindenáron tudja ki a levél tartalmát. Erre a sakkhúzásra azonban számítottak: a küldönc kerülő úton tért vissza, s így kimenekült a csapdából.

Egy darabig még várták, aztán Dingwall úr parancsot kapott, hogy tudja meg Wolf's Hope-i klienseitől, vajon A. márki szolgája valóban megérkezett-e a szomszédos kastélyba. Ezt könnyen kiderítették, mert aznap Caleb már hajnali ötkor a faluban járt. A futár felüdítésére kért kölcsön „két korty sört s egy sós lazacot”. A szerencsétlen flótás huszonnégy óráig feküdt beteg Sma'trash anyó fogadóijában, miután elfogyasztotta a „csípős lazacot és savanyú löttyöt”. A hírek igazolták Sir William Ashton aggasztó gyanúját: a márki és inséges rokona, valóban úgy tetszett, egy követ fújnak.

A főpecsétőr megrettent. Mióta az új joggyakorlat érvénybe lépett, többen is éltek már a fellebbezési lehetőséggel, a Parlamenti Rendek pedig számos esetben helyt adtak a felülvizsgálati kérelemnek; vagyis, amire korábban illetéktelenek lettek volna, megváltoztatták a polgári bíróság ítéletét. Sir William Ashton tehát nem egészen alaptalanul félt attól a döntéstől, amelyet Ravenswood úrfi „jogorvoslati kérelme” ügyében hozhat az angol Lordok Háza. Nem kedvezne a főpecsétőrnek, ha az ügyet nem a betű szerinti törvény, hanem az igazság szellemében vizsgálnák meg, mert akkor könnyen megeshetne, hogy méltányosnak találják a követelést. Amellett attól is tartott, hogy a Skót Uniót megelőző szomorú idők szállóigéje: „Mutasd meg az embert, s én majd megmutatom a törvényt”, nemcsak a skót bíróságokra, hanem a Parlamentre is érvényes. Akkor még kevesen ismerték az angol törvénykezés pártatlan, emelkedett szellemét, mely az Unió után Skóciában is meghonosodott. Ezt az áldást a más rendszerhez szokott főpecsétőr nem ismerhette. Úgy képzelte, politikai bukását

szükségszerűen követi a pervesztés. A mindenfelől szállingózó hírekből olyasmi derült ki, hogy A. márki intrikái sikerrel jártak. Sir William Ashton most már elkerülhetetlennek érezte, hogy a közeledő vihar elől valami oltalmat keressen. Ösztönös óvatossága békés egyezkedést tanácsolt. Azt gondolta, ha ügyesen kihasználja az alkalmat, a megvadult bölénybika esete megkönnyítheti a személyes találkozást és alkudozást az úrfival. Ha módjában áll, megtudja Ravenswoodtól, mihez formál jogot, milyen fegyverekkel akar harcolni. Ezután, tekintetbe véve saját gazdagságát s az úrfi szegénységét, valószínűleg kompromisszumot köthetnek. A kibékülés pedig lehetővé teszi, hogy megmérkőzzék A. márkival. „Továbbá - mondta magában -, még nagylelkű is leszek, ha a nélkülöző család örökösét talpra állítom, s ki tudja, nem kapom-e meg jótettem jutalmát, ha Ravenswoodot valóban ilyen melegen támogatja az új kormány.”

Sir William Ashton ilyenformán a szokásos önámítással haszonlesését az erény palástjába takargatta. Ám fantáziája még ennél is messzebbre ragadta. Ekképp töprengett: „Ha Ravenswood felelősségteljes, magas álláshoz jut... s ha a hozomány kielégíti követeléseit jó részét... csinálhatna Lucy rosszabb partit is... az úrfi az ítélettől függetlenül visszakaphatná jogait.” - Persze leginkább az járt a fejében, hogy Ravenswood lord ősi címe és a frigy azután törvényesítené az ő birtokjogát az úrfitól zsákmányolt jószágok egy részére, s akkor a másik részről is kevesebb keserűséggel mondana le.

Efféle ravasz terveket forgatott elméjében a főpecsétőr, amikor elfogadta Bittlebrains lord többszöri meghívását, s meglátogatta Wolf's Cragtól néhány mérföldre fekvő kastélyában. A ház urát ugyan nem találta otthon, de a lady szívélyesen fogadta őket, s közölte, hogy férje minden percben megérkezhet. Ashton kisasszonyt kitörő örömmel üdvözölte, s előkelő vendégei szórakoztatására vadászatot javasolt. Sir William azonnal kapott az alkalmon. Ez lehetővé tette, hogy Wolf's Craget megtekintse, s talán még a tulajdonost is megpillanthatja, ha a vidám lárma kicsábítja magányos lakából. Lockhardnak megparancsolta: ismerkedjék meg a kastély lakóival. Azt már tudjuk, a szolgáló hogyan játszotta szerepét.

A jókor kerekedő vihar a főpecsétőr legvérmesebb reményeit messze meghaladva segítette ismerkedési terveit. Mióta tudatában volt, hogy az ifjú nemes miféle törvényes követeléseket támaszthat vele szemben, még sokkal inkább tartott tőle, különösen, ha azokra a félelmetes lehetőségekre gondolt, amelyekkel e jogokat érvényesítheti. Ráadásul azt is jól tudta, hogy az elkeseredés elkeseredett cselekedetekre vezethet, s ezért amikor Wolf's Crag kapuja döngve becsapódott mögötte, titokban lelke mélyéig megremegett. Az erős és magányos torony igen alkalmas színhelyül kínálkozhatott az erőszakra és bosszúra. Ravenswood úrfi kezdeti ridegsége, a bemutatkozás kínos jelenete csak fokozta félelmét. Eszébe jutottak Alice szavai, hogy túlfeszítette a húrt a féltelen Ravenswoodokkal szemben, s azok kivárják a leszámolás pillanatát.

Aggodalmait később eloszlatta az úrfi őszinte szívélyessége, s az sem kerülte el figyelmét, hogy házigazdájuk viselkedésére milyen hatással volt Lucy kedvessége és szépsége.

Ezek a gondolatok rajzottak agyában, amikor a titkos szobában egyedül maradt. A sivár környezetet bizony meglehetősen lehangolónak találta: az inkább börtönre, mint lakásra emlékeztető bútorozatlan cella, a közönséges vaslámpa, a sziklákhoz verődő hullámok szüntelen morajlása... mindezek hatására valami bizonytalan, tompa szorongás fogta el. A főpecsétőr ravasz ember volt, de nem kegyetlen; ezért, bár sikeres mesterkedései okozták a Ravenswood család romlását, a tulajdon keze művének mondható hanyatlás és nyomor szembetűnő jelei fájdalommal töltötték el. Úgy érezte magát, mint a háziasszony, ha személyesen ellenőrzi a parancsára leöldösött tyúkok és bárányok pusztulását. Mégis, ha arra a lehetőségre gondolt, hogy zsákmánya jelentős részét vissza kell adnia Ravenswoodnak, meg hogy az elszegé-

nyedett familia örököse ezentúl az ő családjának tagja és szövetségese lesz, olyan keserűség fogta el, mint amelyet a pók érezhet, ha hosszú, fáradságos munkával, művészi szőtt hálóját szempillantás alatt szétszaggatja egy véletlen seprűhúzás. S ráadásul, ha túlságosan elkötelezné magát, még mindig itt a nagy kérdés, amit már sok jó férj feltett magának, midőn megkísértette a független cselekvés vágya: „Mit szól ehhez a feleségem?” Mit szól majd Lady Ashton? A főpecsétőr végül is az ingatag jellemek gyakori menedékéhez folyamodott. Elhatározta, hogy figyeli az eseményeket, kihasználja a kínálkozó előnyöket, s a körülmények alakulásától teszi függővé magatartását. A halogató politika mellett döntött, s e megnyugtató kilátás visszaadta lelki nyugalmát.

Tizenhatodik fejezet

Vedd, íme, ezt a neked szóló levélkét, s bocsásd meg, kérlek, hogy hozójául szegődtem. A barátság készítetett rá, hogy elvállaljam, s a világért sem volt szándékomban, hidd meg, hogy megsértselek vele. Hiszen egyebet sem kívánok, csupáncsak jót mindkét félnek, s ami kit-kit megillet.

(KIRÁLY, NEM KIRÁLY)

Reggel, midőn a házigazda és vendége összetalálkoztak, az ifjú ismét meglehetősen borús hangulatban volt. Gondolatai csaknem egész éjszaka ébren tartották. Ellentétes érzések dúltak szívében: ellenállhatatlanul vonzódott Lucy Ashtonhoz, s ezt sehogyan sem tudta összeegyeztetni az apa iránt oly régóta táplált engesztelhetetlen gyűlöletével. Büszke lelkét megalázta, hogy a család ellenségével barátságosan kezét kell szorítani, hogy vendégül kell látnia saját fedele alatt, hogy udvariasságot és szívéllyességet kell íranta tanúsítania.

De a jég egyszer már megtört, s a főpecsétőr gondoskodott róla, hogy a fagy ismét be ne álljon. Azt tervezte, hogy a családjaik közötti vitás dolgok bonyolult, szakszerű előadásával teljesen összezavarja, elkábítja majd Ravenswoodot. Joggal hihette, hogy a fiatalember nehezen követheti az agyafűrt ügyvéd váltókra, számlákra, többszörös illetékekre, végrehajtásokra, alkalmas és alkalmatlan zálogokra, birtokelkobzásokra, törvényes lejárati hirdetésekre vonatkozó keresletekkel kapcsolatos fejtegetéseit. „Ily módon - gondolta Sir William - a nyíltszívű közlékenység kellemes látszatát keltem, ügyfelem pedig édeskevés előnyhöz jut a hallottak által.” - Elhatározását tett követte: hamar félrehúzta Ravenswoodot a csarnok egyik ablakfülkéjébe, s újra felvette az előző esti beszélgetés fonálát. Reméli, kezdte mondókáját, hogy fiatal barátja türelemmel meghallgatja, ha aprólékosan és részletesen megmagyarázza a szerencsétlen véletleneket, melyek az ifjú úr elhunyt, tiszteletre méltó apja s a főpecsétőr között nézeteltérést okoztak. Ravenswood úrfi arcát a harag pírja borította lángba, de egy szót sem szólt. Sir William Ashton ugyan nem túlságosan örült e színváltozásnak, ám azért beszélni kezdett, s bevezetésképp egy kötelezvény történetét vázolta fel. Apja, mint ismeretes, valaha kölcsönadott Allan Ravenswood apjának húszezer márkát, s részletesen taglalni kezdte volna azokat a végrehajtási eljárásokat, amelyek során e nagy összeg *debitum fundi*-vá vált, de az úrfi rögtön félbeszakította az előadást.

- Ez nem az a hely - mondta -, ahol meghallgathatom, mint magyarázza meg Sir William Ashton a köztünk fennálló vitás ügyeket. Itt, ahol apám szíve megszakadt, nem illenék higgadtan keresnem szenvedései okát. Ettől csak arra kellene emlékezmem, hogy a fia vagyok, s így könnyen elfelejthetném házigazdai kötelességeimet. Egyszer majd eljön az az idő is, amikor mindezt nyugodtan megvitathatjuk ott, ahol mindketten egyforma joggal beszélhetünk és hallgathatunk.

- Minden idő - mondta a főpecsétőr - és minden hely egyformán jó azoknak, akik az igazságot keresik. - Ő viszont, folytatta meggyőző hangon, feljogosítva érzi magát arra, hogy előre figyelmeztesse az úrfit, milyen kétes értékűek az indokok, amelyek alapján megtámadni készül a perek egész sorát, holott azokat az egyedül illetékes bíróságok kellő időben alaposan megtárgyalták már.

- Sir William Ashton - válaszolta az úrfi hévvel -, a jelenleg tulajdonodban levő birtokokat távoli ősöm az angol hódítók elleni harcban karddal szerzett érdemeiért kapta. Te jobban

érted, mint én, hogyan csúsztak ki kezünkől az egymást követő perek során, amelyek sem árverésnek, sem jelzálognak, sem végrehajtásnak nem látszottak, hanem inkább mindezen eljárások valamiféle kusza keverékének... hogyan halmozódott az évi kamat a tőkére... hogyan fordították busás hasznukra ellenfeleink még a legutolsó kis lehetőséget is, ahol a törvények számukra előnyt biztosítottak... míg végül öröklött tulajdonunk és jogaink úgy olvadtak el, mint tavasszal a jégcsap. Mégis, az irántam tanúsított őszinteségedre tekintettel feltételezem, hogy tévedtem jellemed megítélésében. Te, az ügyes, tapasztalt jogász, nyilván igazságosnak és helyesnek tartottad, ami történt, bár az én tudatlan értelmem előtt úgy tűnik, nagyon közel van az igazságtalansághoz és a durva visszaéléshez.

- És, kedves úrfi - válaszolta Sir William -, engedd megmondanom, téged sem festettek le hűen előttem. Azt kellett gondolnom, erőszakos, kevély, forrófejű ifjú vagy, készen arra, hogy a legkisebb ok miatt az igazságszolgáltatás mérlegébe dobod kardodat, vagyis hogy olyan goromba, erőszakos eszközökhöz folyamodj, amelyekről az államrend már régóta védi Skócia népét. Nos, minthogy kölcsönösen félreismertük egymást, miért ne hallgatná meg a fiatal nemes az öreg ügyvéd magyarázatait legalább a vitás pontokra nézve?

- Nem, mylord - válaszolta Ravenswood -, a végső fórum, ahol mi egyezkedhetünk, a brit Lordok Háza, a peerek gyülekezete,^{***} kik ősi rangjukhoz méltóan bizonyára becsületesek is. Britannia nagy hatalmú urai döntsék el, vajon azt a családot, mely nem alábbvaló egy nemes háznál sem, megfoszthatják-e egész nemzedékek hazaszeretetének jutalmául kapott ősi birtokaitól, oly hitvány módon, ahogy az uzsorás veszi el adósa, a megszorult mesterember szerzőségeit azon nyomban, amint a visszafizetés órája lejárt. Ha ők szentesítik a hitelezők kegyetlen kapzsiságát, s a birtokainkat sáskaként pusztító uzsorás falánkságot, az sokkal gonoszabb következményekkel járhat rájuk és utódaikra, mint Edgar Ravenswoodra nézve. Nekem ott a kardom, és katona mindig lehetek, amíg valahol is felharsan a kürt.

Ahogy e szavakat fájdalmas, de szilárd hangon kiejtette, tekintete hirtelen Lucy Ashtonéval találkozott. A lány észrevétlenül hallgatta beszélgetésüket, s szemét rajongó érdeklődéssel és csodálattal függesztette az ifjúra. Ravenswood nemes alakja, a finom vonásain átsugárzó büszke előkelőség és lelki nemesség, lágy, kifejező hangja, kétségbeejtő vagyoni helyzete, emelkedett lélekre valló közönye, ahogyan a sorcsapásokkal szembenéz, rendíthetetlen szilárdsága és dacos büszkesége, ahogyan a legrosszabbat is kész elfogadni... mindez veszedelmes lehetett a lányra, aki ábrándjaiban már eddig is gáncstalan lovagnak látta, képzelte az ifjút. Midőn most pillantásuk kereszteződött, mindketten elpirultak, s mély belső felindulásuk tudatában óvakodtak még egy pillantást váltani.

Sir William Ashton titokban figyelte arckifejezésüket. „Nem kell félnem - mondta magában - sem a parlamenttől, sem a fellebbezéstől. Tudom már, hogyan békélek meg ezzel a forróvérű, fiatal fickóval, ha veszélyessé válnék. Most arra kell vigyáznunk, nehogy túlságosan elkötelezzük magunkat. A horgot mindenesetre bekapta. Nem húzzuk meg túl korán a zsinórt, hadd lássuk előbb, érdemes-e kifognunk a halat. Ha nem, szép lassan visszaengedjük a vízbe.”

Önző, kegyetlen számítása közben eszébe sem jutott, milyen fájdalmat okozhat Ravenswoodnak, ha érzelmeivel játszik, sőt még arra sem gondolt, hogy ily módon saját lányát is belesodorhatja egy szerencsétlen szerelem veszélyeibe. Azt hitte, hajlandóságát, akár a gyertya lángját, tetszése szerint élesztheti vagy olthatja. Ám a gondviselés borzalmas tapasztalatot tartogatott az emberi szenvedélyek éles megfigyelője számára, aki egész életében mások érzelmeiből húzott hasznot.

---

^{***} Lásd *A szerző jegyzetei*-t: III. Fellebbezés a Parlamenthez.

Caleb Balderstone jelentette, hogy kész a reggeli, mely az időben, a gazdag lakomák korában, bőségesen kitelt a vacsora maradékaiból. Az ősz udvarnok mindenekelőtt egy petrezselyemlevél- és kalánfü-mintával díszített öblös cinkupát kínált oda mély hódolattal a főpecsétörnek, s a reggeli korty italt felüdülésére kívánta. Közben persze bocsánatért is esedezett, hogy nem úgy szolgálja fel, amint illik, súlyos ezüst serlegben, de a kehely jelenleg odavan az edinburgh-i ötvös műhelyében aranyozás céljából.

- Hogy Edinburgh-ban van, az elég valószínű - mondta Ravenswood -, de hogy hol és miért, attól félek, sem te, sem én nem tudjuk.

- Jó, jó! - mondta Caleb durcásan. - De egy ember áll már reggel óta a kapuban... ezt legalább tudom. Kíván-e méltóságod beszélni vele vagy sem?

- Engem keres, Caleb?

- Alább nem adja - felelt Caleb -, de legjobb lesz, ha szemügyre veszi kegyelmed a kukucskálón át, mielőtt kinyitjuk a kaput... mert nem kell mindenkit beeresztenünk a kastélyba.

- Micsoda? Azt gondolod, hogy valami fogdmeg, s le akar tartóztatni adósság miatt? - kérdezte Ravenswood.

- Hogy méltóságodat a Wolf's Crag-i kastélyban letartóztatná adósságért egy fogdmeg?!... Méltóságod megrézfálja az öreg Calebet ma reggel. - Kifelé menet azonban a fülébe súgta: - Nem kenyerem, hogy tisztességes ember iránt méltóságodban rossz véleményt keltsek, de én kétszer is megnézném ezt a fickót, mielőtt beengedném a kapun.

Nem épp a végrehajtó, de nála nem kisebb személyiség: maga Craigengelt kapitány állt a kapuban. Orrán oly vidám pír tündökölt, amilyen csak egy pohár finom pálinkától kitelhet; paszomántos háromszögletű kalapja a fekete útiparóka felett kackiásan félrevágva; oldalán kard és pisztolytáska; lovaglólőtnyén színehagyott sujtás... szakasztott úgy festett valóban, mint aki képes rá, hogy álljt mondjon a tisztességes embernek.

Amikor az úrfi felismerte, megparancsolta, nyissák ki a kapukat.

- Feltételezem, Craigengelt kapitány - mondta -, az ügy, amely idefárasztott, nem olyan súlyos, hogy meg ne beszélhetnénk ezen a helyen. Jelenleg társaság van a kastélyban, és elválásunk körülményei kimentenek, amiért nem kérlek meg, hogy tarts velünk.

Craigengelt, bár egyébként az arcátlanság mintaképe volt, kissé zavarba jött a barátságatlan fogadtatástól. Nincs szándéka, mondta, Ravenswood úrfira tukmálni magát. Ha egy barátja nem tisztelte volna meg azzal, hogy üzenetet küldjön vele, az úrfi nem találhatná őt tolakodónak.

- Csak röviden, uram - mondta az úrfi -, ez a legjobb mentegetőzés. Ki az a szerencsés úriember, akinek te vagy a követe?

- Barátom, Hayston of Bucklaw úr - válaszolta Craigengelt azzal az öntudatos fontoskodással és biztonsággal, amit megbízója híres bátorsága sugallt -, azzal a benyomással távozott házadból, hogy jóval kevesebb tisztelettel bántál vele, mint amelyet joggal elvárhat, ezért úgy döntött, hogy elégtételt kér. Magammal hozom - mondta, zsebéből egy darab papírt véve elő - kardja pontos hosszát. Arra kér, hogy egy barátod kíséretében, hozzá hasonló fegyverzetben találkozz vele bárhol egymérföldnyire a kastélytól. Én mint döntőbíró, vagy ha szükséges, mint segéd kísérem el.

- Elégtétel... egyenlő fegyverek? - ámult el Ravenswood, aki (az olvasó talán még emlékszik rá) mit sem tudott róla, hogy a legkevésbé is megsértette volna lakótársát. - Szavamra, Craigengelt kapitány, vagy kitaláltad a legvalószínűtlenebb hazugságot, amit valaha is kitalálhat egy hozzád hasonló alak, vagy megártott neked a reggeli szíverősítő. Miért küldene nekem Bucklaw ilyen üzenetet?

- Uram - válaszolta Craigengelt -, arra kell hivatkoznom, hogy barátomat minden indokolás nélkül kizártad házadból.

- Lehetetlen - felelt az úrfi -, nem lehet olyan bolond, hogy a jelenlegi kényszerítő körülményeket sértőnek találja. Azt sem hihetem, hogy ismerve a rólad való véleményemet, kapitány, ilyen hitvány és jelentéktelen személy szolgálatait vette volna igénybe erre a küldetésre. Nem vártam egy tisztességes embertől, hogy téged szemeljen ki a döntőbírói tisztségre.

- Én hitvány és jelentéktelen! - emelte fel a hangját Craigengelt, s gyíklesőjére csapott. - Ha nem lenne a barátomé az elsőbbség, megértetném veled...

- Nem értek én meg semmit a te magyarázatodból, Craigengelt kapitány. Elégedj meg ezzel, és kötelezz le távozásoddal.

- Átkozott - morogta a szájhős. - Ez a válasz egy tisztességes üzenetre? Ezt kell megvinnem?

- Mondd meg Laird of Bucklaw-nak - válaszolta Ravenswood -, ha valóban ő küldött, hogy sérelme okát legközelebb olyan emberrel üzenje, aki méltó a feladatra. Akkor majd adok magyarázatot, vagy állok a kihívás elébe.

- Akkor hát, úrfi, még csak annyit: add ki Hayston itt maradt holmiját, hogy visszavihessem neki!

- Bármit is hagyott volna itt Bucklaw - válaszolta az úrfi -, szolgálammal küldöm vissza, mivel te, uram, semmilyen megbízólevelet nem mutattál fel, ami felhatalmazna az átvételre.

- Nos, így is jó, úrfi - mondta Craigengelt kapitány, akinek gonosz indulatát még a várható következmények sem fojthatták vissza -, te ma reggel mélységesen megsértettél engem, de magadat még inkább meggyaláztad. Ez egy kastély? - folytatta körülnézve. - Nos, ez rosszabb, mint egy *coupe-gorge* tanya, ahol azért fogadják be az utasokat, hogy kifosszák őket.

- Pimasz gazember! - rivallt rá az úrfi, felemelve pálcáját, és megragadta a kantárt. - Ha el nem kotródsz azonnal egy hang nélkül, itt ütök le, mint egy kutyát!

Az úrfi mozdulatára a szájhős olyan gyorsan fordult meg, hogy lova majdnem levetette a hátáról. A gyors paták alatt szikrát vetett a kő. A lovas a kantárt megrántva végül valahogy egyensúlyba került, a kapu felé igyekezett, s dühösen visszalovagolt a faluba.

Ahogy Ravenswood megfordult a párbeszéd után, s el akarta hagyni az udvart, látta, hogy a főpecsétőr lejött a csarnokból, és udvarias távolságból végighallgatta Craigengelttel folytatott vitáját.

- Láttam valahol - szólt a főpecsétőr - nemrégiben ezt az úriembert... a neve valami Craig... Craig... nemde?

- Craigengelt a fickó neve - mondta az úrfi -, legalábbis ez az a név, amit jelenleg használ.

- *Craig-in-guilt* - mondta Caleb szójátékot faragva a *craig* szóval, ami skótul torkot jelent -, s ha máma *Craig-in-guilt*, hát holnapra meg *Craig-in-peril* lesz a neve, az egyszer biztos, merthogy életemben sem találkoztam olyan fickóval, akire jobban ráillett volna a titulus. Az akasztófát látom a pofáján, és fogadnék két márkába meg egy piculába, hogy a hóhér köti majd meg a nyakraalóját.

- Jól tudsz az arcokról olvasni, Caleb uram - mosolygott a főpecsétőr. - Biztosítlak, ez az úriember nemrég igen közel volt az effajta végzethez. Úgy emlékszem, két hete Edinburghban láttam Craigengelt urat, vagy bármi legyen is a neve, ahol nagyon szigorú vizsgálaton esett keresztül a Titkos Tanács előtt.

- Mi volt az ok? - kérdezte Ravenswood úrfi némi érdeklődéssel. A kérdés azonnal ahhoz a történethez vezetett, amelynek elmondására a főpecsétőr már régóta kereste a kedvező és megfelelő alkalmat. Megfogta az úrfi karját, és a ház felé vezette.

- A választ - mondta -, bár nevetséges ügy, egyedül a te fülednek szánom.

Amint beléptek a csarnokba, ismét félrevonta az úrfit az egyik ablakfülkébe, ahol, elhíhetjük, Ashton kisasszony nem próbálta még egyszer megzavarni tanácskozásukat.

Tizenhetedik fejezet

...Íme egy apa: kész
Lányát eladni egy kalóz kalandért,
Flastromnak egy viszály üszkös sebére,
Vagy Jónásként halaknak vetni őt, hogy
Illón csillapítsa a tengert.

(NÉVTELEN SZERZŐ)

A főpecsétőr látszólag közömbösen kezdte mondókáját. Valójában persze nagyon is figyelte, milyen hatást tesznek Ravenswoodra az előadottak.

- Tudhatod, fiatal barátom - mondta -, hogy a gyanú nyugtalan korunk természetes bűne, s ezért még akik legjobbak és legbölcsebbek közülünk, azokat is félrevezethetik az ügyes csirkefogók. Ha múltkorában hajlandó lettem volna meghallgatni egy ilyen alakot, vagy ha az az agyafűrt politikus lennék, akinek hittél, akkor te, Ravenswood úrfi, most nem lennél szabad, és képtelen volnál bármit is követelni rajtam, vagy, ha úgy tetszik, eljárást indítani ellenem, hogy vélt jogaidat érvényesítsd. Ehelyett az edinburgh-i kastélyban, vagy valamely másik állami börtönben raboskodnál, avagy, ha kockáztatod a száműzetésre szóló ítéletet és elmenekülsz, egy idegen országban kellene bujdosnod.

- Méltóságos pecsétőr uram - mondta az úrfi -, nem hiszem, hogy tréfálkoznál, de lehetetlennek látszik, hogy ezt komolyan mondd.

- Az ártatlanság - válaszolta a pecsétőr - merész, és néha megbocsáthatóan elbizakodott.

- Nem értem - szölt Ravenswood -, hogy lehet az ártatlanságot és az elbizakodottságot egy kalap alá venni.

- Nos, nevezzük meggondolatlanságnak - válaszolt Sir William Ashton -, hiszen arra csábít, hogy úgy képzeljük, mások előtt is nyilvánvaló az, amit mi természetesnek találunk. Ismertem egy gazembert, aki éppen mert az volt, gyanús körülmények között is jobban védekezett, mintha ártatlan lett volna. Az ilyen fickó, mivel büntelensége tudata nem támogathatja, minden törvényadta lehetőséget kihasznál, és néha (ha ügyvédje tehetséges ember) sikerül is elhítenie bírálóval ártatlanságát. Emlékszem a condiddle-i Sir Coolie Condiddle híres esetére. Rábízott érték eltulajdonításával vádolták. Az egész világ bűnösnek tartotta. Ennek ellenére a bíróság felmentette. Később még azt is megérte, hogy ő ítélkezett nála becsületesebb emberek felett.

- Engedd meg, hogy arra kérjelek, térj vissza az ügyre - mondta az úrfi. - Úgy emlékszem, azt mondtad, valamivel gyanúsítottak.

- Gyanúsítottak, úrfi?... De még mennyire!... Meg is mutathatom a bizonyítékokat... ha véletlenül nálam vannak... Gyere csak, Lockhard! - Szolgája hozzálépett. - Hozd ide nekem azt a lelakatolt kis titkos ládikát, amelyet különleges gondjaidra bíztam, érted?

- Igen, mylord - s Lockhard eltűnt. A főpecsétőr folytatta, félig-meddig mintegy magában beszélve:

- Azt hiszem, a papírok nálam vannak... úgy hiszem, mivel erre a vidékre készültem, természetesen magammal hoztam. Valahol megvannak Ravenswood Castle-ban is, ebben biztos vagyok... ha tehát nem volna ellenedre...

Lockhard belépett, és átnyújtotta a bőr ládikót, illetőleg tokot. A főpecsétőr mindenféle aktákat szedett ki belőle, többek közt azt a jelentést, mely az Allan Ravenswood lord temetésén történt úgynevezett zendülésről számolt be. Az iratok nem hagytak kétséget afelől, hogy az úrfi ellen indított eljárást a főpecsétőr semmisítette meg. A nagy gonddal kiválasztott okmányok arra voltak hivatva, hogy felkeltsék ugyan a témával kapcsolatban Ravenswood természetes kíváncsiságát, de teljesen mégse elégítsék ki. Főképpen azt kellett bizonyítaniuk, hogy ebben a kritikus ügyben Sir William Ashton a békeszerző s a védőügyvéd szerepét játszotta a bizalmatlan hatóságokkal szemben. Miután a főpecsétőr ekképpen ellátta házigazdáját megvizsgálendő anyaggal, a reggelizőasztalhoz ment, s lányával és, Calebbel könnyedén csevegni kezdett. Az öreg szolga lassanként megenyhült a Ravenswood kastély nyájás bitorlójával szemben.

Ravenswood úrfi átnézte az iratokat, majd kezét homlokára szorította, s néhány percig mély töprengésbe merült. Aztán ismét átfutotta az írásokat, mintha azt remélné, rejtett szándékot fedez fel bennük, hogy valami koholmány nyomára jut, ami ez idáig elkerülte figyelmét. A másodszeri elolvasás azonban megerősítette első benyomását. Felkelt, a főpecsétőrhöz lépett, megszorította kezét, s újra meg újra bocsánatot kért tőle korábbi igazságtalanságáért, hiszen kiderült: akit ellenségének hitt, pártfogolta és védelmezte őt.

Az államférfi először meglepetést, majd őszinte szívélyességet színlelt. A váratlan, megható jelenet könnyeket fakasztott Lucy kék szeméből. Régóta sejtette, hogy apja megkárosította az úrfit, most azonban azt látta, hogy a nemrég még gőgösen zárkózott férfi bocsánatért esdekel. Ez a változás meglepte, gyönyörűséggel töltötte el s megindította.

- Száírsd fel könnyeidet, Lucy - mondta az apja. - Csak nem sírsz azon, hogy apádban jogász létére is felismerték a becsületes, tisztességes embert? Te pedig, drága úrfi - fordult Ravenswoodhoz -, ne köszönj semmit. Csak azt tettem, amit te is tettél volna a helyemben. *Suum cuique tribuito*, ez volt a római jog, jól emlékezetembe véstem annak idején, mikor Justinianust tanulmányoztam. S te vajon nem fizettél vissza mindent ezerszeresen, azzal, hogy drága gyermekem életét megmentetted?

- Igen - válaszolta az ifjú töredelmesen -, csakhogy én pusztán a természetes ösztönömet követtem. Te pedig tudván tudtad, hogy elszánt ellenséged vagyok, s mégis védted ügyemet. Ez nagylelkű, férfias tett, megfontolt bölcsesség volt.

- Ugyan! - tiltakozott a főpecsétőr. - Mindegyikünk úgy cselekedett, ahogyan kellett: te mint bátor katona, én mint tisztességes bíró és titkos tanácsos. És azt hiszem, nem is volna jó, ha szerepet cserélnénk; én legalábbis nagyon szánalmas bikaviador lennék, te meg, jó úrfi, az igazság alapján ugyan, de talán rosszabbul védted volna magad a tanács előtt, mint én téged.

- Nagylelkű barátom! - kiáltott fel Ravenswood. Ezt a pecsétőr által gyakran használt rövid szót most ejtette ki először, ősi ellenségét egy gőgös, de becsületes szív teljes bizalmával ajándékozva meg. Józan esze és éleslátása éppúgy kiemelte az úrfit kortársai közül, mint tartózkodó, makacs, lobbanékony jelleme. Képes volt tehát arra, hogy feladja előítéleteit, bármily csökönyösen ragaszkodott is hozzájuk korábban, ha a szeretet és a hála jobb belátásra bírta. Az igazán elbűvölő lány, s az apa vélt szolgálatai nyomtalanul kitörölték lelkéből a bosszúvágyat, amely apja temetése után erős esküvésre készítette. Ám a fogadalom elhangzott, s a sors könyvében már feljegyezték.

A rendkívüli jelenetet a betoppanó Caleb csakis arra magyarázhatta, hogy elhatározták a házasságot, s hogy a fiatal hölgy ezek után hozományul kapja a Ravenswood kastélyt. Amikor Ravenswood szenvedélyesen bocsánatot kért hálátlanságáért, Lucy csak könnyezett, mosolygott, kezét nyújtotta, s elcsukló hangon szólt a szívét betöltő örömről, hogy apja s megmentője

íme kibékültek egymással. Még az államférfi is meghatódott. Megindította Ravenswood úrfi heves, őszinte, nagylelkű önmegtagadása, amellyel lemondott az ősi háborúskodásról, s habozás nélkül az ő jóindulatára bízta magát. Felcsillanó szemmel figyelte az egymásnak teremtett pár szemmel látható vonzalmát. Lám, a büszke, lovagias jellemű Ravenswood, gondolta, képes rá, hogy olyan helyzetekben is diadalmaskodjék, ahol ő maga (hogy Spenser egyik kifejezését használjuk:) „a porba bukna”, vagyis kudarcot vallana, kurta családfája és gyáva-sága folytán. Meg aztán úgy látszott, hogy leánya... kedvenc gyermeke... állandó játszópajtása boldog lenne az emelkedett gondolkozású Ravenswooddal, sőt Lucy Ashton finom, törékeny egyénisége számára szinte kívánni sem lehetett volna különb támaszt és védelmet, mit az úrfi ereje, férfias bátorsága nyújthat egy szerető hitvesnek. Minél tovább gondolkozott a főpecsétőr, annál inkább lehetségesnek és kívánatosnak látta a házasságot. Legalább egy óra eltelt, mire eszébe ötlött az úrfi szegénysége, és Lady Ashton biztosra vehető ellenkezése. A gyöngéd érzelmek áradata, mely az idős államférfit is ennyire elborította, még inkább bátorította a szerelmesek vonzalmát. Mindkettőjükben az a hit ébredt, hogy kapcsolatuk a szülői helyeslés teljes támogatását élvezi. A főpecsétőr lassan maga is azt képzelte már, hogy házasságukhoz valóságosan beleegyezését adta. Később, a szerelmeseket sújtó katasztrófa bekövetkezése után, szokásává vált, hogy óva intse hallgatóit: sose engedjék érzelmeiket józan eszük fölé kerekedni. Egyúttal bizonygatta: élete legnagyobb szerencsétlensége abból fakadt, hogy egy pillanatra érzelmei uralkodtak önzésén. Ha ez igaz, ismerjük el: sokáig és súlyosan bűnhődött a pillanatnyi eltévelyedéséért.

Kis idő múltán a főpecsétőr újra felvette a társalgás elejtett fonálát. - Afeletti meglepetésedben, hogy becsületesebb embernek találtál, mint hitted, nem érdeklődtél tovább Craingengt iránt, kedves úrfi. Pedig a te neved is belekeveredett ebbe az ügybe.

- A gazember! - mondta Ravenswood. - A kapcsolatunk csak nagyon rövid életű volt. Elégé bolondul tettem, hogy egyáltalán szóba álltam vele... Mit mondott rólam?

- Eleget ahhoz - mondta a pecsétőr -, hogy királyhű iszonyodást keltsen némely bölcsünkben, aki bérencek besúgása alapján, pusztá gyanakvásból is szívesen indít pert... Valami képtelenséget hordott össze, hogy Franciaország vagy a trónkövetelő szolgálatába akartál lépni... nem is tudom, pontosan, mi volt. Mindenesetre ketten voltak, akik nem álltak kötélnek: legjobb barátod, A. márki, és az, akit legnagyobb és legelfogultabb ellenségemnek mondanak.

- Nagyon hálás vagyok tiszteletre méltó barátomnak... de - és megrázta a főpecsétőr kezét -, de még hálásabb vagyok tiszteletre méltó ellenségemnek.

- *Inimicus amicissimu* - viszonzta a főpecsétőr a kézszorítást. - Hanem ez az úriember, ez a Hayston of Bucklaw... félek, hogy a szegény fiatalember... hallottam, mikor a fickó nevét említette... nagyon rossz tanácsadóra hallgat.

- Elég idős ahhoz, hogy maga intézze a sorsát - felelte az úrfi.

- Idősnek talán elég idős, de aligha lehet bölcsnek nevezni, ha ezt a fickót választotta *fidus Achatés*-ének. Nos, besúgott róla valamit, amit nagyon kellemetlen vizsgálat követhetett volna, ha csupán a feljelentést, és nem a feljelentő jellemét nézzük.

- Hayston of Bucklaw úr - mondta az úrfi - tiszteletre méltó ember, és azt hiszem, olyan, aki semmi hitvány vagy becsstelen dologra nem kapható.

- De azt lásd be, úrfi: esztelenségre annál inkább kapható. A halál nemsokára szép birtokhoz juttatja, ha már eddig is meg nem tette. Az öreg Lady Girnington, eltekintve attól, hogy túrhetetlenül csökönyös, igazán kiváló személy... talán már meg is halt. Hat egymás után elhunyt örökhagyó tette gazdaggá. Jól ismerem a birtokát, az enyémmel határos. Pompás vagyon, mondhatom.

- Örülök neki - szólt Ravenswood -, és még jobban örülnék, ha biztosan tudnám, hogy szerencséjével együtt társasága és szokásai is megváltoznak. Mindenesetre semmi jót nem jósolhatok Bucklaw jövődjé tekintélyére nézve, ha Craigengelt ezután is a barátja marad.

- Sátáni jóslat madara, az biztos - mondta a pecsétőr. - Börtönről és akasztófáról károg. De látom, Caleb uram türelmetlenkedni kezd. Térjünk hát vissza a reggelihez.

Tizennyolcadik fejezet

Uram, ne menj hát, halld egy agg tanácsát:
Idegen szív napfényét ne keresd;
Kéklő füstünk melengetőbb a tűznél;
Házad étke jól táplál, bár szerényen,
De méreg van idegen csemegékben.

(A FRANCIA SZAJHA)

Ravenswood úrfi egy alkalmas pillanatban visszavonult, hogy vendégei előkészülhessenek a távozásra, ő pedig megtette a szükséges apróbb intézkedéseket, mielőtt Wolf's Craget egy-két napra elhagyja. Ez alkalomból Calebbel kellett értekeznie. A hű szolgát füstös és omladozó tanyáján találta. Szívből örvendett a vendégek távozásának, és azt számítgatta, hogy a maradék élelmiszer kellő beosztással meddig láthatja el az úrfi asztalát. - Nem afféle haspók, és ez nagy áldás. Bucklaw elment. Ő egy lovat is megenne nyergestül. Harmatkása meg egy kis zabdara az úrfinak éppen úgy megfelel reggelire, mint az öreg Calebnek. Ebédre aztán... nem valami sok hús maradt a lapockacsonton, de azért ha roston megsütöm... nagyon jó lesz rostonsültnek.

Boldog tervezgetésében ekkor az úrfi zavarta meg. Kissé habozva közölte, hogy a főpecsétőrrel Ravenswood kastélyig lovagol, és talán ott is marad egy-két napig.

- Az ég kegyelme óvja ettől lordságodat! - kiáltotta az öreg szolga, s arca olyan fehér lett, mint az aszalterítő, amelyet éppen összehajtott.

- Ugyan miért, Caleb? - kérdezte gazdája. - Miért óvjon az ég kegyelme attól, hogy visszaadjam a főpecsétőr látogatását?

- Ó, uram - válaszolta Caleb. - Ó, Edgar úr! Szolga vagyok, és nem illő, hogy beszéljek... de régi szolga vagyok... híven szolgáltam méltóságod apját, nagypapját, és gondolja meg, hogy láttam Lord Randalt is, a dédapját... de ez akkor volt, mikor még kisfiú voltam.

- És mi derül ki mindebből, Balderstone? - kérdezte az úrfi. - Mi köze ennek ahhoz, hogy udvariasan visszaadom a szomszédom látogatását?

- Ó, Edgar úr... vagyis mylord - felelt az inas -, a lelkiismerete is megmondja, hogy az apja fiához nem illik, ha Sir Ashtonnál szomszédol... ez nem válik a család becsületére. És ha egyszer egyezkedni fognak, és a lord visszaadja kegyelmednek, ami jogos tulajdona, a házassággal még akkor is méltóságod tiszteli meg az ő házat... ami engem illet, nem is mondanék nemet, mert a fiatal hölgy szeretetre méltó, édes teremtés... de éreztesse velük a rangját!... Jól ismerem a fajtájukat, akkor többre fogják tartani.

- Na, te messzebbre mész, mint én, Caleb - mondta az úrfi, zavarát erőltetett nevetéssel leplezve. - Beházásítás egy családba, közben nem engeded, hogy meglátogassam őket... ezt hogyan magyarázod?... Amellett olyan sápadt vagy, mint a halál.

- Ó, uram - ismételte Caleb -, nem nevetne, ha megmondanám, Regölő Tamás miféle jóslatot mondott a családról, ő pedig soha nem hazudott, s ha nagyságod ma Ravenswoodba megy, mindjárt be is teljesedett a jövendölés. Ó, hogy még ezt is meg kell érjem!

- De hát mi az, Caleb? - kérdezte Ravenswood. Szerette volna az öreg szolga félelmét elűzni.

Caleb azt felelte, hogy földi halandónak még el nem mondta... neki is egy öreg pap beszélte el, aki Allan lord apjának volt a gyóntatója, mikor még katolikus volt a család. - Hányszor eszembe jutottak ezek a sötét szavak - sóhajtotta -, és, jaj, sohase gondoltam, hogy éppen ma teljeseznek be.

- Pokolba a képtelenségeiddel! Hadd halljam azt a fűzfárimet, amit a fejedbe vettél! - szólt az úrfi türelmetlenül.

Remegő hangon, aggodalomtól sápadt arccal hebegte el Caleb a következő sorokat:

*Ha Ravenswood maradéka Ravenswoodba megy,
Hogy egy halott leánnyal váltson ott jegyet,
A Kelpie's Flow-ba köti majd lovát,
S többé nem hallja nevét a világ.*

- Elég jól ismerem a Kelpie's Flow-t - mondta az úrfi -, legalábbis azt hiszem, hogy a süppedő fövényre gondolsz, a torony és Wolf's Hope között. De épeszű ember hogyan s miért kötné be oda a lovát?...

- Ó, sohase tudja meg azt, uram... Isten óvjon, hogy megtudjuk, mit jelent a jóslat... csak maradjon itthon, és hagyja az idegeneket, hadd lovagoljanak magukban Ravenswoodba. Eleget tettünk értük. Ha többet is tennénk, az már inkább ártana, mintsem használna a család becsületének.

- Jól van, Caleb - mondta az úrfi. - Igazán elhiszem, hogy jó tanácsot akarsz adni, de látod, én nem keresek menyasszonyt Ravenswoodban, sem élő, sem holtat. És remélem, a Kelpie homoknál jobb istállót is találok a lovamnak. Már csak azért is, mert különösképpen borzadok attól a süppedéktől, mióta egy dragonyos járőr ottveszett benne tíz esztendeje. Apámmal láttuk a toronyból, hogyan küszködnek, hogyan próbálnak kétségbeesetten kievickélni, s hogyan merülnek el aztán a homokban, mielőtt bárki segíthetett volna rajtuk.

- Meg is érdemelték a délvidéki fattyak! - mondta Caleb. - Mi keresnivalójuk volt a mi fövényünkön, minek akadékoskodtak, ha a becsületes ember egy csepp pálinkát hozott a partra? Láttam őket, úgy sűrögtek-forogtak ottan, hogy a legszívesebben közéjük durrantottam volna az öreg csatakigyóval vagy a szakállas puskával, amelyik a déli őrtoronyban van, csak attól féltem, hogy a végén még hátrafelé sülnek el a vén jószágok.

Caleb gondolatait most teljesen elfoglalták az angol katonák és fináncok visszaélései, így gazdája könnyen megszökhetett tőle, és vendégeihez csatlakozhatott. Elkészültek az indulásra. Az udvaron a főpecsétőr egyik szolgája felkantározta az úrfi ménjét, aztán nyeregbe szálltak.

Caleb sokat vesződött, míg kinyitotta a külső kapu kettős ajtaját. Odacövekelte magát, tisztellettudó és ugyanakkor fennhéjázó arckifejezést vett fel, s megpróbálta saját keszeg, csont-bőr, vékonypénzű személyével pótolni a bárói háztartás kapusokból, örökből és inasokból álló seregét.

Mély meghajlását a pecsétőr is szívélyes istenhozáddal viszonzta, majd előrehajolt lován, és a markába csúsztatta a borraalót, amely akkoriban a távozó vendégektől mindig kijárt a család szolgáinak. Lucy a szokott édes mosolyával búcsúzott az öreg embertől. Ajándékát olyan kecses mozdulattal és olyan nyájasan adta át, hogy az feltétlenül megnyerte volna a hűséges alkalmazott jóindulatát, ha Regölő Tamás jövendölése, valamint a Ravenswoodok ellen folytatott sikeres perek emléke meg nem keményítette volna Caleb szívét. Így azonban ő is olyasféleképp érzett, mint az *Ahogy tetszik* hercege:

*Diadalod jobban tetszenék,
Ha más családnak volnál gyermeke.*

Hogy a félénk hölgyet bátorítsa, Ravenswood kantárszáron vezette le lovát a mocsárhoz vivő sziklás ösvényen. A szolgák egyike jelentette, hogy Caleb hangosan kiáltozik, beszélni óhajt urával. Ravenswood úgy vélte, nem illenék figyelmen kívül hagyni e hívást, bár lelkében elátkozta Caleb fontoskodását. Kénytelen-kelletlen átengedte Lockhardnak a magára vállalt kellemes kötelességet, és visszalovagolt a kapuhoz. Elég mogorván kérdezte Calebtől, miért lármázott. A jó öreg így kiáltott: - Csitt, uram, csöndesen, hadd mondjak egy szót! Az emberek előtt nem beszélhettem... íme - (s az imént kapott pénzt a lord kezébe tette) - itt van három arany... tudom, pénzre lesz szüksége odaát... De várjon csak méltóságod, csöndesen - amint az úrfi tiltakozni akart az átutalás ellen -, egy szót se szóljon, csak igyekezzék az első útjába akadó városban felváltani, mert most kerültek ki a pénzverdéből, és könnyen felismerhetők.

- Elfelejtetd, Caleb - mondta gazdája, s igyekezett visszaadni a pénzt, és kihúzni szorításából a kantárt -, elfelejtetd, hogy még maradt néhány aranyam. Tartsd meg ezeket, öreg barátom. És még egyszer: Isten áldjon. Biztosítlak, bőven elég, amim van. Te tudod, hogyan csináltad, de az élelmünk semmibe se került, vagy jóformán semmibe.

- Jó, jó - mondta Caleb. - Akkor ez majd máskor áll méltóságod rendelkezésére. De vigyázzon, elég legyen, amennyit visz, mert a család becsülete miatt feltétlenül kell valamit adnia a szolgáknak. És kegyelmednél is legyen valami, amit mutogathat, ha azt kérdik: „No, úrfi, fogadsz egy sárga csikóba?” Akkor elő kell vennie a pénztárcáját, és azt mondania: „Nem bánom, fogadhatunk.” De vigyázzon, nehogy beleegyezzenek a fogadás feltételeibe! Aztán csak tegye vissza az erszényt ismét és...

- Ez már sok, Caleb! Most már igazán mennem kell.

- Mégis elmegy? - kérdezte Caleb, elengedve az úrfi köpenyét. Oktató hangját patetikusra és gyászosra színezte. - Mégis elmegy, hiába beszéltem a jóslatról, a halott menyasszonyról és a Kelpie's Flow süppedékéről?... Jó, jó! Az önfejű ember csak megy a maga útján... pedig hát késő bánat, eb gondolat... Jaj, vigyázzon az életére, uram, ha a parkban madarászik vagy vadra lövöldöz... Óvakodjék a Najád forrástól... Elment! Lent van az ösvényen, a szél sem ér már a nyomába... Lehullott ma a Ravenswood család feje, le az, mintha csak egy fej hagymát nyisszantanék le.

Az öreg inas hosszan nézett gazdája után. Sűrűn törölgette a szemébe szökő könnyeket, hogy a lehető legtovább láthassa az úrfi büszke alakját a többi lovas közt. - Szorosan a kantárszár mellett... bizony, szorosan a kantárszár mellett! Bölcsen mondta a szent ember. „Ebből is tudhatod, hogy az asszonynak uralma van a férfiak felett”... Így igaz, e nélkül a lány nélkül nem teljesedett volna be romlásunk.

Mikor már nem látta többé féltett gazdáját a lovasok egyre távolodó csoportjában, Caleb visszatért Wolf's Crag-i kötelességeihez. Szíve telis-tele súlyos balsejtelmekkel.

A társaság vidáman folytatta útját. Ravenswood, miután elhatározta magát, többé nem habozott és nem töprengett. Hagyta, hogy az Ashton kisasszony társaságában érzett öröm elárasssa lelkét. Fáradhatatlan lovagnak mutatkozott, s annyira vidámnak, amennyire csak természetese és családi helyzete megengedte. Tanulmányai során szerzett rendkívüli műveltsége, találó megjegyzései alaposan meglepték a főpecsétőrt. Sir William Ashton foglalkozása és társasági tapasztalatai folytán kiváló bírāja volt az ilyenfajta képességeknek, s különlegesen nagyra értékelte azt a tulajdonságot, amely tőle teljesen idegen volt: Ravenswood úrfi határozott, elszánt rettenthetetlenségét. Úgy látszott, a fiatalember sem gyanakvást, sem félelmet

nem ismer. A főpecsétőr titokban örült, hogy félelmes ellenfelét megbékítette, s aggodalommal kevert gyönyörűséggel képzelte el, milyen nagy tetteket hajthat végre ifjú társa, ha majd az udvari kegy jóteköny fuvallata dagasztja vitorláit.

„Mi mást kívánhatna - gondolta, amint újra meg újra Lady Ashton jutott az eszébe, a hő vágyával szembenálló tiltakozás -, mi mást kívánhatna még egy asszony? A házassággal kielégíthetünk egy nagyon veszélyes követelést... nemes, bátor, tehetséges, magas összeköttetésekkel rendelkező vót kapunk... aki biztosan úszik, akármerre sodorja is az ár, erős abban, amiben mi gyengék vagyunk, akit ősi családfája és harciassága fölébünk emel. Biztos, hogy egyetlen józan eszű nő sem habozna... De, sajnos!... - Itt megszakadt az érvelés, mert a főpecsétőr jól tudta, hogy Lady Ashton nem mindig tartja magát a józan észhez. Legalábbis nem úgy, ahogyan ő értelmezte ezt a szót. - Inkább elfogadna egy bohóc Mersey-parti, déli lordot, mint ezt a bátor ifjú nemest, és azt, hogy egyezkedéssel biztosítjuk a Ravenswood birtokokat... ilyesmire csak egy tébolyult nő képes!”

Így töprengett a tapasztalt politikus, amíg elérték a Bittlebrains házat. Úgy tervezték, hogy ott ebédelnek, megpihennek, és délután folytatják útjukat.

Nemes vendéglátóik túlradó szívélyességgel fogadták őket. Ravenswood úrfit megkülönböztetett figyelemmel vették körül. Őszintén szólva Lord Bittlebrains azzal szerezte peerségét, hogy igen bölcsen mondta el lapos közhelyeit, mindig figyelemmel kísérte az idők változását, s azoknak tett politikai szolgálatokat, akik bőségesen meg is jutalmazhatták érte. Hölgye és ő még nem szokták meg teljesen új méltóságukat, ezért olyanokkal igyekeztek barátkozni, akik nem az alacsonyabb szférából emelkedtek fel, mint ők, hanem beleszülettek a magasabb régiókba. A megkülönböztetett figyelmesség, amelyet Ravenswood úrfi iránt tanúsítottak, nagyban emelte a fiatalember tekintélyét a főpecsétőr szemében, mert bár némileg megvetette Bittlebraint, igen sokra becsülte pontos ítélőképességét minden olyan kérdésben, mely a nemes lord önérdekeit érintette.

„Szeretném, ha ezt Lady Ashton is látná - gondolta magában. - Bittlebrainsnél jobban egyetlen ember se tudja, merről fúj a szél. Ő pedig, lám, úgy hízeleg az úrfinak, mint a koldus kutyája a szakácsnak. És mylady ugyanúgy. Még bozontos szemöldökű leányait is előhossa, hogy visítozzanak és játsszanak a spinéten. Mintha csak azt mondaná: »Válassz és vidd.« Lucynak, persze, nyomába se léphetnek; olyanok mellette, mint a bagoly a hattyú mellett. Jobb lesz hát, ha másutt kereskednek a fekete szemöldökükkel.”

A vendéglátás befejeződött. Utazóink előtt még ott volt az út hosszabbik része. A főpecsétőr, az úrfi és a szolgák, ki-ki a rangjának megfelelő italból, kihörpintették a *doch-an-dorroch*-t, vagyis a kengyeláldomást. Ezután útnak indultak.

Sötét este értek a faszorba, mely hosszú, egyenes vonalban vezetett közvetlenül a Ravenswood kastély főkapujához. Az utat szegélyező hatalmas szilfák úgy sóhajtoztak az éjszakai szélben, mintha együttéreznének régi gazdáik örökösével, aki most az új tulajdonos társaságában, majdhogynem kíséretében tért vissza lombjaik alá. Hasonló érzés fojtogatta az úrfit is. Egyre csendesebb lett. Elmaradt kissé a hölgytől, holott eddig odaadóan mindig csak mellette járt. Jól emlékezett arra az időre, arra az órára, amelyben apját kísérte, mikor a nemesúr elhagyta kastélyát, ahonnan nevét, címét nyerte, hogy soha többé ne térjen vissza. A régi palota széles homlokzata, amely azóta is oly gyakran felmerült emlékezetében, akkor „fekete volt, mint a gyászruha”. Most fényárban úszott. Tengernyi lámpa égett; volt, amelyik szilárdan egy helyben állva, egyenletes ragyogással világította be a messze éjszakát, mások meg, mint a bolygótűz, hol ebben, hol abban az ablakban villantak fel, hírül adva, hogy az előreküldött futár megérkezett, s most nagy sürgés-forgással készülnek fogadásukra. A régi és az új látvány

ellentéte mint súlyos kő nehezedett az úrfi szívére. Komorabban tekintett az apai birtok új urára, mint ahogy az utóbbi időben szokta. Ahogy leszállt lováról, s a jelenlegi tulajdonos szolgaseregétől környezve belépett a csarnokba, szigorú méltóság tükröződött arcán.

A főpecsétőr azzal a szívéllyességgel akarta üdvözölni, amelyet a legutóbbi érintkezésük indokoltá tett, de ekkor észrevette a változást. Elállt szándékától, a fogadás szertartását mindössze mély meghajlással jelezte, mintegy finoman megosztva vendége érzéseit.

Két főszolga egy-egy pár nagy, ezüst gyertyatartót hozott, s a társaságot bevezették a tágas díszterembe vagy szalonba, ahol a változások elárulták Ravenswoodnak a mostani lakók mérhetetlen gazdagságát. A kopott falikárpit helyett, melynek apja idejében már csak elrongyolódott, szomorú maradványai mutatkoztak imitt-amott, a hatalmas szoba falait most körös-körül faburkolat fedte; szegélyét csakúgy, mint az ajtók és falifülkék keretét, madár- és virágkoszorúk díszítették. A tölgyből faragott minták alkotójuk művészetét dicsérték, mert olyanok voltak, mintha élnének, mintha éppen most düllesztenék ki begyüket, vagy lebegtetnék szárnyukat. A Ravenswood ház katonaoőseiről festett sok családi portré, egy-két régi páncél és fegyver átadta helyét Vilmos király és Mária királynő meg két kiváló skót ügyvéd: Sir Thomas Hope és Lord Stair képének. A főpecsétőr szüleinek portréi is ott függtek: a savanyú, ravasz és ünnepélyes anya, fekete hódprémbe, szoros főkötőben, kezében imakönyvvel, mellette az apa, akinek fejét olyan szorosan fedte a fekete selyem genfi kámzsa, illetőleg csuklya, mintha kopaszra borotválták volna, fősvény, mord és puritánul fagyos arcát ritkás, vörös, hegyes szakáll keretezte. Tekintetében álszentség és gonosz fősvényesség tükröződött. „Az én őseimet - gondolta az úrfi - letépték azokról a falakról, amelyeket ők emeltek, s ilyen madárijesztőket tettek a helyükbe!” - Ismét rájuk nézett, és a fájdalmas látványtól a távollévő Lucy Ashton képe elhalványodott emlékezetében. Még egypár holland bohóság, ahogy akkoriban nevezték, Ostade és Teniers néhány munkája meg egy jó olasz festmény függött a falon. Mellette a főpecsétőr életnagyságú képe, hivatali ruhában, felesége oldalán. A selyembe és hermelinbe öltözött gőgös szépség tekintetében ott villámlott családja, a Douglas ház minden büszkesége. A festő ügyességét láthatólag legyőzte a valóság, vagy talán az elnyomott humorérzék vett erőt a mesteren, mindenesetre nem volt képes a férjet rettegett uralkodónak és előkelő tekintélynek ábrázolni. Első pillantásra nyilvánvalóvá vált, hogy buzogánya és a palástját elborító aransujtás ellenére némileg papucs alatt nyög. Az ízléses szalon padlóját drága szőnyegek fedték, a páros kandallóban nagy tűz égett, a gyertyák fénye tíz gyertyatartó csillogó ezüstjén verődött vissza: minden ragyogott, mintha csak nappal lenne.

- Parancsolsz egy kis frissítőt, úrfi? - kérdezte Sir William Ashton. Örült, hogy valamivel megtörheti a kellemetlen csendet.

Nem kapott választ. Az úrfit teljesen lenyűgözték az új benyomások; alig hallotta, hogy a főpecsétőr szól hozzá. Végül az ismételten felkínált frissítő s a bejelentés, hogy a vacsora mindjárt kész, felkeltették figyelmét, s arra emlékeztették, hogy gyenge, talán még nevetséges szerepet is játszik, ha átengedi magát feltámadó emlékeinek. Magára parancsolt közömbösséggel beszélgetni kezdett Sir William Ashtonnal. - Bizonyára nem lep meg, Sir William, hogy érdekel, mit változtattál, szépítettél itt. Apámat a sorozatos csapások visszavonult életmódra kényszerítették, így keveset használtuk ezt a termet. Csak én játszottam itt néha, ha a rossz idő miatt nem mehettem ki a szabadba. Ebben a fülkében volt a kis műhelyem. Itt őriztem azt a néhány ácsszerszámot, amelyet az öreg Caleb szerzett számomra. Ő tanított meg a használatukra is... Ott, a túlsó sarokban, az alatt a csinos ezüst gyertyatartó alatt tartottam horgászbotjaimat, madárfogó hálóimat, íjaimat és nyilaimat.

- Van egy kis csemetém - mondta a főpecsétőr, aki igyekezett témát változtatni -, azt ugyanilyen fából faragták. Csak akkor boldog, ha kint lehet a szabadban... Nem tudom, idehaza van-e?... Gyere csak, Lockhard... küldd el William Shaw-t Henry úrfiért... Azt hiszem, szokása szerint Lucy szoknyáján ül. E csacsi lány körül forog az egész család.

Bármily ügyesen utalt leányára, még ez a célzás sem tudta eltéríteni Ravenswoodot a megkezdett témától.

- Kénytelenek voltunk - mondta - néhány páncélt és portrét ebben a teremben hagyni... Szabad megtudnom, mi történt velük?

- Nos - habozott kissé a válasszal a főpecsétőr -, a termet távollétünkben rendezték be, és ismered az ügyvédek mondását: *Cedant arma togae...* attól félek, hogy ez szó szerint áll ezekre. Remélem, megőrizték őket... sőt, biztos vagyok benne, hiszen így rendelkeztem... megtisztelnél azzal, hogy engesztelésképpen elfogadnád, ha megtaláljuk és rendbe hozzuk őket?

Ravenswood úrfi mereven meghajolt, majd összefont karokkal tovább vizsgálta a szobát.

Henry, az elkényeztetett tizenöt éves fiú, berontott a terembe. Egyenesen apjához szaladt. - Képzeld csak, papa, Lucy olyan rosszkedvűen és morcosan jött haza! Még az istállóba sem akar lejönni velem, hogy megnézzze új pónimat, amelyet Bob Wilson hozott Mull-of-Gallowayból.

- Gondolom, nagy csacsiság volt erre kérned - jegyezte meg a pecsétőr.

- Szóval te éppen olyan bosszús vagy, mint ő - állapította meg a fiú -, de ha mama hazajön, majd ellátja ő a bajotokat!

- Hallgass, te szemtelen kis imposztor! - mondta apja. - Hol a nevelőd?

- Esküvőre ment Dunbarba... Remélem, gömböcöt kap ebédre - és rágyújtott a régi skót dalra:

Gömböcöt ettünk Dunbarban -

Dári-dó!

Roszbabb se volt hét határban -

Dári-dó!

- Hálás vagyok Cordery úrnak, hogy így vigyáz rád - szólt a főpecsétőr. - És könyörgök, Henry úr, kire bízott téged, míg távol van?

- Normanra és Bob Wilsonra... no meg saját magamra.

- Egy lovászra, egy vadászmeisterre és bolond magadra... éppen egy ifjú jogtudorhoz méltó őrőség!... De hát úgysem fogsz te egyetlen törvényt sem megtanulni, legfeljebb azokat, amelyek arról szólnak, hogy nem szabad rőt vadat löni, vagy lazacot fogni, vagy...

- És ha már a rőt vadnál tartunk - szakította félbe apját minden aggály vagy habozás nélkül a kis semmirekellő -, Norman lőtt egy bakot. Megmutattam Lucynak az agancsát, és ő azt mondja, hogy csak nyolc ága van, és azt mondja, hogy te Bittlebrains lordnál, tudod, amikor náluk voltál, kutyákkal vadásztál, és lőttél egy szarvast, és azt mondja, hogy tízágú volt... igaz ez?

- Akár húsz is lehetett, Henry, amennyit én értek hozzá. De ha ehhez az úrhoz fordulsz, ő mindent el tud neked erről mondani... Menj csak, beszélj vele, Henry!... Ő Ravenswood úrfi.

Apa és fia a tűz mellett állva beszélgetett. Az úrfi közben a terem másik végébe sétált, hátat fordított nekik, s szemmel láthatóan az egyik festmény vizsgálatába merült. A kölyök odarohant hozzá, s az elkapott gyermek fesztelenségével megrántotta a kabátját, mondván: - Figyelj rám, uram... légy szíves, mondd meg... - de amikor az úrfi megfordult, és Henry meglátta, hirtelen teljesen megzavarodott. Két-három lépést hátrált, félelemmel és csodálkozással meredt Ravenswoodra, s arcáról tökéletesen eltűnt megszokott, hetyke vidámsága.

- Gyere csak, fiatalúr - mondta az úrfi -, majd én mindent elmondok neked, amit a vadászatról tudok.

- Menj hát az úrhoz, Henry - biztatta az apja -, nem szoktál te ilyen félénk lenni.

De sem a hívás, sem a buzdítás nem hatott a fiúra. Sőt, miután jól szemügyre vette az úrfit, megfordult, s olyan óvatosan, mintha tojásokon lépegetne, visszasurrant apjához, és amilyen szorosán csak tudott, hozzábújt. Ravenswood, hogy elkerülje a vitát az apa és a túlságosan elkényeztetett fiú között, udvariasan ismét a képek felé fordult. Nem akart a beszélgetésre figyelni.

- Miért nem beszélgetsz az úrfival, te kis bolond? - kérdezte a főpecsétőr.

- Félek - felelte Henry nagyon halkán.

- Félsz, te ostoba! - fogta meg apja a gallérját, s szelíden megrázta. - Mitől félsz?

- Attól, hogy annyira hasonlít Sir Malise Ravenswood képéhez - suttogta a fiú.

- Milyen képhez, te kis gügye? - kérdezte apja. - Eddig csak azt hittem rólad, hogy gézengúz vagy, de úgy látszik, ráadásul még nagy számár is lesz belőled.

- Az öreg Malise of Ravenswood képéről beszélek. Annyira hasonlít rá, mintha csak a vászonról szállt volna le. Az öreg báró szobájában van ott fenn, ahol a lányok mosni szoktak, és páncélja van, nem kabátja, mint ennek az úriembernek... és neki szakálla sincs meg barkója, mint a képen... és amannak valami más van a nyaka körül, nem az a gallérszalag, ami az úrfinak, és...

- De hát miért ne hasonlíthatna ez az úriember az őséhez, te oktondi? - kérdezte a főpecsétőr.

- Jó, jó, de akkor ő is azért jött, hogy kiüzzön minket a kastélyból - felelt a fiú -, és mögötte áll hús áruhás embere, és ő síri hangon így szól: „Kivárom az időmet”... és meg fog ölni az otthonodban, mint ahogy Malise tette a másik emberrel, akinek a vére még mindig itt látható!

- Hallgass! Badarság! - szólt a főpecsétőr. Nem túlságosan örült annak, hogy a kellemetlen hasonlatosságra figyelmeztetik. - Úrfi, Lockhard azt jelenti, hogy tálalva van.

Ugyanebben a pillanatban a másik ajtón Lucy lépett be. Visszatérése óta már ruhát is váltott. Gyönyörű, gyöngéd arcát fénylő aranyfürtök áradata fogta körül, nehéz lovaglósoknyájából kiszabadított légies alakja azúrszínű selyemben pompázott. Bájos modora és mosolygása egy pillanat alatt elseperte az úrfi lelkére boruló komor, kellemetlen gondolatok árnyékát. Ravenswood semmi hasonlóságot sem fedezett fel a hegyes szakállú, fekete csuklyás, fősvény puritán, szigorú, száraz neje, a főpecsétőr ravasz tekintete, vagy dölyfös hölgye és a leány őszinte, édes arca között. És ahogy nézte Lucy Ashtont, úgy tűnt, egy angyal szállt a földre, egészen más, mint a durva halandók, akiket arra méltat, hogy egy időre köztük lakozzék. Ekkora hatalma van a szépségnek a fiatal, lelkes képzelet felett.

Tizenkilencedik fejezet

...ezért rossz úton járok
Én is, mert tudnom kell, hogy a szülők
Panaszára az ég nyomorúságot
Zúdit az engedetlenek fejére.
De józan eszem súgja, hogy az ég a
Szülőt is látja, ha túl szoros gyepelét
Tart gyermeke szívén, hogy visszafogjon
Égi szándéktól kormányzott szerelmet.

(A DISZNÓ ELSZÓRTA GYÖNGYEIT)

A Ravenswood kastély lakomája a pazar bőség miatt éppen olyan emlékezetes volt, mint a Wolf's Cragé a rosszul leplezett szűkösség miatt. Lehet, hogy a főpecsétört az ellentét titokban büszkeséggel töltötte el, de tapintata visszatartotta tőle, hogy ezt ki is mutassa. Sőt, vidáman, szinte vágyakozva emlegette Balderstone uram agglegény-kosztját, ahogyan nevezte, mintha tetszés helyett kelletlenséggel szemlélné roskadozó asztalát.

- Mi is így csináljuk - mondta -, mert mások is így csinálják... noha engem egyszerű embernek nevelt apám egyszerű asztala. Szeretném, ha feleségem és családom megengedné, hogy visszatérjek zabkásámhoz és ürülapockámhoz.

Ezzel azonban kissé túlzásba vitte a dolgot. Az úrfi csak ennyit válaszolt: - Más-más rang... vagyis - javította ki magát - más-más anyagi helyzet más-más forma háztartást kíván.

Száraz megjegyzése berekesztette a témát, a további csevegést pedig nem szükséges feljegyeznünk.

Az este fesztelen, sőt baráti légkörben telt el. Henry annyira legyőzte először érzett félelmét, hogy szarvaslesre szövetkezett a Bosszúállónak nevezett, kegyetlen Sir Malise of Ravenswood ivadékával és élő hasonmásával. A következő reggel, melyben megállapodtak, fűrg vadászokra és sikeres vadászatra virradt. Aztán jött a lakoma. Az úrfit unszolták, hogy csak még egy napig maradjon, s ő engedett. Azon a napon azonban, mikor el akart utazni, eszébe jutott, hogy családja régi, hű szolgáját, öreg Alice-t még nem kereste fel. Az pedig igazán természetes volt, hogy régi hívét ezzel a látogatással megörvendeztesse.

Ezért az egyik napot Alice meglátogatására szánták. Lucy elkísérte az úrfit. Henry is velük tartott ugyan, s ez elvette sétájuk *tête-à-tête* jellegét, de a fiúnak kisebb dolga is nagyobb volt, mint hogy rájuk figyeljen. Egyszer egy varjú szállt le az egyik ágra lőtávolon belül, másszor egy nyúl szaladt át előttük az ösvényen, s Henry a vadászakutyával utánairamodott, majd az erdőszel bonyolódott hosszú beszélgetésbe, s emiatt maradt le egy kicsit mögöttük. Később egy borzlyukat kellett megvizsgálnia, akkor meg elébük szaladt.

Közben az úrfi és Lucy beszélgetése érdekes, majdnem bizalmas fordulatot vett. A lány nem tudta elhallgatni, hogy elképzeli, milyen fájdalmas érzések rohanják meg az úrfit, látva a régi, jól ismert, bár azóta annyira megváltozott helyeket. Olyan gyöngéd megértést tanúsított iránta, hogy Ravenswood egy pillanatig azt képzelte, minden balszerencséjéért kárpótlást kapott. Érzései kitörtek belőle, s Lucy zavart örömmel hallgatta. Ez ugyan meggondolatlanság volt, de megbocsátható, hiszen úgy látszott, mintha apja felhatalmazta volna Ravenswoodot erre a beszélgetésre. Ám mégis megpróbálta, és sikerült is más mederbe terelnie a beszélgetést. Az

úrfi többet mondott, mint amennyit akart, s józan értelme megrettenve intette mérsékletre, mikor azon kapta magát, hogy majdnem szerelmet vallott Sir William Ashton lányának.

Közeledtek öreg Alice kunyhójához, amelyet nemrégiben kijavítottak, és most talán kevésbé festői, de jóval takarosabb volt. Az idős asszony megszokott helyén ült a nyírfa alatt, a törődött öregemberek csöndes gyönyörűségével sütkérezett az őszi nap sugaraiban. Aztán hirtelen fölemelte fejét, s az érkező látogatók felé fordította.

- Hallom lépéseidet, Ashton kisasszony - mondta -, de az úr, aki kísér, nem apádurad.

- Miből gondolod ezt, Alice? - kérdezte Lucy. - Hogy lehet az, hogy itt kinn a szabadban, ezen a kemény földön a lépteit alapján felismeresz valakit?

- A hallásomat, gyermekem, megélesítette a vakság. Most már következtetni tudok a legapróbb neszből is, holott azelőtt éppolyan észrevétlenül suhant el fülem mellett minden zaj, mint most a tiéd mellett. A szükség szigorú, de kiváló tanító. Ha valaki elvesztette a látását, másképp kell tájékozódnia.

- Nos, rendben van. Egy férfi lépéseit hallod, ezt elfogadom - mondta Lucy -, de Alice, miért ne lehetnének ezek apám lépteit?

- Az öregkor járása, szívecském, félénk és óvatos... a láb lassan búcsúzik a földtől, és habozva ereszkedik vissza rá. Most viszont a fiatalság gyors, határozott lépteit hallom, és... ha hitelt adhatnék különös gondolatoknak... azt mondanám, hogy egy Ravenswood jár itt.

- Felfedezésed - mondta Ravenswood - oly éles hallásra vall, amelyet el sem hinnék, ha nem vagyok tanúja. Valóban Ravenswood úrfi vagyok, Alice... régi urad fia.

- Te? - kérdezte az öreg asszony, csaknem felsikoltva meglepetésében. - Te, Ravenswood úrfi... ezen a helyén, ebben a társaságban?... Nem tudom elhinni!... Hadd simítsak végig öreg kezemmel arcodon, hogy ujjam is megerősíthesse, amit hallok.

Az úrfi leült mellé a földpadkára, és megengedte, hogy remegő kezével megérintse arcát: - Igaz - szólt -, az arc is, a hang is Ravenswoodé... a büszke, előkelő vonások, a merész, gőgös hang. De mit keresel itt, Ravenswood úrfi?... Mit keresel ellenséged birtokán, gyermeke társaságában?

Míg beszélt, az öreg Alice arca lángra gyúlt. Így éghetett a középkori hűbéresé is, ha fiatal ura ősei szelleméhez méltatlanul viselkedett jelenlétében.

- Ravenswood úrfi - szólt közbe Lucy, mert nem tetszett neki a szemrehányó hang - látogatóban van apámnál.

- Igazán? - lepődött meg a vak öregasszony.

- Tudtam - folytatta Lucy -, hogy örömet szerzek neki, ha idevezetem hozzád.

- Az igazat megvallva, Alice - mondta Ravenswood -, szívélyesebb fogadtatásra számítottam.

- Csodálatos! - mormolta magában az öregasszony. - Isten útjai nem a mienk, és ítéletei kifürkészhetetlenek. Hallgass ide, fiatalember - szólt -, apáid könyörtelen, de becsületes ellenfelek voltak. Vendégség ürügyével nem törtek volna ellenségeik romlására. Mit akarsz Lucy Ashtonnal?... Miért jársz a nyomában? Miért csendül egyszerre, egy ritmusban a hangod Sir William Ashton lányáéval?... Fiatalember, ha a bosszút ilyen méltatlan eszközökkel...

- Hallgass, asszony! - kiáltott rá Ravenswood szigorúan. - Az ördög beszél belőled?... Tudd meg, nálam jobb barátja nincs ez ifjú hölgynek. Mindent megtennék, hogy bántástól, sértéstől megóvjam.

- Hát így áll a helyzet? - kérdezte az öregasszony megváltozott, mélabús hangon. - Akkor Isten segítsen mindkettőtöket!

- Ámen, Alice - mondta Lucy, aki nem értette, mire célzott az öregasszony -, és téged térítsen észre, és adja vissza jókedvedet. Ha tovább folytatod a titokzatoskodást, ahelyett, hogy szívesen fogadnál, még nekünk is, akik barátaid vagyunk, azt kell gondolnunk rólad, amit mások képzelnek.

- Mit gondolnak mások? - kérdezte Ravenswood. Azt kezdte hinni, hogy az öregasszony összevissza beszél.

- Azt gondolják - súgta Henry Ashton, aki e percben érkezett -, hogy boszorkány, és meg kellett volna égetni azokkal együtt, akiket Haddingtonban kivégeztek.

- Mi az, mit mondasz? - kérdezte Alice a fiú felé fordítva haragtól égő, világtalan arcát. - Hogy én boszorkány vagyok, s együtt kellett volna szenvednem azokkal az elhagyatott, öreg nyomorultakkal Haddingtonban?

- Hát nem meghallotta? - suttogott ismét Henry. - Pedig halkabban suttogok, mint ahogy egy ökörszem csipog!

- Ha a szegények sanyargatója, a bitorló, az elnyomó, a régi határvökök kidöntője, az ősi házak lerombolója egy máglyán égne velem, azt mondanám, Isten nevében, gyújtásotk meg a tüzet!

- Ez rettenetes - mondta Lucy -, sohasem láttam a szegény, magányos lelket ilyen állapotban; de hát a kor és a szegénység nehezen illelhető szemrehányással... Gyere, Henry, most itthagyjuk... Szeretne négyszemközt beszélni az úrfival. Hazafelé megyünk, és megpihenünk - fűzte hozzá Ravenswoodra nézve - a Najád forrásnál.

- És Alice - mondta a fiú -, ha ismersz olyan nyulat, amelyik a szarvasok közé jön, és gonosz praktikával megrontja őket, hogy elvetéljenek, akkor üdvözlétemmel együtt azt az üzenetet is átadhatod neki, hogy ha Normannál nem lenne készen számára egy ezüst golyó, én kölcsönadom erre a célra a zekém gombjait.

Alice nem szólt, amíg meg nem bizonyosodott felőle, hogy a testvérek már nem hallhatják. Akkor azt kérdezte Ravenswoodtól: - Te is haragszol a ragaszkodásomért?... Az idegenek joggal megsértődhetnek, de te, te is haragszol?

- Nem haragszom, Alice - mondta az úrfi -, csak meglepett, hogy te, akinek józan eszét oly sokszor dicsérik, ilyen sértő módon, alaptalanul gyanúsítasz.

- Sértő? - kérdezte Alice. - Lehet. Az igazság mindig sértő... de nem alaptalan. Ez biztos.

- Mondom neked, asszony, nagyon is alaptalan - válaszolta Ravenswood.

- Akkor a világ nagyon megváltozott, és a Ravenswoodok természete is, az öreg Alice-nek pedig éppoly vak az értelme, mint szeme. Egy Ravenswood még soha másért fel nem kereste ellensége házát, csak azért, hogy bosszút álljon... Hát te, Edgar Ravenswood, hogyan jössz ide? Végzetes haraggal, vagy még végzetesebb szerelemmel?

- Egyikkel sem - mondta Ravenswood -, becsületesemre... úgy értem... biztosítalak efelől.

Alice nem láthatta elvörösödő arcát, de észrevette habozását és azt, hogy nem merte szavát adni.

- Így van hát - mondta -, ezért vár a lány a Najád forrásnál! Sokszor mondták, hogy az a hely végzetes a Ravenswoodokra... és gyakran bizonyult annak... de sohasem igazolódtak annyira az ősi legendák, mint ma.

- Az örületbe kergetsz, Alice - mondta Ravenswood. - Még bolondabb és babonásabb vagy, mint a vén Balderstone. Olyan rossz keresztyén vagy, hogy azt hiszed, a régi idők véres szokásai szerint fogok háborúskodni az Ashton családdal? Vagy olyan balgának látszom, aki esztelenül beleszeret egy lányba, csak mert sétál vele?

- A gondolataim - válaszolta Alice - az enyéme. Ha halandó szemeim be is zárultak, s a jelenvaló dolgokat nem láthatom, az eljövendőket, úgy lehet, annál biztosabban fürkészem. Hajlandó vagy a legutolsó helyre ülni apád asztalánál, mint gögös utódjának kényszerű rokona és szövetségese?... Kész vagy arra, hogy az ő bőségéből élj... hogy kövesd őt a cselszövés és csűrés-csavarás mellékútjain, amelyeket nálánál jobban senki nem ismer... hogy csontján rágódj annak a koncnak, amelynek a húsát ő falta fel?... Képes vagy rá, hogy mindig csak azt mondd, amit Sir William Ashton mond... azt gondold, amit ő gondol... úgy szavazz, ahogyan ő szavaz, és arra, hogy apád gyilkosát tiszteletre méltó apósodnak és tisztelt pártfogódnak nevezd?... Ravenswood úrfi... házad legvénebb szolgája vagyok, de inkább lássalak szemfedél alatt a koporsódban!

Ravenswood lelkében szörnyű izgalom tombolt. Az asszony azt a hűrt pendítette meg, amelynek hangjára egyszeriben felzúdultak eredményesen elcsitított aggályai. Gyors léptekkel fel alá járkált a kis kertben, majd erőt vett magán, megállt Alice előtt, s felkiáltott: - Asszony!... Hogy mered sírod szélén urad fiát véres bosszúra ösztökélni?

- Isten mentsen ettől! - mondta Alice ünnepélyesen. - Éppen azért szeretném, ha elhagynád e végzetes helyet. Itt szerelmed és gyűlöleted egyaránt szerencsétlenséget vagy gyalázatot hoz rád és másokra. Ha elszáradt kezemben erő lakoznék, pajzzsal védeném az Ashtonokat tőled, téged őtőlük és minkettőtöket saját szenvedélyeitektől. Neked nem szabad... nem lehet semmi közösséged velük! Menj el! Ha Isten bosszút ítélt az elnyomó házára, te ne légy eszköze!

- Gondolkozom azon, amit mondtál, Alice - szólt Ravenswood nyugodtabban. - Hiszem, hogy hűséged vezet, s hogy igazán gondolod, amit mondasz, de némileg visszaélsz a régi szolga szabadságával. Isten áldjon. Ha az ég megsegít, nem felejtkezem el rólad.

Egy aranyat próbált adni neki, de az asszony nem akarta elfogadni. Ahogy huzakodtak, a pénz a földre esett.

- Hagyd egy percre a földön - mondta Alice, mikor az úrfi lehajolt, hogy felemelje. - Hidd el nekem, ez az arany azt jelképezi, akit szeretsz. Ilyen értékes ő is, elismerem, de egészen a megalázkodásig kell hajolnod, ha el akarod nyerni. Ami engem illet, nekem éppen olyan kevés közöm van az aranyhoz, mint a földi szenvedélyekhez. De ha van még valami, aminek örülnék, az volna, ha hallanám, hogy Edgar Ravenswood száz mérföldre van ősei kastélyától, és soha többé nem akarja viszontlátni szülőhelyét.

- Alice - mondta az úrfi, azt gondolva, hogy valami titkos ok húzódik meg a vak asszony komor intelme mögött -, anyám sokszor dicsért eszedért, éleslátásodért, hűségedért. Nem vagy bolond, hogy megijedj az árnyéktól, sem Caleb Balderstone, hogy régi babonáktól, jóslatoktól rettegi. Mondd meg nyíltan, milyen veszély fenyeget. Ha jól ismerem magam, semmi olyasmit nem gondolok Ashton kisasszonnyal kapcsolatban, amit feltételezel. Fontos ügyet kell elintéznem Sir Williammel. Amint ez megtörtént, elmegyek. Hidd el, éppen úgy nem akarok visszatérni e bús emlékekkel teli helyre, mint ahogy te nem kívánod, hogy itt láss.

Alice földre szegezte világtalan szemét. Egy ideig mély elmélkedésbe süllyedt. - Az igazat akarom mondani - szólt végül, felemelve fejét. - El akarom mondani neked, mitől félek, akár jóra, akár rosszra vezet őszinteségem... Lucy Ashton szeret téged, Ravenswood lord!

- Lehetetlen - mondta az úrfi.

- Ezernyi apró dologban látom én a bizonyosságát - felelte a vak asszony. - Mióta megmentetted a haláltól, szüntelenül csak körülöttem forognak gondolatai; tapasztalt ítéletem tulajdon szavaiból következtet erre... Most már tudod te is, s ha igazán úr vagy és apád fia, ez elég ok lesz arra, hogy elmenekülj tőle. Szenvedélye ellobban majd, mint a lámpa, ha nincs mi táplálja fényét. Ha itt maradsz, szerencsétlen vonzalma elkerülhetetlenül megöli őt... vagy téged... vagy mindkettőtöket. Nem akartam elmondani ezt a titkot, de sokáig úgysem rejtőzhetett volna előled; és talán jobb, ha tőlem hallod meg. Menj, Ravenswood úrfi... tudod titkomat. Ha ezek után csak egy percig is Sir William Ashton fedele alatt maradsz, és nem akarsz elvenni leányát, gazember vagy, ha meg elveszed, elvakult, végzetsújtotta örült.

Így szólt a vak öregasszony, majd felkelt, felvette botját, bizonytalan léptekkel bebotorkált a kunyhóba, és bezárta ajtaját. Ravenswoodot pedig magára hagyta gondolataival.

Husadik fejezet

Szebb volt ő ott magánya rejtekén
...Mint egy najád, görög
Pataknál, szebb, mint ama Tavi Hölgy,
Ki tűnt románcok partjain mereng.

(WORDSWORTH)

Számtalan gondolat fordult meg Ravenswood fejében. Láta, hogy most bekövetkezik, amit már egy ideje sejtett: válaszút elé került, a döntést nem halogathatja tovább. Lucy társaságában gyönyört, valóságos igézetet érzett, de leküzdhetetlen irtózáttal gondolt arra, hogy ősi ellensége lányával lépjen frigyre. Ha Sir William Ashtonnak meg is bocsátott a sérelmekért, s el is hitte iránta tanúsított jóindulatát, mégsem tudta elképzelni, hogy a két családot házasság fűzze össze. Érezte, Alice igazat beszélt: becsülete azt kívánja, hogy azonnal távozzék a Ravenswood kastélyból, vagy Lucy Ashton kérőjeként lépjen fel. Mérhetetlen megszégyenülést érzett, ha arra gondolt, hogy a gazdag, tekintélyes apa esetleg nem tartja őt leányához illőnek, s elutasítja. Egy Ashton egy Ravenswoodot! „Lucynak azt kívánom, legyen boldog - mondta magában. - Az ő kedvéért megbocsátom apjának, hogy romlásba döntötte családomat, de soha... soha többé nem akarom látni!”

Keserves kínok közt szánta el magát erre. Míg ekképp elhatározásra jutott, útjában odáig ért, ahol kétfelé válik az ösvény. Az egyik csapás a Najád forráshoz vezetett, ahol Lucy várt rá, a másik kerülővel vitt a kastélyhoz. Azon töprengett, mivel indokolhatná hirtelen elhatározását. - Váratlan hírek Edinburgh-ból... bármilyen ürügy jó... csak ne maradjak itt tovább - mormogta. Éppen a kastély felé indult, mikor az ifjú Henry lélekszakadva hozzárohant. - Úrfi, úrfi, neked kell Lucy-t visszakísérned. Én nem tehetem, mert Norman vár, és még egy Jakab-aranyért se maradnék el tőle, Lucy pedig fél egyedül hazamenni, bár lelődözték már az egész bölénycsordát. Jönnöd kell, most azonnal!

Ha egyforma súly nyomja le a mérleg két tányérját, egy tollpihe is könnyen felbillentheti az egyensúlyt. - Nem hagyhatok egyedül egy fiatal hölgyet az erdőben. Ez lehetetlen - mondta Ravenswood. - Még egyszer látom őt, de ennek nincs sok jelentősége, hisz annyiszor voltunk már együtt. Már csak udvariasságból is értesítenem kell távozási szándékomról.

Megnyugtatta magát, hogy nemcsak bölcsen, de szükségszerűen is cselekszik, s a végzetes forráshoz vezető ösvényre lépett. Henry csak azt várta, hogy az úrfi elinduljon nővéréhez, s máris repült, mint a villám, Normanhoz és kedvenc szórakozásához. Ravenswood nem gondolt többé arra, hogy helyes-e, amit tesz. Gyors léptekkel haladt a forrás felé, ahol Lucy egyedül várakozott a romok mellett.

Ott üldögélt a régi kút egy félregördült kőkockáján, s úgy látszott, elmerülten figyeli, hogyan bugyborékol elő a víz vidám, pezsgő áradással a sötét, bordázott boltív alól, amelyet a tisztelet vagy talán a lelkiismeret emelt a forrás fölé. A babonás szem magát a meggyilkolt nimfát vélhette volna felismerni Lucy Ashtonban, amint ott mélézött a vízparton skótkockás köpenybe burkolva, míg hosszú haja, kiszabadulva pártája alól, ezüstfehér nyakára hullt. Ravenswood azonban csak egy gyönyörű nőt látott, akit, hogyan is lehetett volna másképp, még szebbé tett az, hogy őt szereti. Hosszan elnézte a lányt, s érezte, hogy szilárd elhatározása úgy olvad el, mint viasz a napon. Sietve előjött a sűrű rejtekéből. A lány köszöntötte, és ülve maradt.

- Rakoncátlan öcsém - mondta - itthagytott, de rövidesen visszajön, mert szerencsére gyorsan megunja, ami az előbb még tetszett neki.

Ravenswood nem érzett hozzá elég erőt magában, hogy közölje Lucyval, öccse hosszabb kirándulást tervez, és nem egyhamar tér vissza. Leült a fűre Ashton kisasszonytól kissé távolabb, aztán egy ideig mindketten hallgattak.

- Szeretem ezt a helyet - törte meg végre Lucy a zavart csendet -, a tiszta forrás mormolását, a hajladozó fákat, a romok közt burjánzó fűvet és a vadvirágokat. Minden olyan, mintha egy románc színhelye volna. Hallottam is erről a helyről egy legendát, amelyet nagyon szeretek.

- Az volt a híre - válaszolt Ravenswood -, hogy családomra végzetes ez a hely. Jó okom van rá, hogy ezt el is higgyem. Itt láttam meg először Ashton kisasszonyt, és itt kell örökre elbúcsúznom tőle.

Első szavaitól a vér Lucy arcába szökött, de aztán elsápadt az utolsó hallatára.

- El akarsz tőlünk búcsúzni, úrfi? - kiáltott fel Lucy. - Mi történhetett, ami ily gyors távozásra készítet? Tudom, hogy Alice gyűlöli... már úgy értem, nem szereti apámat... s felfoghatatlan volt mai titokzatossága is. De biztos vagyok benne, hogy apám őszintén hálás nagy szolgálatodért. Hadd reménykedjem, hogy nehezen megszerzett barátságodat nem veszítjük el ily könnyen.

- Elveszteni, Ashton kisasszony? - kérdezte Ravenswood úrfi. - Nem!... bárhová is szólít sorsom, bármit mérjen is rám, mindig barátod... életre-halálra elkötelezett, igaz barátod vagyok. De átok van rajtam, s ha nem akarom, hogy mások is velem pusztuljanak, mennem kell.

- Ó, ne menj el tőlünk, úrfi - mondta Lucy, és szelíd ártatlansággal a férfi köpenyére tette kezét, mintha vissza akarná tartani. - Nem válhatsz így el tőlünk. Apám hatalmas, és még hatalmasabbak barátai... Ne menj el addig, míg tettel is be nem bizonyítja irántad való nagybecsülését. Hidd el, máris sok mindent tett érted a Tanácsban.

- Lehet, hogy így van - mondta az úrfi büszkén -, de lásd, Ashton kisasszony, úgy helyes, hogy nem apád segítségével, hanem saját érdemem legyen előremozdítóm. Előttem a pálya, s mindenem megvan, ami a sikerhez kell: kardom, köpenyem, bátor szívem, erős karom.

Lucy elfödte arcát. A csalódás könnyei szivárogtak át ujjai közt. - Bocsáss meg nekem - mondta Ravenswood, gyenge ellenállás után megfogva jobb kezét, míg baljával továbbra is arcát takarta. - Nagyon durva vagyok... nagyon nyers... nagyon ügyetlen egy ilyen édes, gyöngéd lényhez, mint te. Feledd el ezt a zord látomást, amely utadba került. Engedd, hogy a magam útját kövessem. Úgysem érhet már soha nagyobb szerencsétlenség annál, hogy most el kell válnom tőled.

Lucy csak sírt egyre, de már nem olyan keserű könnyekkel, mint az előbb. S az úrfi addig-addig magyarázgatta, hogy miért kell elmennie, míg kiderült, hogy mennyire szeretne maradni. Végül is nemhogy elbúcsúztak volna, de örök hűséget esküdtek egymásnak. Olyan hirtelen történt, annyira csak a pillanat varázsából fakadt minden, hogy Ravenswood úrfinak még csak eszébe sem juthatott, mi lesz tettének következménye, amikor kezük és ajkuk már meg is pecsételte tiszta szerelmüket.

- És most - mondta a férfi egy percnyi gondolkozás után - beszélnem kell Sir William Ashtonnal. Tudnia kell eljegyzésünkről. Nem szabad azt képzelnie, hogy Ravenswood titokban kéri lánya szerelmét, mikor fedele alatt lakik.

- Nem tudom, vajon beszélhetsz-e erről apámmal? - mondta Lucy habozva, majd szenvedélyesen hozzátette: - Ó, ne tedd, ne tedd! Előbb dőljön el sorsod... tisztázd helyzetedet és terveidet, s csak azután fordulj apámhoz. Abban biztos vagyok, hogy ő szeret téged, biztosan beleegyeznek majd... de az anyám!

Elhallgatott, szégyellte elmondani, hogy nem hiszi: apja a felesége beleegyezése nélkül dönteni merne ebben a fontos ügyben.

- Anyád, Lucym? - kérdezte Ravenswood. - Ő a Douglasok törzséből származik, abból a családból, amely hatalma és dicsősége teljében sem átalált a mi családukkal összeházasodni. Mi kifogása lehetne anyádnak ellenem?

- Nem mondtam, hogy kifogást emelne - mondta Lucy -, csak féltékenyen őrzi jogait, és egy anyának joga, hogy először őt kérdezzék meg.

- Ám legyen - felelt Ravenswood. - London messze van ugyan, de a levél csak elérkezik hozzá, s két héten belül válaszolhat... Nem fogom sürgetni a főpecsétört, hogy azonnal válaszoljon kérésemre.

- De - habozott Lucy - nem lenne jobb mégis várni... várni legalább néhány hetet?... Ha anyám meglát... és megismer... egészen biztos beleegyeznek. De most még nem ismer személyesen, és a régi családi viszály...

Ravenswood rászögezte szigorú, sötét szemét, mintha a szíve közepéig akarna látni.

- Lucy - szólt -, én feláldoztam érted régóta tervelt bosszúmat, pedig a mélységes pokolra tettem esküvést; feláldoztam, mikor csak ábrándképem voltál, mikor még nem is tudtam, milyen kincs vagy. Azon az estén, mikor szegény apámat eltemettük, tűzbe dobtam egy fűrtöt a hajamból, és ahogy elhamvadt, megesküdtem, hogy addig üldözi haragom és bosszúm ellenségeimet, míg úgy reszketnek előttem, mint a megsemmisülés ama elhamvadó szimbóluma.

- Halálos bűn volt - mondta Lucy elsápadva - ily végzetes esküt tenned.

- Igazad van - mondta Ravenswood -, és még nagyobb lenne a vétkem, ha megtartottam volna. Teérted mondtam le bosszúmról, pedig akkor még azt sem tudtam, miért teszem. Csak mikor újra láttalak, csak akkor értettem meg, hogy mit is jelentesz te nekem.

- Miért idézel most fel - kérdezte Lucy - ilyen borzalmas érzéseket? Oly kevéssé illenek szerelmedhez... szerelmemhez, amelynek bevallására esdeklésed unszolt.

- Azért - felelte szerelmese -, mert azt akarom, hogy sohase feledd el, milyen árat fizettem szerelmedért... ne feledd, jogom van állhatatosságot várni, követelni tőled. Nem mondom, hogy lemondtam utolsó vagyonomról, a becsületemről... nem mondom és nem is hiszem, de nem titkolhatom magam előtt, hogy a világ hihet is, mondhat is rólam efféléket.

- Ha így érzel - mondta Lucy -, kegyetlenül játszottál velem. De még nincs késő! Hagyj fel a játékkal!... Ha túl nagynak érzed az áldozatot, vedd vissza esküdet, legyen úgy minden, mintha semmi nem történt volna, felejts el... s én is igyekszem majd elfelejteni, hogy szerettelek.

- Igazságtalan vagy - mondta Ravenswood úrfi -, esküszöm mindenre, ami szent, nagyon igazságtalan vagy!... Ha arról beszéltem, milyen nagy árat fizettem szerelmedért, csak azért tettem, hogy lásd, milyen drága nekem, hogy kötésünket még szorosabbra fűzzem. Azért, hogy lásd, milyen végtelen szenvedésre kárhoztatnál, ha valaha is megtörnéd esküdet.

- Miért kell arra gondolnod - kérdezte Lucy -, hogy ez valaha is megtörténhet?... Miért vádolsz a hűtlenség gondolatával?... Mert azt kértem, várj egy keveset, míg apámmal beszélsz? Bár fogadkozás nélkül is hű maradnék, ám köss esküvel magadhoz, s akkor talán nem gyanakszol többé.

Ravenswood könyörgött, bocsánatot kért, még le is térdelt, csakhogy eloszlassa neheztelését. A könnyen békíthető, jólelkű Lucy készséggel megbocsátotta a sértő kételkedést. A feszült vita mégis azzal végződött, hogy a szerelmesek eljegyzésüket jelképes szertartással erősítették meg (ahogyan néhol ma is szokás még a nép körében): kétfelé törtek egy vékony aranypénzt... azt, amelyet Alice nem fogadott el Ravenswoodtól.

- Soha ne hagyja el ez keblemet - mondta Lucy, ahogy nyakába kötötte az aranyat, s mellkendőjébe rejtette -, amíg te, Edgar Ravenswood, nem kívánod, hogy visszaadjam. Míg viselem, ez a szív csak a te szerelmedet ismeri.

Hasonló esküvel helyezte szíve fölé Ravenswood az érme másik felét. Most egyszerre rádöbbenek, hogy míg beszélgettek, az idő ugyancsak elröpült. Távollétüket már bizonyára észrevették a kastélyban, s meglehet, aggódnak értük. Éppen felkeltek, hogy elhagyják kötésük tanúját, a forrást, mikor nyílvesző suhant át a levegőn, s egy hollót talált el, amely ott gubbasztott a közelükben, egy öreg tölgy száraz ágán. A madár verdesett néhányat a szárnyával, majd lehullt Lucy lába elé, s vére a leány ruhájára fröccsent. Ashton kisasszony nagyon megijedt, Ravenswood pedig meglepetten és haragosan nézett körül. A lövést kereste, aki ügyességéről oly váratlan és nem kívánt tanúságot tett. Nem tartott sokáig, míg kiderült: Henry Ashton volt a tettes. Futva jött, ijjjal a kezében.

- Tudtam, hogy megijesztelek benneteket - mondta. - Úgy méláztatok, hogy azt reméltem, egyenesen fejetekre pottyán, mielőtt még észreveszitek... Mit mondott neked az úrfi, Lucy?

- Épp most mondtam nénédnek, milyen haszontalan fiú vagy, hogy ily sokáig várakoztatsz minket - mondta Ravenswood. Ki akarta menteni Lucyt zavarából.

- De hát miért vártatok? Hiszen mondtam neked, hogy kísérd haza Lucyt, mert én az öreg Normannal körutat teszek Hayberry sűrűjében, és hogy biztos lehetsz benne, miszerint ez legalább egy óra hosszúig eltart. És minden szarvasnyomot és jelet megtaláltunk, míg te, mint egy henye tuskó, itt ültél Lucyval.

- Rendben van, rendben van, Henry úr - mondta Ravenswood -, de most lássuk, hogyan adsz számat a holló megöléséről. Nem tudad talán, hogy e madarak a Ravenswood lordok védelme alatt állanak? Olyan balszerencsét hoz a család tagjaira, ha jelenlétükben egy hollót megölnek, hogy efféle tett miatt akár kardra menni sem haboznak.

- Ezt mondta Norman is - felelte a fiú. - Idáig jött velem, s egy nyíllövésre lehattunk innen, amikor azt mondta, hogy még sohasem látott hollót élő emberekhez ilyen közel. Azt kívánta, hogy bár ez jó szerencsét jelentene neked. A holló szörnyen vad, hacsak meg nem szelídítik. Én meg tovább kúsztam-másztam, és amikor már csak hatvan yardnyira voltam tőle, elsüvített a nyílvesző, és most itt fekszik! Nem volt jó lövés?... Pedig azt hiszem, ijjjal talán még tízszer sem lőttem.

- Igazán nagyszerű lövés - mondta Ravenswood -; és pompás lövész lesz belőled, ha szorgosan gyakorolsz.

- Ugyanezt mondta Norman is - válaszolta a fiú -, de igazán nem az én hibám, ha nem gyakorolok eleget. Ha tőlem függne, nem is csinálnék egyebet. Csakhogy apám és a nevelőm néha dühösesek, Lucy kisasszony meg képeket vág, ha ezzel foglalkozom. Neki bezzeg mindent

szabad! Tétlenül ülhet a forrás mellett egész nap, ha akad egy csinos, fiatal úr, akivel fecsejjen... már vagy hússzor láttam őt így, hidd el nekem.

A fiú gonoszkodó fecsegése közben néniére nézett, s elég eszes volt ahhoz, hogy meglássa, fájdalmat okozott neki, de azt már nem értette, hogy miért, s milyen nagyot.

- Ugyan, ugyan, Lucy - mondta -, ne sírj, és ha nem igaz, amit mondtam, most visszaszívom. Különb is, mit bánja Ravenswood úrfi, ha neked akár száz szerelmesed is van? Ezért ugyan egy könnycseppet se hullass.

Ravenswood úrfit pillanatnyilag aligha nyugtatta meg, amit hallott, de azért józan ésszel próbálta mérlegelni a dolgot, s nem szentelt neki több figyelmet, mint amennyit egy elkényeztetett fiú fecsegése érdemel. Ezek a kölykök mindig azon igyekeznek, hogy néneiket a legérzékenyebb pontjukon sértsék meg. Ravenswood az a fajta ember volt, akit nem könnyű meggyőzni valamiről, de kialakított véleményéhez aztán csökönyösen ragaszkodik. Most Henry locsogása homályos gyanút ébresztett benne. Végül is, talán az egész eljegyzés csak arra jó, hogy a győztes kevélységét hizlalja az ő megalázásával, és mint a rómaiak, diadalszekerébe fogva mutogathassa behódolt ellenségét és rabszolgáját. Ismétlem, semmi alapja nem volt ennek az aggodalomnak. Ő sem vette komolyan egy pillanatig sem. Ha Lucy Ashton ártatlan, kék szemébe nézett, nem is kételkedhetett őszinteségében. De a szegénységgel szövetkezett hivalkodó kevélység gyanakodóvá teszi az embert, még ha efféle alantas gondolatokra szerencsésebb körülmények közt nem is lenne hajlamos.

Megérkeztek a kastélyba. Az előcsarnokban Sir William Ashtonnal találkoztak, aki már erősen aggódott hosszú távollétük miatt.

- Bevallom - mondta -, ha Lucy nem olyan ember társaságában van, aki már bebizonyította, hogy tökéletes védelmet nyújthat neki, nagyon nyugtalan lettem volna, s már kerestettelek volna benneteket. Jól tudtam azonban: Ravenswood úrfi oldalán leányom biztonságban van.

Lucy mentegetni akarta késlekedésüket, de bántotta a lelkiismeret, s teljesen belegabalyodott mondókájába. Mikor pedig Ravenswood a segítségére sietett, úgy járt, mint az az ember, aki társát ki akarja húzni az ingoványból, s közben maga is ugyanabba a ragadós posványba merül. Az eszes ügyvédet mestersége és viszontagságos élete megtanította az emberi természet alapos ismeretére, nem hisszük hát, hogy figyelmét elkerülte az ifjú szerelmesek zavara. De most számításból egy szóval sem említette felfedezését, mert úgy akarta magához láncolni Ravenswood úrfit, hogy közben megőrizhesse a maga szabadságát. Remélte, Lucy szerelmet ébresztett az ifjúban; csak éppen az nem jutott eszébe, hogy lánya is viszonzhatja a felkeltett érzelmeket, s ezzel megghiúsítja apja tervét. Abban az esetben pedig, gondolta a főpecsétőr, ha a legrosszabb következnek be, vagyis lánya Ravenswood iránt esetleg romantikus szerelmet érezne, s ezt Lady Ashton határozott és makacs ellenkezése vagy a körülmények alakulása nem tenné kívánatosná, ábrándjait könnyen eloszlatathatná. Egy edinburgh-i vagy akár londoni utazás, no meg néhány új brüsszeli csipke bőven kárpótolhatná. A mézesszavú hódolók epedő suttogásai pedig elfeledtethetnék vele azt, akit nem szabad szeretnie. A helyzet azonban valószínűleg úgy alakul, hogy Ravenswood úrfi iránti múltó vonzalmát nem elfojtani, hanem bátorítani kell.

Ezt az utóbbi elképzelését támogatta az a levél, amelyet aznap reggel, Ravenswood és lánya távozása után kapott. A hírt sietett Ravenswooddal közölni. Egy inas gyalogosan hozta a postát a főpecsétőrnek attól a már említett jóakarótól, aki titokban mindent elkövetett, hogy a hazafiakat abban a pártban egyesítse, amelynek vezérétől, a tevékeny, becsvágyó A. márkitól félt Sir William Ashton a világon a legjobban. A hirtelen jött jóakaró sikerrel járt. Ha nem is kapott kifejezetten kedvező választ, de Sir William türelmesen hallgatta meg. Mikor ezt

megbízójának jelentette, az a régi francia közmondást idézte: *Château qui parle, et femme qui écoute, l'un et l'autre va se rendre*. Vagyis a márki véleménye szerint az az államférfi, aki egy rendszerváltozási javaslatot ellenvetés nélkül meghallgat, hasonló volt az ellenséggel alkudozó várhoz vagy az olyan asszonyhoz, aki hajlik a szóra. Elhatározta tehát, hogy még erősebben ostromolja a főpecsétört.

Így aztán a posta két levelet hozott. Az egyiket Sir William Ashton jóakarója és szövetségese írta. A másikban A. márki nyíltan felajánlotta, hogy minden ceremónia nélkül, csak úgy barátilag meglátogatja a főpecsétört. Délvidékre utaztukban áthaladnak a falun... az utak elhanyagoltak... a fogadók átkozottul kényelmetlenek... A másik levélíróhoz régi, bizalmas kapcsolat fűzi a főpecsétört, s őt magát, a márkit is eléggé ismeri ahhoz, hogy ne legyen feltűnő a látogatása; ezzel tehát megelőzhetik a pletykát, ha az emberek esetleg politikai cselszövényről suttognának. Sir William örömmel kapott az ajánlaton, de erősen eltökélte, hogy nem kötelezi el magát. Terveiket csak akkor támogatja, ha azt a józan ész (ezen önérdekét értette) feltétlenül előnyösnek mutatja.

Két körülmény rendkívül kellemesen érintette: Ravenswood ott-tartózkodása és felesége távolléte. Az, hogy az úrfi itt van, s épp az ő vendégszeretetét élvezzi, a főpecsétör számítása szerint elejét veszi minden olyan veszélyes és érdekeivel ellentétes vállalkozásnak, amelybe a márki egyébként talán belekényszerítené. Lucy háziasszonykodása pedig előreláthatóan sokkal jobban segíti a tervezett időnyerő előttárgyalás sikerét, mint az anyjáié tenné, aki, ebben biztos volt Sir William, kevélységével vagy kérlelhetetlenségével keresztülhúzná az ő politikai számításait. Aggodalmasan kérte az úrfit, várja meg rokona érkezését, amibe ő persze szívesen beleegyezett, mert a Najád forrásnál történt *éclaircissement* óta már nem akart sietve elutazni. Lucy és Lockhard minden szükséges intézkedést megtett, hogy a régi Skóciában teljesen szokatlan, hivalkodó pompával és fényűzéssel fogadhassák a várt vendégeket.

Huszonegyedik fejezet

NYÚZÓ   Megjött a lord!
Most szállt le épp.
SZIPOLY   Eredj, egy szót se halljak!
S úgy tégy, ahogy mondtam, vagy jaj neked!
A fogadott zenészek készen állnak?

(RÉGI ADÓSSÁGOK ÚJMÓDI TÖRLESZTÉSE
- *Lator László fordítása*)

Sir William Ashton nem volt éppen ostoba ember, sőt széles körű jogi tudással és bőséges élettapasztalattal is rendelkezett, bizonyos jellemvonásai mindazonáltal arra vallottak, hogy természetéhez közelebb áll a gyávaság és gerinctelenség, aminek felemelkedését köszönhette, mint a méltóság és kiválóság, amit újonnan szerzett rangja kívánt volna meg. Aki alaposabban kiismerte, hamarosan rájött, hogy a főpecsétőr értelmi képességei, bármilyen ügyesen gazdálkodott is velük, eredendően közepszerűek, s hogy ösztönös megnyilatkozásai, bármennyire igyekezett is leplezni őket, eredendően alantas hajlamokról tanúskodnak. Gazdagságát például látható előszeretettel tette közzemlére, s ahogyan kérkedett vele, nem olyan ember benyomását keltette, aki régi megszokás folytán magától értetődőnek tekinti a személyét körülvevő pompát, hanem inkább olyanét, aki azért leli gyönyörűségét a kincsekben, mert számára a vagyon még nagyon is az újdonság varázsával bír. Ezen a téren a legközönségesebb apróság sem kerülte el figyelmét. Lucy hamarosan észrevette, hogy Ravenswood arcán megvetés suhan át, amikor apja Lockharddal, sőt még az öreg házvezetőnővel is odaadóan tárgyal olyasmikről, amelyekkel előkelő családokban egyáltalán nem törődtek, mert elképzelhetetlen lett volna, hogy azokat a személyzet magától el ne intézze.

- Megbocsátanám Sir William Ashtonnak - mondta egy este Ravenswood, amikor a főpecsétőr kiment a szobából -, hogy erre az alkalomra különleges gonddal készül, hiszen a márki megtisztelő látogatása ezt meg is érdemli. De torkig vagyok már a tejjgazdaság, az éléskamra és a tyúkól száználmas kis ügyeivel... az effélék teljesen megőrjítenek. Inkább örökre elviselem Wolf's Crag szegénységét, minthogy a Ravenswood kastély gazdagságával verjen meg a sors.

- Pedig - felelt Lucy - apám éppen azzal szerezte meg birtokát, hogy törődött ezekkel az apró részletekkel...

- Amelyeket az én őseim nem tartottak fontosnak. Ezért is kellett eladniuk jószágaikat - felelte Ravenswood. - De hát ez már így van: aki teherhordónak született, teher alatt görnyed az, ha aranyat cipel is.

Lucy sóhajtott. Nagyon jól látta, hogy szerelmese megveti apja modorát és szokásait. Apjáját, aki számára a legjobb, legelnezőbb barát volt, akinek szeretete őt annyiszor vigasztalta, s kárpótolta anyja lenéző ridegségéért.

A szerelmeseknek észre kellett venniük, hogy véleményük sok fontos kérdésben különbözik. A vallás körül, amelynek pedig békességet kellene szülnie, annyi félreértés volt azokban a zavaros időkben, hogy éppen a hit szabályai és külsőségei váltak a legvadabb ellentétek és ellenségeskedések forrásaivá. A whig-párti főpecsétőr természetesen presbiteriánus volt. Illőnek találta, hogy lelkesedjék egyházáért... talán még jobban is, mint ahogy valójában érezte. Magától értetődik, hogy családja ugyanahhoz a felekezethez tartozott, mint ő. Ravenswood a püspöki irányítás híve volt, s gyakran kifogásolta a lány egyes hittestvéreinek fanatizmusát.

Lucy viszont, bár nem mondta ki, titokban borzadt a szabados elvektől, melyeket tanítói a főpapi egyházkormányzatnak tulajdonítottak.

Szerelmük ugyan nem csökkent, sőt napról napra növekedett, ahogy jobban megismerték egymást, de zavaró elemek is vegyültek érzelmeikbe. Bárhogya is szerette Lucy Ravenswoodot, titokban félt is tőle. Igaz, előkelőbb, büszkébb jellemű, szenvedélyesebb és őszintébb gondolkozású férfival még nem találkozott, de Ravenswood lenézte azokat az eszméket, amelyek reá oly mérhetetlenül hatottak, amelyeket mindenekfelett tisztelt. Ravenswood viszont azt tapasztalta, hogy Lucy túlságosan is gyöngéd, engedékeny természetét hozzátartozói tetszésük szerint formálhatják, s úgy érezte, hogy az ő egyéniségéhez jobban illenek egy önállóbb, erősebb jellemű élettárs: olyan valaki, aki az övével egy irányba tudja vitorláját fordítani, aki éppen olyan elszánt, mint ő maga, s aki a vihart és a gyenge szellőt egyaránt könnyen fogadja. De Lucy oly gyönyörű volt! Oly végtelenül gyöngéd és szelíd! És oly odaadóan ragaszkodott hozzá! Az úrfi néha haragudott ugyan, amiért a lány oly esztelenül félt tőle, hogy kapcsolatukat időnap előtt felfedezik, s ilyenkor azt kívánta, bárcsak Lucy szilárdabb, állhatatosabb lelkületű volna. De éppen ez a már csaknem gyengeségnek nevezhető gyengédség tette őt egyre drágábbá, az, hogy sorsa fölött korlátlan hatalmat adott a férfinak, rábízta, tegye boldoggá vagy szerencsétlenné. Azt érezte a lány iránt, amit olyan gyönyörűen mond el a halhatatlan Joanna Baillie:

*...Legdrágább mind között,
Akik törékeny indával fonódnak
Durva kőre - hajolsz-e újra hozzám?
Lásd, vihar tépázott - mégis szeress,
Mint egykor, híven - s én szeretlek újra
Egész szívemmel - bár minden kevés, hogy
Társa legyen ily édes tisztaságnak.*

Úgy látszott, éppen eltérő tulajdonságaik erősítik legjobban kölcsönös vonzalmukat. Ha hűségesküjük előtt ismerték volna meg egymás jellemét, Ravenswoodtól való félelme talán megakadályozta volna Lucy-t abban, hogy megszeresse, a férfi pedig magához méltatlannak találta volna a leány gyengeségnek hitt gyöngédségét és engedékenységet. De most már fogadalmat tettek. Lucy csak attól tartott, hogy büszke vőlegénye egy nap megbánja szerelmét. Ravenswood pedig azért rettegett, hogy távolléte vagy eljövendő megpróbáltatások arra indítják a könnyen befolyásolható leányt, hogy környezete hatásának engedve felbontsa eljegyzésüket.

- Ettől ne félj! - mondta Lucy, mikor az úrfi egy alkalommal halvány célzást tett erre a gyanújára. - A tükröt kemény matériából: üvegből, acélból készítik, mégis mindig más és más képet ver vissza. A lágyabb anyagok viszont híven megőrzik, amit egyszer beléjük véstek.

- Ez költészet, Lucy - válaszolta Ravenswood -, és a költészet mindig csalóka, olykor pedig egyenesen hazug.

- Akkor hát becsületes, prózai szavakkal mondom ki - szólt Lucy -, hogy szüleim beleegyezése nélkül ugyan soha senkihez nem megyek férjhez, de hidd el, sem rábeszéléssel, sem erőszakkal nem tántoríthatnak el tőled, amíg te akarsz engem!

Az ifjú párnak bőséges ideje volt az effajta magyarázkodásra. Henry mostanában ritkábban szegődött hozzájuk, mert vagy a nevelője intelmeit hallgatta, kényszerűségből s nagy kellenül, vagy az erdészek és lovászok útmutatásait követte, önkéntesen s nagyon is szívesen. A főpecsétőr reggelente dolgozószobájában tartózkodott. Nyugtalanul forgatta agyában a skót politika várható változásaira vonatkozó értesüléseit, latolgatta a hatalomért küzdő pártok

erőviszonyait, és széles körű levelezést folytatott. Máskor azzal töltötte idejét, hogy elrendelt, betiltott, majd újra elrendelt bizonyos előkészületeket, amelyeket A. márki fogadására szükségesnek tartott. A látogatást valamilyen fontos ok miatt már kétszer elhalasztották.

Úgy látszott, bokros politikai és házi teendői közt észre sem veszi, milyen sokszor van együtt lánya és vendége. Szomszédai a világszerte általános szokás szerint megszólták, amiért eltűri a két fiatal bensőséges kapcsolatát, s arra magyarázták a máskülönben teljesen érthetetlen atyai könnyelműséget, hogy egymásnak szánta őket. Pedig a főpecsétört valójában csak egy szempont vezette: húzni-halasztani igyekezett az időt, míg ki nem deríti, mennyire érdeklődik a márki Ravenswood ügyei iránt, s mekkora hatalom áll rendelkezésére, hogy rokonát megsegítse. Sir William elhatározta, amíg ez a két kérdés világosan és nyilvánvalóan ki nem derül, semmi olyat nem tesz, ami később bármire is kötelezné. De mint már annyi ravasz ember, ő is siralmasan becsapta saját magát.

Azok között, akiknek szemet szúrt Ravenswood hosszúra nyúlt vendégeskedése és állandó együttléte Ashton kisasszonnyal, s akik emiatt a legszigorúbban bírálták Sir William Ashtont, ott találjuk az újdonsült Laird of Girningtont is, hűséges kísérelőjével és ivócimborájával egyetemben. Az előbbi Hayston of Bucklaw, az utóbbit pedig Craigengelt kapitány néven már alkalmunk volt alaposabban megismerni. Bucklaw végre hozzájutott hosszú életű dédnagynénje hatalmas birtokához és jelentős vagyonához, s az apai földet is visszaváltotta (az ehhez tartozó címre ugyanis változatlanul igényt formált). Craigengelt kapitány ugyan azt javasolta, hogy pénzét a busás haszonnal kecsegtető Law-féle vállalkozásba fektesse, fel is ajánlotta, hogy az ügylet lebonyolítása céljából azon nyomban Párizsba utazik. Ám Bucklaw annyit már megtanult balsorsából, hogy nem szabad Craigengelt javaslataira hallgatnia, ha ezzel csak a legkevésbé is veszélyeztetheti újonnan szerzett függetlenségét. Ő, aki egyszer már evett a Wolf's Crag-i zabkenyérből, ivott Caleb vinkójából és aludt a titkos szobájában, amíg csak él, mondta, mindig értékelni fogja a jó lakomát, a puha ágyat, és mindent elkövet, hogy soha többé ne szoruljon rá hasonló vendégszeretetre.

Laird of Bucklaw megkopasztását illetően Craigengelt tehát csalódott első reményeiben. Barátja szerencséje mégis sok előnyhöz juttatta. Bucklaw nem sokat aggályoskodott, amikor cimboráit összeválogatta. Megszokta ezt a fickót, és szórakoztatta, hogy kedve szerint jókat nevetetett rajta vagy vele, mert a skót közmondáshoz tartva magát, Craigengelt egyaránt elfogadta „a bort és a botot”. Mindenféle mulatságnak szakértője volt, s ha a földesúr egy palack borra szomjazott (nem ritka eset), kész volt megmenteni attól a szégyentől, hogy egyedül igyék. E jó tulajdonságai magyarázzák, miért volt Craigengelt a Girnington ház gyakori, csaknem állandó vendége.

Ilyen barátság soha, semmilyen körülmények közt nem vezethet jóra, bár a rossz társaság káros hatását némiképp ellensúlyozta, hogy Bucklaw tökéletesen ismerte alattvalója jellemét, s erősen meg is vetette miatta. Arra mindenestre jó volt ez az ördögi kapcsolat, hogy Bucklaw-ban minden természetadta jóságot leromboljon.

Craigengelt sohasem bocsátotta meg Ravenswoodnak, amiért a bátorság és tisztesség álarcát olyan lealázó módon tépte le róla. Gyáva volt ugyan, de ügyes és rosszindulatú. Azt gondolta, legbiztonságosabban úgy állhat bosszút, hogy elmérgesíti a viszonyt a megsértett Bucklaw és a gőgös Ravenswood között.

Minden alkalmat megragadott, hogy felemlegesse: Ravenswood nem fogadta el pártfogója kihívását, s arra célozgatott, hogy Bucklaw-nak becsületbeli kötelessége dülőre vinni végre ezt az ügyet. Az ifjú laird azonban óvakodott ettől, s megtiltotta a kapitánynak, hogy újból szóba hozza a dolgot.

- Azt hiszem - mondta -, az úrfi nem viselkedett úriemberhez méltóan, nem volt joga ahhoz, hogy dölyfösen elutasítsa a kihívásomat. De egyszer megajándékozott az életemmel, s ha jól meggondolom, most kvittek vagyunk. A régi számlát ezzel lezártnak tekintem, s jól vigyázzon őurasága, ha legközelebb megint az utamba kerül.

- Azt bizony okosan tenné - visszhangozta Craigengelt -, mert fogadok egy nagy flaska borba, Bucklaw, hogy a harmadik menet előtt végzel vele, ha formában vagy.

- Akkor te semmit sem tudsz - jegyezte meg Bucklaw -, és sohasem láttad őt vívni.

- Semmit sem tudok? - kérdezte a kapitány. - Jó tréfa, mondhatom! Ravenswoodot ugyan soha nem láttam vívni, de talán nem az első párizsi *maître d'armes*: Monsieur Sagoon iskolájában tanultam, és Signor Pocónál Firenzében és Meinherr Durchstossennél Bécsben, és nem láttam őket asszózni?

- Én nem tudom, hogy láttad-e, vagy sem - mondta Bucklaw -, de mit számít, ha láttad is?

- Csak annyit, hogy vigyen el az ördög, ha van olyan gyors kezű-lábú, biztos szemű francia, olasz vagy holland, mint amilyen te vagy, Bucklaw.

- Alighanem hazudsz, Craigie - szólta Bucklaw -, de az biztos, hogy megállom a helyemet vitézzel, görbe karddal, egyenessel és törrel éppúgy, mint széles szablyával vagy pallossal, egyszóval tudok annyit, amennyit egy úriembernek értenie kell az effélékhez.

- Sőt, kétszer annyit tudsz, mint száz közül kilencvenkilenc - felelt rá Craigengelt -, ezek az urak, ha vékony spádéval már tettek néhány cselvágást, azt képzelik, hogy értik a védekezés nemes művészetét. Amikor 1695-ben Rouenban voltam, egy nap Chevalier de Chaponnal az operába menet találkoztunk három angol ifjonccal...

- Hosszú lesz a történet? - szakította félbe Bucklaw minden teketória nélkül.

- Ahogy tetszik - felelte az elősdi. - Mi mindenesetre röviden végét vetettük.

- Akkor én is röviden kérem - mondta Bucklaw, - Komoly vagy mulatságos?

- Pokolian komoly, biztosítalak! És ők is annak találták, mert a lovag és én...

- Akkor nem kérek belőle - szólta Bucklaw -, inkább a nagynéném... (béke poraira)... vörös borával töltsd színültig a poharad, és ahogy a felföldiek mondják: *Skioch doch na skiaill*; vagyis: „Ne prézsmítálg, hanem igyál.”

- Az öreg Sir Evan Dhu is mindig ezt mondta nekem, mikor 1689-ben a vérteseknél parancsnokom volt: „Craigengelt, szokta volt mondani, sohasem forgatott még fegyvert nálad bátrabb fickó, csakhogy van ám egy hibád.”

- Ha olyan régóta ismert volna, mint én - jegyezte meg Bucklaw -, hússzor annyit is találhatott volna. De hagyjuk a hosszú meséket, ember, inkább igyuk meg az áldomást.

Craigengelt felkelt, az ajtóhoz settenkedett, kikukucskált, majd gondosan bezárta és visszajött. Félrevágta megfakult aranyzsinórral kivarrt kalapját, egyik kezével magasra emelte a poharat, másikkal kardjára csapott, s kijelentette: „A királyért!”

- Mondok valamit, Craigengelt kapitány - szólta Bucklaw. - Ebben a kérdésben megtartom magamnak a véleményemet. Túlságosan tisztelem megboldogult nagynéném emlékét ahhoz, hogy birtokait és vagyonát a fennálló hatalom elleni bárminő mesterkedéssel kockára tegyem. Ha majd Jakab király harmincezer katona élén Edingburgh-ba jön, megmondom, amit a trónigényéről gondolok. De légy nyugodt, nem vagyok olyan bolond, hogy a bőrömet vásárra vigyem, és elkoboztassam hatalmas birtokaimat. Egyszóval, ha azért hadonászol itt a gyík-

lesőddel meg a pohárral, mert valami hazaáruló tősztra készülsz, jobban teszed, ha máshol keresel hozzá társat és italt.

- Na jó - válaszolta Craigengelt -, mondj olyan köszöntőt, amelyet akarsz, én az utolsó cseppig kiiszom a poharam, de kiinnám, ha mérföld mélyen volna is a feneked!

- Na, fiam, én legalább méltó tősztot mondok - szólt Bucklaw. - Mi a véleményed Ashton kisasszonyról?

- Éljen soká! - kiáltotta a kapitány, és kihörpintette borát. - A legcsinosabb lány egész Lothian grófságban. Milyen kár, hogy az a vén whig róka, az apja, annak a dölyfös, koldus rongynak, Ravenswood úrfinak szánja.

- Ez még nem olyan biztos. - Bucklaw látszólag közönyös hangjában volt valami, ami égő kíváncsiságot keltett társában, és azt a reményt, hogy itt talán alkalma nyílik bizalmas szolgálatra, amellyel aztán nélkülözhetetlenné teheti magát. Nem akart megtúrt személy lenni ott, ahol egy kis ügyeskedéssel akár kedvenc is lehetett.

- Azt hiszem pedig - szólt egy pillanatnyi szünet után -, hogy ez elintézett ügy. Állandóan együtt vannak, és Lammerlaw-tól Traprainig az egész világ beszél már a dolgot.

- Beszélhetnek, amit akarnak - felelte pártfogója -, de én tudom, amit tudok, fiam, és újra csak Lucy Ashton kisasszonyra emelem poharam.

- Én meg térden állva innám ki - lódította Craigengelt -, ha hihetnem, hogy a lány elég merész ahhoz, hogy orránál fogva vezesse ezt az örült spanyolt.

- Nagyon kérlek, ezt a kifejezést: „Orránál fogva vezet”, ne ejtsd ki Ashton kisasszony nevével együtt - mondta Bucklaw nyomatékosan.

- Azt mondtam: orránál fogva vezet?... Eldobja, gyermekem... Jupiterre, azt gondoltam: eldobja - vágott vissza Craigengelt. - Remélem, úgy eldobja, mint pikétben az értéktelen lapot, és helyette a Szívkirályt veszi fel, fiam! Csakhogy...

- Csakhogy mi van? - kérdezte a gazda.

- Csakhogy biztosan tudom, órákat bolyonganak kettesben az erdőben és a mezőn!

- Az a bolond apja az oka mindennek... no, de hamarosan kiverik a lány fejéből, ha ugyan gondolt rá egyáltalában - mondta Bucklaw. - Most pedig tölts újra, kapitány. Boldoggá teszek... beavatlak egy titokba... íme a terv... egy csapda, még hozzá példás csapda terve...

- Házassági ügy? - Craigengeltnek még az álla is leesett a csodálkozástól, ahogy ezt kérdezte. Sejtette, hogy helyzete nagyon bizonytalanná válik Girningtonban, ha védnöke házassággal cseréli fel a vidám agglegényéletet.

- Bizony, házasság, pajtás - erősítette meg Bucklaw. - De miért hervadt el jókedved, miért halványult el arcod rubintja? Az asztal végén mindig lesz számodra hely, a helyeden mindig lesz tányér s a tányér mellett pohár, és nem marad üresen a helyed meg a tányérod, poharad, ha az ellenkezőjére esküdnék is minden szoknya Lothianben... Nézze meg az ember! Engem nem lehet pórázon vezetni!

- Sok derék fickó mondta már ezt - vélte Craigengelt -, még a legjobb barátaim is, de az asszonyok valahogy sohasem szenvedhettek engem, ha megölsz, sem tudom, miért. Mindig olyan ügyesen mesterkedtek, hogy még a mézeshetek vége előtt kiestem pártfogóm kegyeiből.

- Ha csak addig kitarasz, míg túljutnak a szerelem első napjain, még tekintélyes életjáradékra is szert tehettél volna - mondta Bucklaw.

- Ez az, ami sohasem sikerült - felelte csüggedten a parazita. - Itt volt az én Castle-Cuddy lordom... Elválaszthatatlanok voltunk, lovagoltam a lovait, pénzt kölcsönöztem neki és tőle, idomítottam a sólymait, kioktattam, mikor mire fogadjon. Amikor mindenáron nősülni akart, összeházasítottam Katie Gleggel, akiben úgy bíztam, ahogy csak egy férfi bízhat asszonyban. Bezzeg úgy kirepített a házból az első két hétben, hogy a lábam se érte a földet!

- Az meglehet - vágta rá Bucklaw -, de én nem vagyok ám Castle-Cuddy, és Lucy sem Katie Glegg. Hanem látod, akár akarsz, akár nem, ez a dolog megtörténik... egyetlen kérdés van: akarsz-e segíteni?

- Segíteni? - tört ki a kapitány. - Neked, drága fiam, akiért mezítláb bejárnám a világot?... Mondd meg, mikor, hol, hogyan, milyen körülmények közt kell tennem valamit, s majd meglátod, tudok-e segíteni neked minden elképzelhető helyzetben!

- Akkor hát először is kétszáz mérföldet kell lovagolnod a kedvemért - mondta a gazda.

- Akár ezret, az is csak egy bolhaugrásnak számít - felelte a tányérnyaló. - Azonnal nyergeltetek.

- Inkább maradj, amíg elmondom, hova kell menned, és mit kell csinálnod - jegyezte meg Bucklaw. - Tudod, van egy asszonyrokonom Northumberlandben, név szerint Lady Blenkinsop. Szegénységem napjaiban sajnos megszakította velem az érintkezést, de mióta ismét rám mosolygott a szerencse, az ő jóindulata is felém sugárzik.

- Az ördög vigye el az összes kétszínű szipirtyót! - hangoskodott Craigengelt. - John Craigengeltről legalább annyi jót mondhatok, hogy szerencséiben és balsorsban, gazdagságban és szegénységben egyaránt kitart a barátja mellett! Ezt te is tudhatod, Bucklaw.

- Nem felejtettem el érdemeidet - mondta pártfogója. - Emlékszem, hogy nyomorúságomban a francia király vagy a trónkövetelő zsoldjába akartál kényszeríteni. De egyébre is jól emlékszem: akkor adtál kölcsön húsz aranyat, amikor (ezt erősen hiszem) meghallottad, hogy Lady Girningtont megütötte a guta. De ne búsulj, John, tudom, hogy végül is szeretsz a magad módján, és szerencsétlenségemre jelenleg nincs nálad jobb tanácsadóm. Visszatérve Lady Blenkinsopra, tudnod kell, hogy a derék hölgy Sarah hercegnő hű szövetségese.

- Micsoda? Sall Jennings? - horkant fel Craigengelt. - Akkor ő is jópipa lehet!

- Fogd be a szádat, és ha lehet, tartsd meg magadnak ezt a tory handabandázást - intette le Bucklaw. - Azt akarom elmondani, hogy Marlborough hercegnő közvetítésével az én northumberlandi rokonom kebelbarátnője lett Lady Ashtonnak, a pecsétőr nejének... úgy is mondhatnám, hogy a főpecsétőr legfőbb őrzőjének. Londonból hazatérőben látogatásával tüntette ki Lady Blenkinsopot, s most is ott tartózkodik Wansbeck-parti öreg udvarházában. Nos, uram, minthogy ezek a hölgyek szokás szerint figyelembe se veszik férjüket a családi ügyek intézésében, ez alkalommal is akképp szórakoztak, hogy Sir William Ashton megkérdezése nélkül felvetették a Lucy Ashton és tiszteletre méltó személyem közötti házasság kérdését. Lady Ashton kinevezte magát férje és lánya teljhatalmú megbízottjává, Blenkinsop mama pedig, ugyancsak megbízás nélkül, megtisztelt azzal, hogy az én érdekeimet képviseli. Sejtheted, kissé meglepődtem, mikor rájöttem, hogy tudtomon kívül már jórészt meg is kötötték az engem oly közletről érintő megállapodást.

- Vesszek meg, ha ez becsületes eljárás - mondta a bizalmi ember. - És könyörgöm, mit válaszoltál erre?

- Hát először azt gondoltam, hogy pokolba küldöm a szerződést a tárgyalófelekkel: a két kotnyeles asszonnyal egyetemben. Aztán jót nevettem rajta, s végül meggondoltam, hogy nem is bolondság ez a dolog, és még tetszik is nekem.
- Ejnye, én meg azt hittem, csak egyszer láttad a leányzót... akkor is csak lovaglólárcban... egész biztos, így mondtad.
- Így is van. De akkor nagyon tetszett nekem. Ravenswood meg piszokul elbánt velem... becsukta az orrom előtt az ajtót, hogy ebédeljek a lakájokkal, mialatt ő a főpecsétőr uraságot és a lányt vendégelte abban az ínséges kolduskastélyban. Egyen meg a fene, ha ezt megbocsátom neki, Craigengelt, amíg vissza nem fizetem a kölcsönt.
- Nem is teheted, ha legény vagy a talpadon - mondta Craigengelt, aki rokonszenvesnek találta ezt a fordulatot. - Ha elveszed tőle a kislányt, megszakad a szíve.
- Azt azért nem hinném - ellenkezett Bucklaw -, a szívét a józanság és a filozófia páncélja védi... Istenuccse, olyan dolgok ezek, Craigengelt, amikről te sem tudsz többet, mint én. De a kevélysége összetörik, és én éppen ezt szeretném.
- Várj csak - vágott közbe Craigengelt. - Most már tudom, miért viselkedett olyan modortalanul odaát abban az öreg, roskatag toronyban. Szégyellt téged?... Dehogysis!... A teremburáját, attól félt, hogy te beleköpsz a levesébe, és lecsapod a kezéről a lányt.
- Hogy mondd, Craigengelt? - kérdezte Bucklaw. - Komolyan azt hiszed? De nem, nem lehet az!... Hiszen százszorta csinosabb férfi, mint én.
- Kicsoda?... Ő? - kiáltotta a talpnyaló. - Hiszen olyan fekete, mint a korom. A termete meg... magas fickó, az igaz... de egy szőke hajú, keménykötésű, közepes termetű...
- Dögvész essen beléd! - szakította félbe Bucklaw. - És belém is, ha tovább hallgatlak!... Még akkor is tudnál dicsérni, ha púpos lennék! De visszatérve Ravenswoodhoz... nem tartotta be velem szemben a játékszabályokat... no most majd én is így teszek vele. Ha el tudom nyerni tőle ezt a lányt, akkor el is nyerem!
- Elnyerni a lányt?... Az életemre, el fogod nyerni, poén, kvint és tizennégyes, aranyos adukirályom... pikkel jössz, újra pikkel, és elviszel minden ütést.
- Kérlek, hagyd abba egy pillanatra a kártyanyelvet - mondta Bucklaw. - Most tehát ott tartunk, hogy elfogadtam a rokonasszony javaslatát, megegyeztünk a hozomány összegét, az özvegyi birtokrész nagyságát s más egyebeket illetően. A továbbiak felől pedig majd akkor intézkedünk, ha Lady Ashton hazatér, hogy kézbe vegye az ügyek irányítását. Most azt kívánják, hogy egy megbízható emberrel küldjek el néhány iratot.
- Erre a finom borra esküszöm, teérted a világ végéig is ellovagolok... egészen Jerikó kapujáig és János pap ítélőszékéig - fogadkozott a kapitány.
- Hát azt hiszem, ezzel jó szolgálatot teszel nekem, de magadnak is hasznod lesz a dologból. Nézd csak, az iratokat akárki elvihetné... de neked egy kicsivel többet is kell tenned. Csak úgy mellékesen említsd meg Lady Ashton előtt, hogy Ravenswood a férje házában tartózkodik, és bizalmas viszonyban van Ashton kisasszonnyal. Elmondhatod azt is, hogy az egész vidék A. márki látogatásáról beszél, s azt képzelik, nem másért jön, mint hogy létrehozza a frigyét Ravenswood és Sir William Ashton lánya közt. Szeretném hallani, mit szól mindehhez, mert ha úgyis Ravenswood visz el minden díjat, és már az elején előnyben van velem szemben, eszem ágában sincs indulni a versenyen.

- Ettől egy cseppet se félj... a kislány sokkal okosabb annál... és mert ezt hiszem, harmadszor is iszom az egészségére. Ha az idő és a hely engedné, térden állva innám ki, és ha valaki nem ürítené velem a poharát, a nyaka köré tekerném a beleit.
- Ide figyelj, Craigengelt, most úrihölgyek társaságában leszel - mondta Bucklaw -, és nagyon hálás lennék, ha elfelejtenéd ezeket a bitangul mocskos esküdözéseidet és átkozódásaidat. Mindenesetre megírom, hogy durva, tudatlan fickó vagy.
- Bizony, bizony - bólogatott Craigengelt -, egyszerű, durva, becsületes katona.
- Sem a becsületből, sem a katonából nincs ugyan sok benned, de bármilyen is vagy, szükségem van rád, hogy Lady Ashton szándékairól tudomást szerezzek.
- Majd olyan nagy sebbel-lobbal török rá a kontyosfejűekre - mondta Craigengelt -, hogy Lady Ashton úgy fog idevágatni, mint a darazsaktól űzött tehen.
- És még valami, Craigie - szólt Bucklaw. - A csizmád és zekéd, ahogy a színdarabban mondják, elég jó arra, hogy igyál benne, de túlságosan mocskosnak hat a teasztal mellett... Kérlek, csípd ki magad egy kicsit jobban. Itt a pénz minden kiadásodra.
- Nem, Bucklaw... lelkemre, ember... ez nem volt szép tőled. Mégis - fűzte aztán hozzá, miközben bezsebelte a pénzt -, ha már olyan sokkal tartozom neked, engednem kell.
- Akkor hát - szólt pártfogója -, amilyen gyorsan csak tudsz, bújj bele lovaglórúhádba, aztán lóra és indulás! Lovagolhatsz a vágott fülű feketén, és, tudod mit?... azt a paripát neked is ajándékozom.
- A küldetésem sikerére - felelte a követ - most kiiszom egy félpintes kupát.
- Köszönöm, Craigengelt. Erre koccintok én is. Semmi akadályt nem látok, csak az apa és lánya ne lennének olyan bogarasak. De azt beszélnek, az anya mindkettőt a markában tartja. Vigyázz, meg ne sértsd valahogyan a jakobita fecsegéssel.
- Ó, persze, igaz... a nő whig-párti és az öreg Sall Marlborough barátnője. Hála a sorsnak, bármilyen zászlót tétovázás nélkül fel tudok húzni az árbocra. Éppolyan keményen küzdöttem Churchill alatt, mint annak előtte Dundee vagy Berwick herceg seregében.
- Ezt igazán elhiszem neked, Craigie - mondta a házigazda. - De tedd meg, Craigie, kérlek, ugorj le a pincébe, és hozz fel egy üveg 1678-as burgundit... Jobb kézzel a negyedik lábában találod. És azt javaslom, Craigie, ha már úgyis ott vagy, hozz egy fél tucatot. Az áldóját, ez aztán vidám éjszaka lesz!

Huszonkettedik fejezet

S már látták, zöldben, a csatlósokat,
A kocsit s a négy lovat.

(HERCEG A HERCEGHEZ)

Craigengelt felnyergelt, s nyomban útnak indult. Misszióját a legnagyobb gyorsasággal hajtotta végre, s éppen olyan ügyesnek bizonyult, ahogyan azt Bucklaw elvárta tőle. Érkezésekor mind a két hölgy kitüntető szívélyességgel fogadta Hayston of Bucklaw úr megbízottját. Ha valaki egyszer a fejébe vette, hogy új ismerőse csakis kellemes ember lehet, az még a hibát is erénynek, s a tökéletlenséget is tökélynek látja... legalábbis eleinte. Az említett hölgyek is, noha jól nevelt emberek társaságához szoktak, Hayston úr barátját szeretetre méltó, udvarias úriembernek képzelték, és csodálatra méltó sikerrel győzték meg magukat, hogy a jövevény valóban meg is felel a várakozásnak. Igaz, Craigengelt most csinosan öltözködött, s ez nem lényegtelen szempont. De külsejétől függetlenül modorában sem találtak kivetnivalót. Közönséges, pimasz beszédét katonához illő szókimondásnak, hetvenkedését bátorságnak, arcátlanságát kópéságnak gondolták. Ha pedig ebben kételkednék valaki, a két hölgy védelmében megjegyyezhetjük, hogy Craigengelt kapitány rendkívül szerencsés időpontban érkezett, s ez elhomályosította a ladyk éleslátását, szokatlanul kegyes hangulatra bírván őket. Régóta nélkülözték ugyanis *tredrille*-partijukhoz a harmadikat, s az érdeemes férfiú, mint minden szerencsejátékhoz, ehhez is remekül értett.

Amint nyeregben érezte magát, Craigengelt rögtön azon törte a fejét, hogyan használhatná fel ezt az előnyt pártfogója érdekében. Feladata könnyű volt, mert Lady Ashton szemmel látható örömmel fogadta Lady Blenkinsop javaslatát, amellyel a derék hölgy egyszerre adózott rokonpártoló és házasságszerző szenvedélyének. Lady Ashton úgy vélte, ez a házasság valóban a legszerencsésebb módon oldaná meg leánya sorsát. Mindig is olyan férjet kívánt lammermoori pásztorlánykájának, mint amilyen a tékozlásból megtért Bucklaw, ez a tiszteletre méltó, vagyonos vidéki úr, aki mellett Lucy békésen és gondtalanul élhet. Ráadásul, ha e kívánatos házasság létrejön, egy másik szívbeli óhajta is teljesülhetne. Bucklaw ugyanis a szomszédos megyében, ahol a Douglas család hatalmas birtokai elterültek, valami közigazgatási tisztséget is örökölt, amellyel némi politikai befolyásra tett szert. A főpecsétőr neje pedig azt szeretete volna, ha ezt a megyét a Brit Parlamentben idősebb fia, Sholto képviseli.

Craigengeltnek volt annyi magához való esze, hogy amint megszimatolta, merről fúj a szél, azonnal Lady Ashton vágyálmát állította megnyerő-taktikája középpontjába. - Kis híján Bucklaw lett a megye képviselője, mesélte. Biztos esélye lett volna a versenyben... Két unokatestvére, hat távolabbi atyafi, a tiszttartója és az intézője, mind biztos voks... s a Girnington-tekintély, mint már annyiszor, tisztelet és hódolat közepette, most is győzött volna. De Bucklaw-t éppen annyira nem izgatja sem az, hogy az első lovon lovagol-e, sem semmi más efféle, mint őt, Craigengeltet az a parti, amit kezdőkkel játszik. Kár, hogy senki sem élesztgette a nemes laird érdeklődését...

Lady Ashton szomjasan itta ezeket a szavakat. Magában elhatározta, hogy jövődöbéli veje politikai befolyását majd felhasználja Sholto érdekében.

Amikor a kapitány megfelelő hangulatban találta öladységét, nyomban „puhítani” kezdte... hogy gazdája szavait használjuk. Célzásokat tett a Ravenswood kastélyban zajló eseményekre, az úrfi hosszas látogatására a főpecsétőrnél, a szomszédtságban szájról szájra szálló hírekre

(bár vigye el az ördög, esküdözött, ha ő egy szót is elhisz az efféle mendemondákból). Az, hogy a szóbeszéd miatt nyugtalankodjék, nem tartozott a kapitány szerepéhez, viszont Lady Ashton lángoló arca, akadozó hangja, villámló tekintete minden kétséget kizáróan elárulta, hogy a riasztás teljes sikerrel járt. Férje nem írt olyan sűrűn és rendszeresen, mint ahogyan ő elvárta volna. Egy szót sem közölt Wolf's Crag-i látogatásáról és a Ravenswood kastély szívesen látott vendégéről. Mindeme rendkívül érdekes eseményeket véletlenül kellett egy idegentől megtudnia. Ezt a titkolózást valóságos lázadásnak, árulásnak, vagy a legenyhébben ítélkezve: személye semmibe vevésének minősítette. Lelke legmélyén megfogadta, úgy áll bosszút a főpecsétőrön, mint lázadó alattvalón. Bucklaw asszonyrokona, Lady Blenkinsop, és bizalmas barátja, Craigengelt jelenlétében uralkodnia kellett magán, de elfojtott dühe annál vadabbul tombolt. Most már százsorta kívánatosabbnak látta a kötendő frigyét, mint eddig, már csak azért is, mert felzaklatott állapotában úgy gondolta, férje politikából vagy gyávaságból Ravenswoodot részesítené előnyben.

A kapitány eléggé ravasz volt ahhoz, hogy észrevegye: a puskaporos hordó lángot fogott. Így aztán cseppet sem lepődött meg, mikor tudomást szerzett Lady Ashton elhatározásáról, miszerint megszakítja látogatását Lady Blenkinsopnál, s mindjárt hajnalban útnak indul, hogy visszatérjen Skóciába, olyan sebesen, ahogyan csak az utak és egyéb körülmények engedik.

Boldogtalan főpecsétőr! Nem is álmodta, micsoda fergeteg közeledik felé a hatlovas régimódi batárban. Akárcsak Don Gayferos, ő is „felelte szép s hű hitvesét”, és egyes-egyedül A. márki várva várt látogatásával törődött. Szavahihető személyek értesítették, hogy a nemesúr déli egy órakor (akkoriban ez volt az ebédidő) végre minden kétséget kizáróan szerencsételti kastélyát. A hír nagy sürgés-forgást idézett elő. A főpecsétőr minden szobát megszemlélt, a pincékben hosszasan tanácskozott az inassal, majd pedig, vállalva a kockázatot, hogy *démélé*-be keveredik a szakáccsal, aki pedig megátalkodott büszkeségében magának Lady Ashtonnak a tekintélyét sem rettegte, a konyhába is bekukkantott. Végül megnyugodott, hogy minden a lehető legnagyobb rendben van, s felszólította Ravenswoodot és lányát, sétáljanak fel vele a teraszra, ahonnan leghamarabb észrevehetik ölordtsága közeledtét. Lassú, ráérős léptekkel sétálgatott fel-alá a súlyos kőpárkánnyal szegélyezett teraszon, mely elfoglalta a kastély egész első emeleti homlokzatát. A látogatók a lapos tetejű, ólomfödeles órtorony előreugró kapuboltozatán át juthattak be az udvarra, oda pedig a teraszról kényelmes, széles lépcsősor vezetett alá. A félig kastélyhoz, félig afféle lovagvárhoz hasonló épületet némi óvatos meggondolással menedéknak is alkalmassá tették, s arra szánták, hogy egész roppant kötőmegevel a régi Ravenswood lordok biztonságát és hatalmát szolgálja.

A kellemes sétaút végén csodaszép kilátás nyílt az alant elterülő tájra, s ami most számukra a legfontosabb: a teraszról láthatták a kastéllyal átellenes hegy gerincét kelet és nyugat felől átszelő utakat, amelyek egyre jobban közeledve egymáshoz, a fasori kaputól nem messze találkoztak össze. Tekintetüket most a nyugati útra szegezték, hogy idejében észrevehessék A. márki közeledésének jeleit. A főpecsétőrt aggódó nyugtalansága készítette erre, lányát apja iránti udvariassága, Ravenswoodot pedig, noha belülről ugyancsak feszítette a türelmetlenség, az a még erősebb vágy, hogy Lucy tetszését elnyerje.

Nemsokára feltűntek a heroldok. A menet élén két fehér ruhás, fekete lovaglósapkás inas nyargalt, kezükben hosszú bot. Olyan sebesen száguldottak, hogy a kocsi és a lovasok előtt járva erőlködés nélkül tartották az etikett megkövetelte távolságot. Lendületes, nyújtott léptekkel közeledtek, nem lankadó fürgeségüket hangos kiáltásokkal bizonyították. Efféle kengyelfutókra bőven találhatunk utalást csaknem minden régi színdarabban (különösen jó példa Middleton műve, a *Bolond világ, uraim*), és Skóciában egy-két öregember talán emlékszik is rájuk, mint a régi nemesek szertartásos utazásának elmaradhatatlan kísérőire. E

ragyogó meteorok mögött, akik úgy futottak, mintha a Bosszú Angyala kergetné őket, az A. márki utazóbatárját körülvevő lovasok porfelhője terjengett.

Azokban az időkben volt valami a nemesi előjogokban, ami hatott a képzeletre. Nagyszámú kíséretük tarka libériái, az utazás stílusa, a tiszteletet gerjesztő, marcona fegyveresek... mindez valóban a megközelíthetetlen fönség benyomását keltette. A lairdek csak néhány inassal utazhattak, a közönséges kereskedőfélék pedig éppúgy nem gondolhattak arra, hogy a náluknál rangosabbakkal versenyezzenek. Amiként az sem igen fordulhatott volna meg a fejükben, hogy olyan díszfogatuk legyen, mint az uralkodónak. Ma egészen más a helyzet. Nemrég Edinburgh-ba utaztam, s én, Peter Pattieson, abban a megtiszteltetésben részesültem, hogy a birodalom egyik főrendjével (a postakocsisok nyelvén szólva): „lábat váltottam”. Bezzeg lehetetlen lett volna ez abban a korban, amelyről írok. A várva várt márki is az ősi arisztokrácia teljes pompájával érkezett. Sir William Ashton annyira elmerült a látvány szemléletében s a fogadás szertartásával kapcsolatos aggodalmaiban (vajon nem felejtkeztek-e meg valamiről?), hogy meg sem hallotta Henry kiáltását: - Papa, a keleti úton egy másik hatlovas hintó jön!... Lehet, hogy az is A. márkié?

Végül is, mikor a kölyök egyszerűen megrángatta ruhaujját, hogy felhívja figyelmét,

*Megfordult - s akkor szemei előtt
Ím szörnyű látomás jelent meg.*

A domb keleti lejtőjén valóban egy másik hatlovas hintó közeledett, négy szolga, illetőleg csatlós kíséretében. Ilyen sebesség mellett kétséges volt, hogy melyik kocsi ér hamarabb a fasori kapuhoz. Az egyik hintó zöld volt, a másik kék, s még a római vagy konstantinápolyi cirkuszok közönsége se érezhetett ekkora izgalmat a kék és zöld harcokocsik versenye láttán, mint a főpecsétőr. Mindnyájan jól emlékszünk a történetre, melyben a haldokló kéjencet barátja úgy akarta megszabadítani képzelődésnek hitt rémképétől, hogy amikor a szabályos időközönként visszatérő jelenés órája elérkezett, a látomásnak megfelelően felöltöztetett élő alakot vezetett a beteg elé. - *Mon Dieu!* - tört ki borzalmas kiáltásban az elszállni készülő bűnös lélek, aki a valóságosat és az elképzeltet egyaránt látta. - *Il y en a deux.*

A főpecsétőr sem érezte magát sokkal kellemesebben, mikor a várt személy megkettőződött. Szörnyen kétségbeesett. Abban a korban ugyanis, amikor olyan sokat adtak a formaságokra, egyetlen szomszéd sem érkezhett csak így egyszerűen, bejelentés nélkül. Sir William ösztönösen megérezte, hogy ez csak Lady Ashton lehet, s a hölgy váratlan visszatérése aggodalmas sejtelmeket ébresztett lelkében. Úgy érezte, „rajtakapták”. Az asszony minden biztonnyal mérhetetlenül utálja azt a társaságot, amelybe olyan szerencsétlen módon, meglepetésszerűen betoppant. Férjét csak az a reménység élte, hogy talán mégse rendez nyílt botrányt; úgy ismerte, mint aki ragaszkodni szokott a szigorú illemszabályokhoz. A kétely és félelem olyannyira elhatalmasodott rajta, hogy ez teljesen megzavarta a márki szertartásosnak tervezett fogadásában.

De nemcsak Sir William Ashtont töltötték el a balsejtelmek.

- Ez anyám! Ez anyám! - mondta Lucy halotthalványra válva és kezét tördelve, s Ravenswoodra nézett.

- Még ha Lady Ashton lenne is - szólt kedvetlenül szerelmese -, mi szükség van ekkora riadalomra? Ha egy hölgy visszatér rég látott családjá körébe, csak nem ok a réműletre és ijedelemre?

- Nem ismered anyámat - felelte Ashton kisasszony aggodalomtól elfúló hangon. - Mit szól ahhoz, hogy te itt vagy?

- Úgy látszik, túl hosszúra nyúlt itt-tartózkodásom - jegyezte meg Ravenswood kissé gőgösen -, ha jelenlétem ennyire kellemetlen meglepetésként éri a ház asszonyát. Lucy, drágám - folytatta bátorító és megnyugtató hangon -, nagyon is gyerekes az a félelem, mellyel Lady Ashton iránt viseltetsz. Ő mint családanya... mint előkelő hölgy... bizonyára ismeri az életet, s így tudnia kell, mivel tartozik férjének és férje vendégeinek.

Lucy tagadóan rázta meg fejét, majd, mintha attól félne, hogy a fürkésző anyai pillantás még a távolból is elérheti, elhúzódott Ravenswoodtól. Henrybe karolt, s magával vonta a terasz másik végébe. A pecsétőr sem hívta Ravenswoodot, mikor elindult a főbejárat nagy kapujához. Az úrfi olyanformán maradt a teraszon, mintha csak kiközösítették volna a kastély lakói.

Ez persze nem volt ingyére a szegénységétől csak annál gőgösebb férfinak. Úgy vélte, nem őt tisztelték meg a meghívással, hanem ő gyakorolt kegyet, amikor mélységes gyűlöletét feláldozva Sir William Ashton vendége lett. „Lucynak meg tudok bocsátani - gondolta -, annyira fiatal és félénk, meg aztán anyja beleegyezése nélkül jegyezte el magát. Igaz, megfontolhatta volna, kinek köti le szavát. Miért is ad okot, hogy azt gyanítsam, szégyenkezik választása miatt! Ami a főpecsétőrt illeti, úgy látszik, minden értelem, bátorság és érzés eltűnt belőle, mióta megpillantotta Lady Ashton kocsiját. Vigyáznom kell, hová vezet ez. Ha csak a legparányibb jel is arra vall, hogy kellemetlen vendégnek tartanak, egykettőre véget vetek látogatásomnak.”

Ezt a gyanút forgatva fejében, elhagyta a teraszt, s az istállók felé sétált, ahol parancsot adott: nyergeljék fel lovát, hogy ha szükségesnek látszik, azonnal távozhasson.

Közben a kocsik, melyek a kastélyban oly nagy riadalmat keltettek, mindinkább közeledtek a faszor bejáratához. Lady Ashton azt parancsolta csatlósainak és kocsisának, hogy ha csak egy mód van rá, előzzék meg a másik hintót. Óladysége úgy gondolta: bárki is a vendég, megérkezése előtt akar férjével találkozni. Amikor a márki kocsisa észrevette a másik szándékát, úgy cselekedett, mint minden vérbeli kocsihajtó, akár az antik, akár a modern világban: gazdája és tulajdon méltósága tudatában magának követelte az előzés jogát. A főpecsétőrt pedig csak még jobban megzavarta, hogy a verseny megrövidíti gondolkodási idejét. A kocsisok egymást szemmel tartva, vadul ostorozták lovaikat, s a két batár máris szédítő sebességgel dübörgött alá a lejtőn, gyors vágására kényszerítve a kíséző lovasokat.

Sir Williamen most már csak az segíthetett volna, ha valamelyik kocsi felborul, s vagy vendége, vagy felesége a nyakát töri. Nem tudom, valóban kívánta-e a főpecsétőr ezt a fordulatot, de gyanítom, nem lett volna teljesen vigasztalhatatlan, ha valami ilyesmi történik. Ám ez a lehetőség sem biztatta sokáig. Lady Ashton ugyan nem ismert félelmet, de belátta, mennyire nevetséges versenyt futnia a kastélyukba tartó előkelő látogatóval, s így a faszor közelében lassítást parancsolt, hogy az idegen kocsija előnyt kapjon. A kocsis örömmel teljesítette a kapóra jött utasítást, mert ily módon megmenthette becsületét. A márki lovai ugyanis jobbak, vagy legalábbis pihentebbek voltak az övéknél. Visszafogta tehát a gyeplőt, s engedte, hogy a zöld kocsi kíséretével együtt széleseben a faszorba hajtson, és elfoglalja az egész bejáratot. A márki paszomántos kocsisa észrevette, hogy megadták a *pas d'avance*-ot, s óvatosabb iramban haladt tovább a magas szilfák összeboruló koronái alatt. Lady Ashton, jóval lassabban, némi távolságból követte őket.

A kastély előtt, a belső udvar bejáratánál gyermekei körében várakozott Sir William Ashton; a háttérben pedig riadtan sorakozott fel a cselédség, a rangosabb és alantasabb, libériás és dísztelenebb öltözékű szolgák népes serege. Az idő tájt a skót arisztokraták és nemesek hírhedtek voltak róla, hogy milyen szertelenül sok szolgát tartanak. Nem csoda pedig, hiszen

olcsón jutottak alkalmazotthoz abban az országban, ahol sokkal több volt az ember, mint a munkaalkalom.

Sir William Ashton hozzászólt, hogy zavarát elrejtve még a legkínosabb körülmények között is uralkodjék magán, így hát a batárból kiszálló márkit is illő hajlongásokkal fogadta. Bevezette a nagy csarnokba, s abbeli reményének adott kifejezést, hogy vendége kellemesen utazott. A márki magas, arányos termetű férfi volt, komoly vonásai éles elméről tanúskodtak. Becsvágytól lángoló szemeiben néhány éve még az ifjúság heve izzott. Megszokta, hogy elrejtse arcán a dölyföt és merészséget, mert mint minden pártvezér, ő is mindenekelőtt népszerűsége vágyott. A főpecsétőr udvarias kérdésére hasonlóan udvarias feleletet adott. Hivatalosan bemutatott Ashton kisasszonynak, de a szertartás folyamán a főpecsétőr elárulta, milyen gondolatok uralkodnak lelkében, mert lányát feleségének, Lady Ashtonnak titulálta.

Lucy elpirult, a márki pedig meglepetten mérte végig a rendkívül fiatalnak látszó háziasszonyt. A főpecsétőr alig tudta magát annyira összeszedni, hogy magyarázatot adjon: - Azt kellett volna mondanom: a lányom, mylord, de az igazat megvallva lordságod hintója mögött a Lady Ashton fogatát láttam bekanyarodni a fasorba, és...

- Sose mentegetőzz, mylord - válaszolta nemes vendége. - Kérlek, fogadd csak hölgyedet. Addig én majd Ashton kisasszonnyal ismerkedem. Zavarba hoz, hogy embereim a ház úrnőjét saját kapujánál megelőzték, de mentségemre szolgáljon, hogy azt hittem, Lady Ashton még délen van. Kérlek, mellőzd a formáságokat, és siess őt üdvözölni.

Pontosan erre vágyott már a főpecsétőr is, ezért kapva-kapott őlordsága felszólításán. Ha négy szemközt találkozik Lady Ashtonnal, és elébe megy tomboló haragjának, sikerül talán némileg megszelídítenie, s rábírnia, hogy illendő tisztelettel fogadja a nem szívesen látott vendégeket. Alig állt meg Lady Ashton fogata, a figyelmes férj máris ott termett, s felajánlotta karját, hogy a kiszállásban segítse hölgyét. Ez azonban figyelemre se méltatta az udvariasságot, hanem Craigengelt kapitány szolgálatait kérte, aki az egész utazás alatt a *cavalière servente*, azaz a szolgálattelévő lovag szerepét játszotta, s hóna alatt tartott zsinóros kalapjával most is ott állt a kocsi mellett. Karját e tiszteletre méltó férfiú karjába fűzve haladt át Lady Ashton az udvaron, kurta parancsokat adva szolgálainak. Sir William hasztalan igyekezett magára vonni figyelmét; ebben a helyzetben a férj inkább csak követte, mintsem kísérte nejét. A nagy csarnokban bizalmas beszélgetésbe mélyedve találták a márkit és Ravenswood úrfit; Lucy az első adandó alkalommal elmenekült. Mindenki zavarban volt, kivéve A. márkit. Craigengelt még szokott pimaszságával sem leplezhette, mennyire fél Ravenswoodtól, a többieket pedig feszélyezte ez a kínos meglepetés.

Miután egy percig hiába várt Sir William Ashtonra, a márki úgy döntött, maga mutatkozik be. - A főpecsétőr - hajolt meg Lady Ashton felé - éppen most mutatta be leányát mint feleségét. Nejét viszont méltán említhetné leányaként, oly kevéssé változott a néhány év alatt, mióta utoljára láttam. Megengedi-e a lady, hogy régi ismerőse éljen a vendégjoggal?

Hogy a visszautasítást megelőzze, túlzott hódolattal üdvözölte a hölgyet, majd megjegyezte: - A látogatásom célja, Lady Ashton, a békeszerzés. Ezért bátorkodom rokonomat, az ifjú Ravenswood úrfit szíves figyelmébe ajánlani.

Más választása nem lévén, Lady Ashton meghajolt, de olyan dölyfösen, hogy az már szinte megvető visszautasításnak tűnt. Ravenswood is kénytelen volt meghajolni, de ez a bókolás éppen olyan lenéző volt, mint az istenhozott.

- Engedje meg lordságod - szólt a hölgy -, hogy bemutassam az *én* barátomat. - Craigengelt azzal az önhitt pimaszsággal, amelyet a hozzá hasonlóknak könnyedségnek képzelnek, majdnem orrával seprte a padlót, mialatt kecsesen lengette aranyzsinóros kalapját. Lady Ashton ezután

férjéhez fordult. - Sir William - mondta, s ezek voltak első hozzá intézett szavai -, mindketten új ismeretségeket kötöttünk, mióta elváltunk. Engedd meg, hogy bemutassam az én szerzeményemet: Craigengelt kapitányt.

Újabb meghajlás, újból meglendült az aranyzsinóros kalap. A főpecsétőr egyetlen hanggal sem említette korábbi ismeretségüket, de olyan készségesen viszonzta az üdvözlést, hogy világosan kitetszett: kegyelmet és amnesztiát szeretne kérni a küzdő feleknek, beleértve a szekundánsokat is. - Hadd mutassam be Ravenswood úrfinak - szólt ebbe a barátságos modorba helyezkedve Craigengelt kapitányhoz. De az úrfi a lehető legpeckesebben kihúzta magát, s a bemutatott személyre egy pillantást sem vetve, jelentőségteljesen mondta: - Craigengelt kapitánnyal nagyon is jól ismerjük egymást.

- Nagyon is jól... nagyon is jól... - motyogta a kapitány, mint valami kettőzött visszhang. Meglendítette kalapját, de jóval kisebb kört írt le vele, mint a márki vagy a főpecsétőr előtt.

Most Lockhard lépett be három szolgáló kíséretében. Bort és egy kis harapnivalót hoztak; abban a korban ugyanis divat volt ebéd előtt étvágygerjesztővel kínálni a vendégeket. Miután a tálcákat körülhordták, Lady Ashton bocsánatot kért, hogy férjét bizonyos halaszthatatlan ügyek megbeszélése végett kénytelen társaságuktól néhány percre megfosztani. A márki természetesen könyörgött, hogy öladysége a világért se korlátozza magát semmiben miattuk. Craigengelt felhajtott még egy pohár zamatos muskotályt, majd sietve távozott a szobából. Nem töltötte el gyönyörűséggel az a kilátás, hogy A. márkival és Ravenswood úrfival hármásban maradjon. Az előbbi jelenléte rettegő tiszteletet gerjesztett benne, az utóbbitól halálosan félt.

A kapitány azt hozta fel távozása ürügyéül, hogy lova és poggyásza elhelyezéséről kell intézkednie, s emellett állhatatosan ki is tartott, bár Lady Ashton megparancsolta Lockhardnak, hogy helyezték el kényelmesen Craigengeltet, s minden esetleges kívánságát készségesen teljesítsék. Magukra maradván, a márki és Ravenswood úrfi most már kicserélhették a fogadtatással kapcsolatos nézeteiket. Lady Ashton közben elindult öltözője felé; ura és parancsolója pedig elítélt bűnősként kullogott utána.

Alig léptek be a kishálóba, öladységéből azon nyomban kirobbant az ez idáig is nehezen fékezett szenvedélyes, kíméletlen indulat. Bezárta az ajtót a riadt főpecsétőr mögött, a kulcsot kihúzta a zárból, majd elképedt férje felé fordítva arcát, melyről az évek még nem törölték le a fennkölt szépség nyomait, elszántságtól és gyűlölettől villogó szemekkel így szólt:

- Mylord, nem leptél meg túlságosan azzal, hogy távollétemben ilyen ismeretségeket szereztél... Ez tökéletesen rávall származásodra és nevelésedre. Ha mást vártam tőled, az csakis az én hibám volt, s megérdemeltem, hogy csalódjam.

- Lady Ashton, drágám... drága Eleanorom... Hallgass egy kicsit a józan észre! Meg foglak győzni, hogy minden cselekedetemben tekintettel voltam családom méltóságára és érdekeire.

- Azt hiszem, a te családod érdekeit tökéletesen képviselheted - vágott vissza a méltatlankodó hölgy -, sőt még családod méltóságát is, már amennyire ilyenről egyáltalában beszélhetünk. Csakhogy az én sorsom is kibogozhatatlanul összefonódik a tiédde, ezért ne haragudj, ha arról van szó, hogy választhatok kettőnk között, inkább én törődöm az ügyekkel.

- De hát mi bajod, kedvesem... mi bántja Lady Ashtont? - kérdezte férje. - Miért haragszol? Miért kezded mindjárt vádaskodással, midőn hosszú távolléted után végre hazatértél?

- Inkább a lelkiismeretedet kérdeznéd, mi késztetett arra, hogy ily hirtelen a tulajdon pártod renegátja légy, hogy megváltoztasd véleményed, hogy egyetlen leányodat családod engesztelhetetlen ellenségéhez, egy tönkrement jakobita koldushoz add feleségül?

- De hát mit kívánsz tőlem, hölgyem, amit józan ésszel, udvariatlanság nélkül megtehetek? - kérdezte férje. - Megtehetem-e, hogy minden további nélkül kidobom a házamból azt az úriembert, aki épp a minap mentette meg a lányom életét és az enyémet?

- Megmentette az életedet! Hallottam erről a meséről - mondta a hölgy. - A főpecsétőr megijedt egy barna tehéntől, és azt a suhancot, aki a nyomorult barmot lelőtte, mindjárt Guy of Warwicknak képzei. Ezek szerint akármelyik haddingtoni mészáros is jogot formálhatna a vendégszeretetedre.

- Lady Ashton - makogta a főpecsétőr -, ezt nem bírom elviselni... Mikor pedig az egyetlen kívánságom, hogy megnyugtassalak... akármit megteszek, csak legalább megmondanád, mit akarsz.

- Menj le a vendégeidhez - felelt a kevély dáma -, és kérd Ravenswood bocsánatát, amiért Craigengelt kapitány meg néhány más barátunk érkezése lehetetlenné teszi, hogy a kastélyodat szállásul ajánld fel neki... Az ifjú Hayston of Bucklaw urat várom.

- Az isten szerelmére, asszonyom! - tört ki férje. - Ravenswood adja át a helyét Craigengeltnek, ennek a közönséges kártyásnak és spiclinek? Már az is sok volt, hogy nem utasítottam ki a házamból. Igazán nagyon meglepett, hogy ladységed társaságában láttam.

- Miután ott láttad - válaszolta nyájas oldalbordája -, nyugodt lehetsz, hogy tisztességes ember. Ravenswood pedig megkapja azt a szíveslátást, amelyet tudomásom szerint egy nagyra becsült barátom élvezett önála, mikor rövid ideig vendége volt. Válassz: vagy Ravenswood távozik vagy én!

Sir William Ashton kétségbeesetten járt fel-alá a szobában. Szívében félelem, harag és szégyen küzdött azzal az engedelmességgel, amelyet évek hosszú során át tanúsított hölgyével szemben. Végül is a gyáva emberek szokása szerint a *mezzo termine*-t, az arany középutat választotta.

- Őszintén megmondom, asszonyom, nem tudok, de nem is akarok ilyen udvariatlanságot elkövetni Ravenswooddal szemben, aki sohasem szolgált rá e durva bánásmódra; s ha már képtelen vagyok megakadályozni, hogy saját házában oktanul és balga módon megsérts egy érdemdús fiatalembert, segítőkészet sem nyújtok ehhez a botrányos eljáráshoz.

- Nem? - kérdezte a hölgy.

- Minden szentekre, nem, asszonyom! - válaszolta a férje. - Kérj bármit tőlem, ami nem ellenkezik a jó modorral. Kérd azt, hogy fokozatosan szakítsam meg vele az érintkezést... de felszólítani, hogy távozzék... nem, ezt nem teszem, nem tehetem meg.

- Akkor hát most, úgy, mint eddig is annyiszor, nekem kell megvédenem a család becsületét - jelentette ki a hölgy.

Leült, és sietve papírra vetett néhány sort. Amint kinyitotta az ajtót, hogy komornáját behívja, a főpecsétőr még egy utolsó kísérletet tett: - Gondold meg jól, mit teszel, Lady Ashton. A fiatalember halálos ellenségünké válik, és ő valószínűleg megtalálja majd a módját, hogyan ártson nekünk...

- Ismertél már olyan Douglast, aki félt ellenségétől? - felelte megvetően a hölgy.

- Ez igaz, de száz Douglas és ezer ördög sem lehet dolyfösebb és bosszúvágyóbb, mint ő. Gondolkozz még rajta, reggelig legalább!

- Nem, egy percig sem - vágott vissza a hölgy. - Patullo asszony, add át ezt a levélkét az ifjú Ravenswoodnak.

- Az úrfinak, asszonyom? - kérdezte a komorna.

- Nahát, az úrfinak, ha úgy tetszik.

- Én mosom kezeimet - mondta a peccsétőr. - Lemegyek a kertbe, és megnézem, Jardine milyen gyümölcsöt szed az ebédhez.

- Tedd azt - szólt a hölgy mérhetetlenül lekicsinylő pillantással nézve utána. - És adj hálát Istennek, hogy van valaki, aki meg tudja védeni családod becsületét, míg te az almákkal és körtékkel foglalatoskods.

A főpeccsétőr jó sokáig maradt a kertben. Amikor azt gondolta, öladysége haragja elfüstölgött, s Ravenswood dühe is lelohadt, visszatért a fogadócsarnokba. A márki éppen parancsokat osztogatott valamelyik szolgájának; szerfölött bosszúsnak látszott, s nyomban félbeszakította Sir William mentegetőzését.

- Feltételezem, Sir William, hogy nem ismeretlen előtted az a különös levélke, amellyel nőd megtisztelte az én rokonomat (s az „én” szót figyelmeztetőleg kihangsúlyozta), Ravenswoodot... Nyilván tisztában vagy azzal is, hogy most búcsút mondok neked. A rokonom már eltávozott, feleslegesnek tartva az istenhozzádot, miután ezzel a durva sértéssel minden udvariasság, amit iránta korábban tanúsítottál, semmissé vált.

- Tiltakozom, mylord - mondta Sir William, átvéve a cédulát -, nem ismerem a levél tartalmát. Tudom, Lady Ashton szenvedélyes, elfogult asszony, és szívből sajnálom, ha megbántott valakit. De remélem, lordságod figyelembe veszi, hogy egy hölgynek...

- Jól nevelten kell viselkednie előkelő emberekkel szemben - egészítette ki a márki a félig kimondott nyilatkozatot.

- Igaz, mylord - védekezett a szerencsétlen főpeccsétőr -, de Lady Ashton is csak asszony...

- És éppen ezért, véleményem szerint - szakította félbe ismét a márki -, meg kell tanítanod, mivel tartozik rangjának. De íme, itt jön ő. Tőle magától talán megtudhatom, mi oka lehetett arra, hogy közeli rokonomat ilyen megdöbbenően és határtalanul meggyalázza, és épp midőn öladysége vendégei voltunk.

Ebben a percben lépett be Lady Ashton. Sir Williammel folytatott vitája után lányával értekezett, de mindez nem gátolta meg abban, hogy toalettéjére is gondot fordítson. Teljes díszben jelent meg. Külsejéhez és modorához remekül illett az a pompa, amelyben ilyen alkalmakkor tündököltek az előkelő hölgyek.

A márki büszkén meghajtotta magát, ő hasonló göggel és tartózkodással viszonzta az üdvözlést. A férfi elvette a cédulát Sir William Ashton kezéből, a hölgyhöz közeledett, s éppen szóra nyitotta száját, mikor a lady közbevágot.

- Látom, mylord, egy kellemetlen témát akar szóba hozni. Nagyon sajnálom, hogy ez az esemény kissé megzavarja a lordságodat megillető tiszteletteljes fogadtatást, de hát mit tegyek. Edgar Ravenswood úr, akinek a lordságod kezében levő levélkét küldtem, visszaélt családunk vendégszeretetével és Sir William Ashton nyájasságával. Arra csábított egy fiatal lányt, hogy szülei beleegyezése nélkül olyan ígéretet tegyen, amelyet azok sohasem fognak jóváhagyni.

A két úriember egyszerre szólalt meg:

- Az én rokonom nem vetemedik ilyesmire... - mondta a márki.

- Biztos vagyok benne, hogy Lucy lányom még kevésbé... - mondta a főpeccsétőr.

Lady Ashton rögtön félbeszakította őket, s mindkettőjüknek választ adott. - Márki uram, a rokonod (ha már Ravenswood úr olyan szerencsés, hogy az lehet) megpróbálta a fiatal és tapasztalatlan lány vonzalmát titokban megszerezni. Sir William Ashton, a lányod eléggé együgyű volt, és ahelyett, hogy elutasította volna a hozzá egyáltalán nem illő kérést, még bátorította is.

- Én meg azt gondolom, asszonyom - rivallt rá a főpecsétőr, szokott nyugalma és türelme elvészve -, jobb lett volna, ha ezt a családi titkot magadba zárod.

- Bocsáss meg, Sir William - mondta a hölgy nyugodtan -, a nemes márkinak joga van ahhoz, hogy megtudja, miért kellett így bánnom egy úriemberrel, akit vérrokonának nevez.

- Ez az ok - mormolta a főpecsétőr - új dolog. - Mert ha egyáltalán szó lehet ilyesmiről, az asszony még semmit sem sejtetett, mikor Ravenswoodnak megírta a levelet.

- Ezt a körülményt most hallom először - mondta a márki -, de ha már ladységed ilyen kényes kérdést vetett fel, meg kell mondanom, rokonomat származása és atyafisága feljogosítja arra, hogy türelmesen meghallgassák és udvariasan utasítsák el... még ha olyan nagyravágyó is, hogy Sir William Ashton lányára vet szemet.

- Gondoljon arra, mylord, milyen vérből való Lucy Ashton kisasszony anyai ágon - vágta rá a lady.

- Ismerem az ön származását, asszonyom... Az Angus család ifjabb ága, ha nem tévedek... - mondta a márki. - De ladységednek... bocsásson meg, hölgyem... nem szabad felednie, hogy a Ravenswoodok háromszor házasodtak össze magával a törzssel. Megértem, persze... hiszen ismerem az ügyet... a régi, ősidők óta őrizgetett sérelmeket nehéz elfelejteni... ezt belátom... de mégsem lett volna szabad rokonomat így elűzni ebből a házból, s nem is engedem egyedül távozni, hanem remélem, közbenjárhatok érdekében. Még most sem szeretnék haraggal eltávozni innen. Csak délután indulok el, s néhány mérföldnyire innen, az országúton találkozom Ravenswood úrfival. Beszéljünk nyugodtabban erről az ügyről.

- Ez a leghőbb vágyam, mylord - szólt közbe mohón Sir William Ashton. - Lady Ashton, nem engedhetjük, hogy A. márki haraggal távozzék. Rá kell beszélnünk, ebédeljen a kastélyban.

- A kastély - felelte a hölgy - mindenestől a márki rendelkezésére áll, amíg csak neki tetszik. De a kellemetlen téma további megvitatása...

- Bocsánat, szép asszonyom - vágott közbe a márki -, nem engedhetem meg, hogy meggondolatlanul döntsön. Hallom, hogy más vendéget is várnak. Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy felújíthatom régi ismeretségemet Lady Ashtonnal, s ezt többre becsülöm, mintsem hogy egy kellemetlen vitatémával kockáztassam... egyelőre beszéljünk kellemesebb dolgokról.

A lady mosolygott, kecsesen meghajolt, kezét a márkinak nyújtotta, ki ujjait könnyedén érintve a korban szokásos ünnepélyes lovagiassággal az ebédlőbe vezette. Abban az időben még nem volt divat, hogy a vendég úgy karoljon bele a ház úrnőjébe, mint parasztleány a babájába a falusi búcsún.

Bucklaw, Craigengelt és még néhány szomszéd földesúr, akiket a főpecsétőr előzőleg meghívott, hogy A. márkiival találkozzanak, az ebédlőben csatlakoztak hozzájuk. Ashton kisasszony széke üresen maradt; távollétét gyengélkedésével mentegették. A pazar bőségével hivatkozó, pompás lakoma eltartott késő délutánig.

Huszonharmadik fejezet

Szegény apámnak végzetel!
De rosszabb sors az enyém.
Őt elkísérte hitvese -
Egyedül bujdosom én.

(WALLER)

Meg sem próbálom leírni, mekkora fájdalom és felháborodás lángolt Ravenswood szívében, midőn ősei hajdani lakhelyét elhagyta. Az a hang, amelyet Lady Ashton használt levelében, lehetetlenné tette, hogy egy perccel is tovább maradjon a kastélyban... Még akkor sem tehetne volna, ha kevésbé rátarti, márpedig ő jócskán az volt. A márki még ezek után is hajlandónak mutatkozott némi erőfeszítést tenni a kibékülés érdekében, bár a sértés őt is érintette. Rokonát ezért egyedül engedte el, de megígértette vele, hogy megvárja a Tod's Hole-nak nevezett kis csapszékben, amely, mint olvasóink is emlékeznek rá, Wolf's Cragtól és a Ravenswood kastélytól egyaránt öt skót mérföldnyi távolságban, éppen fele úton állott. Itt akart a márki még aznap este, vagy másnap reggel hozzácsatlakozni. Legszívesebben ő is azonnal elhagyta volna a kastélyt, de nem akart küzdelem nélkül lemondani azokról az előnyökről, amelyeket a főpecsétőrnél tett látogatásától várt. Ravenswood úrfi hasonlóképpen vélekedett: még égő haragjában sem akarta megakadályozni a kibékülést, amelyre Sir William Ashton előzőleg tanúsított látszólagos vonzalma s a nemes rokon hathatós közbenjárása reményt nyújtott. Mindamellet pillanatnyi késlekedés nélkül megtette eltávozására a szükséges előkészületeket.

Vadul megsarkantyúzta lovát, s úgy vágatott át a fason, mintha a szédítő iram elcsitíthatta volna viharzó érzelmeit. Amint a fák eltakarták a kastély tornyait, az út meg egyre járatlanabb és elhagyatottabb lett, lassanként ő is csendesebben léptetett. Belemerült kínzó gondolataiba, amelyeket hiába próbált elfojtani. Az ösvény a Najád forráshoz és Alice kunyhójához vezetett. Eszébe jutott a kúthoz fűződő végzetes jövendölés, s az öregasszony meg nem hallgatott figyelmeztetése. „Sok igazság van a régi mesékben... - gondolta. - A Najád forrás valóban tanúja volt az utolsó Ravenswood meggondolatlan tettének. Úgy van, ahogy Alice mondta, pontosan az történt, amit megjósolt... azaz még jobban megaláztak, mint ahogy a vén szibilla mondta. Mégcsak nem is szövetségese és alárendeltje vagyok annak, aki apám házát tönkretette, hanem lealjasodott gazember, aki mindent elkövetett, hogy elnyerje ezt az alantas helyet, de ráadásul megvetően vissza is utasították.”

Úgy kell elmondanunk a történetet, ahogy hallottuk. Régen történt. Akik elmesélték, hajlamosak arra, hogy higgyenek a csodákban, s nem is lenne skót történet, ha nem színeznék skót babonáság. Azt beszélték, hogy amint a magányos forráshoz közeledett, Ravenswooddal különös kaland történt.

Lassan poroszkáló lova hirtelen felhorkant, hátrahőkölt, s hiába sarkantyúzta gazdája, nem volt hajlandó továbbmenni, mintha valami rémületes jelenést látna. Ravenswood a forrás felé pillantott. Azon a helyen, ahol Lucy a végzetes szerelmi vallomást meghallgatta, most egy fehér, vagy inkább szürkés színű köpenybe burkolt női alak ült. Első gondolata az volt: Lucy kitalálta, melyik úton távozik a parkból, s ide sietett a jól ismert, rejtett találkozóhelyre, hogy elbúcsúzzanak, s elsírják bánatukat egymás keblén. Ebben a hiszemben ugrott le lováról; a kantárt gyorsan a fához kötötte, a forrás felé indult, és sóvárogva suttozta: - Ashton kisasszony!... Lucy!

Hangja hallatára az alak megfordult, s az úrfi megrökönyödve látta, hogy nem Lucy Ashton, hanem az öreg vak Alice állt előtte. Öltözéke inkább szemfedőhöz, mint élő asszony ruhájához hasonlított. Ravenswood agyán átfutott a gondolat, hogy a tünemény termete sokkal magasabb, mint ahogyan Alice-re emlékezett. Mindez, s főként, hogy most egyszerre itt találja a vak, beteg, gyenge nőt, lakásától távol (nagyon is távol, ha magatehetetlen voltát figyelembe vesszük!), s hozzá egyes-egyedül, megdöbbenést, csaknem félelmet keltett benne. Amint közeledett, az alak lassan kiegyenesedett, reszkető kezét magasra emelte, mintha vissza akarná parancsolni az ifjút. Fonnyadt ajka szakadatlanul mozgott, de egyetlen hang sem jött ki rajta. Ravenswood megállt egy pillanatra, majd újból feléje lépett. Alice (vagy talán a szelleme?) egyre hátrált, be egészen a sűrűbe, miközben arcát szüntelenül az úrfi felé fordította. A fák hamarosan elrejtették szeme elől. Ravenswoodot az a rémisztő gondolat kerítette hatalmába, hogy csakis túlvilági lény lehetett, akit látott. Mintha a földbe gyökerezett volna a lába. Képtelen volt elmozdulni álltó helyéből. Nagy sokára minden bátorságát összeszedve mégis odament, ahol az alak ült. A fű nem nyomódott le, sem semmi más jel nem vallott arra, hogy e helyen valóságos, eleven személy tartózkodott volna.

Mint mindenki, aki azt képzei, természetfölötti jelenséget látott, Ravenswood úrfi is beleborzongott e félelmetes gondolatba, s zűrzavaros érzelmekkel indult vissza a lovához. Közben vissza-visszanézett, mintha attól tartana, hogy a látomás újra megjelenik. Ám akár élő ember volt az illető, akár a szenvedélyes, megrendült fantázia szüleménye, többé nem tért vissza. A paripáról csak úgy szakadt a tajték, és minden porcikájában reszketett... az a halálfélelem környékezte, amelyet, úgy mondják, a természetfölötti lény jelenléte idéz elő az állatoknál. Az úrfi nyeregbe szállt, lassan továbblovagolt, remegő ménjét állandóan csillapítgatva, mert a derék jószág minden tisztás előtt valósággal visszahőkölt, mintha valami újabb rémisztő jelenség felbukkanását várná. A lovas pillanatnyi gondolkodás után úgy döntött, hogy végére jár az ügynek. „Megcsalhatott a szemem - vélte -, de megcsalhatott-e ilyen hosszú ideig? Vagy az asszony csak tettette a betegséget, hogy részvétet keltsen maga iránt? De még ha így van is, nem úgy mozgott, mint az eleven ember. Fogadjam el az általános hiedelmet, és képzeljem azt, hogy a szerencsétlen teremtés sötét hatalmakkal szövetekezett? Na majd én végére járok a dolognak! Még a saját szememtől sem tűröm, hogy félrevezessen.”

Ilyen kétségek közt lovagolt Alice kertajtócskájához. Kellemes idő volt, s a nap magasán járt, de a nyírfa alatti padka üres volt. Amint az úrfi közelebb ért a kunyhóhoz, bentről egy nő zokogását és jajveszékését hallotta. Kopogtatott, de nem kapott választ. Egy pillanatig várt, aztán félrehúzta a reteszt és benyitott. A bánat és magány házába lépett. Nyomorúságos szalmaágyán épp most nyújtóztatták ki a Ravenswood ház utolsó szolgájának tetemét, ki élete végső percéig az ősi birtokon lakott. Nemrég adhatta ki lelkét. A leányka, aki utolsó éveiben mellette volt, most kezét tördelve a gyermeki félelem és bánat könnyeit sírta úrnője holtteste fölött.

Ravenswood úrfi váratlan megjelenése még csak fokozta a szegény gyermek rémületét. Mikor végre nagy nehezen megnyugodott, a lány e szavakkal fordult az ifjúhoz: - Későn érkezett... - Kérdésére aztán előadta, hogy az elhunyt, midőn halálát közeledni érezte, mindjárt a kastélyba küldött egy parasztot, hogy kérje meg Ravenswood úrfit, látogassa meg őt, s türelmetlenül várta az üzenetvivő visszatérését. A szegények küldöncei azonban lassúak és gondatlanok. Később kiderült, hogy a fickó csak Ravenswood távozása után ért a kastélyba, s olyan jól elszórakozott az idegen szolgák közt, hogy egyáltalán nem igyekezett sietve visszatérni Alice kunyhójába. Az öregasszonyon ereje fogytával mindinkább elhatalmasodott a kétségbeesés. Egyetlen szolgája, Babie, így mesélte: - Szakadatlanul imádkozott, hogy még egyszer láthassa gazdája fiát, s megismételhesse intő szavait... - Amikor a távoli faluban egyet ütött az óra, Alice kilehelte lelkét. Ravenswood borzadva emlékezett az erdőn átzengó harangszóra, amit

közvetlenül a látomás előtt hallott. Most már nagyon is elhitte, hogy az elhunyt szellemével találkozott.

Az eltávozott iránti tiszteletből, de egyszerűen emberségből is segítenie kellett a szegény megrémült lány szörnyű helyzetén. A szolgáló közölte vele a megboldogult végakarátát, hogy a Tod's Hole-i fogadó közelében levő elhagyott sírkertben kíván nyugodni. Ebben a Hermitage-nek, vagyis Remetelaknak nevezett temetőben hantolták el a Ravenswood család néhány tagját is és számos hívét. Ravenswood kötelességének tartotta, hogy eleget tegyen a skót parasztok általános elterjedt szokásának, s Babie-t siratóasszonyokért küldte a szomszéd faluba. Megígérte, hogy addig is a holttest mellett marad. Miként a régi Thesszáliában, a skótok közt is azt tartották, hogy nagy bűn a tetemet őrizet nélkül hagyni.

Így hát jó negyed óráig magányos örként ült ott Alice élettelen teste mellett. Hacsak szemei meg nem csalták, az öregasszony elszállt szelleme nemrég valóban megjelent előtte. Az úrfi igazán bátor volt, de a körülmények e rendkívüli összjátéka most mégis megrendítette. „Mielőtt meghalt, azért sóvárgott, hogy velem találkozzék. Akkor hát - száguldottak gondolatai - a halál előtti erős, legforróbb kívánság túlélheti a szerencsétlen véget, átlépheti a szellemvilág félelmes határait, s az árnyéklakók élő képmásukban élénk állhatnak? De miért csak a szemem előtt nyilatkozott meg, miért nem hallhattam, amit mondani akart?... Mivégre volna a természetben ez a szabálytörés, ha ismeretlen marad az oka? Hiú kérdések. Csak a halál adhatja meg rájuk a választ, majd ha engem is olyanná tesz egyszer, mint itt ez a szegény, sápadt és összeaszott teremtes.”

Miközben ezeket végiggondolta, lepedőt terített az élettelen arcra, mert megborzongott tőle, s nem akarta tovább szemlélni. Aztán leült egy öreg tölgyfa székre, amelyet az ő címere ékesített. Az öreg Alice abban az időben szerezte meg, mikor az úrfi apja végleg elhagyta Ravenswood kastélyt, s a hitelezők, hivatalnokok, szolgák és törvénytörők vadul marakodtak a zsákmányon. Míg ott üldögélt, az úrfi, már amennyire tudott, azon igyekezett, hogy megszabaduljon az események természetes következményeképpen jelentkező babonás félelemtől. Amúgy is eléggé szomorúak voltak gondolatai: Lucy Ashton szerencsés szerelméből, az apa tisztelt és becsült barátjából egyszerre egy közönséges jobbágy elhagyatott és otthagyt hullájának magányos, búskomor öre lett.

Ám szomorú tisztségétől hamarabb megszabadult, mint ahogyan gondolni lehetett volna, ha az ember tekintetbe veszi a kunyhó és falu közötti távolságot, valamint az érkező három vénasszony aggságát és gyengeségét. Az öreg nők, hogy katonai műszót alkalmazzunk: átvették az őrséget az elhunyt teteménél. A tiszteletre méltó szibillák közül az első nyolcvanegynéhány éves volt, a második szélütött, a harmadik meg valami régi baleset következtében fél lábára sántított. Máskor sokkal lassabban értek volna ide, de most ugyancsak iparkodtak. A skót paraszt ugyanis, a férfi csakúgy, mint a nő, valósággal örül, ha az elhunyt körüli gyászos teendőket elvégezheti. Nem tudom, a nép rajongásra hajlamos és egyszerű lelkülete vagy a régi katolikus nézetek tükröződnek-e abban, hogy a gyászszertartásokat mindig az élet ünnepélyes befejezésének tekintették, annyi mindenesetre biztos, hogy a skót temetést még ma is jámbor vigadozással, sőt dáridóval ülik meg. A férfiaknak a gyászlakoma, a halotti tor jelentette azt, amit az asszonyoknak a tetem koporsóba tételét megelőző szomorú előkészületek. A görcsbe merevült tagokat a gyászos célra készített deszkán kinyújtóztatták, a holttestet tiszta vászonba csavarták, majd gyapjuszövetből való halotti lepelbe burkolták. A falusi vénasszonyok mindig különös, komor gyönyörűséggel végezték el ezeket a munkálatokat.

A három szipirtyó kísérteties üdvözlő mosolya az úrfit arra a jelenetre emlékeztette, mikor Macbeth és a boszorkányok találkoznak a forresi széljárta pusztán. Néhány pénzdarabot adott

nekik, s rájuk bizta: gondoskodjanak öreg társuk holttestéről. Ez olyan feladat volt, amit szívesen vállaltak, s közölték az úrfival, mihamarabb távoznia kell a kunyhóból, hogy hozzáfoghassanak gyászos munkájukhoz. Ravenswood szívesen engedett kérésüknek. Még egyszer a lelkükre kötötte, hogy gondosan végezzék dolgukat a holttest körül, majd megtudakolta, hol találja meg a hermitage-i sivár temető örét, illetve sírásóját, akivel a temetés körülményeit megbeszélheti. Azt akarta, hogy az öreg Alice illő módon tétessék maga választotta nyughelyére.

- Könnyen megtalálod Johnnie Mortsheugh-t - mondta az idősebbik szibilla, s hervadt arcán undorító mosoly jelent meg. - Tod's Hole közelében lakik. Ebben a fogadóban sok vidám dáridó volt már... a halálnak bizony közeli szomszédságában van a borospohár.

- Az ám, komámasszony, milyen igaza van - mondta a sánta szipirtyó mankójára támaszkodva. - Emlékszem, mikor az előttünk álló Ravenswood úrfi apja éles karddal szúrta keresztül a fiatal Blackhallt, mert egy rossz szót mondott rá, ahogy ott üldögéltek bor vagy pálinka, vagy tudom is én, mi mellett... Olyan vígan ment be, mint a pacsirta, s lepedőben hozták ki. Ott voltam, mikor kinyújtóztatták. Takaros férfitetem volt, mikor a vért lemosták róla.

Képzhető, az idélen történet arra serkentette az úrfit, hogy minél előbb otthagyja ezt a baljós, undorító társaságot. De amíg odament a fához, amelyhez lovát kötötte, s megigazgatta a hevedert, akár akarta, akár nem, mégis végig kellett hallgatnia, amit a kiskert sövényén túl a nyolcvanéves szibilla és a sánta asszony róla beszélt. A két banya ugyanis kibicegett a kertbe, hogy rozmaringot, rutát meg más virágokat szedjen, amivel majd beszórják a holttestet, s amit elégetnek a kandallóban, amikor a kunyhót „kifüstölik”. A béna emberroncsot, akit végképp kifárasztott az ideút, otthagyták a holttest mellett, nehogy az a boszorkányok vagy más gonosz szellemek játékszerévé legyen.

Az úrfi fülét a következő halk, károgó párbeszéd ütötte meg:

- Ez aztán a szép, friss, nagyra nőtt bürök, Annie Winnie lelkem! Nincs az a boszorka, aki ennél jobb lovat talál, ha ezer évig keresi is, amin hegy-völgy felett, ködön és holdfényen át repüljön, míg a francia király pincéjébe ér.

- Bizony, komámasszony! Csakhogy a mi jó ördög urunk is olyan kemény szívű lett mostanában, mint az a lelketlen főpecsétőr maga, meg a többi pokolra való előkelő népek. Elcsípnek minket, és megbüntetnek boszorkányságért, és kínpadra feszítenek. A sátán meg, hiába, akkor se ment meg tőlük, ha tízszer elmondom is a miatyánkot visszafelé.

- Láttad valaha a gonosz lelket? - kérdezte társa.

- Nem - felelte a másik -, de bizisten sokszor álmodtam vele, s azt hiszem, ezért egyszer még megégetnek. Mindegy, ne törődj vele, komámasszony! Itt a tallér, amit az úrfi adott. Veszünk rajta kenyeret, sört, dohányt, egy korty égetett pálinkát meg egy kis puha cukrot. Akkor aztán akár itt van az ördög, akár nem, szívecském, vidám éjszakánk lesz.

Erre aztán bagolyhuhogásra emlékeztető, kísérteties, kotkodácsoló nevetés tört elő fonnyadt szájukból.

- Hanem az úrfi igazán jószívű ember, ráadásul bőkezű is - mondta Annie Winnie -, és csinos férfi... széles vállú, keskeny csípőjű... szép tetem lenne. Szívesen öltöztetném fel és teríteném ki.

- Arcára van írva, hallod-e, Annie Winnie - mondta a nyolcvanéves társa -, hogy sohasem fogja sem asszony, sem férfi kiteríteni... sohasem nyújtóztatják ki a deszkán... erre mérget vehetsz, ezt jó helyről tudom.

- Akkor hát az a sorsa, hogy csatamezőn essen el, mondd csak, Ailsie Gourlay? Kard vagy golyó végez vele is, mint már annyi ősével?

- Ne firtasd tovább... Nem részesül ilyen kegyben.

- Tudom, bölcsőbb vagy, mint mások, Ailsie Gourlay... de honnan tudod ezt?

- Ne törődj vele, Annie Winnie - válaszolta a szibilla. - Elég az, hogy jó helyről tudom.

- De hiszen azt mondtad, sohasem láttad a gonosz lelket - faggatózott tovább társa.

- Csitt! Hallom a patkócsattogást - szólt a másik -, nem úgy hangzik, mintha szerencse kísérné.

- Gyerünk már, galambocskáim! - kiáltotta a szélütött csoroszllya a kunyhóból. - Tegyük meg, amit tennünk kell, mondjuk el, amit ilyenkor elmondanunk illik, mert ha nem nyújtóztatjuk ki a holttestet, megmered, s úgy eltorzul, hogy magunk is megijedünk tőle.

Ravenswood ezt már nem hallotta, messze járt. Megvetette a boszorkánysággal, jelekkel és jóslatokkal kapcsolatos babonaságokat, pedig ebben a korban hittek bennük az emberek, de még a pogány szaracénnál és a zsidónál is bűnösebbnek tekintették azt, aki ellenvéleményt merészelt nyilvánítani. Az úrfi jól tudta, miféle forrásból táplálkozik a boszorkányokról elterjedt közhiedelem. Az aggkor, a szegénység és a betegség már elég okot adott a gyanúra, s a halálfélelem vagy a szörnyű kegyetlen tortúrázás sokszor kényszerített ki beismerő vallomásokot. A tizenhetedik századi Skócia bűnügyi feljegyzéseiben tömegesen szerepelnek efféle szégyenteljes esetek. Ravenswood úrfit undorral töltötte el, ha ilyesmiről olvasott, ám a délelőtti valóságos vagy képzelt látomás mély hatást tett rá, s most, hiába próbálta elúzni, még az ő nemes lelkét is babonás félelem töltötte el. Hamarosan megérkezett a Tod's Hole-nak nevezett kis csapszékbe, s az ügy, amely idehozta, igazán nem volt alkalmas arra, hogy visszaadja lelki nyugalmát.

Meg kellett keresnie Mortsheugh-t, a hermitage-i öreg temető sírásóját, s intézkednie a gyászszertartás felől. Mivel az ember a közelben lakott, az úrfi egy kis pihenő után felkereste azt a helyet, ahol majd Alice-t örök nyugalomra helyezik. A kis temető a környező dombok közül kifutó sebes sodrú patakocska kanyarulatában húzódott meg, s a parti sziklába vajt durva barlang kereszt alakúra formált belsejében volt a remetelak, amely egy hajdani szász szenttől kapta nevét. A gazdag coldinghami apátság azután kápolnát építtetett mellé, de ennek akkoriban már nyoma sem maradt, bár a valamikor hozzá tartozó sírkertet bizonyos különleges esetekben még mindig használták. Egy-két csenevész tiszafa őrizte az elhagyatott temetőt, melynek szentelt földjébe hajdan bárókat és híres harcosokat hantoltak el... nevük régóta feledésbe merült, síremlékük elpusztult. Más sem látszott már a temetőben, csak az egyenesen álló fejfák, amelyek a közemberek sírját jelölték. A kert omladozó falánál állt a sírásó magányos kunyhója. Annyira alacsony volt, hogy fűvel, mohával és kövirózsával sűrűn benőtt zsúpfedelével maga is elhanyagolt sírdombhoz hasonlított. Ravenswood hiába kereste a gazdáját, mert a vénember, aki a környéknek nemcsak sírásója, hanem hegedűse is volt, épp odajárt, hogy egy menyegzőn muzsikáljon. Az úrfi megüzente, hogy másnap reggel ismét felkeresi a fickót, akit kettős hivatása egyszerre kapcsolt a gyászhoz és a nászhoz, azután visszatért a kis fogadóba.

Nemsokára megérkezett Tod's Hole-ba a márki fullajtára. Azt a hírt hozta, hogy gazdája másnap reggel itt csatlakozik majd Ravenswoodhoz. Így hát az úrfi, noha egyébként Wolf's Crag öreg tornyába vonult volna vissza, ott maradt a fogadóban, hogy nemes rokonát bevárja.

Huszonnegyedik fejezet

HAMLET

Nem érzi e fickó, amit csinál, hogy dalol,
midőn sirt ás?

HORATIO

A megszokás közönyössé tette iránta.

HAMLET

Úgy van az: kevés dolgú kéznek annál
finomabb az érzése.

(HAMLET, V. fely. 1. jel.
- *Arany János fordítása*)

Ravenswoodot minduntalan kísérteties látomások riasztották fel álmából, éber pillanataiban pedig a komor múlton tűnődött, s gyötrő előérzettel gondolt a jövőre. Valószínűleg ő volt az egyetlen utas, aki ebben a nyomorúságos kutyaólbán éjszakázott, s nem panaszkodott a szállás miatt, hisz meg sem igen érezte kényelmetlenségét. Így van ez: „Gondtalan lélek: finnyás test”... s milyen távol állott ő most mindkettőtől! Reggel aztán korán kelt, mert azt remélte, a hajnali friss levegőn kipiheni a nyugtalan éj fáradalmait. Útját a magányos sírkertnek vette, mely mintegy fél mérföldnyire volt a kocsmától.

Az ég felé bodorodó, vékony kék füstszalag már messziről jelezte a halotti lakhelyek között az élő ember hajlékát, s elárulta, hogy a kalyiba gazdája visszatért. Ravenswood, amint belépett a kis sírkertbe, látta, hogy az öregember egy félig kész síron dolgozik. „Sorsom tehát - gondolta az ifjú - a végzet és halál színhelyére vezet. Am ez a gyermekes aggodalom nem lehet úrrá fölöttem. Nem tűröm, hogy képzelgésem még egyszer megcsalják józan érzéseimet...”

Amint az úrfi közeledett, a vénember felegyenesedett, s az ásónyélre támaszkodott, mintha csak a parancsait várná. Mivel a másik nem szólalt meg azonnal, a sírásó kezdte meg a beszédet a maga módján.

- Fogadok, esküvői megrendelő vagy, uram.

- Miből gondolod, barátom? - kérdezte az úrfi.

- Két szerszámból élek, uram - vágta rá a vidám öreg -, a hegedűből meg az ásóból... benépesítem és elnéptelenítem a világot. Harmincéves gyakorlatom van, első pillantásra tudom már, milyenfajta megrendelővel van dolgom.

- Ma reggel mégis tévedtél - jegyezte meg Ravenswood.

- Tévedtem volna? - kérdezte a vénember, s összehúzott szemmel méregette az ifjút. - Meglehet, valóban. Mert sima képeden van valami, ami a halálhoz és nászhoz egyformán közel áll. Na jó, rendben van, az ásó és lapát éppúgy szolgálatodra áll, uram, mint a dob s a nyirettyű.

- Azt szeretném - mondta Ravenswood -, ha gondoskodnál egy öregasszony illő elhantolásáról. Alice Graynek hívták, s a Ravenswood-rengetegben lakott, Craigfoot közelében.

- Alice Gray! A vak Alice! - kiáltott a sírásó. - Hát ő is elköltözött? Ez megint figyelmeztet arra, hogy rövidesen nekem is harangoznak. Emlékszem még rá abból az időből, mikor

Habbie Gray idehozta. Csinos lány volt akkoriban, magasan hordta az orrát. Azt hiszem, azóta ő is lejjebb adta. Hát elment ő is!

- Tegnap halt meg - mondta Ravenswood. - Azt kívánta, hogy ide temessék, a férje mellé. Te biztosan tudod, melyik a sírja.

- Tudom-e? - A sírásó skót szokás szerint kérdéssel válaszolt a kérdésre. - Mindenkiről tudom én, hogy hol nyugszik, akit egyszer itt temettek el. Az asszony elhantolásáról beszéltél?... Istenuccse, nem mindennapi sír az, ami őt befogadhatja, ha igaz, amit az emberek az öreg Alice-ről beszéltek. Hat lábnyira árok le... egy vajákos asszony sírja egy hüvelykkel sem lehet kevésbé mély, mert különben boszorkánykomái a régi ismeretség mián még kiforgatnák szemfedőjéből... De akár hat, akár három láb, ki fizeti a munkát, instálom?

- Én fizetem, barátom, minden más szükséges kiadással együtt.

- Szükséges kiadások? - kérdezte a sírásó. - Nézzük csak: először is a sírhely díja... és a harangpénz... (igaz, a harang megrepedt) aztán a koporsó... az én napszámom meg csekélyke díjam... egy kevés pálinka és sör a torhoz. Nem hiszem, hogy az egész tizenhat skót fontnál kevesebbe jöjné, ha tisztességesen akarod eltemettetni.

- Itt a pénz, barátom - mondta Ravenswood -, meg egy kis ráadás. Aztán el ne tévedsz a sírt!

- Fogadok, az asszony egyik angol rokona vagy - szolt a koponyák vén gazdája. - Hallottam, hogy rangon aluli házasságot kötött. Helyes volt, hogy hagyták, hadd fickándozzék, míg élt, de az is helyesen van, hogy illendően akarják eltakarítani a holttestét. Ez ugyan inkább a te tisztességed dolga, mint az övé. Az ember, amíg él, úgy irányítja sorsát, ahogy akarja, s viseli tettei következményét, ebbe nem szólhatnak bele a rokonai. De ha úgy kaparják el, mint a kutyát, az már a rokon gyalázata... bánja is a halott, mi történik vele!

- Szerinted az embernek a házasságkötésnél is szüksége van rokonaira? - kérdezte Ravenswood, akit szórakoztatott a sírásó szakma korlátozta filantrópiája.

Az öregember hideg, szürke szemében ravasz mosoly csillant, s úgy nézett fel egy pillanatra, mintha elértené a tréfát, de aztán előbbi komolyságával folytatta: - Menyegzők... ki feledkeznek meg a menyegzőkről, hacsak egy kicsit is törődik a föld benépesítésével? Azokat bizony mindenféle jó lakomával kell ünnepelnünk, barátok összejövetelével, zengő muzsikával, hárfával, harsonával és cimbalommal, vagy, mint a régi világban, mikor ezek nem voltak, jó nyirettyűvel, síppal.

- Azt hiszem - válaszolta Ravenswood -, a nyirettyű minden más zeneszerszámot pótol.

A sírásó ismét a szeme közé nézett.

- Meghiszem azt... meghiszem azt... ha jól húzzák... De odaát ni - fordított a beszéden -, ott van Halbert Gray végső otthona; az után érdeklődtél. Éppen a harmadik sírhant a hatlábnyi magas, lapos fejfa mögött, az meg valamelyik Ravenswoodé. Sok rokonuk és hívük nyugszik itt, az ördög vigye el őket! Pedig nem is ez a fő temetkezési helyük.

- Akkor hát nem kedveled ezeket a Ravenswoodokat? - kérdezte az úrfi. Nem túlzottan örvendezett a családjára és nevére szórt rövid áldásnak.

- Nem tudom, miért szeretném őket - felelte a sírásó. - Amíg volt földjük és hatalmuk, mindkettővel rosszul gazdálkodtak. Most meg, hogy tönkrementek, ki törődik azzal, hogy felemelkedik-e újra a csillaguk vagy sem.

- Ne mondd! - lepődött meg Ravenswood. - Sohasem tudtam, hogy ez a szerencsétlen család honfitársaitól rosszakaratot érdemel. Az igaz, hogy szegények... s ha ez oka lehet a megvetésnek...

- Könnyen meglehet, hogy így van - mondta a Hermitage sírásója. - Hidd el nekem, igazán semmi mást nem tudok, amiért lenézhetnének, s az emberek mégsem tisztelnek úgy, mintha kétemeletes, palatetős házban születtem volna. A Ravenswood család pedig... három nemzedékét ismertem, és egyik ördögfattyja sem volt jobb a másiknál.

- Azt hittem, tisztességes ember hírében álltak a környéken - mondta a család ifjú sarja.

- Tisztesség! Na, nézd csak, uram - felelte a sírásó -, fűrge, fiatal kölyökkoromban itt éltem én az öreg lord birtokán. Fújtam a trombitát, mint akárki más, mert volt elég szusz a tüdőmben... és ha már itt tartunk, hát hallottam azt a Marine nevű trombitást is, mikor a kerület urai előtt játszott. Mondhatom, nem ért többet, mint egy gyerek a krajcáros sípjával... Kiállom vele ma is a versenyt... *Csizma és nyereg*, vagy *Lóra fel*, vagy *Vitézek, vágatassunk*, mindegy nekem, ahogy jön, elfújom én rendre a nótát! Hanem az a nyavalyás, az azt se tudta, mi fán terem a muzsika!

- De mi köze mindennek az öreg Ravenswood lordhoz, barátom? - kérdezte az úrfi türelmetlenül. Szerette volna, ha a zenész az előbbi témát folytatja. - Mi köze a trombitaművészet hanyatlásának az ő emlékéhez?

- Csak annyi, uram - felelt a temetőőr -, hogy az ő szolgálatában vesztettem el a szuflámat. Ahogy mondtam, trombitás voltam a kastélyban. Harsonázhattam hajnalhasadáskor, délben vagy akármikor, ha társaság gyűlt össze. A gazdám elégedett volt velem. Aztán, amikor katonákat verbuvált, s Bothwell Bridge-be indultak azok ellen a mihaszna nyugati whigek ellen, akár tetszett, akár nem, nekem is nyeregbe kellett szállnom, s vele kellett nyargalnom.

- Nagyon természetes - mondta Ravenswood -, hiszen a cselédje és jobbágya voltál.

- Cseléd, azt mondd? - kérdezte vissza a sírásó. - Igen, az voltam... de arra szegődtem, hogy meleg ebédhez trombitáljam az udvar népét, vagy legrosszabb esetben tisztességes temetéshez hívjam a gyászolókat, nem pedig arra, hogy ott fújjam a riadót azon a véres domboldalon, ahol legföljebb ha a varjak temették el a megboldogultakat. De várj csak, mindjárt meghallod, mi történt, s hogy mekkora hálával tartozom én a Ravenswoodoknak. Na már most, az úgy volt, hogy 1689. június hó huszonnegyedikén, szép nyári reggelen indultunk rohamra... Peregtek a dobok... ropogtak a puskák... lovak ágaskodtak, paták dübörögtek. A hidat Hackstoun of Rathillet szállta meg muskétásokkal, karabélyosokkal és lándzsásokkal, s keményen harcoltak, annyit mondhatok. Nekünk, lovasoknak megparancsolták, hogy keljünk át a gázlón... azóta is gyűlölöm a gázlókat, főleg, ha a túlsó parton fegyveres emberek ezrei állnak. Ott volt az öreg Ravenswood, feje fölött villogtatta a szabályját, és mindegyre azt ordította felénk, hogy gyerünk, gyürközzünk neki, mintha csak vásárra mennénk. Aztán ott volt Caleb Balderstone... az, amelyik még most is él. A hátvédben ugratott, és Gógra és Magógra esküdözött, hogy mindenkinek torkán veri át a vasat, aki hátrálni mer. Ott volt a fiatal Allan Ravenswood is, akkoriban még ő volt az úrfi... A kezében felvont pisztolyt szorongatott... még szerencse, hogy nem sült el... és rám kiáltott, mikor alig maradt már egy lélegzetnyi szusz a tüdőmben: „Fújjad - azt mondja -, te nyúlszívű! Fújd, te átkozott, gyáva bitang, vagy golyót repítek a fejedbe!” Képzelheted, fújtam is a harc végéig, de olyan hamisan, hogy ahhoz képest még a tyúkkárálás is mennyei muzsika.

- Jól van, barátom, végezd röviden - mondta Ravenswood.

- Röviden!... Kis híja magam is röviden végeztem, ifjúságom virágában, ahogy az Írás mondja. Ez az, amit felpanaszolok... Na jó! Bele kellett gázolnunk a vízbe, nyakunkba szedtük a lábunkat... ahogy esik, úgy puffan... a lovak egymás hegyen-hátán, mint a vadállatok, de a lovasoknak sincs ám több eszük... a túlsó parton pedig még a bokrok is lángolnak a whigek puskatüzétől. Éppen kikecmeregtem a lovammal a szárazra, mikor egy sötét képű, nyugatról jött vénember... száz év múlva is emlékeznék az arcára... a szeme akár a prédára csapó sólyomé, a szakálla meg olyan, mint ez a lapát itt ni... épp a fülem mellett durrantotta el azt a hosszú, fekete puskáját. Irgalmas Isten! A ló ágaskodott, körbefarolt, én leestem az egyik oldalán, a másikon a golyó fűtyült el. Több se kellett a vérszomjas öreg lordnak, olyan hatalmas csapást mért pallosával a whigre, hogy egyszeribe kettészelte koponyáját, a kerekfejű meg egész súlyával rám esett.

- Úgy gondolom, elég hálás lehetsz a lordnak - mondta Ravenswood.

- Ki? Én? Azám! Először is ő vitte vásárra a bőrömet, nem kérdezte, akarom-e. Másodszor a fejemre döntötte azt a fickót úgy, hogy még a szuszt is majd kinyomta belőlem! Azóta is alig pihegek. Ha húsz mérföldet megyek, már úgy zihálok, mint a molnár kehes gebéje.

- Egyszóval elvesztetted a trombitási állásodat? - kérdezte Ravenswood.

- Elvesztettem-e? Bizony hogy el - válaszolta a sírásó. - Hiszen egy száraz bürökszárból sem tudtam volna kihozni egy megveszekedett hangot se! Elég jól megvoltam azért; kaptam a béremet, az ingyen lakást, a dolgom se volt sok, csak hegedülnöm kellett. Hanem Allan, az utolsó Ravenswood lord, az sokkal rosszabb volt még az apjánál is.

- Micsoda? - kérdezte az úrfi. - Az apám... akarom mondani: az apja fia... az utolsó Ravenswood lord megfosztott attól, amit elődjének bőkezűsége neked juttatott?

- Úgy bizony, ezt tette - felelt az öreg. - Kutyába se vette az ügyeit, s ránk szabadította ezt a Sir William Ashtont. Ő pedig semmit sem ad ingyen. Kidobott hát engem is, sok más szegény párával együtt. Amíg a régi rendben mentek a dolgok, legalább volt a kastélyban egy zug, ahol lehajthattuk a fejünket, s megkaptuk a tányér levesünket meg a falat kenyérünket.

- Azt hiszem, barátom, ha Ravenswood lord pártfogolta az embereit, míg volt miből, azok is tisztelhetnék az emlékezetét - vágott vissza az úrfi.

- Hihetsz, amit akarsz, uram - mondta a sírásó -, de sohasem győzöl meg arról, hogy teljesítette kötelességét a családjával, vagy akár szerencsétlen alárendeltjeivel szemben, akiket magával rántott a bajba. Életfogytig biztosíthatta volna legalább kis házuk, kertünk hasznélvezetét... Lám, én is, pedig öreg ember vagyok, itt tengődöm ebben a nyomorúságos kunyhóban, amely inkább halottnak, mint élőnek való, és majd belepusztulok, úgy gyötör a reuma. Takaros kis farmomban meg John Smith ül a csillogó ablakok mögött. Mindez azért, mert Ravenswood esztelenül kormányozta a hajóját.

- Nagyon is igaz - sóhajtott Ravenswood, aki most egyszerre sajgó lelkiismeret-furdalást érzett. - A pazarló ember bűnhődése másokat is sújt.

- De, úgy látszik - jegyezte meg a sírásó -, ez a fiatal Edgar most majd vezekel értem s az egész atyafisága bűneiért.

- Igazán? - kérdezte Ravenswood. - Miből gondolsz?

- Azt mondják, elveszi a Lady Ashton lányát. Pedig ha öladysége egyszer a hóna alá veszi a fiatalúr fejét, majd meglátja az úrfi, mekkorát csavar rajta. Ha a fiú helyében lennék, eszem ágában se lenne, hogy ilyesmivel próbálkozzam... Maradjon csak magának az asszony, úgyis csak bajt hoz mindenkire, aki a közelébe kerül... Mondom, a legrosszabb, amit a kis Ravens-

woodnak kívánhatok, az, hogy sikerüljön, amibe belekezdett... úgy kell neki, csak kerüljön rokonságba apja ellenségével, aki azzal szerezte hatalmas birtokait, hogy a sok földet, az én szép veteményeskertemmel együtt, mind elvette jogos tulajdonosaitól.

Találón jegyzi meg Cervantes, hogy a hízélgés még a bolond szájából is kellemes, a megrovás viszont, amelyben pedig éppoly gyakran részesülünk, mint a dicséretben, akkor is sért, ha a bírálat szempontjait és indítékait egyébként megvetjük. Ravenswood kurtán megismételte a parancsot, hogy a sírásó tegye meg az illő előkészületeket Alice temetésére, majd elsietett. Azzal a fájdalmas benyomással távozott, hogy ha Lucyt eljegyezné, a hatalmasok és kisemberek mind ugyanazt gondolnák róla, amit ez a tudatlan, önző paraszt.

„És én még lealáztam magam, hogy ilyen rágalmakkal illethessenek, s ráadásul vissza is utasítottak! Lucy, hűséged oly tiszta és törhetetlen legyen, mint a gyémánt! Csakis ez kárpótolhat a gyalázatért, amellyel a szóbeszéd és anyád viselkedése immár beszennyezte a Ravenswood nevet!”

Feltekintett tűnődéséből, s a márkit pillantotta meg, aki megérkezett Tod's Hole-ba, s most elébe jött, hogy minél hamarabb találkozhassanak.

Kölcsönösen üdvözölték egymást, majd a márki bocsánatot kért az úrfitól, hogy nem jött előző este. - Azt szerettem volna - mondta -, ha mihamarabb itt lehetek, de bizonyos dolgok tudomásomra jutottak, s ez gátolt szándékom megvalósításában. Bizony, kedves rokon - folytatta -, valami szerelmi históriát hallottam emlegetni... Vádolhatnálak azzal, hogy ezt elhallgattad előttem, pedig úgyszólván családod feje vagyok...

- Ha megengeded, lordom - vágott közbe Ravenswood -, mélységes hálával fogadom érdeklődésedet, melyet irántam tanúsítani kegyeskedsz... de családod feje én vagyok.

- Tudom, tudom - hagyta rá a márki. - Szigorúan vett heraldikai és genealógiai értelemben valóban te vagy. De úgy vélem, bizonyos mértékig mégis a gyámságom alá...

- Engedd megmondanom, mylord... - szakította félbe a fejtegetést Ravenswood olyan hangon, amely nem jósolt hosszú barátságot a nemes rokonok között. A folytatást azonban megakadályozta az apró termetű sírásó, aki lihegve jött utánuk, s azt kérdezte, öméltóságáék nem parancsolnak-e zenét rövid lakomájukhoz.

- Nem kell zene - utasította el nyersen az úrfi.

- Méltóságod nem tudja, mit veszít ezzel - makacskodott a hegedűs, a mesterségére jellemző arcátlansággal. - Hatszor olyan jól eljátszom én a *Kell-e még egy-et* vagy a *Megdöglött a vén ember gebéjé-t*, mint akár a híres Pattie Birnie. Olyan gyorsan elhozom a hegedűmet, hogy még egy koporsószőget sem versz be annyi idő alatt.

- Hordd el magad - mondta a márki.

- És ha méltóságod északról való úri ember - folytatta a csökönyös muzsikus -, mint ahogy az vagy, hallom a beszédeden, eljátszhatom a *Liggeram Cosh-t* és a *Mullin Dhu-t* meg az *Athole-i boszorkányok-at*.

- Hordd el magad, mondtam már, barátom. Zavarod társalgásunkat.

- Vagy pedig méltóságodék kegyes engedelmevel, ha véletlenül becsületes, hű hazafiak lennétek, eljátszhatom én (ezt halk és bizalmas hangon súgta oda) a *Killiecrankie-t* és az *Adjátok meg a királynak, ami a királyé-t* és a *Gyertek, régi Stewartok-at*. A fogadósné finom, titoktartó személy, nem tudja, de nem is törődik vele, hogy mire isznak áldomást, s milyen dalokat játszanak a házában... Nem hall meg semmit, csak az ezüst csengését.

A márki, akit egyesek jakobitással gyanúsítottak, nem fojthatta vissza nevetését. Odavetett egy fél tallért a fickónak, s arra kérte, játsszék a szolgálknak, őket meg hagyja békén.

- Nos, jól van, urak - mondta az -, jó szerencsét kívánok méltóságodéknak... De meg kell mondanom nektek, én gazdagabb lettem egy fél tallérral, ti viszont szegényebbek lesztek zene nélkül. Most hazamegyek, befejezem a sírt egy szempillantás alatt, aztán a csákány helyett a másik kenyérkereső szerszámomat veszem kézbe, s jövök az embereitekhez. Meglátom, jobb fülük van-e, mint uraiknak.

Huszonötödik fejezet

Hű szerelmem, csak hű maradj,
Nehéz szerep jutott neked;
Szeszély, divat, sors s önmagad
Ellen soká kell küzdened.

Sok jóbarát mind erről mesél.
De leginkább saját szívem:
Hogy lazít az idő s a könnyű szeszély
Igaz szerelmeken.

(HENDERSOUN)

- Kedves rokon, éppen azt akartam mondani - kezdte a márki -, mikor ez a pimasz hegedűs megzavart, hogy kísérletet tettem Sir William Ashton leányával történt eljegyzésed megtárgyalására. Ma talákoztam először a fiatal hölgygel, most is csak egy futó pillantást vethettem rá, s így, nem ismervén a hölgy erényeit, meghajlok ítéleted előtt, és a kisasszonyt sem akarom megsérteni. Mindazonáltal azt kell mondanom: okosabban is választhattál volna.

- Mylord, hálás vagyok, hogy érdeklődsz dolgaim iránt - mondta Ravenswood. - Eszem ágában sem volt, hogy Ashton kisasszonnyal kapcsolatos ügyeimmel terheljelek, de ha már értesültél a fiatal hölgygel történt eljegyzésemről, csak annyit mondhatok, tudnod kell: én is jól ismerem az érveket, amelyek e házasság ellen szólnak. Ha mégis erre szántam magam, bizonyára olyan okaim vannak, amelyek súlyosabbak az ellenérveknél.

- Nos, úrfi, ha végighallgatsz - válaszolta nemes rokona -, ezt a nyilatkozatot megtakaríthatad volna. Ugyanis, pillanatig sem vonván kétségbe a számodra oly nyomós okok fennforogtát, máris elkövettem minden tőlem telhetőt, hogy rábírdjam Ashtonékat, fogadjanak el leányuk kérőjéül.

- Lordságod önkéntes közbenjárása nagyon lekötelező - mondta Ravenswood. - Abban pedig teljesen biztos vagyok, hogy sohasem nyúlnál olyan eszközökhöz, amelyek hozzám méltatlanok.

- Bízatsz bennem - nyugtatta meg a márki. - Magam is érzem az ügy kényes voltát. A világért sem hoznám közeli rokonomat megalázó vagy kétes helyzetbe ezekkel az Ashtonokkal szemben. Mindössze rámutattam a lányuk házasságából származó előnyökre. Olyan családba kerül, ecseteltem, amely Skócia legelőkelőbb famíliájának közeli rokona. Pontosan megmagyaráztam, milyen fokú atyafiságban állok a Ravenswoodokkal. Sőt a valószínű politikai változásokra is utaltam, és sejtettem, mik lesznek az ütőkártyák a következő parlamenti ülésen. Azt mondtam, fiamnak, unokaöcsémnek tekintelek, nem távoli rokonnak. S végül, hogy ügyedet teljesen magamévá teszem.

- És mit eredményezett lordságod fejtegetése? - kérdezte Ravenswood, nem tudván eldönteni, haragudjék-e, vagy hálás legyen a közbelépésért.

- Nos, a főpecsétőr ésszerűen gondolkozik - felelt a márki. - Nincs kedve másnak adni a helyét, pedig ha a változás bekövetkezik, neki is mennie kell. Őszintén szólva, úgy láttam, kedvel téged, s nagyon jól tudja, mennyire előnyös lenne számára ez a frigy. De a neje, aki a kalapot viseli, hát, úrfi...

- Mit mondott Lady Ashton, mylord? - kérdezte Ravenswood. - Hadd halljam, hogyan végződött ez a különös értekezlet... el tudom viselni.

- Ezt örömmel hallom, rokon - válaszolt a márki -, mert én még a felét is szégyellném elmondani annak, amit az az asszony beszélt. Elég annyi: ő már döntött... Gőgösebb közönnyel egy előkelő leánynevelő intézet igazgatónöje sem utasíthatta volna el a nyugdíjas ír katonatisztet, mikor az engedélyt kér, hogy meglátogassa a gazdag nyugat-indiai ültetvényes lányát és örökösét. Gorombán elvetett minden közvetítő javaslatot, amivel csak érdekedben, kedves rokon, előhozakodtam. Fogalmam sincs, mit képzelsz. Ennél megtisztelőbb kapcsolatot nem találhat, ez biztos. A pénz és a birtok inkább csak a férjét érdekli. Komolyan azt kell hinnem, gyűlöl téged, talán mert előkelőbb vagy, mint az ura, talán mert nincsenek birtokaid, mint az urának. De csak bosszantanálak vele, ha mindent elmondanék... Már itt is vagyunk a fogadónál.

Ravenswood úrfi némán lépett be a házikóba, amelyből csak úgy áradt a füst. A márki ügyes szakácsai mindent elkövettek, hogy jó lakomát készítsenek, s valóságos terülj asztalkámat varázsoljanak elő a semmiből.

- Mylord - szólalt meg Ravenswood -, véletlenül felfedeztél egy titkot, mely, ha tőlem függ, még egy ideig titok maradt volna előtted. De, ha már az, amit csak ketten tudtunk, kiderült, nem bánom, hogy lordságod fülébe jutott, mert tisztában vagyok azzal, hogy nemes atyámfia és igaz barátom vagy.

- Légy nyugodt, Ravenswood úrfi - biztosította a márki -, én hallgatom, mint a sír. De nagyon örülnék, ha lemondanál házassági szándékról, mert ez előbb-utóbb szégyent hoz rád.

- Ezt majd én döntöm el, mylord - válaszolta Ravenswood. - Remélem, ebben a kérdésben én is vagyok olyan finom érzékű, mint akármelyik barátom. Egyébként nem Sir Williammel és Lady Ashtonnal jegyezkedtem el, hanem egyedül Ashton kisasszonnyal. Ebben az ügyben teljesen hozzá alkalmazkodom. Ha ő változatlanul többre becsül engem, vagyontalant, a felkínált gazdag kérőknél, őszinte érzelmeiért én is hozhatok valami áldozatot... lemondhatok előkelőbb származásom alig érezhető kedvezményeiről s az elfogult családi gyűlölködésről. Ha pedig Lucy Ashton kisasszony ebben a kényes ügyben véleményt változtatna, remélem, barátaim hallgatásukkal fogják jelezni, hogy tisztelik csalódásomat. Arról pedig majd magam gondoskodom, hogy az ellenségeim se jártassák a szájukat.

- Úgy beszélsz, ahogy lovaghoz, nemes ifjúhoz illik - mondta a márki. - Én mindenesetre érdeklődöm annyira irántad, hogy akkor búsulnék, ha sikerülne az ügy. Ez a Sir William Ashton húsz évvel ezelőtt még csak afféle ügyes zugüggyvéd volt. Aztán prókátorcsaták és parlamenti bizottságok vezetése közben jól megszédte magát... A darieni kaland hozta meg a szerencséjét. Eléggé intelligens és józan nézetei voltak, s ezeket mindig a kellő pillanatban árulta el... de most már mindent kifacsartak belőle. Egyetlen kormányzat sem értékeli őt olyan sokra, mint saját maga vagy a felesége. Határozatlanságából és az asszony arcátlanságából arra következtek, hogy túl sokáig ül majd a piacon, s végül olcsón is eladná magát, mikor már senkinek sem kell. Nem mondom semmit Ashton kisasszonyra, de biztosítalak, sem hasznod, sem dicsőséged nem származik belőle, ha apjával rokonságba keveredsz. Talán rá lehetne beszélni, hogy az apától zsákmányolt javak egy részét hozományba adja... de higgy nekem: többet visszaszerezhetsz tőle, ha bátran szembeszállsz vele a Lordok Házában. Én meg, kuzin - folytatta őlordsága -, felhajtom neked a rókát. Megbánatom vele, hogy visszautasította a számára túlságosan is megtisztelő egyezséget, amelyet én ajánlottam fel neki.

Mindebben volt valami, amivel a nemes márki túllőtt a célon. Ravenswood azonnal átlátta, hogy rokona nemcsak az ő érdeke és becsülete miatt tartotta sértőnek a kosarat, amit kapott,

hanem más okai is voltak erre. Ám ezen nem lepődött meg, s nem is vette rossznéven. Megelekedett azzal, hogy megismételje: csak Ashton kisasszony személyéhez ragaszkodik, apja vagyona révén nem kíván gazdagságra vagy magas méltóságra szert tenni. Adott szavát mindenképpen megtartja, ebben csak az akadályozhatja meg, ha a leány határozottan kívánja az eljegyzés felbontását. Azt kérte, erről most ne beszéljenek többet, s biztosította A. márkit, tudatni fogja vele az ügy továbbhaladását vagy esetleg félbeszakadását.

A. márki hamarosan kellemesebb és érdekesebb beszédtemát kapott. Egy inasa futott be Edinburgh-ból, aki előbb a Ravenswood kastélyban kereste, majd Tod's Hole-ban végre utolérte gazdáját, s rengeteg jó újságot hozott neki. A. márki politikai számításai Londonban és Edinburgh-ban egyaránt beváltak, s az annyira vágyott főhatalmat már-már markában érezte. A szolgák kicsomagolták az elemózsiát, s most feltálalták a rögtönzött lakomát, amelyet egy epikureus számára bizonytalán különlegesen élvezetessé tett volna a nyomorúságos viskó s az asztalra kerülő pompás étek kiáltó ellentéte.

A kedvező hírek barátságosabbá tették a hangulatot. A márki élvezettel, hosszasan fejtegette, mit vár az előrelátható eseményektől, s azt, hogy Ravenswood érdekében miként használja majd fel megszerzett hatalmát. Az úrfi ugyan arra gondolt, kissé sokáig időznek a témánál, de őszinte hálát érzett, s ezt ismételtén kifejezésre is juttatta. A bor, melyet kis hordócskában hoztak idáig Edinburgh-ból, kitűnő volt, s a márki szeretett étkezés után elkvaterkázgatni. Így történt, hogy az eredetileg tervezett időpontban nem indulhattak el.

- Nincs semmi baj, kedves fiatal barátom - szólt a márki -, hiszen Wolf's Crag-i kastélyod csak öt-hat mérföldnyire van ide, s így végre rokonod is élvezheti azt a vendégszeretetet, amelyben Sir William Ashton részesült nálad.

- Sir William rohammal vette be a kastélyt - mondta Ravenswood -, s mint sok győztes hadvezér, neki sem volt sok oka örvendeni a diadalnak.

- Jó, jó! - felelt A. márki, kinek méltóságteljes modorát kissé fesztelenebbé tette a bor. - Látom már, hogy meg kell téged zsarolnom a szállásért. Gyerünk, köszöntsük e telt kupát az ifjú hölgyre, ki legutóbb Wolf's Cragben aludt, s meg volt elégedve az elhelyezéssel. Nem vagyok olyan törekeny teremtés, mint ő, és elhatároztam, ma éjjelre elfoglalom a szobáját. Hadd lássam, milyen kemény ágyat tett puhává a szerelem.

- Lordságod tetszése szerint sanyargathatja magát - válaszolta Ravenswood -, de biztosítalak, öreg szolgám felakasztja magát, vagy leugrik a tetőről, ha ilyen váratlanul látogatsz el hozzánk. Igazán mondom, szó szerint semmink sincs.

Ezzel a nyilatkozattal csak azt érte el, hogy nemes pártfogója kifejtette: egyáltalában nem törődik a kényelemmel, és feltétlenül meg akarja nézni a Wolf's Crag-i tornyot. Őse, mondta, itt mulatta ki magát utoljára, mielőtt elindult az akkori Ravenswood lorddal a floddeni végzetes csatába, amelyben mindketten elesetek. Az úrfi végül engedett az erőszaknak, de legalább előre akart lovagolni, hogy amennyire az idő és körülmények engedik, előkészülhessenek a vendég fogadására. A márki azonban ragaszkodott rokona társaságához, s csak annyit engedett meg, hogy a váratlan invázióról egy futár értesítse a szerencsétlen udvarnokot, Caleb Balderstone-t.

Röviddel ezután, a márki javaslatát elfogadva, Ravenswood úrfi beszállt rokona kocsijába. Ahogy az utazás folyamán egyre jobban megismerték egymást, nemes hozzátartozója elmondta, milyen ragyogó jövő vár az ifjúra, ha a márki politikai tervei valóra válnak. Rendkívül fontos, titkos küldetéssel tengeren túlra kellene mennie. A feladatot csak előkelő, tehetséges, tökéletesen megbízható személy láthatja el, s ez a megtiszteltetés előnyös lenne az úrfi előmenetele szempontjából. Felesleges részleteznünk, mi volt a küldetés célja s lényege. Elég, ha

olvasóink annyit tudnak: Ravenswood úrfi a legnagyobb mértékben elfogadhatónak találta jövődő hivatalát. Örömmel gondolt arra, hogy jelenlegi tétlen nyomorúságát tisztességes tevékenységgel cserélheti fel, amely anyagi függetlenséget is biztosítana számára.

Miközben mohó érdeklődéssel hallgatta a részleteket, amelyeket a márki már most szükségesnek vélt közölni, a küldönc visszatért Wolf's Crag tornyából. Caleb Balderstone alázatos tiszteletével együtt azt is tudatta, hogy amennyire az idő rövideége engedi, kellő rendben és illő módon elkészít mindent fogadásukra.

Ravenswood túlságosan jól ismerte udvarnoka szokásait és beszédmódját, így a hetyke üzenet nem töltötte el hiú reményekkel. Tudta, Caleb az orániai herceg alatt szolgáló spanyol tábornokok elvét követi, akik azt képzelték, sem Spanyolország, sem saját becsületükkel nem fér össze, ha bevallják: ember és muníció dolgában gyengén állnak. Ezért aztán a ...-i csatában a lehető legnagyobb meglepetéssel kedveskedtek vezérüknek: azt jelentették, hogy a létszám teljes, minden szükséges felszereléssel ellátták a csapatokat, s csupán a harc hevében derült ki, hogy mindebből egy szó sem igaz.

Így hát jobbnak látta, ha előkészíti a márkit arra a legkevésbé sem ragyogó fogadtatásra, amellyel a szép biztatás ellenére is számolnia kell.

- Igazságtalan vagy önmagádhoz, úrfi - mondta a márki -, vagy kellemes meglepetést akarsz nekem szerezni. Nagy fényességet látok ott, ahol Wolf's Craget sejtem. Márpedig ez arra vall, hogy fogadásunkra rendkívüli előkészületeket tesznek. Emlékszem, húsz évvel ezelőtt, mikor néhány napi solymászásra érkeztünk a vén toronyba, apád is ugyanígy félrevezetett. Pedig olyan remekül mulattunk, mintha tulajdon B.-i vadászkastélyomban lettünk volna.

- Attól tartok, lordom, hamarosan kiderül, hogy a jelenlegi gazda csak nagyon szegényes vendéglátásban részesítheti barátait - felelt Ravenswood -, bár mondanom sem kell, nem a jó szándék hiányzik. Fel nem foghatom viszont, miféle fény tündökölhét ott, Wolf's Crag felett... A tornyon kevés az ablak, azok is keskenyek, s az alsó emeleteket eltakarják az udvar falai. Hihetetlen, hogy egyszerű kivilágítással ekkora ragyogást lehessen előidézni.

A rejtély hamarosan megoldódott. A lovasok hirtelen megálltak, s a kocsiban ülők az ablakon keresztül is meghallották Caleb Balderstone fájdalmas jajveszékélését, rémült kiáltozását: - Ó, urak!... Ó, jó uraim... térjete jobbra!... Wolf's Crag lángban áll, a csarnok, a szobák... a külső és a belső berendezés... és a pompás bútorok, képek, szőnyegek, kézimunkák, függönyök és az összes egyéb drága holmi... úgy elégett minden, mintha csak hitvány szalmából lett volna! Jobbra menjete, könyörgöm, uraim... Sma'trash anyónál találtok valami kis enivalót... Ó, jaj, ez az éjszaka, jaj nekem, hogy ezt meg kellett érnem!

Ravenswoodot az első pillanatban teljesen elkábította az új, váratlan csapás, de a következő percben már magához tért, kiugrott a hintóból, sietősen jó éjt kívánt nemes rokonának, s elindult a dombtető felé. A kastély valóban lángba borult; helyén vakító, vörös fényoszlop emelkedett az égig, s sziporkázó szikraesőt zúdított alá a messze óceán háborgó hullámaira.

- Üljlóra, úrfi! - kiáltotta a márki, megrendülve az ifjú pártfogoltjára szakadt újabb szerencsétlenségtől. - Hozzátok ide a pejkomat! És rohanjatek, semmiháziak, csináljatek valamit, mentséte a bútort, vagy oltsátok a tüzet... nyargaljatek, gazemberek, mintha az életetek függne tőle!

A kíséret tagjai egymást lökdösve igyekeztek eleget tenni a parancsnak. Megsarkantyúzták lovaikat, s rákiáltottak Calebre, hogy mutassa az utat. Ám az aggódo udvarnok hangja felülkerekedett a zenebonán.

- Ó, megállj! Urak, álljatok meg... Forduljatok vissza, az Isten szerelmére!... Ne áldozátok fel életeteket hívságos dolgokért!... Még az öreg lord idejében harminc lőporos hordót raktak ki egy dunkirki bárkából, s ott van mind az öregtorony pincéjében... Azt hiszem, a tűz már nincs messze tőlük... Az Isten szerelmére, jobb felé menjete, legények... jobbra, hadd védjen a domb a veszélytől... Ha valakit csak meglegyint egy Wolf's Crag-i szögletkő, már nem is kell hozzá doktort hívni!

Képzeltük, e bejelentés után a márki és kísérete a legnagyobb gyorsasággal arra az útra tért, amelyet Caleb ajánlott. Magukkal sodorták Ravenswoodot is, aki sok mindent nem értett ebben az ügyben. - Lőpor! - kiáltotta nyakon csípve Calebet, aki hasztalan igyekezett elmenekülni tőle. - Miféle lőpor? Nem értem, hogy lehet az én tudtom nélkül bármilyen lőpor Wolf's Cragben.

- Én értem - szakította félbe suttogva a márki. - Én tökéletesen értem... Az Isten szerelmére, ne kérdezz most többet!

- Na, ugye! - mondta Caleb. Végre kiszabadította magát gazdája kezéből, s most ruháját igazgatta. - Méltóságod majd elhiszi őlordsága tiszteletre méltó tanúságát. Őlordsága emlékezhet, hogy abban az évben, mikor meghalt az, akit Willie királynak neveztek...

- Csitt! Csitt, kedves barátom! - hallgattatta el a márki. - Majd én mindent megmagyarázok gazdádnak.

- És a Wolf's Hope-i nép? - kérdezte Ravenswood. - Senki sem segített, mielőtt a tűz elharpózott?

- Dehogynem, jöttek, nagyon is sokan jöttek a betyárok! - felelte Caleb. - De én ugyan nem siettem beengedni őket a toronyba, ahol olyan sok ezüst és egyéb értékes holmi volt.

- Vigyen el az ördög, te arcátlan hazudozó! - kiáltott Ravenswood féktelen haraggal. - Nem volt ott egyetlen uncia...

- Különben is - az inas a legtisztéletlenebb módon túlkiabálta gazdáját -, a tűz hirtelen tört ki, s az ebédlőteremben egy pillanat alatt lángra kapott a sok faliszőnyeg és faragott fa, a gazemberek meg, mikor a löporról hallottak, úgy elrohantak, mint a leforrázott patkányok.

- Nagyon kérlek - mondta Ravenswoodnak a márki -, ne faggasd tovább!

- Csak még egyet, mylord... Mi történt szegény Mysie-vel?

- Mysie? - kérdezte Caleb. - Tudtam is én Mysie-vel törődni!... Fogadok, ott kuksol a toronyban, és várja a szörnyű véget.

- Az Istenért! - képedt el Ravenswood. - Semmit sem értek! Egy hűséges, öreg teremtes élete van veszélyben... Nem tarthatsz vissza tovább, mylord!... Legalább fellovagolok, megnézem, igazán olyan nagy-e a veszély, mint ahogy ez a vén bolond állítja.

- Jól van, jól van, uram... úgy éljek - makogta Caleb -, Mysie egészséges és biztonságban van. Láttam, mikor kijött a kastélyból. Csak nem felejttem el az öreg szolgatársamat?

- Akkor miért mondtál mást egy perccel ezelőtt? - kérdezte gazdája.

- Mást mondtam volna? - dadogta Caleb. - Akkor talán álmodtam, vagy ez a borzalmas éjszaka zavarta meg az eszemet. De az asszony biztonságban van. Egyetlen lélek sincs a kastélyban, jobb is nekik... valami rejtélyes figyelmeztetést kaphattak.

Calebnek ezt többször is meg kellett ünnepélyesen ismételnie, míg Ravenswood feladta azt a szándékát, hogy megnézi az ősi várát porig romboló utolsó robbanást, s az erőszaknak

engedve ráállott, hogy a többiekkel együtt Wolf's Hope-ba menjen. Itt nemcsak a fogadót találták meg, hanem régi barátunkat, a kádárt is, aki nemes vendégeit töméntelen ennivalóval várta. Ez a meglepő tény azonban némi magyarázatra szorul.

Nem említettük annak idején, hogy Lockhard Caleb élelemszerző körútjával kapcsolatban kiszimatolta az igazságot. A főpecsétőr jót mulatott az eseten, s mivel Ravenswoodnak is szeretett volna szívességet tenni, besegítette a Wolf's Hope-i kádárt a vadkacsák ellenében ígért kormányhivatalba. Abronts uram előléptetése kellemes meglepetést szerzett az öreg Calebnek. Gazdája elutazása után ugyanis, amikor valami halaszthatatlanul fontos ügyben a halászfaluba kellett mennie, erősen tartott tőle, hogy most majd felvilágosítást kérnek a pártfogásába vett kérelem további sorsáról, vagy, ami még valószínűbb, szemrehányásokat tesznek az alaptalan ígéretések miatt. Ezért aztán a kádár ajtaja előtt szellemléptekkel próbált elosonni, s képzelhető, mekkora volt a rémülete, midőn meghallotta, hogy Abrontsné, az öreg Árokughry asszony és a házigazda kórusban kiáltoznak utána: - Caleb úr!... Caleb úr!... Caleb Balderstone úr! Csak nem mész el száraz torokkal az ajtónk előtt, mikor olyan nagy hála köteleztél minket?

Ezt mondhatták éppen gúnyból is. Caleb mindenesetre a legrosszabbat tétélezte föl. A szemébe húzta elnyűtt hódprém sapkáját, s továbbment, mint aki se lát, se hall, csak a girbegurba utcácska macskaköveit számlálgatja elmerülten. De hirtelen úgy körülfogták, mint a Gibraltári-szorosban három algíri gálya a hatalmas kereskedelmi hajót (remélem, a hölgyek megbocsátják e matróz hasonlatot), s megakadályozták továbbhaladását.

- Mondhatom, szép kis eljárás, Balderstone uram! - mondta Abrontsné.

- Ezt igazán nem vártam egy régi öreg baráttól! - így az anya.

- Még csak meg sem állsz, hogy megköszönhessük, amit értünk tétél - szólt a kádár maga. - Pedig én nemigen szoktam a semmiért köszönetni. Remélem, nem haragszol rám, Balderstone uram? Mert ha valaki azt mondta volna, hogy én nem vagyok hálás, amiért a királynő kádárja lehettem, hát úgy fejbe kólintom a szekercémmel, hogy megemlegeti!

- Kedves barátaim... drága barátaim - Caleb még mindig kétségek közt hánykolódott -, mi szükség van erre a nagy ceremóniára?... Az ember igyekszik segíteni a barátain. Ez néha sikerül, néha nem. Semmitől sem irtózom annyira, mint a hálálkodástól... sohasem kívánom senkitől az efféjét.

- Pedig, hitemre, Balderstone uram, az én hálámat el kell szenvedned - felelt az abroncsok és dongák szókimondó mestere. - Ha csak a jóakarodat kéne megköszönnöm, akkor azt gondolnám, a libával, vadkacsával, hordócska borral kvittek is vagyunk. A jóakarát, öregem, olyan, mint a kiszáradt kád, amiből minden lé kicsorog. A jótett meg olyan, mint az a gömbölyű, ép hordó, amit majd a király borának készítek.

- Nem hallottad, hogy megkaptuk az írást? - kérdezte az anyós. - A mi Johnunkat a királynő kádárjává, udvari szállítóvá nevezték ki... Pedig minden fickó, aki csak valaha is abroncsot kalapált, mind folyamodott ezért a tisztségért!

- Én ne hallottam volna? - kérdezte Caleb (most már tisztán látva, merről fúj a szél), s a hangja szerfelett gunyoros volt, hogy jólétesültségét egyáltalán kétségbe vonhatták. - Még azt mondja, hogy én nem hallottam!!

Miközben így beszélt, meghunyászkodó, óvatos, habozó járását férfias, határozott léptekkel cserélte fel, szemébe húzott kalapját a tarkójára tolta, s homloka, mely ily módon visszanyerte minden arisztokratikus büszkeségét, úgy ragyogott fel, mint felhők mögül a nap.

- Na persze, hogy hallotta - mondta a jóasszony.

- Az már igazán képtelenség lenne, hogy pont én ne hallottam volna - hajtogatta makacsul Caleb. - Na, de hadd csókoljam meg először is az asszonyokat, és hadd kívánjak neked szerencsét az előrehaladásodhoz, kádár barátom. Most már tudhatjátok, ki a jóakarótok, ki segített, és ki segíthet ezentúl is benneteket. Először azért tettem úgy, mintha semmiről se tudnék - fűzte hozzá -, mert próbára akartalak tenni... de ti kiálltátok a próbát!

Ezeket mondván méltóságteljes csókokkal illette az asszonyok orcáját, Abronts gazdának pedig pártfogói fenséggel nyújtotta kezét, hogy az kőkemény markába fogva szívélyesen megrázhassa. A megnyugtató felvilágosítás után, elhíhetjük, Caleb egy percig sem tévózott elfogadni a kádárék meghívását. Az ünnepélyre nemcsak a falu notabilitásait hívták meg, hanem az öreg udvarnok régi ellenfelét, magát Dingwall uramat is. Természetesen Caleb volt a legszivesebben látott s a legnagyobb tiszteletnek örvendő vendég. Ő pedig olyan pompásan ügyeskedett, folyvást azt emlegetve, mekkora befolyással bír a gazdájára, gazdája meg a főpecsétőrré, a főpecsétőr meg a Tanácsra, a Tanács meg a királyra, hogy mielőtt a társaság széteszlott volna (ami igazán jó sokára történt), a falu minden jelentős személyisége a Calebtől elébük varázsolt érvényesülési létra legmagasabb fokára képzelte magát. Bizony a ravasz vén szolga a falubeliek előtt nemcsak visszanyerte, hanem még öregbítette is a bárói család fénykorában élvezett hatalmát.

A fiskális, aki jegyző is volt egy személyben, ugyancsak áhította maga is az előrejutást, s eme ellenállhatatlan kényszertől űzve félrevonta Calebet egy alkalmas pillanatban, hogy bánatos érzékenységgel emlegesse előtte a megyei előljáró sajnálatosan gyenge egészségi állapotát.

- Kiváló ember... nagyon értékes ember, Caleb uram... de, hogy is mondjam... szegény, esendő lelkek vagyunk... Még nappal itt vagyunk, s a kakaskukorékolás már nem talál életben. Ha pedig az előljáró elhalálozik, valakinek pótolnia kell... és nagyon hálás lennék, ha egyengetnéd az utamat... arannyal bélelnék ki egy kesztyűt... És hallgass rám, ember, valami hasznod abból is lehetne, ha a Wolf's Hope-i vének jóindulatú megállapodást kötnének Ravenswood úrfival... vagyis Ravenswood lorddal... Isten áldja meg őlordságát!

Erre a javaslatra Caleb csak egy mosollyal és szívélyes kézszorítással felelhetett. Aztán elmenekült a joviális társaságból, mert semmiféle határozott ígérettel nem akarta lekötni magát.

„Isten bűnömül ne vegye, amit tettem - gondolta, mikor a szabadban végre kiujjonghatta a szívét dagasztó diadalmámort -, de micsoda tökfilkók ezek!... Még a Bass vizén úszkáló szárcsák és szalonkák is ezerszer okosabbak náluk!... Úristen, akkor sem hízeleghettek volna jobban, ha a parlamenti rendek főfőbiztosa vagyok!... De szentigaz, én is jól elbolondítottam őket! Hanem a jegyző... hahaha!... Ó, hahaha! Milyen szerencsés vagyok, hogy öreg napjaimban megérhettem! Maga a fiskális is hozzám fordul pártfogásért!... Főjegyző!!!... De van a vén fickóval egy kis rendezetlen ügyem. Na, most majd megfizet az elmúlt dolgokért! Az álomhivatal éppen annyi fáradságába és pénzébe fog kerülni, mintha igazán megkapná... Erre ugyan nincs sok lehetőség, hacsak az úrfi le nem száll végre a fellegekből, de azt hiszem, ezt sohasem teszi meg.”

Huszonhatodik fejezet

Túl, ama szirten a tűz mért szór parazsat
A szélbe, mint hulló csillagokat?
„Romlás tüzesője az, sasfészked ég,
Fényétől villog feketébben az ég.”

(CAMBELL)

Az előző fejezetben vázolt események érthetővé teszik, miért fogadták A. márkit és Ravenswood úrfit oly szívélyes örömmel Wolf's Hope-ban. Caleb igazat beszélt: alighogy a torony lángba borult, valóban az egész falu rohant a tüzet oltani. A hű szolga közölte velük, mily borzalmas veszélyeket rejt a pince, de buzgalmuk nem csökkent, csupán más irányba fordult. Soha még annyi kappant, hízott libát és majorságot nem vágtak le, soha nem főztek annyi füstölt sonkát, soha nem sütöttek annyi cukros süteményt, édes kalácsot, zabkenyeret, tejes zsemlét, omlós tésztát... olyan csemegék ezek, amelyeket a mai nemzedék már nem is ismer. Mióta a világ világ, Wolf's Hope-ban még nem vertek csapra ennyi hordót, nem bontottak ki ennyi pálinkásbutykost. Minden ház nyitva állt a márki kísérete előtt. Azt gondolták, ők a hírnökei annak a jövedelmező állásokat záporozó esőnek, amely egész Skóciában egyedül a lammermoori Wolf's Hope-ra hullatja majd bőséges harmatát. A lelkész igényt tartott arra, hogy az előkelő vendégek a paplakban szálljanak meg, ő ugyanis a szomszédos falu betegeskedő lelkipásztorának helyére áhítozott. Balderstone úr azonban a kádárt és a családját szemelte ki a házigazda tisztségére, s a derék emberek majdhogy táncra nem perdültek örömlükben.

Sok hajlongás és bókolás közepette ajánlották fel a nemes vendégeknek, ami csak szegénységüktől tellett. Az öreg asszonyság valaha a Ravenswood kastélyban szolgált, s mint mondta, jól ismeri a főúri szokások csínját-bínját. Ezért aztán egy cseppet sem jött zavarba; fürgén térült-fordult a házban, s az adott körülményekhez képest mindent a kor etikettje szerint rendezett el. A kádárház olyan tágas volt, hogy illő ceremóniák közepette valamennyi vendéget külön szobába kísérhették. Itt lepihenhettek az utasok, míg a bőséges vacsora az asztalra kerül.

Alighogy rokonától búcsút vett, Ravenswood ezer nyugtalan gondolattól űzve azonnal elhagyta szobáját, kisietett a házból, ki a faluból is. A tornyot eltakaró dombtető felé igyekezett, hogy láthassa az ősi ház pusztulását. Néhány haszontalan falubeli suhanc, miután a hatlovas hintó s a kíséret érkezését végignézte, kíváncsiságtól hajtván ugyancsak arrafelé szaladt. Amint az úrfi mellett elrohantak, így kiáltoztak egymásnak:

- Gyerünk, lássuk, hogy repül szanaszét a torony, akár a szélbe szórt pihe!

Ravenswood méltatlankodva gondolta: „És ezek apám jobbágyainak fiai. Azok gyermekei, akiket a törvény és a hála egyaránt apámhoz kötött, akik kötelesek voltak minket tűzön, vízen át követni... Ezek meg itt hűbéruruk házának pusztulását ünnepi látványosságnak tekintik!”

Hirtelen azt érezte, hogy valaki megrángatja a kabátját, s keserűségében gorombán kifakadt: - Mit akarsz, te kutya?

- Kutya vagyok, méghozzá öreg kutya - felelt Caleb, mert ő volt az, aki ilyen merészségre vetemedett. - A bérem is kutyának való. De hát ez szót sem érdemel, hiszen túlságosan vén vagyok már ahhoz, hogy új szokásokat tanuljak, vagy új gazdának engedelmeskedjem.

Ravenswood közben elérte a domb gerincét, ahonnan jól láthatta Wolf's Craget. Legnagyobb meglepetésére sehol se látta, amit várt, a roppant lángoszlopot. Csupán a kastély fölött lebegő felhőre vetett tompa vörös fényt az elhamvadtt tűz parazsa.

- Nem robbanhatott fel a torony - mondta az úrfi. - Meg kellett volna hallanunk. Ha csak negyedannyi lőpor volt ott, mint amennyiről te beszélsz, hús mérföldnyire is elhallatszott volna a dörrenés.

- Bizony így lett volna - visszhangozta Caleb higgadtan.

- Így hát a tűz nem érte el a pincéket?

- Nem bizony - válaszolta Caleb érthetetlen, titokzatos közönnyel.

- Nézd, Caleb - ripakodott rá gazdája -, ez már több a soknál, az én türelmemnek is van határa! Oda kell mennem, s személyesen meg kell vizsgálnom, mi történt Wolf's Cragben.

- Méltóságod nem mehet tovább ezen az úton - szólt Caleb eltökélten.

- Miért nem? - kérdezte Ravenswood ingerülten. - Ki, vagy mi állhat az utamba?

- Én magam - felelte Caleb rendíthetetlenül.

- Te, Balderstone? - vágott vissza az úrfi. - Azt hiszem, elfelejtkezel magadról!

- Nem hinném - válaszolta Caleb. - Én ugyanis mindent elmondhatok kegyelmednek ezen a dombtetőn is éppúgy, mintha a kastélyban lenne. Csak ne dühöngjön, és ne tálaljon ki mindent a falubeli kölykök vagy a márki előtt, ha visszamegyünk.

- Beszélj hát, vén bolond - türelmetlenkedett gazdája. - Hadd tudjak meg mindent, akár jó, akár rossz!

- Nos, a jó és a rossz az, hogy a torony éppen olyan épen, szépen, szilárdan és üresen áll, mint mikor kegyelmed elhagyta.

- Nahát!... És a tűz? - csodálkozott Ravenswood.

- Tűz nincs egy fia sem, legfeljebb egy kis meggyulladt tőzeg, no meg a parázs Mysie agyagpipájában - mondta Caleb.

- És a tűzvész? - kérdezte Ravenswood. - És az a tíz mérföldre ellátszó hatalmas ragyogás, az mitől volt?

- Semmitől! Bölcsen mondja a régi közmondás:

*Messze sűt ám a fény
A sötétségnek éjjelén.*

Mikor azt a semmirekellő fullajtárt visszaküldtem, meggyújtottam az udvaron egy kis szalmát, szemetet. Legközelebb csak olyanvalakit küldjön kegyelmed, vagy hozzon ide, még ha nemes hozzátartozója is, akinek nincs külföldi szolgája, mint amilyen például az a gazember Lockhard. Mert az effélék mindenbe beledugják az orrukat, mindent kiszimatolnak, észreveszik a háztartásunk fonákságait, s mindent elkövetnek, csak hogy megalázzák a családot; az ember aztán kénytelen az üdvösségét is kockáztatni, s megszámlálhatatlanul sokat hazudni... Bizonyisten, inkább igazán tűzbe borítom, s ráadásul a fejemre gyújtom a toronyt, mint hogy megbecstelenítve lássam a családot!

- Szavamra, végtelenül lekötelez ez az ajánlatod, Caleb - mondta gazdája, aki még mérgében is alig tarthatta vissza nevetését. - Na, és a lőpor?... Van ilyesmi a toronyban? Úgy látszott, mintha a márki tudna róla.

- A puskapor... hahaha!... a márki... hahaha! - fuldoklott Caleb. - Ha méltóságod agyonüt, akkor is muszáj nevetnem!... A márki... a lőpor!... Hogy itt volt-e? Bizony, itt volt. S hogy ő tudott-e róla?... Meghiszem azt! A márki tudott róla, és ez volt a legjobb az egész játékban, mert amikor semmivel sem tudtam méltóságodat visszatartani, csak bedobtam egy szót a lőporról, s a többit már a márkira bízhattam.

- De nem válaszoltál a kérdéseimre - türelmetlenkedett az úrfi. - Hogy került ide a lőpor, és mi lett vele?

- Ó, hát csak idekerült, az úrfinak is tudnia kellett róla - suttogta Caleb titokzatoskodó tekintettel. - Akkor történt, mikor arra a kis felkelésre készülődtek. A márki és az északi nagyurak mind benne voltak. Aztán sok jó puskát, szablyát is hoztak a lőporral együtt Dunkirkből... Kemény munkába került, míg az éj leple alatt mind bevittük a toronyba, mert az csak természetes, hogy akárkire nem lehet rábízni ilyen csiklandós feladatot. De ha méltóságod most visszamegy a vacsorához, útközben mindent elmesélek.

- Azt meg hagynád - kérdezte Ravenswood -, hogy ezek a boldogtalan fiúk egész éjszaka itt üljenek, és várják a robbanást, mikor még csak nem is ég a torony?

- Ha méltóságod azt akarja, hogy hazamenjenek, akkor természetesen nem maradnak itt; mindamellet - tette hozzá Caleb - semmi bajuk sem lenne tőle... Legfeljebb holnap kevesebbet ordítanának, s a következő éjjel jobban aludnának. De legyen úgy, ahogyan méltóságod parancsolja.

Ezek után Caleb fensőbbiségesen felvilágosította a közeli halmokon üldögélő kis csibészeket, hogy Ravenswood lord és A. márki öméltóságáék parancsára a torony holnap délig nem robban fel. Hallván a megnyugtató ígéretet, a fiúk elszéledtek. Egy-két gyerek azonban Caleb nyomában maradt, mert bővebb magyarázatot szeretett volna kapni. Köztük volt az a kis haszontalan nyársforgató inas is, akit annak idején oly csinosan rászedett.

- Balderstone úr! Balderstone uram! - kiáltotta. - Szóval a kastély tüze is úgy kialudt, mint a vénasszony parazsa?

- Hát persze, te taknyos - mondta az öreg szolga. - Mit gondolsz, merészel tovább égni a kastély, ha olyan nagy úr, mint Ravenswood lord, itt áll és nézi?... Az mindig jó - folytatta, miután rongyos apródját lerázva urához csatlakozott -, ha már zsenge gyermekkorban elindítjuk őket, ahogy a bölcs mondja, azon az úton, amelyen járniuk kell. Mindenekelőtt pedig a feljebbvalóik iránti tiszteletet kell beléjük oltanunk.

- De még mindig nem mondtad el, Caleb, mi lett a lőporral és fegyverekkel - jegyezte meg Ravenswood.

- Na, igen, a fegyverek - válaszolta Caleb -, azokkal bizony szó szerint az történt, ami a bölcsődalban van:

*Egyik a világ végire,
Másik a varjú fészkebe...*

A lőport pedig elcseréltem, ahogy lehetett. Holland halászhajók és francia bárkák kapitányai gint meg brandyt adtak érte... sok éven át jó szolgálatot tettek azok a flaskák a háznak... s amellet nem is rossz vásár, ha olyan portékát kapunk, ami megvidámítja a lelket, olyanért, ami (épp ellenkezőleg) arra szolgál, hogy kiszakítsa a testéből. De azért megtartottam méltóságodnak néhány fontot, ha vadászatra szottyanna kedve... Hiszen az utóbbi időben nehezen tudtam volna másképp előteremteni a lőport... És most már, hogy elmúlt a mérge, jó uram, mondja meg őszintén, nem jól tettem? Nem jobb ellátásban részesülnek kegyelmedék a

faluban, mint amit a vén romhalmaz nyújthatna a mai helyzetünkben?... Elég baj ez nekünk, de hát ez az igazság.

- Elhiszem, hogy igazad van, Caleb, de azt hiszem, mielőtt tréfából vagy komolyan felgyújtod a kastélyomat - mondta Ravenswood -, be kellett volna avatnod a titokba.

- Fúj, szégyen-nyalázat lett volna, ha úgy teszek, uram! - replikázott Caleb. - Az még hagyján, ha én vén bolond létemre összevissza hazudozom a család becsületéért, de méltóságodhoz végképp nem illenék az ilyesmi. Amellett a fiatalok nem eléggé csavaros eszűek; nem tudnak a bolhából elefántot csinálni. Itt van például ez a tűz... Ha tűzre van szükség, én még az öreg istállót is felgyújtanom, csak hogy hihetőbbé tegyem a dolgot... Ez a tűz jó ürügy arra, hogy bátran elkérhessük, ami éppen kell nekünk, ezt rögtön megérti akárki az egész vidéken, vagy ott lenn a kikötőben... Ez a tűz a család becsülete érdekében tisztességesen elintéz sok mindent, amiért én húsz napig hazudoztam volna egy csomó semmirekellő fickónak és fehérszépnek, s ráadásul még nem is hittek volna nekem.

- Ez tényleg elég nehéz ügy, Caleb. De még most sem értem, hogyan támogatja ez a tűz a szavahihetőségedet vagy tekintélyedet.

- Itt van, ni! - kiáltott Caleb. - Nem megmondtam, hogy a fiatalok éretlenül gondolkodnak? Hogyan segíthet ez engem, azt kérde méltóságod... Ha jól felhasználjuk, ez a kifogás hatalmasan megvédi a következő húsz évben a családi tekintélyt. Hol vannak a családi képek? - kérde egy mindenlébenkanál. - Elégtek a nagy Wolf's Crag-i tűzben, válaszolom én. - Hol a családi ezüst? - kérde egy másik. - A nagy tűzben, válaszolom én, ki gondolt ezüstre, hiszen az élet forgott veszélyben. Hol vannak a ruhák, a fehérszépűk? Hová lettek a szőnyegek és dísztárgyak? A mennyezetes ágyak, takarók, függönyök, asztalneműk, hímzések? A tűz... a tűz... a tűz... Használd fel jól a tüzet, és mindenre futja belőle, amire csak szüksége van az embernek... A jó kifogás még az igazi jó portékánál is jobb, mert azok idővel elrepednek, megkopnak, elfogynak, a jó kibúvó meg, okosan és hihetően alkalmazva, Isten tudja, meddig lehet hasznára egy nemesúrnak és családjának.

Ravenswood túlságosan is jól ismerte inasa csökönyös önfejűségét ahhoz, hogy tovább vitakozzék. Magára hagyta hát Calebet, hadd élvezze ötletessége sikerét, ő meg visszatért a falucskába, ahol már nagyon nyugtalanok voltak hosszú távolléte miatt. A márki nem értette, hová tűnt el rokona, a háziasszony pedig attól félt, szégyent vall szakácművészetével, ha még sokáig nem szolgálhatja fel a vacsorát. Most aztán mindnyájan megkönnyebbültek, s örömmel vették tudomásul, hogy a tűz magától kialudt, mielőtt még a pincéket elérte volna. Ravenswood helyesnek vélte, ha nem árul el ennél többet inasa stratégiájáról.

Hozzáfoglak hát a felséges vacsorához, de Abronts gazda és a felesége minden rábeszélés ellenére sem volt hajlandó az előkelő vendégekkel egy asztalhoz ülni. Inkább csak ott álldogáltak a hátuk mögött, s tiszteletteljesen gondoskodtak a társaság kiszolgálásáról. Abban az időben ez így is illett. Az idősebb asszonyság azonban, tekintettel korára s a Ravenswood családdal való kapcsolatára, magabiztosabb volt, és kevésbé aggályoskodott a formások miatt. Magatartásában az előkelő vendégeket fogadó háziasszony s a szolgálatkész kocsmárosné modora keveredett. A legízletesebb ételekkel kínálhatta vendégeit, s hiába szabódtak, valósággal beléjük diktálta az újabb és újabb porciókat. Könnyen kötélnek állt, mikor arra kérték, vegyen részt a finom lakomában, és a maga példájával serkentse őket. Gyakran félbeszakította a mondókáját, hogy bánatosan kijelentse: - Mylord nem eszik... Az úrfi csupa csontot vesz ki... Allan lord bezzeg... béke poraira!... hogy szerette a ropogósra sült libát, és mindig valami latin mondást fűzött a pohár pálinkához... Ami a pálinkát illeti, egyenesen

Franciaországból jött. Hiába minden angol törvény és finác, a Wolf's Hope-i bárkák ismerik ám a Dunkirkbe vezető utat!

Ennél a kijelentésnél a kádár könyökével figyelmeztetően meglökte anyósát, mire az a következő intó szózáttal fordult hozzá:

- Nem kell oldalba lökdösnöd, John! Senki se mondta, hogy te is tudod, honnét jön a pálinka. Nem is illenék tudnod, hiszen a királynő kádárja vagy. De törődik is azzal a király, a királynő vagy császár - fordult most Ravenswoodhoz -, honnan veszi egy öregasszony a tubákját vagy azt a pár korty pálinkáját, ami a lelket tartja benne.

Árokughry asszony ezzel szerencsésen kivágta magát a csávából, s az est hátralévő részében nagy lelkesedéssel, jóformán egymaga csevegett tovább, míg csak a vendégek, megváltván végre a bujdosó pohártól, engedélyt nem kértek tőle, hogy nyugovóra térhessenek.

A márki a tisztaszobát foglalta el, azt a helyiséget, amelyet minden valamirevaló házban a jelenlegihez hasonló ünnepi alkalmakra tartanak fenn. Abban a korban nem ismerték még a modern vakolatot, faliszőnyeg pedig csak a nemesek és főnemesek házaiban volt. A meglehetősen hiú s eléggé vagyonos kádár az alacsonyabb rangú földbirtokosok és papok divatját követte, akik dísztermeiket rendszerint Hollandiában készült, préselt bőrkárpitokkal ékesítették. A tapéták vékony rézdrót berakásai fák, állatok és velős mondások képét mutatták; a holland nyelvű erkölcsi intelmeket azonban így is éppannyira követték a gyakorlatban, mintha skótlul írták volna. Mindez meglehetősen komor látványt nyújtott, de a kandallóban vidáman lobogott az öreg hordódongákból rakott tűz, az ágy pedig vadonatúj, vakító fehér vászonhuzatokkal pompázott. Ezt az ágyneműt eddig nem használták, s talán nem is használják soha, ha nincs e mostani nagy alkalom. Az öltözőasztalkán filigrán keretben régimódi tükör állt; a szomszéd kastély szétszóródott kincsenek egy darabja. Flórenci borral telt hosszú nyakú palackot s egy karcsú poharat állítottak mellé, olyasfélét, amelyet Teniers szokott festeni azokon az önarcképein, amelyeken falusi tivornya résztvevőjeként ábrázolja magát. E külföldi silbakok ellensúlyozására a tükör másik oldalára két vastag, skót származású strázsát helyeztek el; egy dupla sörösnek nevezett korsót (megvolt vagy egy skót pint is) és egy ezüstbroncsos, elefántcsont berakású ébenfa kupát, Abronts úr tulajdon keze munkáját, szíve büszkeségét. A szomszédok készletek mellett jókora tejeskenyér, vagy más néven: édes kalács foglalt helyet. Ilyen tömeg élelmiszerral aztán a szoba akár két-három napos ostromot is bízást kiállhatott volna.

Még csak azt kell elmondanunk, hogy a márki inasa is nagyban buzgólkodott ura körül: brokát éjjeli köntöst és gazdagon hímzett, brüsszeli csipkés, zsinóros, bársony hálósapkát helyezett az öblös bőrkarosszékre, amelyből teljes kényelemmel lehetett élvezni egyébként a fent említett kellemes tüzet. A részletesen leírt nagyszabású előkészületek, amelyek a legteljesebb mértékben megfeleltek az ősi skót szokásoknak, remélhetőleg jól szolgálták a kiváló személyiség kényelmét. Nyugodalmat jó éjszakát kívánva, magára is hagyhatjuk most őrldőségét.

Felesleges lenne ugyanezzel az aprólékossággal leírni Ravenswood úrfi hálószobáját is, melyben rendes körülmények között a gazda és gazdasszony aludtak. Meleg színű, skót gyapjúszövettel kárpitozták, olyasféle anyaggal, mint amelyet manapság zsávolyának neveznek. A falon Abronts úr merev tekintetű képmása díszelgett, egy éhenkórász francia piktor műve, aki tudja Isten hogyan és miért, egyszer egy csempészbárkán jött át Wolf's Hope-ba Flushingból vagy Dunkirkből. A portré hasonlított is a makacs, önfejű, értelmes mesteremberre, de arckifejezésének és tartásának valami franciás bájt adott a Monsieur, s ez olyan szöges ellentétben állt valódi konok szigorúságával, hogy lehetetlen volt nevetés nélkül ránézni. John és családja mégis módfelett büszke volt a festményre, s a szomszédok alaposan meg is szólták

őket emiatt. A kádár, mondták, azzal, hogy portrét festetett, s méghozzá hálósobája falára akasztotta a képet, többet engedett meg magának, mint ami a falu leggazdagabb emberének dukál; áthágta rangjának korlátait, s az előkelőbbek jogait bitorolta. Egyszóval: a hiúság és nagyravágyás bűnébe esett. A tisztelet, melyet elhunyt barátom, Richard Tinto uram emléke iránt érzek, csakis az készítetett rá, hogy e témánál ily hosszán elidőzzek. Mindazonáltal az olvasót megkímélem azoktól a szószátyár, bár érdekes megjegyzésektől, amelyeket ő a francia iskola jellegére s a tizennyolcadik század eleji skót festészet állapotára vonatkozólag tett.

Az úrfi hálósobájában egyébként ugyanazok az előkészületek történtek, mint a tisztaszobában.

A. márki és rokona kora hajnalban kívánt indulni, s az utazást az akkori szokás szerint csakis bőséges reggeli után lehetett elkezdni. Hideg és meleg húsok, zabpuding, bor, pálinka került az asztalra, na meg tej, vaj s ami tejterméket csak el lehet képzelni, hogy a háziak előző estén már kimutatott vendégszeretetéről újabb tanúbizonyságot tegyen. Egész Wolf's Hope-ot felverte a készülődés zaja. Számlákat fizettek, kezet ráztak, lovakat nyergeltek, kocsikat fogtak be, s borraivalót osztogattak mindenütt. A márki egy csengő aranyat adott Abronts úr személyzetének, s a kádár erős kísértést érzett, hogy a főúri figyelmesség e konkrét bizonyítékára ő maga tegye rá a kezét. Dingwall, az ügyvéd, ezt jogosnak is vélte, mivel a gazda viselte azokat a kiadásokat, amelyek ellenében a borraivalót adták. De hiába nyilatkozott így a jogi tekintély, John gazda nemesebbik énje végül is győzedelmeskedett a hitvány anyagiasságon, s a jóember letett róla, hogy az elmúlt vendégség fényét holmi baksissal homályosítsa el. Annyit azonban megtett az ügy érdekében, hogy biztosította cselédeit, miszerint átkozott, hálátlan bandának tartja őket, ha csak egy üveg pálinkát is másnál s nem nála vesznek meg. Joggal remélvén ezek után, hogy a borraivalót szabályszerűen használják majd fel, Abronts megnyugodott, hogy a márki ajándéka jellemtelenség nélkül is az ő kizárólagos tulajdonává lesz.

Az indulás előkészületei közepette Ravenswood azzal vidította fel öreg inasát, hogy tájékoztatta (noha csak óvatosan, hisz ismerte Caleb tüzes fantáziáját) a sorsában várható változásról. Egyúttal átadta Balderstone-nak sovány vagyonszáma nagyobbik felét, ismételten bizonygatva, hogy neki magának rövideken elegendő pénze lesz. Egyszersmind arra kérte Calebet, hogy az ő kedvéért szüntesse be a Wolf's Hope-i lakosok pincéi, baromfiudvarai és egyéb vagyontárgyai ellen irányuló hadműveleteket. Az öreg szolga sokkal készségesebben hajolt meg akarata előtt, mint ahogy várta volna.

- Kétségtelen - mondta -, hogy szegény, becstelenség és bűn volna a szegény teremtések további zaklatása, ha a család tisztességesen megélhet a saját erejéből is. Meg aztán - fűzte hozzá - ésszerű egy időre lélegzethez juttatni őket, így sokkal készségesebben állnak majd öméltósága rendelkezésére.

Ezt elintézve, az úrfi érzékeny búcsút vett öreg cselédjétől, s csatlakozott kocsiba szálló rokonához. Mindkét háziasszony, öreg és fiatal egyaránt, szívélyes üdvözlő csókot kapott nemes vendégeitől, s negédesen mosolyogva álltak az ajtóban, míg a hatlovas hintó és a lovas kíséret nagy patkócsattogás közepette kidübörgött a faluból. John mester is a küszöbön állt. Alaposan szemügyre vette tulajdon jobbját, amelyet egy márki és egy lord tisztelt meg kézszerítésével, majd hátrafordult, s az iménti mulatságtól még rendetlen szobára vetett egy pillantást, mintha azt mérlegelné, vajon a kitüntetés egyensúlyban van-e a költségekkel.

Bölcs szája végül ily szókra nyílt: - Gyerünk, ti lusta népség, dologra! S annyit mondhatok, úgy lássatok munkához, mintha nem is lenne a világon márki vagy úrfi, báró vagy bíró, laird vagy lord! Takarítsátok ki a házat, a maradékot tegyétek el, ami pedig végképp ehetetlen,

adjátok a szegényeknek. Anyós és feleség, csak azt akarom mondani, soha egyetlen szót se szóljatok nekem, se jót, se rosszat, erről a bolond ügyről! Egymásnak fecsegjétek vagy a szomszédasszonyokkal, mert az én fejem már úgy zúg a hangotoktól, mint valami méhkas.

S mivel John, mint említettük, korlátlan hatalommal rendelkezett a házban, egykettőre visszatért mindenki szokott foglalatosságához, őt pedig otthagyták, hadd építgessen kedve szerint légvárat az udvari kegy elnyeréséről, amelyért oly bőven áldozott anyagi javaiból.

Huszonhetedik fejezet

Szerenese Istennője - üstökön
Foglak most, ha megszöksz: az én hibám.
Kit nyúzott már az inség, érte csak
Jó szélre igazítani hajóját.

(RÉGI SZÍNDARAB)

Utasaink minden további kaland nélkül érkeztek meg Edinburgh-ba. Ravenswood úrfi az előzetes megbeszélés értelmében nemes jóakarójánál szállt meg.

Időközben bekövetkezett a várt politikai fordulat, s ezzel Anna királynő skót és angol tanácsaiban a tory párt rövid életű hatalomhoz jutott. A siker okát és következményeit nem akarjuk itt taglalni; elég annyi, hogy a változás nagy mozgolódást idézett elő a különböző politikai pártokban. A püspöki egyház angol híveinek pártjából, amelyet előbb Harley, majd Oxford earlje irányított, sokan ragaszkodtak ahhoz, hogy elkülönítsék magukat a jakobita eszméktől, s emiatt nyerték el aztán a „Hóbortosok” elnevezést. Ezzel szemben a püspöki egyház skót híveinek pártja, vagy ahogyan magukat nevezték: a „lovagok” csoportja, ha nem is bölcsőbb, de sokkal következetesebb politikát folytatott. Ezek az urak úgy gondolták, a jelenlegi változások megteremtik a lehetőséget arra, hogy a királynő halála után Chevalier de St. George-nak kínálják fel a trónt. Azok, akik hűségesen kitartottak mellette, most esztelenül reménykedtek abban, hogy nemcsak anyagi veszteségeikért kapnak kárpótlást, hanem mindjárt bosszút is állhatnak politikai ellenfeleiken. A whig kormányt támogató családok csupán arra számíthattak, hogy most majd előlről kezdődik a II. Károly és fivére uralkodása alatt elszenvedett sok nyomorúság, s nekik keservesen bűnhődniük kell a Vilmos király idejében történt jakobita-vagyonekobbzásokért.

A rendszerváltozás elsősorban azokat a bölcs személyeket ijesztette meg, akiket Cromwell a „Gondviselés kiszolgálói”-nak nevez: a mindenkori uralkodó párt híveit. Minden kormányban szép számmal megtalálhatók az effélék, de az akkori skót államhivatalok csak úgy hemzsegték tőlük. Ők voltak, akik a legbuzgóbban siettek tisztára mosni magukat A. márki előtt, s amikor észrevették, milyen őszintén érdeklődik rokona sorsa iránt, ők maguk szorgalmazták azokat a lépéseket, amelyek révén Ravenswood úrfi visszakaphatja vagyonát, vagy legalábbis annak egy részét, s ismét viselheti ősi címét, amelytől apját megfosztották.

Azok között, akik leginkább óhajtották az ügy sikerét, elsőként a vén Turntippet lord lépett porondra, mert, mint mondta, bánat emésztette lelkét, hogy ilyen mostoha viszonyok közt kell látnia egy derék, s vitathatatlanul ősi nemes családból származó ifjút, aki még ráadásul A. márki vérrokona is; azé az emberé, akit, így esküdözött, ő mindenekfölött tisztel. Amennyire szegénységétől tellett, ő is hozzá kívánt hát járulni az ősrégi família rehabilitációjához, s evégből legott elküldött három családi képet keret nélkül és hat magas hátú, törökösen kárpitozott széket, melyeket a Ravenswood család hímzett címere díszített. Ezek a holmik Ravenswood lord canongate-i kastélyából származtak, s nevezett Turntippet árverésen vásárolta meg őket tizenhat éve, ám most egy krajcár térítést sem kért az eredeti vételár avagy a kamat fejében.

A. márki hűvösen fogadta az ajándékot. Turntippet lord előbb meglepődést színlelt, majd ugyancsak megrémült, mert a márki azt is megjegyezte, hogy őlordsága csak akkor várhatja Ravenswoodtól s az úrfi barátaitól, hogy kártérítését jó szívvvel fogadják, ha visszaszolgáltatja

azt a birtokot is, amelyet annak idején valami csekélyke összeg zálogául kapott, s amelyre a család nehéz helyzetét kihasználva, a kor prókátorai előtt nagyon is jól ismert eszközökkel szerzett tulajdonjogot.

Ez a követelés szerfölött megrémítette az öreg köpönyegforgatót. Istent hívta tanúbizonysággul, miszerint pillanatnyilag szükségtelen, hogy a birtok tulajdonjogát a fiúra ruházzák, hiszen most kétségkívül visszaszerezheti Sir William Ashtontól jószágai java részét, s ezt a jogos és igazságos eljárást ő minden rendelkezésére álló eszközzel támogatja. Végül még azt is megígérte, hogy halála után az ifjú úrra hagyja a birtokot.

De semmiféle kifogás nem használt: végül is kénytelen volt átengedni a birtokot azért az összegért, amelyért annak idején elzálogosították. Minthogy a magasabb hatalmakkal jobb egyezséget nem köthetett, szomorúan és elégedetlenül ment haza, s váltig panaszkodott híveinek, hogy eddig minden politikai változás és kormányforma hozott valamit a konyhára, kivéve ezt a mostanit, mely, lám, kitépi szárnyából a legékesebb tollakat.

Hasonló eljárás fenyegette mindazokat, akik annak idején hasznot húztak a Ravenswood család hajótöréséből. Sir William Ashton különlegesen veszélyes helyzetben volt, mert megfellebbezték s a Lordok Háza elé vitték azokat a bírói végzéseket, amelyek a ravenswoodi báróságot és a kastélyt neki ítélték. Vele szemben azonban, Lucy kedvéért, s az iránta tanúsított vendégszeretetért, az úrfi teljes nyíltsággal kívánt fellépni. Írt a volt főpecsétörnek (mert már nem ő töltötte be ezt a tisztséget), s levelében őszintén bevallotta, hogy eljegyezték egymást Ashton kisasszonnyal. Az apa beleegyezését kérte házasságukhoz, s biztosította: hajlandó minden vitás ügyet Sir William tetszése szerint rendezni.

A küldönc Lady Ashtonnak is vitt levelet. Ebben az úrfi bocsánatot kért, ha akaratlanul is megbántotta volna őt valamivel. Hosszan írt Ashton kisasszony iránti, régen támadt vonzalmáról. Ünnepelesen kérte a hölgyet, legyen a Douglasok jelleméhez és nevéhez méltóan nagylelkű, felejtse el régi elfogultságát s a hajdani félreértéseket. Higgye el, hogy alulírott Edgar Ravenswood úrfi családjának őszinte barátja, neki magának pedig tiszteletteljes, ragaszkodó, alázatos szolgálja.

Ravenswood utasította a küldöncöt, hogy a harmadik levelet teljes titokban juttassa Lucy kisasszony kezébe. Ebben szenvedélyesen megvallotta örök szerelmét, s hangsúlyozta: a sorsában beállt változás immár lehetővé teszi házasságukat. Feltárta a lány előtt azokat a remélhetőleg eredményes lépéseket, amelyeket szülei, főként anyja előítéleteinek leküzdése érdekében tett. Ha várakozásában csalódná, fejtegette, még mindig fennáll az a lehetőség, hogy amíg őt megtisztelő, fontos küldetése távol tartja Skóciától, az idő jobb belátásra bírja az öregeket. Egyébként, írta, szilárdan bízik Ashton kisasszony hűségében, s erősen hiszi, menyasszonya semmiféle kényszernek, erőszaknak nem enged, s bátran szembeszáll mindazokkal, akik el akarnák tőle szakítani. Ravenswood úrfi mindegyik levelére választ kapott. E válaszlevelek más-más úton érkeztek, s bizony más-más hangnemben is íródtak.

Lady Ashton mindjárt az úrfi küldöncének adta át levelét. Az üzenetvivő csak addig maradhatott Ravenswoodban, míg a hölgy sebtében papírra vetette a következő sorokat:

Wolf's Crag-i Ravenswood úr kezébe.

Ismeretlen Úr!

Kaptam egy levelet, amely alatt Edgar Ravenswood úrfi neve áll. Íróját illetően teljes bizonytalanságban vagyok, mert hallottam ugyan egy ilyen nevű családról, de azt hazaárulás miatt megfosztották címétől. Uram, ha te vagy az, aki ily módon írtad alá a levelet, kérlek, vedd tudomásul, egész szülői tekintélyemet latba vetem Lucy Ashton

kisasszony megmentése érdekében. Én őt visszavonhatatlanul elígértem egy becsületes embernek. De még ha ez nem is történt volna meg, uram, akkor sem fogadnék el házassági ajánlatot tőled vagy családotból bárkitől, mivel tudomásom szerint ti mindnyájan Isten szent és sérthetetlen egyházának s a személyes szabadságnak ádáz ellenségei vagytok. Uram, ezt a szilárd elhatározásomat egy röpke pillanatra sem ingathatja meg semmiféle szerencse, mert Szent Dávidhoz hasonlóan én is láttam már a gonoszt hatalma teljében. Virultak, mint a zöld babérfa, s íme, én élek, ők nem, s még nyomuk sem maradt. Saját érdekemben kívánom neked, fogadd szívedbe ezt a tanítást, mert rád is vonatkozhat. Kérlek, ne törődj tovább azzal, aki marad ezután is ismeretlen szolgád,

*Margaret Douglas,
másképpen Ashton*

Két nappal e rendkívül nyugtalanító episztola kézhez vétele után Ravenswood úrfi éppen Edinburgh főutcáján sétált, amikor hirtelen meglökte valaki, majd rögtön utána kalaplevéve bocsánatot is kért. Lockhard volt, Sir William Ashton bizalmas szolgája. Meghajolt, az úrfi kezébe csúsztatott egy levelet, s eltűnt. Mint általában a kitűnő ügyvédek fogalmazványai, az ily módon érkezett négy, sűrűn teleírt ív is meglehetősen homályos tájékoztatást nyújtott. Legfeljebb azt lehetett kivenni belőle, hogy írójuk nagyon tanácstalannak érzi magát nehéz helyzetében.

Sir William Ashton hosszasan fejtegette, mennyire tiszteli, becsüli kedves fiatal barátját, Ravenswoodot, s milyen mélységesen tiszteli, becsüli drága öreg barátját, A. márkit. Kifejezést adott továbbá abbeli reményének, hogy a személyével kapcsolatos esetleges eljárások során nemes ellenfelei bizonyára nem fogják figyelmen kívül hagyni ama határozatokat és végzéseket, melyek annak idején az igazság illő mérlegelése után *in foro contentioso* hozattak. Annyi bajt okozna ugyanis a közéletben, ha Skócia legfelső bíróságának törvényesen kihirdetett ítéleteit az angol Lordok Háza érvénytelenítené, hogy e szomorú tény, ezt Isten és ember előtt ünnepélyesen kijelentheti, nagyobb sebet ütne szívéen, mint bárminő anyagi veszteség, melyet a törvényellenes beavatkozás folytán el kellene szenvednie. Kenetes hangon prédikált a kölcsönös sérelmek nagylelkű megbocsátásáról, s megpendítette a legyőzött politikai pártok kedvelt témáját: megható színekkel ecsetelte az emberi dolgok változandóságát. Patetikusan siránkozott, és szelíden méltatlankodott, amiért ily sietve megfosztották főpecsétőri tisztétől, noha tapasztalatait kamatoztathatta volna a köz javára ezentúl is. Egyben finoman kifogásolta, hogy még alkalmat sem adtak annak tisztázására, vajon politikai nézetei az alapvető kérdésekben eltérnek-e a hatalmon levők elveitől. Meggyőződése, vallotta, hogy A. márki éppen olyan önzetlenül munkálkodik a köz javán, mint ő maga. Ha egy tárgyaláson megállapodhattak volna a követendő lépésekben, tapasztalataival és tekintélyével ő is támogathatná a jelenlegi kormányzatot. Zavarosan beszélt lánya és Ravenswood eljegyzéséről. Sajnálkozott a fiatalok meggondolatlan jegyváltása fölött, s kérte az úrfit, ne felejtse el, hogy ő erre sohasem bátorította fel, egyszersmind megjegyezte: a szülői beleegyezés nélkül *inter minores* kötött megállapodás a törvény értelmében semmis és érvénytelen. Lady Ashtonra, fűzte hozzá, igen rossz hatást tett az elhamarkodott lépés, s ezt ő jelenleg képtelen volna ellensúlyozni. Fia, Douglas Ashton ezredes, teljes mértékben osztozik anyja előítéleteiben. Ha Sir William szembeszállna velük, családjában végzetes, helyrehozhatatlan törést idézne elő, ezt a kockázatot pedig semmiképp sem vállalhatja. Reméli, az idő, a nagy orvos, majd mindent rendbe hoz.

Az utóirat némileg nyiltabban szólt arról, hogy hajlandó jelentős áldozatokat hozni, ha ezzel elkerülheti, hogy a Ravenswood báróság ügye odakerüljön ama magas fórum elé, melyet

minden tisztelete ellenére is idegennek tekint. Meggyőződése ugyanis, hogy a legfelső bíróság ítéleteinek érvénytelenítése súlyosan megsértene Skócia törvényeit.

Lucy Ashtontól ismeretlen közvetítő útján a következő sorokat kapta az úrfi:

Csak a legnagyobb kockázat vállalásával vehettem kézhez leveledet. Míg nem javul a helyzet, ne is próbálj újra írni. Erősen szorongatnak, de míg ép eszemet bírom, hű maradok szavamhoz. Boldogságod és sorsod szerencsés fordulata némileg megvigasztal, s erre nagyon is nagy szükségem van jelenlegi helyzetemben.

Az aláírás: „L. A.”

A levél erősen megijesztette Ravenswoodot. A tilalom ellenére sokszor megkísérelte, hogy üzenetet küldjön Ashton kisasszonynak, sőt találkozni is próbált vele, de tervei mind meghiúsultak. Bosszúságára csak annyit ért el, hogy megtudta: gondos, hatékony intézkedésekkel megakadályozzák érintkezésüket. Ezek a körülmények annál is inkább lesújtották az úrfit, mert immár nem halogathatta tovább a rábízott fontos küldetést, amely talán hosszabb időre is elszólítja Skóciából. Elutazása előtt Sir William Ashton levelét átadta A. márkinak, aki mosolyogva jegyezte meg: Sir Williamnek bizony bealkonyult, s most látnia kell, milyen az, ha másokra süt a szerencse napja. Ravenswood csak a legnagyobb erőfeszítéssel csikarhatta ki a márkiból az ígéretet, hogy azonnal felfüggeszti a parlament előtt folyó pert, ha Sir William hozzájárul Lucy Ashtonnal kötendő házasságához.

- Ha nem tudnám - mondta a márki -, hogy Lady Ashton, vagyis Lady Douglas, ahogy a skótok mondják: köti az ebet a karóhoz, s férjét teljesen hatalmában tartja, nem engedném meg, hogy lemondj a téged származásodnál fogva megillető jogokról.

- De remélem - válaszolta az úrfi -, lordságod szentnek tekinti eljegyzésemet.

- Hidd el, becsületszavamra mondom - szólt a márki -, még akkor is barátod maradok, ha szántsándékkal örültséget követsz el. Megmondtam, mi az én véleményem erről a dologról, de ha módod lesz rá, kívánságod szerint szolgálom ügyedet.

Ravenswood úrfi köszönetet mondott nemes rokonának és pártfogójának, s teljhatalmat adott neki ügyei intézésében, ameddig ő a kontinensen tartózkodik. Ezek után elhagyta Skóciát.

Huszonnyolcadik fejezet

Kértek már asszonyt ilyen hangulatban?
Nyertek már asszonyt ilyen hangulatban?
Én nyertem.

(III. RICHÁRD
- *Vas István fordítása*)

Az úrfi tizenkét hónapja tartózkodott a kontinensen. Azt várták, sokkal hamarabb vissza fog térni Skóciába, de küldetése vagy magánügyei miatt, a hírek szerint még jó ideig külföldön kellett maradnia. S hogy időközben mi történt Sir William Ashton családjában, arról a Bucklaw és bizalmas ivócimborája, Craigengelt kapitány közt folyó, itt következő társalgásból értesülhetünk.

Girnington alacsony mennyezetű csarnokában ültek a síremlékhez hasonló terméskő kandalló mellett. A tűz vidáman pattogott; a beszélgetők előtt álló kerek tölgyfa asztalkán két öblös pohár, pompás vörös borral teli kancsó s finom ételekkel rakott tálak sorakoztak. Hiába volt azonban a kellemes környezet minden varázsa, a házigazda arcán vészjósló elégedetlenség tükröződött. Tányérnyalója ugyancsak törte a fejét, hogyan vehetné elejét annak, amitől legjobban rettegett, s amit úgy hívott: pártfogójának „komorsági rohama”. Nagyokat hallgattak, s közben Bucklaw idegesen rugdosta csizmasarkával a kandallót. Végül is Craigengelt törte meg a csendet.

- Ne legyen Craigengelt a nevem - mondta -, ha láttam valaha ilyen szomorú völegényt. Akasszanak fel, ha nem olyan vagy, mint valami halálraítélt.

- Hálásan köszönöm a bókot - felelt Bucklaw -, nyilván a magad sorsával példálózol, mikor kivégzésről beszélsz. Egyébként, nem méltóztatnál megmondani, miért kellene vidámnak látszanom, ha egyszer szomorú, pokolian szomorú vagyok?

- Éppen ez nyugtalanít - jegyezte meg Craigengelt. - Rövidesen feleségül veszed a megye leggazdagabb kisasszonyát. Hő vágyad teljesül, s mégis olyan fancsali képet vágysz, mint a kárvallott cigány.

- Nem tudom - makacskodott a földesúr -, nem lépnék-e inkább vissza, vagyis hogy elvenném-e vagy sem, ha már eddig is nem mentem volna ilyen messzire.

- Visszalépni! - kiáltott fel Craigengelt jól színlelt meglepetéssel. - Ez olyan lenne, mintha meghátrálnál a küzdelemben! Visszalépni? Miért, hát a lány vagyona nem...

- A fiatal hölgyé, ha szabad kérnem - szakította félbe Hayston.

- Jó, jó, semmi tiszteletlenséget nem gondoltam... Hát nem több Ashton kisasszony hozománya, mint bárkié Lothianben?

- Elismerem - válaszolta Bucklaw -, de nekem egy fitying se kell belőle... Elég gazdag vagyok magam is.

- Az anyja meg úgy szeret, mintha édes gyermeke lennél.

- Azt hiszem, jobban, mint amazokat - hagyta helyben Bucklaw. - Így legalább egy kis szeretet is van az ügyben.

- Hát Sholto Douglas Ashton ezredes? Ő aztán igazán forrón óhajtja házasságodat!

- Azért - mondta Bucklaw -, mert azt reméli, hogy segítséggel a megye képviselője lehet.
- És az apa talán nem kívánja legalább annyira ezt a frigyet, mint amennyire én kívánom, hogy nyerjek a kockán?
- Na persze - válaszolta Bucklaw lenézően -, ez tökéletesen Sir Williamre vall: elfogadni a kínálkozó legjobb házasságot, ha már a lányért cserében nem tarthatja meg a nagy Ravenswood-birtokot, amit az angol Lordok Háza hamarosan kitép majd karmai közül.
- Na, de már az ifjú hölgyre valóban nem mondhatasz egyetlen rossz szót sem - vélte Craigen-gelt. - A legszebb lány egész Skóciában. Amikor keresztülnézett rajtad, imádtad, most meg, hogy elfogad, s felbontja eljegyzését Ravenswooddal, egyszerre megbokrosodsz. Azt kell mondanom, az ördög bújt beléd, ha jó dolgodban még azt sem tudod, mire vágyakozol.
- Röviden arról van szó - válaszolta Bucklaw, miközben fel-alá sétálgatott a szobában -, vagyis azt szeretném tudni, hogy mi a fenétől változott meg olyan hirtelen Ashton kisasszony elhatározása.
- Ugyan, sose törődj vele! - mondta Craigen-gelt. - Az a fő, hogy hasznodra volt a változás.
- Nézd csak - magyarázta pártfogója -, sohasem tudtam sokat efféle finom úrihölgyekről, és elhiszem, hogy szeszélyesek, mint az ördög, de van valami ebben a pokoli váratlanságban, ami a puszta szeszélynél komolyabbnak látszik. Lady Ashton bizonyára ismer minden fortélyt, amivel össze lehet törni valakinek a szívét, s ezekhez képest semmiség az ostor és zabla, amivel a fiatal csikót törjük be.
- De ha nem folyamodnánk hozzájuk - kérdezte Craigen-gelt -, hogy a fenébe szoktathatnánk őket gyepplőhöz vagy nyereg alá?
- Ez is igaz. - Bucklaw abbahagyta a járkálást, s rákönyökölt egy székek támlájára. - Amellett Ravenswood még mindig az utamban áll. Azt hiszed, felbontja az eljegyzést?
- Ebben aztán biztos lehetsz - válaszolta Craigen-gelt. - Miért ragaszkodna hozzá, mikor a hölgy más férfival, ő meg más asszonnal akar összeházasodni?
- Komolyan igaznak hiszed - kérdezte Bucklaw -, amit beszélnek, hogy elveszi azt a külföldi nőt?
- Magad is hallhattad, amit erről, na meg a víg menyegzői előkészületekről mesélt Westenho kapitány - válaszolta Craigen-gelt.
- Westenho kapitány - vágta rá Bucklaw -, az is csak olyan jómadár, mint te, Craigie. Korántsem olyan ember, akit Sir William „szavahihető tanú”-nak nevez. Pompásan iszik, pompásan kártyázik, pompásan szitkozódik, s ráadásul tud hazudni és csalni is egy kicsit. Hasznos tulajdonságok a maguk helyén, Craigie, de aki ilyen adottságokkal rendelkezik, az ilyen Westenho-féle kalandor, aligha lenne megfelelő tanú a bíróságon.
- Akkor hát - mondta Craigen-gelt - elhiheted Douglas Ashton ezredesnek. Hallotta, amint A. márki, nem tudva, hogy ő is jelen van, nagy társaság előtt kijelentette: rokona sokkal ügyesebb annál, mintsem hogy ősei birtokát adná cserébe egy levitézlett presbiteriánus halvány képű lányáért. Azt is mondta, Bucklaw-nak éppen jó lesz a Ravenswood levett cipője.
- Ezt mondta? Az istenit! - ordított fel Bucklaw éktelen haraggal. - Ha előttem mondja, tövestül tépem ki a nyelvét ott a kedvesei, tányérnyalói és felföldi cimborái előtt! Miért nem szúrta keresztül Ashton?

- Vesszek meg, ha tudom - mondta a kapitány. - Pedig eléggé rászolgált volna. De hát öreg ember már, ráadásul államminiszter, s ha valaki összeakasztaná vele a löcsöt, dicsőség helyett kellemetlenséget szerezne magának. Ahelyett, hogy belekötsz valakibe, aki a párbajhoz túl öreg, s aki magasabban ül annál, hogysen te elérhesd, inkább azon gondolkozz, mivel kárpótolhatod Lucy Ashtont a szégyenért.

- Egy nap mégis utolérem őt - szólt Bucklaw -, és vele együtt rokonát, Ravenswoodot is. Addig pedig vigyázok, hogy Ashton kisasszonyt hírbe ne hozza az efféle gyalázkodás. Alig merek szólni hozzá. Kellemetlen ügy, bárcsak túl lennék már rajta! De töltsd meg a kupát, Craigie, igyunk a hölgy egészségére! Későre jár, s a jó vörös bor minden hálósipkánál jobban melegít.

Huszonkilencedik fejezet

Ez volt a társalgásunk tárgya mindig;
Ágyban nem alhatott panaszaimtól.
Asztalnál nem evett panaszaimtól;
Ez, csak ez volt minden szóm veleje;
Rá-rásiklottam társaságban is.

(TÉVEDÉSEK VÍGJÁTÉKA
- Szász Imre fordítása)

A másnap reggel Ravenswood kastélyában találta Bucklaw-t és hűséges Achatesét. A lovag és neje, valamint fiuk és örökösük, Ashton ezredes, egyaránt kitüntető szívéllyességgel fogadta őket. Bucklaw, mint általában azok, akik keveset forognak előkelő társaságban, minden szokásos merészsége ellenére félénken és gyámoltalanul csetlett-botlott, ha nálánál magasabb rangú emberekkel került érintkezésbe. Most is csak szánalmas makogás és pirulás kíséretében sikerült kinyögnie, hogy beszélni szeretne Ashton kisasszonnyal közeledő esküvőjükéről. Sir William és fia aggódalmasan pillantott Lady Ashton felé. Ő azonban a legnagyobb lelki nyugalommal jelentette ki, hogy Lucy kisasszony azonnal Hayston úr szolgálatára áll.

- Lucy - fűzte hozzá mosolyogva - még nagyon fiatal, s most őszintén restelli, hogy nemrégiben naivul belesodródott egy eljegyzésbe. Ezért remélem, drága Bucklaw barátunk, megbocsátja, ha a beszélgetésnél én is jelen kívánok lenni.

- Pontosan ez az, drága úrnőm - felelte Bucklaw -, amit kérni akartam. Kevéssé értek ahhoz, amit udvarlásnak neveznek, s bizonyára elkövetnék valami hibát, ha öladysége nem segítene azzal, hogy a tolmácsom lesz.

Bucklaw tehát a kritikus pillanat zavarában elfelejtkezett arról a jogos gyanújáról, hogy Lady Ashton erőszakos hatalommal uralkodik lánya akarátán, s elmulasztotta személyesen kikutatni Lucy valódi érzelmeit.

A másik két úr elhagyta a szobát. Lady Ashton rövidesen megjelent lánya társaságában, aki most is, mint előző találkozásai alkalmával, inkább nyugodtnak, mint izgatottnak látszott. Még egy Bucklaw-nál élesebb szemű bíró sem tudta volna eldönteni, hogy nyugalma közönyt vagy elkeseredést takar-e. Bucklaw-t túlságosan elfoglalták saját érzelmei, s így nem ért rá hölgye érzelmeit fürkészn. Összefüggéstelenül eladagolt néhány üdvözlő szót, belekezdett két-három témába, de egyiket sem tudta befejezni. Ashton kisasszony figyelmesen hallgatta, vagy legalábbis úgy tett, mintha odafigyelne, ám egyetlen szóval sem válaszolt. Tekintetét mereven egy kis hímzésre szegezte, amelyen, ösztönszerűen vagy megszokásból, folyvást munkában voltak fürge ujjai. Lady Ashton szinte láthatatlanul a háttérbe húzódott; a beszélgetőtől kissé távolabb ült, az ablakfülke rejtekében. Innen suttozta bátorító szavait lágy, behízelt hangon, amelyből azonban figyelmeztetés, sőt egyenesen parancs csendült ki: - Lucy, drágám, figyelj! Hallottad, mit mondott Bucklaw?!

A boldogtalan leány, aki teljesen elfelejtkezett anyja jelenlétéről, összerezzen, tűjét leejtette, s egy szuszra hadarta: - Igenis, anyám... nem, mylady... bocsánatot kérek, nem hallottam.

- Nem kell elpirulnod, szívecském, elsápadnod sem kell. Ne félj! - Lady Ashton közelebb jött.
- Tudjuk, hogy a lányoknak fontolóra kell venniük a férfiember beszédét. De te már rég beleegyeztél, hogy Hayston úrnak kedvező választ adsz. Tudod, hogy apád és én mennyire szívünkön viseljük, milyen végtelenül óhajtjuk ezt a házasságot.

Lady Ashton megtévesztő ügyességgel bújtatta szerető anyai gyöngédsége mögé a parancsoló, szigorú figyelmeztetést. Modorával a könnyen befolyásolható Bucklaw-t akarta megtéveszteni, intelmét a riadt Lucynak szánta. A leány pedig nagyon is jól értette a célzást, melyet anyja oly ügyesen elleplezett.

Ashton kisasszony kiegyenesedett s körülnézett. Tekintetében szinte embertelen félelem tükröződött, de ajkát egyetlen hang sem hagyta el. Bucklaw eddig fel-alá járkált a szobában, hogy lelki nyugalmát visszanyerje. Most hirtelen megállt, s a következő szavakban tört ki:

- Az az igazság, Ashton kisasszony, hogy kötözni való bolond voltam. Úgy próbáltam beszélni, ahogyan azt az ifjú hölgyek állítólag elvárják. Nem hinném, hogy a kisasszony megértette volna, de ezt nem is csodálom, mert vigyen el az ördög, ha én magam értettem! De most végre becsületes skót nyelven mondom: szüleid beleegyeztek házasságunkba, és ha elfogadsz férjednek egy magamfajta egyszerű, fiatal fickót, én minden kívánságodat teljesíteni fogom. Úrnője leszel a három Lothian legfényesebb kastélyának. Tied lesz Lady Girnington canongate-i háza Edinburgh-ban. Oda mész, ahova akarsz, azt csinálod, ami kedvedre van, azzal társalkodol, akivel tetszik, ezt őszintén mondom. Én csak arra tartok igényt, hogy haszontalan, öreg pajtásom kapjon helyet az asztal végén. Remélem, nem lesz kifogásod Craigie ellen, bár akad éppen nála jobb társaság is, de hát megszoktam már, vagyis inkább az átkozott fickó belém beszélt, hogy nem tudnék megenni nélküle.

- No, de Bucklaw - lépett közbe ismét Lady Ashton -, csak nem képzeled, hogy Lucynak kifogása lenne az őszinte, becsületes, jóindulatú Craigingelt kapitány ellen?!

- Hát, asszonyom - felelte Bucklaw -, ami azt illeti, a Craigie őszintesége, becsületessége jóindulata meglehetősen kétes értékű... de ez most nem tartozik ide. A fickó ismeri a szokásaimat, használható, és ahogy már említettem, nem érzem jól magam nélküle. De most nem is erről van szó. Bátorkodtam megkérni Ashton kisasszony kezét, és szeretném, ha erre ő maga őszintén válaszolna.

- Drága Bucklaw úr - mondta Lady Ashton -, legyünk tekintettel Lucy féltékenységére. Itt előtte mondom önnek, ő már beleegyezett, hogy ebben a kérdésben apja és én döntsünk... Lucy, szívecském - fűzte hozzá, s a hangjában, mint az előbb, most is eréllyel vegyített gyöngédség csengett -, Lucy, drága kis szívem, mondd hát te is, hogy így van!

Az áldozata tompa, reszkető hangon válaszolta: - Megígértem, hogy engedelmeskedem... de csak egy feltétellel.

- Arra gondol - fordult Bucklaw-hoz Lady Ashton -, hogy választ vár attól a férfitől, aki most Bécsben, Regensburgban, Párizsban... vagy mit tudom én, hol időzik... Levélben kérte ugyanis, hogy mondjon le a kimesterkedett eljegyzésről. Biztos vagyok benne, drága barátom, ön is egyetért ezzel a lelkiismeretességgel, hiszen ez a becsületes eljárás mindnyájunknak érdeke.

- Valóban jogos, becsületes kívánság - mondta Bucklaw, majd elgondolkodva dúdolni kezdte a régi dal refrénjét:

*Légy túl a régi szerelmen,
Mielőtt itt az új.*

- De azt hiszem - tette hozzá -, Ravenswood azóta már hatszor is válaszolhatott volna. Ha Ashton kisasszony megbíz vele, vigyen el az ördög, ha utána nem megyek, s ide nem hozom magammal!

- Szó sem lehet róla! - tiltakozott Lady Ashton. - Douglast, akinek pedig még több oka s joga lenne, hogy ilyesmire vállalkozzék, még őt is sikerült, igaz, hogy csak a legnagyobb nehézségek árán, lebeszélünk róla, hogy ilyen elhamarkodott lépést tegyen. S az ön élete, kedves barátom, éppolyan drága nekünk, mint a tulajdon fiunké. Azt hiszi, megengednék, hogy egy Ravenswood-féle mindenre elszánt embernek megvigye ezt a sértő üzenetet? A család minden barátja úgy vélekedik, s drága Lucymnak is ahhoz kell tartania magát, hogy ha ez a méltatlan személy nem válaszolt levelére, hallgatása szokás szerint beleegyezést jelent. Ilyenformán pedig, ha az egyik fél sem ragaszkodik a megállapodáshoz, az egész ügyletet semmisnek kell tekinteni. Sir William, aki pedig a legjobban ért az ilyesmihez, egyértelműen így nyilatkozott. Nos hát, drága Lucym...

- Anyám - szakította félbe Lucy szokatlan eréllyel -, ne feszítsd tovább a húrt! Már megmondtam, ha ez a boldogtalan eljegyzés felbomlik, úgy rendelkezhetsz velem, ahogy neked tetszik. De addig Isten és ember előtt bűnös lennék, ha azt tenném, amire rá akarsz kényszeríteni.

- De szívecském, ha egyszer az az ember konokul hallgat...

- Nem fog hallgatni - felelte Lucy. - Hat hete egy megbízható emberrel elküldtem neki előző levelem másolatát.

- Az nem lehet... nem tehetted... nem merted volna megtenni - mondta Lady Ashton fenyegetően, s ez az új hang éppen nem illett ahhoz a modorhoz, amelyet eddig színlelt. Ám azonnal észbe kapott. - Drága Lucym - kezdte ismét duruzsoló hangon, amelyet legföljebb ha elfátyolozott kissé a gyöngéd szemrehányás -, hogy is juthatott ilyesmi az eszedbe?

- Nem tesz semmit - mondta Bucklaw. - Én tisztelem Ashton kisasszony érzéseit, és csak azt sajnálom, hogy nem magam lehettem a küldönce.

- És mondd csak, Ashton kisasszony, kérlek - kérdezte anyja gúnyosan -, meddig kell várunk Pacoleted visszatérésére... tündérküldöncödre?... Mert a mi méltatlan hús-vér postásaink nyilván nem voltak eléggé megbízhatóak!

- Számoltam a heteket, a napokat, órákat és perceket - felelte Ashton kisasszony. - Egy héten belül választ kell kapnom tőle, hacsak el nem költözött az élők sorából... Uram - fordult Bucklaw-hoz -, kötelezzen le azzal, hogy megkéri anyámat, addig ne említse előttem ezt az ügyet.

- Magam is erre kérném, Lady Ashton - jelentette ki Bucklaw. - Becsületszavamra, hölgyem, tisztelem az érzéseidet, s bár nekem e frigy mindenekfölött drága, úriember vagyok, s inkább lemondanék róla, semhogy akár egy percre is fájdalmat okozzak neked a sürgetéssel.

- Hayston úr, azt hiszem, nem kifogásolhatja - mondta Lady Ashton a haragtól még mindig sápadtan -, ha az anya szíven viseli leánya boldogságát... Szabad tudnom, Ashton kisasszony, milyen szavakat használtál leveledben?

- Pontosan azokat, anyám - felelte Lucy -, amelyeket te diktáltál az előző alkalommal.

- Akkor hát remélhetjük, hogy a nyolc nap leteltével - Lady Ashton most ismét gyöngéden beszélt -, drága kis szívem, befejezed végre ezt a várakozást.

- Nem szabad siettetnie Ashton kisasszonyt, mylady - mondta Bucklaw, akinek nyers modora tulajdonképpen jólelkűséget takart. - A küldöncöket feltartóztathatják vagy késleltethetik. Láttam már olyant is, hogy egy leesett patkó miatt teljes napig kellett vesztegelni... Várjunk csak, hadd nézzem meg a naptárt... Húsz nap múlva Szent Júdás napja lesz, előtte való nap viszont Caverton Edge-ben kell lennem, hogy megnézzem a versenyt Laird of Kittlegirth

fekete kancája és Johnston gabonakereskedő négyéves csikója közt... Persze éppenséggel éjszaka is hazalovagolhatok, vagy akár el se megyek, s legfeljebb majd Craigie elmeséli, mi történt a versenyen. Mivel ez idő alatt én sem búsítom Ashton kisasszonyt újabb alkalmatlankodással, remélem, öladysége, valamint Sir William és Douglas ezredes is jószágosak lesznek hozzá, s megengedik, hogy lelkiismerete szerint, nyugodtan dönthessen.

- Uram - mondta Ashton kisasszony -, nagylelkű vagy.

- Úrnóm - válaszolta Bucklaw -, csak azt teszem, ami egy magamfajta egyszerű, jóindulatú fickótól kitelik, és ahogy előbb is mondtam, szívesen boldoggá tennélek, ha megengeded, s megmondod, mit kell csinálnom.

Ezek után nála szokatlan megindultsággal búcsúzott el a leánytól. Lady Ashton kikísérte, hogy még egyszer biztosítsa, Lucy mily nagyra értékeli őszinte vonzalmát, s megkérje, távozása előtt keresse fel Sir Williamet. - Mert - mondta kegyetlen pillantást lövellve Lucy felé - meg kell tennünk az előkészületeket, hogy Szent Júdás napján a házassági szerződést aláírjuk és megpecsételjük.

- Aláírjuk és megpecsételjük! - mormolta utána Lucy, amint az ajtó becsukódott mögöttük. - Aláírni és megpecsételni... megtenni és meghalni! - Gyöngye kezeit összekulcsolta, s eszméletlenül hanyatlott hátra karosszékében.

Ám ekkor Henry rontott be a szobába, s a gyerek lármája magához térítette a kisasszonyt. Öccse nagy hangon követelte az ígért két yard piros szalagot, amelyből új harisnyatartójára akart csokrokat kötni. Lucy nyugodtan felállt, odament az elefántcsont szekrénykéhez, kivette a szalagot, pontosan lemérte, levágta, s megkötötte úgy, ahogyan a kis lurkó kívánta.

- Ne zárd még be a szekrénykét - szólt Henry. - Kellene egy kis ezüst fonál is; meg akarom erősíteni sólymom lábán a bőrszíjat. Az, tudod, amelyiknek Manon Waterban a possói sziklánál volt a fészke; onnan hoztuk ki nagy ügyel-bajjal, de nem érte meg a fáradságot... éppen csak megvérzi a foglyot, mint valami zsvány rabló, aztán hagyja elrepülni. Pedig szegény madár már úgysem élhet tovább. Mi más lehet a sorsa, mint hogy egy darabig még kínlódik, elvergődik valahogy az első csalitig, elrejtőzik a rekettyésbe... és vége?

- Igaz, Henry... igaz, nagyon igaz - mondta Lucy szomorúan, miután odaadta a fonalat, s megszorította a fiú kezét. - A te sólymodon kívül még sok más rabló is van ezen a világon, sok más sebesült madár is, amelyik csak azt keresi, hogy békében meghalhasson. És nincs bozót, sem csalit, ahol elrejtőzhetnék halálos sebével.

- Ó, most tisztára úgy beszélsz, mintha azokat a híres románcaidat szavalnád - nevetett a fiú. - Sholto azt mondja, ezek zavarták meg a fejedet. De hallom, Norman már füttyent a sólyomnak. Mennem kell, hogy megköthessem a lábszíjat.

És a fiatalság szeles jókedvével máris eliramodott, nénjét pedig otthagya keserű gondolatai martalékaul.

- Elrendeltetett - mondta a lány -, hogy mindenki elhagyjon, még az is, aki a legjobban szeret. Átengednek atoknak, akik ellenemre törnek. De így igazságos: nem kértem senki tanácsát, magam rohantam a veszélybe; egyedül, tanácsok nélkül kell hát kimenekülnöm vagy belehalnom.

Harmincadik fejezet

Feltör a tompa, súlyos búskomorság,
- A zord, vad reménytelenség fivére -
És sarkában emberölő ragály,
S a sápadt láz pestises serege.

(TÉVEDÉSEK VÍGJÁTÉKA
- Szász Imre fordítása)

Lady Ashton könnyűszerrel vezette orránál fogva Bucklaw-t, aki egyébként, mint maga is mondta, igazán jólelkű fickó volt. A férfi mentségét keresve hadd emlékeztessenem rá az olvasót, milyen szigorú házi fegyelem kötötte a skót család nőtagjait ebben az időben.

A helyi szokás e tekintetben, s még sok más dologban is, megegyezett a forradalom előtti francia illemszabályokkal. Az előkelő fiatal hölgyek házasságuk előtt ritkán jelentek meg társaságban. Törvény szerint és gyakorlatilag is szüleik gyámsága alatt álltak, a szülők pedig a maguk nézeteit kényszerítették rájuk, s a gyermekek hajlandóságát még csak figyelembe se vették. A kérő csupán annyit várt menyasszonyától, hogy szülei akaratába ellenvetés nélkül belenyugodjék. Az a néhány alkalom, mikor a fiatalok találkozhattak, nem tette lehetővé a bensőségesebb kapcsolat kialakulását, vagy akár azt, hogy egyáltalán megismerhessék egymást, s így a férfi választását legtöbbször a lány külleme döntötte el. Úgy cselekedtek, mint ahogyan *A velencei kalmár* szerelmesei, midőn a sorsdöntő ládikát kiválasztják: abban bizakodtak, hogy a vak véletlenre bízott vállalkozásuk kimenetele szerencsés lesz.

Egyáltalában nem meglepő, hogy Hayston of Bucklaw-t, aki züllött életmódja következtében keveset tudott a jó társaságról, nem érdekelték különösebben választottja érzelmei, hiszen ezek, a kor általános szokásait tekintve, valószínűleg egy mélyebb érzésű, tapasztaltabb, igényesebb férfit is hidegen hagytak volna. A legfontosabbat tudta: a lány szülei, barátai határozottan az ő pártján állnak, s erre meg is van az okuk.

Őszintén szólva, Ravenswood elutazása óta A. márki viselkedése majdnem teljesen lehetetlenné tette, hogy rokona összeházasodjék Lucy Ashtonnal. A márki őszinte, de helytelenül értelmezett barátságot érzett Ravenswood iránt. Ahogy azt már a jóakarók és pártfogók szokták, hamar eldöntötte, mi is volna hát rokona igazi érdeke, s nem törődött azzal, hogy az érdekelt esetleg másként vélekedik.

Így történt, hogy a márki, miniszteri teljhatalmával élve, a brit Lordok Házánál megfellebbezte azokat a bírói ítéleteket, amelyek Sir Williamet az ősi Ravenswood birtokok tulajdonosává tették. Ez az eljárás, amelyet manapság gyakran alkalmaznak, akkoriban még ismeretlen volt a skót joggyakorlatban, s mivel a hatóságok minden erejükkel támogatták, az ellenzéki párt jogtudósai a polgári bíróságok igazságszolgáltatásába való önkényes, zsarnoki beavatkozásnak minősítették. Ha így vélekedtek azok, akik az Ashton családdal csak politikai összeköttetésben álltak, sejthetjük, mit mondhattak és gondolhattak ők maguk erről a durva eljárásról. Az anyagi gondolkodású, gyáva Sir Williamet teljesen kétségbeejtette a fenyegető veszteség; gőgös lelkű fiát örjengő haragra ingerelte a gondolat, hogy remélt örökségétől megfoszthatják; a gyűlölködő Lady Ashtonban pedig lángoló, halálos bosszúvágyat keltett Ravenswoodék kihívó intézkedése. Még a szelíd, jóhiszemű Lucy bizalmát is megingatta környezete felháborodása, s hajlott rá, hogy Ravenswood magatartását meggondolatlanak, hálátlannak ítélje.

„Apám - suttogta szomorúan - szívesen fogadta és támogatta, vagy legalábbis megengedte barátságunkat. Erre neki is emlékeznie kellene. Meghálálhatná azzal, hogy állítólagos jogai érvényesítését egy kicsit későbbre halasztja. Buzgón pereskedik ezért a birtokért, holott én kétszer annyi vagyont feláldoztam volna érte... Úgy látszik, elfelejtette, hogy az ő ügye mennyire érint engem is.”

De mindezt csak magában suttogta, hisz nem akart környezetében még nagyobb ellenszenvet kelteni szerelmese iránt. Rokonai törvénytelennek, felháborítónak és kegyetlennek kiáltották ki a Ravenswood számlájára írt intézkedéseket, s a szörnyű esetet a leggonoszabb idők leggonoszabb Stuartjainak leggonoszabb intézkedéseire hasonlították. Azt mondták, egész Skóciát gyalázat éri, ha bölcs tóráinak ítéletét olyan törvényszék vizsgálja felül, amelynek tagjai előkelő emberek ugyan, de semmi jogi képzettségük nincs, s feltehetőleg mélységesen megvetik Skócia törvényeit. Mi sem természetesebb, mint hogy most már csak ezért is, minden áron, minden eszközzel rá akarták venni a szerencsétlen leányt: azonnal bontsa fel botrányos, szégyenteljes, bűnös eljegyzését Ravenswooddal, családja halálos ellenségével, mert ez a kapcsolat még keserűbbé teszi szülei bánatát.

Lucy azonban segítség nélkül, magára hagyatottan is erős lelkű maradt. Sok mindent el tudott viselni. Elviselte apja sirámain; elviselte, hogy zúgolódik a hatalmon levő párt szerinte zsarnoki eljárása ellen, hogy szüntelenül hálátlansággal vádolja Ravenswoodot, hogy szüntelen csak a szerződésfelbontás és megsemmisítés számtalan módjáról példálózik, hogy minduntalan idevonatkozó cikkelyeket idézget a polgári-, a közigazgatási- és egyházi jogi törvényekből, s hogy óraszám a *patria potestas*-ról értekezik.

Ugyanilyen türelemmel el tudta viselni, vagy megvetően vissza tudta utasítani bátyja, Douglas Ashton ezredes keserű szemrehányásait, időnkénti erőszakoskodását és a rokonok megbarátok pimasz tolokodását is. Ámde képtelen volt elviselni vagy kikerülni anyja kitartó, elszánt üldözését. Lady Ashton minden egyéb szempontot mellőzve, zsarnoki lelke egész erejét latba vetette, hogy felbontassa a Ravenswooddal kötött eljegyzést, s létrehozza a házasságot Lucy és Bucklaw közt, ami aztán örökre elválasztja egymástól a szerelmeseket. A szív titkait sokkal jobban ismerte, mint férje, s tudta, ily módon olyan bosszút állhat, amely porig sújtja halálos ellenségét. Nem habozott hát felemelni karját, bár az sem volt titok előtte, hogy a férfit csak úgy sebezheti meg, ha egyszersmind lánya szívét is összetöri. Elszánt, kemény céltudatossággal megmérte gyermeke lelkének mélységét és magasságát. Sorra végiggondolt minden használhatónak ígérkező praktikát, és nyugodtan beindította az iszonyú gépezetet, amely arra szolgált, hogy az emberi lélekből kiirtsa a szilárd elszántságot. Eszközei közül némelyek annyira általánosan ismertek, hogy csak futólagos említést érdemelnek; mások megértéséhez viszont számolnunk kell a kor és az ország természetével s e különös tragédia szereplőinek jellemével.

Lady Ashton azt tekintette legfontosabb feladatának, hogy vagyona és hatalma segítségével meggátolja a szerelmesek érintkezését. Sikerült olyan tökéletesen kézben tartania lánya egész környezetét, hogy bár látszólag semmi sem korlátozta Ashton kisasszony szabadságát, soha még ostromolt várat nem vettek szigorúbb zárlat alá, mint amilyen szigorúan őt a külvilágtól elzárták. A szülői birtok határa valósággal a tündérkastélyok bűvkörét vonta a szegény lányka köré, melyen át sem belépni, sem eltávozni nem lehetett senkinek. Így került anyja kezébe Ravenswood minden levele, amelyben megírta hosszú külföldi tartózkodása fontos okait, s szegény Lucy számtalan levélkéje, amelyeket biztosnak hitt úton küldözgetett a férfinak. Az elfogott levelekben, különösen Ravenswoodéiban, legfeljebb a bizalmas hang ingerelhetette dühre és makacsabb bosszúvágyra azt, akinek a kezébe jutottak, de Lady Ashton halálos gyűlölködésének már nem volt szüksége az ilyen zsenge táplálékra. Sorban átnézte és elégette

ezeket az iratokat, figyelte, hogyan válnak füstté és hamuvá, s összeszorított, keskeny ajkán a mosoly, merev szemében a diadalittas fény elárulta: biztos abban, hogy íróik reménysége is éppígy megsemmisül.

Gyakran még a szerencse is segít azoknak, akik készek rá, hogy mesterkedéseik érdekében azonnal megragadjanak minden kínálkozó lehetőséget. Elhíhetők körülményekre épített, de valójában alaptalan hírek érkeztek a kontinensről. Azt beszélték, Ravenswood rövidesen feleségül vesz egy gazdag, előkelő külföldi hölgyet. A népszerűségért és hatalomért küzdő pártok mohón csaptak le erre a pletykára, s az ellenfél magánéletének „botrányos” eseményeit, ahogyan az már szokás, politikai céljaik szolgálatába állították.

A. márki is hangosan, a legszélesebb körű nyilvánosság előtt fejtette ki az ügyvel kapcsolatos véleményét. Ezt ugyan Craigengelt kapitány túl nyersen tolmácsolta, de a márki tényleg alaposan megsértette vele Ashtonékat. Azt hiszi, mondta, a hír fölöttébb valószínű, s a maga részéről szívből kívánja, hogy igaz is legyen. Ez a házasság sokkal megfelelőbb, s megtisztelőbb egy bátor fiatalember számára, mintha annak az öreg whig ügyvédnek a lányát venné el, aki hitvány paragrafus-csavarásával tönkretette szegény apjaurát.

Az ellenpárt természetesen figyelmen kívül hagyta azt, hogy Ravenswood úrfi Ashton kisasszony családja elutasította. Azt mondták, gyalázatosan állhatatlan és hűtlen fráter: rábeszélte a fiatal hölgyet jegyezze el vele magát, aztán elvetemült módon cserbenhagyta egy másik hölgy kedvéért.

Nagy gondot fordítottak arra, hogy ez a pletyka több forrásból is eljusson a Ravenswood kastélyba. Lady Ashton tisztában volt vele, hogy minél többen erősítenek meg egy hírt, az annál valószínűbben hangzik. Egyesek úgy említették, mint szóbeszédet, mások biztos értesülésként közölték; egyszer kaján tréfaként súgták Lucy Ashton fülébe, máskor a komoly, ünnepélyes figyelmeztetés köntösébe burkolták.

Még Henryt, a kisfiút is eszközül használták a szerencsétlen leány kínzásában. Egy reggel fűzfaággal a kezében rontott nővére szobájába, s azt mondta, a gally ebben a percben érkezett Németországból, egyenesen a kisasszonynak címezve. Mint tudjuk, Lucy nagyon szerette öccsét, s a fiú pajkos, meggondolatlan kegyetlensége sokkal érzékenyebben sebezte meg, mint bátyja nem egy szándékos sértése. Ámde fájdalmában még csak az árnyéka sem volt a nehezitelésnek; átkarolta a fiút, s elhalóan suttozta: - Szegény Henry! Te csak azt teszed, amit mondanak neked. - S visszafojthatatlan zokogásban tört ki. A fiatal fiú korából és jelleméből fakadó nemtörődömsége ellenére is mélyen meghatódott.

- Vigyen el az ördög - kiáltotta -, ha még egyszer vállalkozom ilyen kegyetlen üzenet átadására, mert én jobban szeretlek téged, Lucy - s szenvedélyes szeretettel csókolta le könnyeit -, mint az egész bandát. És odaadom a szürke pónimat, lovagolj rajta, és ha akarod, vágthatsz is vele... sőt, ha kedved van hozzá, még a falun túl is ellovagolhatsz.

- Ki mondta neked - kérdezte Lucy -, hogy nekem nem szabad oda lovagolnom, ahova akarok?

- Ez titok - válaszolta a fiú. - De figyeld csak meg, sohasem tudsz a falun túljutni. Vagy lesántul a lovad, vagy elveszti a patkóját, vagy megszólal a kastély harangja, vagy valami történik, ami miatt vissza kell fordulnod... De ha még többet beszélek ezekről a dolgokról, nem kapom meg Douglastól a két tarkát, pedig már megígérte, így hát Isten veled.

Ez a párbeszéd még jobban elcsüggesztette Lucyt. Világosan látta, amit már egy ideje sejtett, hogy apja házában aligha tekintheti magát egyébnek, mint afféle bilincstelen rabnak. Történetünk elején azt írtuk róla, hogy természettől fogva hajlott a romantikára, gyönyörködött a

szérelmes történetekben és tündérmesékben, s szívesen képzelte bele magát a mesebeli hősnők helyzetébe, kiknek kalandjaival, jobb olvasmány híján, teli volt a feje. Nos, képzeletének varázspálcája, mely ezelőtt gyönyörködtette, most egyszeriben átváltozott a boszorkány vesszejévé, s csak arra szolgált, hogy olyan rémképeket idézzen fel, melyek még magát a bűbájoló gonoszlelket is megrettentik. A leányka úgy érezte, családjá gyanúval, gúnnyal, ellenszenvvel, ha ugyan nem gyűlölettel tekint rá, s még az is elhagyta, aki miatt az egész világgal meghasonlott. Ravenswood hűtlensége valóban napról napra bizonyosabbá és nyilvánvalóbbá vált előtte.

Véletlenül ekkortájt érkezett meg külföldről Craigengelt régi barátja: Westenho, a hírhedt szerencselovag. Anélkül, hogy kifejezetten összebeszéltek volna, az érdekes Craigengelt kapitány a legnagyobb szorgalommal és tökélyel segítette Lady Ashton terveit. Nem került hát valami nagy fáradságába, míg rábeszélte cimboráját, hogy túlozza el a tényeket, hazudjon össze, amit csak akar, csak egy a fontos: határozottan állítsa és igazolja, miszerint Ravenswood házassága valóban küszöbön áll.

Így szorongatták Lucyt mindenfelől, kétségbeesésbe kergették, míg lelkierejét végül meg nem törte a szakadatlan szenvedés és üldöztetés. Mélabús és szórakozott lett, olykor természetes szelídségét meghazudtolva, bátran, sőt vadul támadt rá azokra, akik régóta és megfontoltan kínozták. Egészsége is megrendült. Lázzórsás arca, tétova tekintete az idegláz tüneteit mutatta. Nincs anya, akiben a szegény kis teremtés szájalmat ne keltett volna, de Lady Ashton szilárd és megingathatatlan maradt. Csak annyi együttérzéssel nézte lánya testi-lelki hanyatlását, mint a tűzér az ostromlott város tornyait, midőn összeomlanak az ágyúgolyók gyilkos záporában. Az említett dühkitörésekből és hangulatváltozásokból is csak arra következtetett a kegyetlen asszony, hogy Lucy ellenállása lankadóban - amiként a horgászt is csupán azért érdekli a horogra került hal vonaglása és rángatózása, mert ebből tudja meg, hogy rövidesen partra húzhatja zsákmányát. Lady Ashton azonban még inkább siettetni akarta a döntő fordulatot, ezért olyan eszközökhöz folyamodott, amelyek nagyon is illettek ugyan az akkori idők lelkületéhez és babonás hiedelmeihez, de a mai olvasó minden bizonnyal undorítónak, sőt egyenesen sátáninak fogja találni őket.

Harmincegyedik fejezet

Hol undok gyom közt egy boszorka élt,
S minden inséget eltűrt, csak azért,
Hogy a világtól távol itt, e helyt,
Úzve sok ördögi mesterkedést,
Emberszemektől hadd rejtezzon el,
S rontsa távolról, akit irigyel.

(TÜNDÉRKIRÁLYNŐ)

Lucy Ashton egészségi állapota nemsokára szükségessé tette, hogy a cselédlányoknál ügyesebb betegápoló kerüljön melléje. Lady Ashtonnak megvolt rá az oka, miért éppen a bowdeni javasasszony néven ismert Ailsie Gourlayt szemelte ki lánya gondozására.

A tudatlan emberek közt bámulatos hírnévnek örvendett ez a nőszemély. Azt állították róla, hogy meg tudja gyógyítani azokat az orvosok számára is megoldhatatlan problémát jelentő rohamokat, amelyeket a skótok rejtelmes kórnak neveznek. Babonás időpontokban gyűjtött füvekkel, varázsigékkel, hókuszpókuszokkal, amulettekkel kúrálta betegeit, s képzeletüket befolyásolva néha talán valóban elért némi kedvező hatást. Ez volt hát Gourlay asszonyság bevallott mestersége, amely önmagában is elég lett volna, hogy a javasasszony tevékenységét szomszédai s a vidék lelkészei fölötté gyanúsnak tartásák. Ámde titokban még sokkalta behatóbban foglalkozott az okkult tudományokkal, mert bár szörnyű büntetés várt arra, akit boszorkánysággal vádoltak, mégis bőven akadtak elkeseredett, nyomortól űzött emberek, akik örültek a gyűlöletes és veszélyes hírnévnek, hisz a vele járó rettegés lehetővé tette, hogy a környék zsarnokai legyenek, s képzelt tudományukkal hitvány nyereséghez jussanak.

Ailsie Gourlay azért nem volt annyira bolond, hogy azt híresztelje, magával a sátánnal kötött szerződést, hiszen ily módon egyenest a máglyára vagy a szurkoshordóba került volna. Azt mesélte, az ő tündére, mint Calibané, ártalmatlan tündér. Mindazonáltal jövendőt mondott, álmokat fejtett, bájitalt kevert, ellopott holmikát talált meg, házasságokat bogozott össze és tépett szét olyan sikerrel, mintha ezekben a praktikákban maga Belzebub segítené, ahogyan a szomszédai szentül állították is. Ezekben az áltudósokban az volt a legrosszabb, hogy mivel az emberek többnyire undorodtak tőlük, őket nem érdekelte, milyen cselekedettel szerzik meg az amúgy is osztályrészükül jutó közutálatot, s a csalárd varázslatok örve alatt gyakran igazi bűnöket követtek el. Midőn a bűnügyi krónikákban arról olvasunk, hogyan ítélték el egyre-másra e nyomorultakat, felháborodásunk csökken némileg, ha jobban belegondolunk, hányan voltak, akik valóban megérdemelték a szigorú büntetést, nem éppen a boszorkányság nem létező bűnéért, de nagyon is létező méregkeverésért, hamis tanúzásra való felhajtásért s mindenféle bűnök titkos, ördögi elősegítéséért.

Lucy anyja ezt az Ailsie Gourlayt tartotta a legmegfelelőbb eszköznek lánya végleges és teljes leigázására. Egy Lady Ashtonnál kevésbé tekintélyes asszony nem merte volna megtenni ezt a lépést, de őt magas rangja, erős egyénisége a világ ítélete fölé helyezte. Neki elnézték, hogy éppen a környék legtapasztaltabb, leghírhedtebb javasasszonyát és kuruzslóját választotta lánya szolgálójául, holott egy alacsonyabb rangú személy semmiképp sem kerülhette volna el a vádat, hogy az ember ösellenségével szövetkezik, midőn boszorkány segítségéhez folyamodik.

A vén banya nem kellemetlenkedett azzal, hogy Lady Ashtontól világos magyarázatot kér; célzásokból is megértette, mi a szerepe. Mindenesetre nagyon alkalmas volt feladata ellátá-

sára, ami elsősorban is az emberi szív és a szívbeli szenvedélyek alapos ismeretét kívánta meg. Gourlay asszonyság hamar észrevette, hogy Lucy iszonyodik külsejétől (amelyet már leírtunk, mikor először találkoztunk vele a vak Alice halottaságánál), s bár e miatt az ösztönös rémület miatt titokban meggyűlölte szegény leányt, munkálkodását éppen azzal kezdte, hogy megpróbálta eloszlatni, legyőzni az ellenszenvet, amely őt oly halálosan megsértette. Könnyű dolga volt; csupán egy kis gyöngédséget és érdeklődést kellett színlelnie. Lucy senkitől sem kapott ilyesmit az utóbbi időben, természetes hát, hogy rövidesen észre sem vette a szörnyeteg ocsmányságát. A vénasszony valóban nagy hozzáértéssel, odaadóan szolgálta ki betegét, s ha nem is férközhetett mindjárt bizalmába, annyit egykettőre elért, hogy a lány meghallgassa, amikor a betegszoba egyhangúságára hivatkozva ügyesen előadott regékkel kívánt úrnőjének kedveskedni. Ily módon keltette fel Lucy érdeklődését, aki az ismerős gondolatok és szavak hatására egyszerűen „csupa fül” lett. Gourlay asszonyság pedig eleinte szelíd, elandalító történeteket mesélt

*...Tündérek légi táncáról az éjben,
Úzve-sírva bolyongó szeretőkről,
Fellegvárakról, hol gonosz varázslók
Gyötrik foglyaikat.*

A mesék azonban egyre sötétebbek, egyre rejtelmesebbek lettek. A boszorkány vizenyőskék szeme, lefittyedt, hamuszínű ajka, reszkető feje, felemelt csontos ujja, nyekergő hangja s általában a síri hangulat, amely a szűk kamrácskát betöltötte, miközben a banya az éjszakai mécs derengő világa mellett rémhistóriáit regélte, a Lucyénál hitetlenebb korban is elborzaszt-hatta volna még a Lucynál kevésbé hiszékeny lelket is. A vén Sycorax felismerte fölényes helyzetét, s gonosz praktikával egyre szűkítette a bűvkört szerencsétlen áldozata körül. Lassacskán előhozakodott a Ravenswood család sorsáról, régi dicsőségéről, varázslatos hatalmáról szóló mendemondákkal is, amelyeket a naiv képzelet számtalan babonás „titokkal” és „csodával” zsúfolt teli. Elejétől végig elmondta például, sőt borzalmas részletekkel még bővítette is a végzetes forrás legendáját. Hasonlóképpen titokzatos, új értelemmel ruházta fel az utolsó Ravenswoodról s halott menyasszonyáról kinyilatkoztatott jövendölést, a félelmetes jóslatot, melyet annak idején Caleb is emlegetett. Azután ott volt Ravenswood úrfi néhány meggondolatlan kérdése, melyek azon az emlékezetes napon hangzottak el az elhunyt Alice kunyhójában, s amelyekből kiderült, milyen különös látomása volt az erdőben. Most ez a téma is bőséges tápot adott a leány túlhajszolt képzeletének.

Lucy talán meg sem hallgatta volna e történeteket, ha más családról szólnak a mendemondák, vagy ha helyzete kevésbé elkeserítő. De olyan körülmények közt élt, hogy szinte rögeszméjévé vált a gondolat: gonosz végzet lebeg szerelme felett. A bánat, a szenvedés, a bizonytalanság, a nyomasztó elhagyatottság és magány már felborította lelki egyensúlyát, s értelmét most még a babona árnyéka is elhomályosította. Szolgálója meséi roppant mód hasonlítottak az ő élettörténetéhez. Ez a tény lassanként arra csábította, hogy tragikus és misztikus dolgokról beszélgesen a boszorkánnyal, s bizalomfélét kezdett érezni a jósnő iránt, bár még mindig önkéntelen borzongással nézett rá. Gourlay asszonyság jól tudta, hogyan használja fel a maga javára ezt az éledező bizalmat. Lucy gondolatait a jövendő fürkészésének különböző módozatai felé irányította, ez talán a legbiztosabb módszer az értelem megzavarására s a lélek elpusztítására. Jeleket magyarázott, álmokat fejtett, s valószínűleg alkalmazta mindazokat a szemfényvesztő fogásokat, amelyekkel a kor áltudósai becsapták és elszedítették megtévesztett híveiket. Láttam az Ailsie Gourlay elleni vádiratban (megnyugtató, hogy a Titkos Tanács utasítására a vén boszorkányt végül is perbe fogták, halálra ítélték, és a North Berwick Law-i vesztőhelyen megégezték)... mondom, láttam, hogy sok egyéb bűne között azt is felhozták ellene: ördögi csalással és sátáni segítséggel bűvös tükröt tartott egy

fiatal lány elé, s úgy mutatta meg neki külföldön levő jegyesét, amint az éppen kézfogót tart egy másik hölgygel. De a jegyzőkönyvben itt és még néhány más helyen gondosan kihagyták a neveket és adatokat, bizonyára, hogy az érdekelt családok becsületét megkíméeljék. Ha Gourlay asszonyság valóban el tudta játszani ezt a szemfényvesztő komédiát, ügyességénél és eszközeinél nyilvánvalóan hatékonyabb segítséggel is kellett rendelkeznie. A titokzatos látomás megtermette a maga szokásos gyümölcsét: Ashton kisasszony elméje elborult, lelki egyensúlya megingott, egészsége napról napra romlott, magatartása ábrándozó, mélabús és bizonytalan lett... Apja sejtette, mi okozza ezeket a jelenségeket, s szokatlan eréllyel ragaszkodott hozzá, hogy Gourlay asszonyságot kidobja a kastélyból. Ámde a nyíl már elrepült, s mély sebet ütött a nemes vad oldalán.

Röviddel az asszony távozása után Lucy Ashton ijesztő vidámsággal azt válaszolta szülei sürgetésére, hogy tudja: a menny, föld és pokol mind összeesküdött Ravenswood s a kettejük házassága ellen, de szerződése, mondta, elkötelezte őt, s nem bírja, de nem is akarja azt Ravenswood beleegyezése nélkül felbontani. - Bizonyítsátok be - végezte különös beszédét -, hogy jegyesem felment az ígélet alól, aztán nem bánom, rendelkezetek velem tetszésetek szerint. Ha a gyémántok elvesznek, mit számít a kazetta?

A megátalkodott hang, a természetellenes fényben égő szem, a szorosan összekulcsolt kéz lehetetlenné tett minden ellentmondást. Lady Ashtonnak végül is be kellett érnie annyival, hogy ő diktálhatta azt a levelet, amelyben Lucy megkérdezte Ravenswoodot, vajon továbbra is ragaszkodik-e jogaihoz, vagy hajlandó-e immár felbontani (ezt a jelzöt használta:) „szerencsétlen” eljegyzésüket. Lady Ashton rendkívül találékonyan aknáztta ki kedvező helyzetét. Úgy fogalmazta a levelet, hogy olvasója feltételezhesse, maga Lucy szólítja fel szerelmesét a mindkettőjük érdekeivel és hajlamaival ellenkező kapcsolat felszámolására. De még ebben a csalásban sem bízott, s végül is teljesen megsemmisítette a levelet. Azt remélte, hogy türelmetlenségében Lucy meghallgatás nélkül elítéli a távollevő Ravenswoodot. Ebben azonban tévedett. Telt-múlt az idő, a válasznak már régen meg kellett volna érkeznie a kontinensről, kialvóban volt az a halvány reménysugár is, amely még ott pislákol Lucy lelkében, de a lány csak nem szabadulhatott attól a gondolattól, hogy levelét nem továbbították. S ekkor anyja egy újabb mesterkedése váratlanul lehetővé tette, hogy megbizonyosodjék afelől, amit leginkább szeretett volna tudni.

Miután a pokol női követét kidobták a kastélyból, Lady Ashton, aki gondosan számon tartott minden elképzelhető eszközt, elhatározta: most a boszorkánnyal homlokegyenest ellentétes fajtájú ügynököt alkalmaz, hogy Lucynál célt érjen. Ez a megbízott egy presbiteriánus pap, bizonyos Ördöghúzy Péter nagytiszteletű úr volt, régi ismerősünk egyébként, s a legszigorúbb és legmerevebben ortodox elvek elszánt apostola. Az ő segítségét kérte a lady, s hogy mivégre, ezt legtömörebben talán a tragédiabeli zsarnok szájából hallhatjuk:

*Hívok papot, papoljon néki hitről,
Bűnnek hitetve meg nem szegni azt az
Esküt, mit meg kell szegnie.*

Lady Ashton azonban félreismerte választott ügynökét. Igaz, előítéletei az asszony oldalára állították a papot, s nem kellett hozzá különösebb rábeszélés, hogy borzalmasnak találja az istenfélő s igaz presbiteriánus nemescsalád lányának frigyét azzal, akinek ősei egytől egyig vérszomjas püspökhitűek, akik kezüket Isten szentjeinek vérével szennyezték be. A lelkész véleménye szerint nem kisebb bűn volna e frigy, mint Sion leányainak házassága a moabita idegenekkel. De a szigorú felekezeti előítéletek és elvek ellenére Ördöghúzy tiszteletes úrnak volt némi józan ítélőképessége, s az üldöztetés iskolája - amely pedig nem egy szívet megkeményít - őt megértővé tette. Miután jobban megismerte Ashton kisasszonyt, mélységesen

meghatotta Lucy bánata, s be kellett látnia, a lánynak joga van ahhoz, hogy Ravenswooddal személyesen beszélje meg ünnepélyes fogadalmuk kérdését. Amikor pedig a boldogtalan teremtés előadta, mennyire gyötri a bizonytalanság, vajon továbbították-e egyáltalában levelét, az öreg nagy léptekkel végigmérte a szobát, ősz fejét csóválta, egyszer-egyszer megállt elefántcsont fogantyús botjára támaszkodva, és végül sok töprengés után bevallotta: véleménye szerint Lucy gyanúja nem éppen alaptalan, s ő maga fog most majd utánajárni a dolognak.

- Nem gondolhatok mást, Lucy kisasszony - mondta -, mint hogy anyádasszony öméltósága ebben az ügyben csakis azért olyan túlbuzgó, mert földi és túlvilági üdvösségedet félti... Hiszen ez a férfi a vallásüldözök ivadéka, vallásüldöző ő maga is, lovag, vagyis gyűlölködő és gúnyolódó, megátalkodott lélek, ezeknek pedig nincsen örökségük a mennyei Jeruzsálemben... Mindamellet bennünket mindenkoron az igazság vezérel, és ama szent princípium, hogy kötelezettségünket és ígéletünket éppúgy teljesítenünk kell az idegennel szemben is, mintha testvérünk lenne. Amiért is én, igen, én magam segíték leveledet Edgar Ravenswood kezébe juttatni, abban a reménységben, hogy ily módon végül is kiszabadulhatsz a hálóból, amelybe ő téged bűnösen belegabalyított. Sem többet, sem kevesebbet nem akarok tenni, csak annyit, amennyit tiszteletre méltó szüleid engedélyeztek. Arra kérlek tehát, hogy egyetlen szó változtatás nélkül másold le azt a levelet, amelyet előzőleg tiszteletre méltó édesanyád tollba mondott. Biztosan eljuttatom rendeltetési helyére, tisztelt fiatal úrnő, s abból, ha most sem kapsz rá választ, szükségszerűen azt a következtetést kell levonnod, hogy az ifjú hallgatásával kívánja tudodra adni, amit nyíltan kimondani nem akar talán, mármint hogy a maga részéről felbontottnak tekinti ezt a gonosz sugallta szerződést.

Lucy boldogan kapott az érdeemes lelkész segítő keze után. Szóról szóra leírta előző levelét, amelyet aztán Ördöghüzy tiszteletes úr Moonshine uram gondjaira bízott. E derék ember, ha történetesen a szárazföldön tartózkodott, buzgó presbiter, vitorlása fedélzetén viszont olyan vakmerő csempész volt, amilyen kevés járja a vizeket Campvere és Skócia keleti partja közt. Lelkipásztora kérésére megígérte, hogy a levelet mindenképpen eljuttatja Ravenswood úrfihoz, ha mindjárt a föld alól vagy a tenger mélységes fenekéről kell is a címzettet előkerítenie.

E rövid visszatekintés után érthetjük meg csak igazán az előző fejezetben részletesen ismertetett beszélgetést Ashton kisasszony, anyja és Bucklaw között.

Lucy most olyan volt, mint a viharos óceánon sodródó tengerész, aki egyetlen deszkaszálba kapaszkodik... ereje pillanatról pillanatra gyengült, s az éji sötétet olykor áthasító, sistergő villám fénye egy-egy szempillantásra láthatóvá tette előtte a fehér hullámhegyeket, amelyek rövidesen maguk alá temetik.

Lassan telt-múlt hét hét után, nap nap után. Elkövetkezett a várakozás maga szabta utolsó határideje. Ravenswoodtól azonban sem levél, sem hír nem érkezett.

Harminckettedik fejezet

Ó, mily tiszták, mily mások e nevek,
Mint könyvemben a kúsa kézjegyek!
A vőlegény vékony betűi fenn,
De szálasan, fenyő-egyenesen;
S lenn a menyasszony légies írása,
Karsún, mint ha jázmin szökken virágba.

(CRABBE)

Amint már mondtuk, felvirradt Szent Júdás napja, melyet Lucy a várakozási idő végpontjául jelölt meg, ámde Ravenswoodtól sem hír, sem levél nem érkezett. Bucklaw-tól annál inkább! Már korán reggel beállított Craigengelt, a hú bajtárs kíséretében, hogy végre-valahára megtarthassák az eljegyzést, s megköthessék a szükséges házassági szerződést.

Az okmányokat Sir William Ashton személyes ellenőrzése mellett elkészítették, s úgy határoztak, amint mondták, hogy Ashton kisasszony egészségi állapotára való tekintettel az aláírásnál senki más nem lesz jelen, csak a közvetlenül érdekelt felek. Nehogy Lucy még az utolsó pillanatban meggondolhassa magát, avagy továbbra is makacskodjék, Lady Ashton azt javasolta: az ifjú pár a szerződést követő negyedik napon járuljon is mindjárt az oltár elé. A leány azonban az ellenállás semminő jelét sem mutatta. A rendelkezéseket azzal a kétségbeesett közönnyel vagy inkább fásultsággal hallgatta, amely nyomorúságos lelkiállapotából, általános kábultságából fakadt. A finomabb megfigyelésekre képtelen Bucklaw a lány magatartásában csupán annyi vonakodást észlelt, amennyit egy szemérmes fiatal hölgynek illik is tanúsítania. Azt azért mégsem titkolhatta maga előtt, hogy a lány nem az érzéseire hallgatva határozott, hanem inkább csak beletörődött jóakarói választásába.

A vőlegény szertartásosan jó reggelt kívánt menyasszonyának, majd a társaság egy ideig magára hagyta Ashton kisasszonyt. Anyja ragaszkodott hozzá, hogy a szerződést déli tizenkettő előtt írják alá, mert, mint mondta, a házasság csak így lesz boldog.

Lucy túrta, hogy komornái kedvük s ízlésük szerint öltöztessék fel az ünnepélyes alkalomra, s mondanunk sem kell, ragyogóan fel is ékesítették. Brüsszeli csipkével díszített fehér szaténruhát adtak rá, hajába pompás ékszereket tűztek. Halálosan sápadt arca, zavaros szeme, nyugtalan tekintete ijesztő ellentétben állt a drágakövek tündöklésével.

Alighogy elkészültek, Henry jelent meg az öltözőszobában, hogy a szerencsétlen menyasszonyt a díszterembe vezesse, ahol a többiek már mind egybegyűltek a szerződés aláírásához. - Tudod, nővérkém - mondta -, mégiscsak örülök, hogy végül Bucklaw lesz a férjed. Ravenswood olyan volt, mint egy spanyol grand, és mindig úgy nézett ránk, mintha rögtön el akarná vágni a torkunkat, hogy aztán a holttestünket a lábával tiporhassa. Boldog vagyok, hogy a széles tenger választ el tőle, mert sose tudom elfelejteni, mennyire megijedtem, mikor azt hittem, Sir Malise lépett ki a régi képkeretből. Mondd meg őszintén, te nem örülsz, hogy ilyen szerencsésen megszabadultál tőle?

- Ne kérdezz semmit, drága Henrym - válaszolta boldogtalan testvére. - Jóformán semmi sem tehet engem már se boldoggá, se szomorúvá.

- Pontosan így szoktak beszélni az ifjú menyasszonyok - jegyezte meg Henry. - Ne búsulj, Lucy, egy év múlva már más nótát fogsz fűjni. Én leszek a vőfélyed, és előtted lovagolok majd, mikor a templomba mész, és az összes ismerőseink, rokonaink, barátaink, meg a

Bucklaw atyafiságból is, akik csak itt lesznek, mind rendre nyeregbe szállnak... Kapok egy skarlát köpenyt, aranyzinórosat, és tollas kalapot és arannyal mindkétfelől szépen kihímzett kardkötőt, és *point d'Espagne*-t, és a kard helyett tört, pedig én jobban szeretnék kardot, de hát apánk hallani sem akar róla. Az én holmimat meg még sok más mindent ma estére hozza meg Gilbert a málhás öszvérekkel Edinburgh-ból. Ahogy megérkeznek, jövök és megmutatom neked.

Lady Ashton belépése véget vetett a fiú fecsegésének. Az anyát kissé nyugtalanította leánya késlekedése, ezért jött hát elébe, s most legédesebb mosolyával karolt Lucyba, úgy vezette be a terembe, ahol a társaság már régóta várta megjelenését.

Nem volt más jelen, csak Sir William Ashton, valamint Douglas Ashton ezredes teljes katonai díszben, Bucklaw vőlegényi pompában és Craigengelt, aki pártfogója jóvoltából tetőtől talpig új öltözékben feszített, s annyi rojtot-bojtot, paszományt viselt, hogy bizvást elmehetett volna akár Kakas kapitánynak, végül pedig, mivel a hívő presbiteriánus családokban az effajta ünnepi ceremónia sohasem eshetett meg pap nélkül, a kis társaság tagjai közt ott volt Ördöghúzy nagytiszteletű úr is.

Bort és harapnivalót tettek az asztalra, az aláíráshoz előkészített papírok mellé.

Mielőtt még bármihez hozzáfogtak volna, Sir William intésére előlépett a lelkész, és felszólította az egybegyűlteket, hogy csatlakozzanak rövid, rögtönzött imájához, fohászkodjanak együttesen, Isten áldását kérve, a jelenlevő tiszteletre méltó személyek között kötendő szerződésre. Mivel kora és hivatása feljogosította rá, hogy a személyes jellegű kérdésekről is őszintén szólhasson, könyörögve kérte az Urat, gyógyítsa meg az egyik nemes fél beteg lelkét, ezzel jutalmazván őt, amiért tiszteletre méltó szüleinek szót fogadott. S mivel Isten parancsolatainak engedelmeskedve atyját, anyját tisztelő engedelmes gyermeknek bizonyult, őt és övéit áldja meg szent ígérete szerint: hosszú, boldog élettel itt e földön, s örök üdvösséggel majdan a mennyeknek országában. Könyörgött továbbá a vőlegényért, hogy térjen jobb belátásra, s hagyjon fel a kicsapongásokkal, melyek ifjú lelkét eltántorítják a tudás ösvényétől; hogy ne lelje többé örömét hiú és léha barátokban; őrizkedjék a gúnyolódóktól, a lázadóktól, valamint azoktól, kik késő éjszakáig boroznak (itt Bucklaw Craigengeltre kacsintott), egyszóval, hogy kerülje a bűnre vezető alkalmat és társaságot. Befejezésképpen Sir Williamért, Lady Ashtonért és családjukért is fohászkodott, belefoglalván ezzel imájába minden jelenlevőt, kivéve Craigengeltet, akit az érdemes pap bizonyára teljesen méltatlannak tartott a kegyelemre.

Ezután következett a nap nagy eseménye. Sir William Ashton, ahogy illik, ünnepélyesen és akkurátusan aláírta nevét a szerződés alá, utána következett a fia, aki, mint afféle katona, fölényesen kanyarította le az aláírását, őutána meg Bucklaw, aki oly sebesen kaparta oda az iratra a nevét, amilyen gyorsan csak Craigengelt forgatni tudta a szerződés lapjait. Dolga végeztével aztán a vőlegény tollát az érdemes kapitány új, csipkés nyakravalójába törölte.

Ashton kisasszony következett. Aggódó édesanyja maga vezette az asztalhoz, ahol az okmányt alá kellett írnia. Először száraz tollal próbálkozott, majd mikor erre figyelmeztették, több hiábavaló kísérlet után sem volt képes a tollat a súlyos ezüst tintatartóba mártani, pedig az színültig telten állt előtte. Lady Ashton gyöngéden segítségére sietett. Magam is láttam a végzetes szerződést. Lucy Ashton neve tisztán, pontosan kiolvasható mindegyik lapon, s csupán a vonalak leheletnyi bizonytalansága sejteti, milyen lelkiállapotban lehetett az aláíró. Az utolsó szignatúra azonban befejezetlen, kusza és elmázolódott, mert miközben e betűket papírra vetette, a kapu felől hirtelen lódobogás hallatszott, majd nyomban döngő léptek a külső folyosón, s egy érces hang, mely ellentmondást nem tűrően parancsolta félre a szolgákat az útból. A toll kiesett Lucy ujjai közül, s a lány felsikoltott: - Itt van! Ő az!

Harmincharmadik fejezet

Ez Montague lesz: ismerős e hang! -
Fickó, a töröm! - Arcátlan bitang.
Álarcosán közénk merészkedik,
Hogy meggyalázza házi ünnepünket.
De esküszöm az őseim nevére:
Azt sem bánom, ha itt folyik ki vére!

(RÓMEÓ ÉS JÚLIA
- *Mészöly Dezső fordítása*)

Alighogy Ashton kisasszony kiejtette kezéből a tollat, kivágódott az ajtó, és Ravenswood úrfi lépett be a terembe.

Lockhard s egy másik szolga, akik a hivatlan vendéget hiába próbálták feltartóztatni a folyosón, illetőleg az előszobában, most meglepetéstől földbe gyökerezett lábbal álltak a küszöbön. Az egész társaságon néma döbbenet lett úrrá. Douglas Ashton ezredesben forrt a gyűlölet, Bucklaw gőgös közönyt színlelt, a többiek pedig, Lady Ashtont sem kivéve, halálosan megrémültek. Lucyt kővé dermedtette a váratlan jelenés. Jelenés, igen, ez a helyes meghatározás, mert Ravenswood inkább hasonlított kísértethez, mint élő emberhez.

Megállt a terem közepén, szemben az asztallal, amelynél Lucy ült, s mintha nem is lenne senki más a szobában, egyedül csak a lányra függesztette tekintetét, melyben mélységes fájdalommal vegyes keserű szemrehányás tükröződött. Fél válláról lecsúszott a sötét színű, spanyol divatú lovaglóköpeny, s bő ráncokat vetve hullott alá a másik oldalon. Gazdag öltözékét belepte az út pora, s összezilálta a hosszú lovaglás. Övében kard és pisztolyok. Beléptekor nem vette le kalapját, s komor vonásait a lehajtott karima most még sötétebbé tette. A halálos sápadtság, mely a nemrégiben kiállott hosszú betegségről tanúskodott, vad, sőt kegyetlen kifejezést kölcsönzött az egyébként is szigorú, kemény arcnak. Kalapja alól kiszabadult, összekuszált hajfürtjei homlokára tapadtak, s ettől, valamint mozdulatlanságától koponyája olyannak tetszett, mint valami élettelen, néma márványfő. Néhány percig mélységes, síri csönd borult a társaságra.

Lady Ashton szólalt meg először. Bátorsága visszatérvén, szokott kihívó modorában magyarázatot követelt, mire vélje e hivatlan és tolakodó látogatást.

- Ezt a kérdést, anyám - kiáltott közbe fia -, nekem volna talán legtöbb okom s jogom feltenni. Mindjárt meg is kérem hát Ravenswood úrfit, jöjjön velem, hadd mutassam meg odakinn a helyet, ahol nyugodtan válaszolhat.

Bucklaw is beavatkozott a vitába: - Senki a világon el nem veheti tőlem azt a jogot, hogy én kérjek magyarázatot az úrfitól... Craigengelt - fűzte hozzá halkabban -, a fene egyen meg, ne állj itt úgy, mintha szellemet látnál! Hozd be a folyosóról a kardomat!

- Én sem engedem át senkinek azt a jogomat - mondta Ashton ezredes -, hogy a családomat ért vérlázító sértésért elégtételt követelhessek.

- Nyugodjatok meg, urak - fordult feléjük komoran Ravenswood, s egyetlen tiltó kézmozdulattal berekesztette a szóváltást. - Ha annyira unjátok az életeteket, mint én a magamét, majd találok rá időt és alkalmat, hogy egyikőtöknek s másikótoknak, vagy akár egyszerre mindnek elégtételt adhassak. Most nincs időm léhűtőkkel vitázni.

- Léhűtők! - visszhangozta Ashton ezredes, félig kihúzva kardját. Bucklaw is megragadta szabalyája markolatát, amelyet Craigengelt éppen most nyújtott oda neki.

Fia életét féltve, Sir William Ashton Ravenswood és a másik kettő közé vetette magát. - Fiam, parancsolom - kiáltotta -, Bucklaw, kérlek... a királynő és a törvény nevében, maradjatok veszteg!

- Az Úr törvénye nevében - lépett közjük felemelt kézzel Ördöghúzy nagy tiszteletű is. - Az Ő nevében, aki békességet hozott a világnak, s jóakaratot adott az embereknek, könyörgök... esedezem... megparancsolom tinektek, hogy tartózkodjatok az erőszaktól! Isten gyűlöli a vérontást. Aki kardot fog, kard által vész el!

- Hitvány kutyának néz engem, nagytiszteletű úr - fordult felé vadul Ashton ezredes -, vagy még annál is alábbvaló, oktalan baromnak, hogy azt hiszi, eltűrhetem ezt a sértést apám házában?!... Eressz, Bucklaw! Elégtételt ad nekem, vagy... Istenemre!... Ott szúrom le, álltőhelyében!

- Nem engedem, hogy itt kezet emelj rá! - kiáltotta Bucklaw. - Egyszer megajándékozott az életemmel, s lenne bár maga az ördög, aki azért jött, hogy kénköves pokolba röpítse az egész kompániát, akkor sem tűrhetem, hogy bántódás érje, ha csak nem becsületes játékban!

A két fiatalember szenvedélyes vitája lélegzethez juttatta Ravenswoodot, aki most vészjósló hangon így kiáltott: - Csend!... Ha valaki igazán keresi a veszélyt, lesz rá alkalom, hogy megtalálja! Én rövidesen bevégzem itt a dolgomat... Ez a te kezed írása, úrnóm? - kérdezte lágyabb hangon, s a levelet Ashton kisasszony elé tartotta.

A reszketeg „igen” mely önkéntelenül röppent el a lány ajkáról, nem úgy hangzott, mint az öntudatos felelet.

- És ez is a te kezed írása? - nyújtotta felé régi szerződésüket.

Lucy hallgatott. A borzalom s egy még erősebb, még szörnyűbb érzés olyannyira megzavarta elméjét, hogy valószínűleg meg sem értette, mit kérdeztek tőle.

- Uram - mondta Sir William Ashton -, ha ezen irat alapján törvényes követelést szándékozol támasztani, kérdésedre csak a bíróság előtt várhatsz választ.

- Sir William Ashton - válaszolta Ravenswood -, arra kérlek téged és minden jelenlevőt, ne értsétek félre szándékomat. Ha ez a fiatal hölgy szabad akaratából kijelenti, hogy a szerződés megsemmisítését kívánja... mert írása mintha ilyesmire utalna... ez a papiros sem lesz értéke-sebb előttem, mint a száraz levél, amit az őszi szél kerget a pusztán. Csakhogy az ő szájából akarom hallani, s az ő szájából kell hallanom az igazságot. Nem megyek el addig, amíg e bizonyosságot meg nem kapom. Megölhettek, mert többen vagytok. De óva intelek benneteket... felfegyverzett ember vagyok... elkeseredett ember vagyok... és nem adom olcsón az életemet. Ennyit akartam közölni a szándékaimról, értsétek, ahogy akarjátok. Most pedig hallani akarom tőle magától, hogy mit határozott; egyedül, tanúk nélkül akarom hallani. Ti pedig választhattok - s jobbjával kardját, baljával pisztolyát vont a ki villámgyorsan az övéből, bár egyelőre mindkét fegyvert a föld felé fordította -, azt akarjátok-e, hogy ez a terem vérben ússzon, vagy megengeditek, hogy eljegyzett menyasszonyommal lefolytassam e sorsdöntő beszélgetést, amelyre Isten és az ország törvényei szerint jogom van.

Szavai, elszánt mozdulatai mindnyájukat visszahökkenítették, hiszen az igazi elkeseredés ereje többnyire elsöpri az útjába akadó gyengébb szenvedélyeket. Most a lelkipásztor szólalt meg elsőnek.

- Isten nevére kérlek - mondta -, fogadjátok el az ő méltatlan szolgájának békejavaslatát. E tiszteletre méltó úr kívánsága nem méltánytalan. Hadd hallja hát meg Lucy kisasszony szájából, hogy a leány engedelmeskedett szüleinek, s megbánta a vele kötött eljegyzést. Ha efelől megbizonyosodik, békességben hazamegy, s nem háborgat többé bennünket. Ó, jaj! Mely igen munkál ama ő-Ádám ereje az újjászületett emberben! Bizony mondom nektek, sokáig kell még gyötörtetnünk azok miatt, akik mindmáig a keserű gyűlölet és bűn bilincseiben vergődnek, s a hívságos szenvedély féktelen hullámai közt hanyattatnak... Hadd teljesüljön Ravenswood úrfi kívánsága! Ez a beszélgetés múló fájdalmat okozhat csupán ennek a tiszteletre méltó ifjú hölgynek, hiszen visszavonhatatlanul hitet tett immár szülei választása s az új kötés mellett. Mondom, hagyjuk rá, így legyen. Hivatásom parancsa, szent küldetésem, hogy megkérjem méltóságotokat, egyeztetek bele ebbe a jó szándékú javaslatba.

- Soha! - kiáltott Lady Ashton, amint haragja felülkerekedett első döbbenetén és félelmén. - Soha nem engedem, hogy ez a férfi négy szemközt beszéljen az én lányommal, más eljegyzett menyasszonyával! Ám menjen ki a szobából, aki akar, én itt maradok. Én nem félek sem az erejétől, sem a fegyvereitől, noha másra - s itt egy pillantást vetett Ashton ezredes felé -, aki a nevemet viseli, úgy látom, tehet némi hatást az efféle handabandázás.

- Az Isten szent szerelmére! Asszonyom - riadt meg az érdekes lelkipásztor -, ne szítsd tovább a tüzet! Biztos vagyok benne, hogy a fiatal hölgy egészségi állapotára és az anya szent kötelességeire tekintettel Ravenswood úrfi nem kifogásolja a jelenlétedet. Magam is maradok, hátha ősz fejem elháríthatja a veszélyt.

- Maradj, ha maradni kívánsz - mondta Ravenswood. - És Lady Ashton is, ha annyira óhajtja. De mindenki más távozzék!

- Ravenswood - szólt oda Ashton ezredes, amint kifelé menet elhaladt mellette -, ezért felelni fogsz!

- Amikor neked tetszik - válaszolta Ravenswood.

- De nekem - szólt közbe félmosollyal Bucklaw - elsőbbségem van, egy régebbi kihívás alapján.

- Intézzétek el, ahogy akarjátok - mondta Ravenswood -, csak ma hagyjatok békén. Holnaptól kezdve semmi sem lesz fontosabb számomra, mint megadni minden elégtételt, amit kívántok.

Az urak eltávoztak, csak Sir William Ashton késlekedett.

- Ravenswood úrfi - mondta engesztelő hangon -, azt hiszem, nem érdemeltem meg, hogy így bánj velem, s ilyen botrányt csinálj a házamban. Ha hüvelyébe dugod kardodat, és félrevonulsz velem a dolgozószobámba, a legkielégítőbb érvekkel bizonyítom majd be, hogy e mostani, önkényes eljárásod mennyire hiábavaló...

- Holnap, uram... holnap... holnap türelmesen meghallgatlak - szakította félbe Ravenswood -, de ma más dolgom, szent és halaszthatatlan feladatam van.

Az ajtóra mutatott, és Sir William is elhagyta a helyiséget. Ravenswood hüvelyébe tolta kardját, s a kakast visszacsattantva övébe dugta pisztolyát. Az ajtóhoz ment, gondosan elreteszelte, aztán visszafordult, levetette kalapját, hátrasimította kusza fűrtjeit, s olyan tekintettel nézett Lucyra, melyben a fájdalom lassan elfátyolozta az előbb még vadul villogó haragot. - Megismersz engem, Ashton kisasszony? - kérdezte csöndesen. - Én még mindig Edgar Ravenswood vagyok. - A lány hallgatott, s ő egyre szenvedélyesebben folytatta. - Még mindig az az Edgar Ravenswood, aki szerelmedért lemondott arról, hogy sértett becsületéért

bosszút álljon. Az a Ravenswood, aki miattad megbocsátott családjá sanyargatójának és kifosztójának, sőt baráti kezet nyújtott apja rágalmazójának és gyilkosának.

- Lányomnak - szakította félbe Lady Ashton - semmi oka nincs arra, hogy kétségbevonja személyazonosságodat. Epés beszéded kellőképpen eszébe juttatja: apja halálos ellenségével áll szemben.

- Kérlek, maradj veszteg, asszonyom - válaszolta Ravenswood. - A feleletet lányod szájából kell hallanom... Még egyszer szólítalak, Lucy Ashton kisasszony! Én vagyok az a Ravenswood, akinek te egykor hűséget esküdtél... szent esküvéssel, melyet most vissza akarsz vonni, meg akarsz semmisíteni.

Lucy vértelen ajkai közül csupán egy elfúló sóhaj tört elő: - Anyám akarta.

- Igazat mond - szólt Lady Ashton. - Én akartam így. Isteni és emberi törvények adtak rá jogot, hogy ezt tanácsoljam. Megegyeztem vele: felbontja a szerencsétlen és meggondolatlan eljegyzést, s megsemmisíti a Szentírás parancsa szerint.

- A Szentírás! - mondta Ravenswood gúnyosan.

- Hadd hallja hát az ígét - szólt Lady Ashton a lelkészhez. - Olvasd fejére az Úr ígését, amely a te óvatos aggályaidat is eloszlatta, s világosan kimutatta, hogy érvénytelen a kimesterkedett eljegyzés, amelyhez ez az erőszakos ember ragaszkodik.

A pap elővette zsebéből kaptos bibliáját, s hangosan olvasni kezdte. - „Ha pedig asszony fogad fogadást az Úrnak, és kötésre kötelezi magát az ő atyjának házában az ő fiatalságában; és hallja az atya az ő fogadását, vagy kötelezését, amellyel lekötölte magát, és nem szól arra az ő atyja: akkor megáll minden fogadása, és minden kötelezés is, amellyel lekötölte magát, megálljon.”

- Hát nem éppen így volt a mi esetünkben? - szakította félbe Ravenswood.

- Fékezd türelmetlenségedet, ifjú ember - szólt a pap -, és hallgasd meg, mit mond ennek utána az írás: „Ha pedig megtiltotta azt az ő atyja azon a napon, amelyen hallotta: nem áll meg semmi fogadása és kötelezése, amellyel lekötölte magát, és az Úr is megbocsát neki, mert az ő atyja tiltotta meg azt.”

- És vajon - vágott közbe szenvedélyesen és diadalittasan Lady Ashton -, vajon nem épp a mi esetünkre mondja ezt a Szentírás?... Tagadhatja-e ez a férfi, hogy amikor mi, szülők értesültünk a fogadalomról vagy kötelezésről, amellyel lányunk lekötölte magát, a legkifejezettebben helytelenítettük azt, s írásban közöltük vele véleményünket?

- Hát ez a válaszod? - nézett Lucyra Ravenswood. - Kész vagy feladni hűségküdet, szabad akaratodat, mindkettőnk érzelmeit ezért a szálnalmas, képmutató álbölcsességért?

- Hallgasd csak! - pillantott Lady Ashton a lelkipásztorra. - Hallgasd az istenkáromlót!

- Isten bocsássa meg neki - fohászodott a nagytiszteletű úr -, és világosítsa meg elméjét.

- Halld hát, mit áldoztam fel érted - Ravenswood továbbra is csupán Lucyhoz intézte szavait -, mielőtt megerősítetted azt, amit nevedben tettek. Lábbal tiportam ősi családom becsületét, s legjobb barátaim intő szava sem tudott megingatni elhatározásomban. Sem a józan érvek, sem a baljós előjelek nem tántorítottak meg hűségemben. Még a halottak is feltámadtak, hogy óva intsenek, s én nem törődtem figyelmeztetésükkel. Hát végképp elszántad rá magad, hogy hűséges szívemet azzal a fegyverrel szúrd keresztül, amelyet meggondolatlanul én adtam kezédbe?

- Ravenswood úrfi - szólt Lady Ashton -, megkérdezted, amit akartál. Láthatod, lányom teljességgel képtelen arra, hogy méltóképp válaszoljon neked. De én felelek helyette, mégpedig megcáfolhatatlanul. Azt óhajtod tudni: Lucy Ashton önnön szabad akaratából kívánja-e megsemmisíteni eljegyzését, amelynek megkötésére álnok csábítás készítette. Levele, saját keze írása máris elegendő bizonyíték erre, de hogy még jobban meggyőződj szándékáról: íme, itt a házassági szerződés Hayston of Bucklaw úrral. Ma reggel írta alá e szent férfiú jelenlétében.

Ravenswood megkövülten meredt az okmányra. - Csalás és kényszerítés nélkül írta ezt alá Ashton kisasszony? - kérdezte a lelkészre pillantva.

- Felszentelt személyemmel állok jól érte.

- Ez, asszonyom, valóban cáfolhatatlan bizonyíték - mondta komoran Ravenswood. - Szükségtelen és méltatlan dolog lenne egyetlen szót is vesztegetni hiábavaló tiltakozásra vagy szemrehányásra. Íme, úrnőm - tette Lucy elé az aláírt papírt és a kettétört aranyat -, itt vannak első eljegyzésed emlékei. Kívánom, légy hűségesebb most kötött jegyessedhez. Nem is zaklatlak tovább, csupán azzal még, hogy cserébe visszakerem bizalmam zálogát... úgy kellene inkább mondanom: égbekiáltó ostobaságom bizonyítékát.

Szerelmese gúnyos pillantását Lucy üres tekintettel viszonzta, de valamit, úgy látszik, mégis megértett szavaiból, mert felemelte kezét, mintha ki akarná oldozni a nyakában viselt kék szalagot. Szándékát képtelen lett volna véghezvinni, ha Lady Ashton ezúttal is segítségére nem siet. Ő tépte le a pántlikát, s vette le róla az aranyat, amelyet Ashton kisasszony mostanáig a szíve fölött hordott. A szerelmesek eljegyzését tanúsító írás párját már régebben a kezébe kaparintotta. Most gőgös főbiccentés kíséretében mindkettőt átszolgáltatta Ravenswoodnak. A férfin mély megindultság vett erőt, amint kezébe vette az aranyat.

- És ő ezt így hordhatta - mormolta magában -, így hordhatta a keblében... épp a szíve fölött... még amikor... De hiába, a panasz nem segít. - Egy könnycseppet törölt ki szeméből, s újra komor és nyugodt lett. A kandallóhoz ment, tűzbe dobta a papírt és az aranyat, majd csizmája sarkával rátaposott a parázsra, mintha biztosítani akarná teljes megsemmisülésüket. - Nem alkalmatlankodom már sokáig - mondta ezután. - Lady Ashton, ördögi szándékaidra, gonosz praktikáidra csak azt mondhatom, hogy remélem, ez volt az utolsó cselszövésed lányod becsülete és boldogsága ellen... Hozzád pedig, úrnőm - fordult Lucyhoz -, nincs több szavam, csak ennyi: térden állva fohászkodj Istenhez, szándékos, megfontolt hitszegésed miatt, nehogy afféle világsudájává tegyen. - Miután e szavakat kiejtette, sarkon fordult, és kiment a szobából.

Sir William Ashton kéréssel és hatalmi szóval a kastély egyik távoli részén tartotta fiát és Bucklaw-t, hogy ne találkozhassanak ismét Ravenswooddal. Ám amint az úrfi lefelé ment a nagy lépcsőn, Lockhard lépett hozzá, és Sholto Douglas Ashton levélkéjét nyújtotta át neki. Írója arra kérte a címzettet, jelölje meg a helyet, ahol négy-öt nap múlva találkozhatnak, mivel életbevágóan komoly az ügy, melyet rendezniük kell, mindjárt egy fontos családi esemény megtörténte után.

- Mondd meg Ashton ezredesnek - szólt Ravenswood nyugodtan -, amikor csak kedve tartja, Wolf's Cragben mindig megtalálhat.

A teraszra vezető külső lépcsőn azonban másodszor is megszakították útját. Craigengelt volt a tettes, aki megbízója, Laird of Bucklaw abbeli reményét tolmácsolta, hogy Ravenswood még legalább tíz napig nem hagyja el Skóciát, mivel előbbi és mostani udvariasságáért ő köszönetet szeretne mondani az úrfinak.

- Mondd meg a gazdának - rivallt rá Ravenswood -, válassza meg az időpontot. Wolf's Cragben megtalál, hacsak valaki meg nem előzi.

- Gazdám? - méltatlankodott Craigengelt, akit ugyancsak felbátorított, hogy a terasz végén Ashton ezredest és Bucklaw-t pillantotta meg. - Engedj meg, nem ismerek ilyen személyt a földön, s nem tűröm, hogy ilyen modorban beszélj velem.

- Akkor hát a pokolban keresd a gazdádat! - harsogta Ravenswood. Régóta elfojtott indulatát most szabadjára engedte, s úgy megtaszította Craigengeltet, hogy az legurult a lépcsőn, s teljes hosszában elterült a földön. - Bolond vagyok - tért nyomban magához az úrfi -, hogy ilyen semmiházi bitangon töltöm ki haragomat.

Felpattant lovára, melyet érkezésekor a kastély bejárata előtt húzódó kőkorláthoz kötött, megrántotta a kantárt, s lassan elléptetett Bucklaw és Ashton ezredes mellett. Mereven a szemük közé nézett, és némán megemelte kalapját, mely udvariasságot ők hasonló komoly méltósággal viszonyoztak. Ravenswood a sétány végéig kimért tempóban haladt, ezzel is mutatván: inkább keresi, mintsem kerüli a feltartóztatást. Mikor elhagyta a felső kaput, megfordította lovát, s még egyszer visszatekintett a kastélyra. Hosszan, elmerülten szemlélte, aztán megsarkantyúzta ménjét, s toványargalt, sebesen, mint a kiűzött gonosz lélek.

Harmincnegyedik fejezet

Ki jön ott a nászszobából?
A halál angyala, Azrael.

(THALABA)

A kastélyban lezajlott szörnyű jelenet után Lucy-t szobájába vitték. Teljesen kába volt, s jó darabig olyan is maradt. Ám másnap mintha nemcsak lelkierejét és eltökéltségét nyerte volna vissza, hanem valami eszelős, helyzetéhez és jelleméhez nem illő léha vidámság is erőt vett volna rajta; bár e különös kedélyállapotot időnként mélységes, néma mélabú és szeszélyes ingerlékenység váltotta föl. Lady Ashton nagyon megijedt, s a család orvosaival tanácskozott. A tudós doktorok azonban szabályosnak találták a lány érverését, s csak arra gondolhattak, hogy a betegség a lelkét támadta meg. Azt javasolták, könnyű testmozgással és szórakozással kössék le figyelmét. Ashton kisasszony soha nem beszélt arról, ami a díszteremben történt. Úgy látszott, nem is emlékszik rá, mert észrevették, hogy gyakran a nyakához nyúl, mintha az eltűnt szalagot keresné, s mikor nem találta, megdöbbenően és kétségbeesetten mormolta: - Ez a szál fűzött az élethez.

Lady Ashton túlságosan elkötelezte már magát, így hát leánya egészségi állapota s az aggasztó tünetek sem bírhatták rá az esküvő elhalasztására. Nagy fáradtságába került, hogy a kellemes látszatot Bucklaw előtt fenntartsa. Jól tudta, ha a férfi csupán a legcsekélyebb vonakodást is tapasztalná menyasszonyánál, felbontaná a szerződést, s ezzel nagy szégyent és gyalázatot hozna az anya fejére. Bizakodott Lucy passzivitásában, s úgy határozott, hogy a házasságkötés történetét csak meg a kijelölt időpontban. Azt remélte, hogy az átköltözés, az új környezet, a megváltozott helyzet jótékony izgalma gyorsabban és hatásosabban meggyógyítja majd lányát, mint az orvosok előírta bárminő hosszadalmas kúra. Sir William Ashton amúgy is hiába ellenkezett volna, meg aztán ez a frigy segítette is családjá felemelkedését, megerősítette helyzetét A. márkival szemben, így hát ő is egykettőre beadta a derekát, s elfogadta a javaslatot. A fiatalember, Bucklaw és Ashton ezredes pedig a leghatározottabban tiltakoztak a házasság elhalasztása ellen. Kijelentették, a történetek után szégyenteljes dolog lenne a kitűzött időponttól akár egy órával is eltérni, mert mindenki azt mondaná, hogy Ravenswood tolatkodó látogatása és fenyegetőzése megfélemlítette őket.

Ha Bucklaw ismeri Ashton kisasszony egészségi, helyesebben elmebeli állapotát, bizonyára képtelen lett volna ilyen meggondolatlan sietségre. Ámde az illendőség csak rövid, kimért érintkezést engedélyezett a jegyesek közt, s Lady Ashton olyan ügyesen használta ki ezt a körülményt, hogy Bucklaw se nem észlelte, se nem gyanította, hogy boldogtalan menyasszonya valójában milyen egészségi- és kedélyállapotban leledzik.

A menyegző előtti estén Lucyn mintha valami eszelős vidámság vett volna erőt; kislányos kíváncsisággal nézegette az ünnepi ruhákat, és figyelte a nagy esemény előkészületeit.

Ragyogó, derűs reggelre virradtak. Az ország minden részéből sorra érkeztek a díszbe öltözött esküvői vendégek, mert az örömnep tiszteletére nemcsak Sir William Ashton rokonsága s neje számos előkelő hozzátartozója, valamint a vőlegény nagyszámú atyafisága jelent meg tetőtől talpig felcicomázva, hanem ott volt ötvenmértföldes körzetből csaknem valamennyi rangos presbiteriánus család is. A vendégek e házasságot valamiféle politikai győzelemnek tekintették, mintha rokona mellőzésével magára A. márkira mérték volna vereséget. Fontosnak tartották, hogy részt vegyenek az ünnepélyen. Az egybegyűlteket mindjárt pompás kis

lakoma várta, s alighogy végeztek vele, máris felhangzott a kiáltás: „Lóra!” A menyasszony a menet élén, Henry és az anyja között haladt. Az előző napi vidámság helyett most mélységes mélabú tükröződött vonásain, de ez, mindnyájan úgy találták, illett a rendkívüli alkalomhoz. Napok óta sápadt arca most pírban égett, szeme csillogott; varázslatos szépsége, ragyogó ruhája láttán az elragadtatás moraja futott végig a gyülekezeten, s az ígérő hatás alól még a hölgyek sem tudták kivonni magukat. Miközben a díszmenet nyeregbe szállt, Sir William Ashton, a rend és a formások embere, szigorúan megdorgálta Henryt, amiért bátyja, Ashton ezredes képtelenül hosszú, katonai kardját kötötte fel.

- Ha már ily békés alkalomkor is fegyverre van szükséged - mondta -, miért nem a tört viseled, amelyet erre a célra hoztattam Edinburgh-ból?

A fiú azzal védekezett, hogy az új tör rejtélyes módon eltűnt.

- Azt hiszem, inkább te dugtad el - torkolta le apja -, mert ezzel a nevetséges szablyával akartál parádézni, amely akár Sir William Wallace-t is szolgálhatta volna. De most már mindegy. Eredj, szállj lóra, és vigyázz nénédre!

A fiú szót fogadott, s elfoglalta helyét a lovasoszlop közepe táján. Kardja, zsinóros kabátja, tollas kalapja, egész külseje annyi gyönyörűséggel töltötte el, s oly sokat bajlódott lovával, hogy semmire sem tudott túlságosan figyelni, de arra az egyre halála órájáig emlékezett, hogy testvére keze, mint a sírkő, olyan nyirkos és hideg volt, midőn nyeregkápáját igazgatva hozzáért. A pompás nászmenet tündökletes fényvel vonult át hegyen-völgyön, míg végre megérkezett a kis kápolnához. Alig fértek el benne, mert több mint száz úriember és úrhölgy volt jelen, hogy a temérdek szolgáról ne is beszéljünk. Az esketés a presbiteriánus szertartás szerint zajlott, mivel nemrégiben Bucklaw is ehhez a felekezethez csatlakozott.

Johnny Mortsheugh, aki Hermitage-beli nyomorúságos helyét röviddel ezelőtt cserélte fel a Ravenswood-kápolna sokkal alkalmasabb sekrestyésségével, most ott feszített a templomajtóban, mert az ő feladata volt, hogy kiossa a bőkezű alamizsnát a parókia szomszédságában élő szegények között. Gourlay asszonyság is jelen volt azzal a két társnőjével egyetemben, akikkel együtt virrasztott Alice mellett. A három banya a többiektől félrehúzódva üldögélt egy lapos síremléken, s rosszmájúan ócsárolták, amit az alamizsnából kaptak.

- Johnny Mortsheugh - kezdte Annie Winnie - másképp is eloszthatta volna, és gondolhatott volna öreg komaasszonyaira, akármilyen előkelő személy lett is az új fekete kabátjában. Én csak öt rézpénzt kaptam, nem hatot, mint más, és ez sem olyan, mint amelyik megér egy jó húszast. Ez a darabka marhahús meg, mondhatom, legalább egy unciával könnyebb minde-niknél, amit másoknak adott. Ez a falat rágós sonka pedig a csülökből származik, a tiedet viszont, Maggie, alighanem a gerinc végéből vágják ki.

- Az enyémről beszélsz? - motyogta a béna boszorkány. - Az enyém, azt hiszem, félig csont. A gazdag népek, ha már egyáltalán adnak valamit azoknak a szegényeknek, akik a menyeg-zőjükre meg a temetésükre eljönnek, legalább olyat adnának, amiben örömük telik.

- Azt ne hidd - felelt rá Ailsie Gourlay -, hogy azért vetnek nekünk alamizsnát, mert valami nagyon szeretnek, de nem is azért, mintha törödnének vele, hogy éhezünk-e vagy jóllakunk. Ha nem szégyellnék, követ löknének ide kenyér helyett, s mégis hálát várnak, mintha jószívúségből és szánalomból segítenének rajtunk.

- Szentigaz - helyeselt társnője.

- De mondd csak, Ailsie Gourlay, hiszen te vagy köztünk a legidősebb, láttál már valaha ennél fényesebb menyegzőt?

- Nem gondolnám - felelt a boszorkány. - De azt hiszem, nemsokára éppen ilyen fényes temetést láttok majd.

- Az bizony jó lenne - örvendezett Annie Winnie. - Akkor is csak ugyanennyi alamizsnát kapunk, de nem kell fintorogni, vigyorogni és pofákat vágni hozzá, és boldogságot kívánni a pokolfajzatoknak, akik úgy bánnak velünk, mint a rühös kutyákkal. Azt szeretem én, mikor tarisznyámban a halotti tor alamizsnája, s úgy fújhatom a régi nótámat:

*Erszényemben garas, tarisznyámban kenyér -
Ne légy különb te nálam, se rosszabb nálad én.*

- Ez helyes, Annie - bólogatott a béna asszony. - Isten adjon nekünk zöld karácsonyt s kövér temetést!

- Még csak azt mondd meg nekem, Gourlay anyó, hisz te vagy köztünk a legöregebb és legbölcsebb, kit terítenek ki leghamarabb a vigadozók közül?

- Látod ott azt a cifra babát? - kérdezte Gourlay asszonyság. - Csak úgy csillog-villog az aranytól, ékszertől. Az, akit most ültetnek fel a fehér lóra, a mögött a skarlát köpenyes, hosszú kardú, kelekótya kölyök mögött.

- De hisz az a menyasszony! - hökkent meg társnője, valami szánalomfélét érezve hideg szívében. - Az a menyasszony maga! Ejnye! Milyen fiatal, milyen szép, milyen csinos... és csak ilyen kevés ideje van hátra?

- Én mondom neked - szólt a jósnő -, már nyakáig ér a halotti lepel. Akár hiszitek, akár nem, néhány árva szemecske ha maradt még a homokórájában, de nem is csoda, hogy kipergett a java, jól megrázták, annyi szent. A levelek nemsoká lehullanak, de ő már sohasem látja, amint tündérköröket írva táncolnak a mártonnapi szélben.

- Úgy hallottam, te egy negyedévig ápoltad - szólt a béna. - Kaptál is érte két aranyat, ha jól tudom.

- Bizony, bizony - vigyorgott Ailsie keserűen -, és Sir William Ashton még egy szép piros ruhát is ígért ráadásnak... meg egy máglyát, láncot és szurkos hordót is, az ám, galambocskám!... Mit szólsz ehhez a fényes borraivalóhoz?... Mert hajnaltól éjfélig virrasztottam a sorvadozó lánya mellett nyolcvan és még nem is tudom hány napon át. De amondó vagyok, csak ajándékozza meg vele a saját feleségét, úgy biza, komámasszony!

- Mintha azt hallottam volna - mondta Annie Winnie -, hogy ez a Lady Ashton is afféle minden hájjal megkent nőszemély.

- Figyeld csak - mutatta Gourlay asszonyság -, ahogy kitáncolatja szürke paripáját a templomkertből!... Úgy lovagol, mint a többi tiszt, derék úriasszony, pedig több ördögösség van benne, mint amennyi valaha is volt akármelyik skót boszorkányban, aki seprűnyélen lovagolt a holdfényben North Berwick Law fölött.

- Mit fecsegték itt boszorkányokról, átkozott vén banyák? - reccsentett rájuk Johnny Mortsheugh. - Még a templomkertben is rontó bűbájjal foglalkoztok, hogy a jegyespárnak ártsatok? Takarodjatok haza, mert ha botot fogok rátok, hamarabb meglelitek az utat, mint szeretnétek!

- No nézd csak az uraságot! - kiáltott Ailsie Gourlay. - Hogy henceg itt az új, fekete kabátjában s a púderes hajával, mintha sohase ismert volna éhséget és szomjúságot! Aztán jól felhangold ám a nyirettyűdet ma estére, mikor a nagy szálában rángatod a vonót a többi

hangász között, hogy mérföldnyire hallani lehessen a cincogást. Majd meglátjuk, hogy állod a tűszúrásokat... mert az lesz csak valami, egykomám!

- Jó emberek, ti vagytok a tanúim - mondta Mortsheugh -, hogy ez az asszony engem rontással fenyeget és megátkoz. Ha valami baj történik velem vagy a hegedűmmel ma éjjel, hát én ebből olyan pokolfekete ügyet csinállok, amelyet még ő se kevert soha. A presbitérium és a zsinat elé állítom... hisz magam is pap vagyok félig-meddig, mióta sekrestyésként lakom itt a parókián.

A boszorkányok s a szegények egyek voltak a gyűlölködésben, de míg ez a vén banyák szívét eleve érzéketlenné tette minden ünnepi benyomással szemben, a tömegnél fordítva állt a helyzet. A ragyogó nászkíséret, a tarka ruhák, a tüzes paripák, az alkalomra összesereglett csinos asszonyok és elegáns urak vidám látványa, mint rendesen, most is nagy hatással volt a népre. A megismélt „Éljen Ashton és Bucklaw!” kiáltások, a pisztolyok, puskák, mordályok szakadatlan pufogtatása, vagyis, ahogyan nevezik: az üdvövések tanúsították a lovas menetet a kastély kapujáig kísérő tömeg lángoló lelkesedését. Itt-ott akadt ugyan néhány öregebb paraszt, aki visszaemlékezve az ősi címerű Ravenswoodok idejére, fitymálta a felkapzkodott família pompáját, de még ezek sem tudtak ellenállni a gazdagnak és szegénynek egyaránt kijutó bőséges lakoma csábításának, s maguk is a kastélyba igyekeztek, előítéleteik ellenére is tisztelni kényszerülvén *l'Amphitriton où l'on dîne*.

Lucy tehát szegények és gazdagok népes kíséretében tért vissza a szülői házba. Bucklaw, élve előjogával, mellette lovagolt, de helyzetének újdonsága annyira lekötötte figyelmét, hogy nem sokat beszélgetett vele, hanem inkább lovasmutatványokkal s másféle hetykélkedéssel igyekezett közfeltűnést kelteni. Vig kurjongatás közepette szerencsésen megérkeztek a kastélyba.

Bár a modern, műveltebb kor elvetette ezt a szokást, a mai olvasó is tudhatja, hogy a lakodalom hajdanában nagy nyilvános ünnepély volt. A násznépet ezúttal is pazar lakomával vendégelték meg, majd pedig, miután a szolgák is jóllaktak, a maradékot számtalan hordó sör kíséretében kiosztották az örvendező tömegnek. Lett is odakint olyan hejehuja, hogy a benti multság egészen eltörpült mellette. Az urak szokás szerint sűrűn kortyintgattak a legpompásabb borokból, a hölgyek pedig türelmetlenül várokoztak rájuk a díszes erkélyen, hogy kezdetét vehesse a lakodalom befejező része, fénypontja: a bál. Öreg este lett, mire végre asztalt bontottak, s az urak beözönlöttek a szalonba, hogy kardjukat letéve táncba vigyék türelmetlen hölgyeiket. A zenészek is rázendítettek az ősi díszterem faragott mennyezete alatt húzódó erkélyen. A szigorú etikett szabályai szerint a menyasszonynak kellett volna megnyitnia a bált, de Lady Ashton, leánya egészségi állapotára hivatkozva, maga nyújtotta kezét Bucklaw-nak.

A nyitótánc zenéjét várva, Lady Ashton kecsesen felemelte fejét, s ekkor hirtelen meglepő változást fedezett fel a terem díszítésében. Annyira megdöbben, hogy hangosan felkiáltott: - Ki merte kicserélni a képeket?

Mindnyájan felpillantottak, s akik ismerték a termet, csodálkozva látták, hogy Sir William Ashton apjának portréja eltűnt, s a helyén Sir Malise Ravenswood képmása függ. Úgy látták, mintha haragosan ráncolná homlokát, s bosszúsán tekintene az összegyűlt társaságra. A csere nyilván régebben történhetett, amíg a szoba üres volt, de csak akkor lehetett észrevenni, amikor már minden sarokban meggyújtották a fáklyákat és a gyertyákat. A forróvérű, kevély urak, akik a házigazda és maguk sérelmét látták az ügyben, azonnal fel akarták deríteni a rejtélyt, de Lady Ashton, lelki egyensúlyát visszanyervén, jelentéktelennek minősítette az esetet. Néhány szóval utalt egy bolondos kastélybeli szolgálóra. Megfigyelték, mondta, hogy fogékony képzeletét felgyújtotta Gourlay asszonyság némely története az „előző család”-ról... ahogyan Lady Ashton a Ravenswoodokat nevezte. A gyűlöletes képet azonnal eltávolították, a

háziasszony a bált megnyitotta azzal a kecses méltósággal, ami a fiatalság minden báját pótolta nála, s szinte igazolta az idősebbek sok-sok hízelgő dicséretét. Szerintük ugyanis az újabb nemzedék tánctudása meg sem közelítette a Lady Ashtonét.

Amikor azután ismét leültek az asztalhoz, a hölgy észrevette, hogy lánya eltávozott a teremből. Ez ugyan nem lepte meg, de azért utánament, mert tartott tőle némiképp, hogy az arckép kicserélése rossz hatást gyakorolhatott Lucy idegeire. Aggodalmai azonban alaptalannak bizonyultak, mert az ifjú hölgy alig egy óra múlva visszatért, s valamit sűgött férjének. Az abba hagyta a táncot, s eltűnt a szobából. A zenekar teljes hangerővel játszott, a vidám fiatalság lelkesen táncolt, a jó hangulat tetőfokára hágott. Ám ekkor hirtelen átható, éles sikoltás hallatszott. A tánc, a zene abbamaradt, mindenki dermedten állt. A jajkiáltás újra felhangzott. Ashton ezredes kiragadta az egyik sarokból a fáklyát, elkérte Henrytől a nászszoba kulcsát (ezt ugyanis a vőfélyre szokták bízni), majd Sir William Ashton, Lady Ashton, valamint néhány közeli rokon társaságában arrafelé rohant, ahonnan a kiáltást hallották. A menyegzői vendégek elképedt csöndben várakoztak.

A nászszoba ajtaján Ashton ezredes kopogott, bekiáltott, de válaszul csak elfojtott nyögések érkeztek. Nem habozott hát tovább, megpróbált benyitni, csak hogy valami, ami éppen a küszöbön feketett, visszatartotta az ajtót. Végre sikerült bejutnia. Lábai előtt a vőlegény feküdt a földön, körülötte hatalmas vértócsa. A borzalom és döbbenet kiáltása tört ki mindenkiből. Az egész társaság felindult a szörnyű látványtól, s vadul tolongva igyekeztek utat törni a hálószoza felé. Ashton ezredes előbb odasűgta anyjának: - Keresd Lucyt... Lucy ölte meg őt! - aztán kivont karddal a bejárat elé állt, s kijelentette, nem engedi, hogy a papon és az orvoson kívül bárki bemenjen. Ez a két ember aztán a még lélegző Bucklaw-t felemelte, s átvitte egy másik szobába. A barátok Hayston ágya köré gyűltek, s szörnyű gyanakvás és sugdolózás közt várakoztak, hogy megtudják a sebész véleményét.

Lady Ashton, a férje és a cselédek hasztalan keresték Lucyt a nászágyban s az egész szobában. A helyiségnek más kijárata nem volt, már-már azt kellett hinniük, a szerencsétlen kivetette magát az ablakon, ám ekkor a társaság egyik tagja, aki a többenél alacsonyabban tartotta fáklyáját, valami fehérséget pillantott meg az ódivatú boltozatos kandallóban. Itt találták meg végül a boldogtalan leányt. Külseje mint az eszelősé: szeme lángot lövellt, arcát vad téboly torzította el, úgy ült ott, vagy inkább feküdt... A hajkoronája szétszórtan, hálóköntöse megtépve, vérrel mocskolva. Amikor észrevette, hogy felfedezték, összevissza beszélt, fintorgott, s mint egy pokolból szabadult ördög, eszeveszett örömmel mutogatott rájuk véres ujjával.

Azonnal női segítséget hívtak, s a szolgálók némi erőszakkal lebírták a boldogtalan. Amikor átemelték a küszöbön, lepillantott a földre, és eszelős mosollyal néhány értelmes szót mondott: - Szóval felmostátok a nyalka vőlegényt?

A borzongó cselédek egy félreeső, távoli szobában helyezték el, mint ahogy állapota ezt meg is kívánta. Lekötözték és szigorú őrizet alatt tartották. Lehetetlen leírni a szülők kimondhatatlan gyötrelmét, a kastélyban tartózkodók borzalmát és zavarodottságát, s a két pártra szakadt vendégkoszorú bortól tüzelt, szenvedélyes vitáit.

Csak a doktort hallgatták meg némileg türelmesen, aki kijelentette, hogy Bucklaw sebe ugyan komoly és veszélyes, de semmi esetre sem halálos, bár könnyen azzá válhat, ha háborgatják és meggondolatlanul elszállítják. Bucklaw barátai ugyanis ez idáig ragaszkodtak hozzá, hogy mindenáron elvigyék a kastélyból valamelyikük legközelebbi házába. Az orvosi vélemény elhallgattatta őket, csupán azt kérték, hogy a történetek után négyen örködhessenek a betegágy mellett, s felfegyverzett szolgálók is a kastélyban maradhassanak. Ezt az indítványt Ashton

ezredes és apja elfogadták. A többi vendég, mit sem törődve a késő éj sötétjével, nyomban eltávozott. Az orvos figyelme most Ashton kisasszony felé fordult, akinek állapotát rendkívül súlyosnak találta. Azonnal más orvosokat is hívtak. A leány egész éjjel félrebeszél, reggel pedig teljes öntudatlanságba esett. Az orvos másnap estére jósolta a krízist, s az be is következett. Kábultságából magához tért, s látszólag nyugodt volt. Túrte, hogy hálóruháit kicseréljék, illetőleg rendbe hozzák. Ám egyszerre nyakára tette kezét, mintha a végzetes kék szalagot keresné, s úgy látszott, valósággal rázúdul az emlékek áradata, melyet sem teste, sem lelke nem bírt már elviselni. Szüntelenül vonaglott, hánykolódott párnáin, míg csak a halál véget nem vetett szenvedéseinek. Ajka örökre lezárult, mielőtt a végzetes jelenetről egyetlen szó magyarázatot adhatott volna.

A kerületi vizsgálóbíró az ifjú hölgy halálát követő napon érkezett meg. Fájdalmas kötelességét, a végzetes ügy kivizsgálását a sorssújtott család iránti lehető legnagyobb tapintattal végezte el. Nem volt semmi, ami magyarázatul szolgált volna arra a mindenki által elfogadott feltevésre, hogy a menyasszony hirtelen támadt örültségében szobája küszöbén szúrta le vőlegényét. A szobában megtalálták a vérrel szennyezett végzetes fegyvert: az a tőr volt, amelyet Henrynek kellett volna viselnie a lakodalmon. Szerencsétlen nővére valószínűleg akkor este rejtette el, amikor az esküvőre előkészített ruhákkal együtt megmutatták neki.

Bucklaw barátai abban reménykedtek, hogy felgyógyulása után ő majd fényt vet a sötét történetre. Sürgető kérdezősködésüket azonban gyengéségére hivatkozva mindig elhárította. Amikor mint lábadozót már átszállították saját házába, egy napon maga köré gyűjtötte mindazokat a férfiakat és nőket, akik jogot formálhattak arra, hogy teljes egészükben megismerjék a történeteket. Köszönetet mondott nekik érdeklődésükért, ragaszkodásukért és támogatásukért.

- Barátaim - szólott hozzájuk -, szeretném, ha mindnyájan jól megértenétek szavaimat. Sem elmondanivaló történetem, sem megbosszulni való sérelmem nincs. Ha ezek után egy hölgy kérdezősködik tőlem a szerencsétlen éjszaka eseményei felől, hallgatok, s úgy tekintem, mintha egyenesen értésemre adta volna, hogy barátságunkat megszakította, vagyis soha többé egy szót sem szólok hozzá. Ha viszont egy úr kérdezné ugyanezt, éppolyan kihívásnak fogom tartani, mintha arra szólított volna fel, hogy találkozzam vele a Herceg sétányon⁵, s elvárom, hogy ő is ehhez tartsa magát.

E határozott beszéd eleve lehetlenné tett minden további találgatást. Bucklaw nemsokára felépült, s az eddiginél szomorúbb és bölsebb emberként kelt fel betegágyából. Elbocsátotta Craigengeltet... noha természetesen korántsem üres kézzel. A végkielégítés, mondta, ha okosan gazdálkodik vele, megóvhatja a nyomorból támadó kísértések ellen.

Ezek után külföldre utazott, és soha többé nem tért vissza Skóciába. Arról sem hallott senki, hogy valaha is említést tett volna végzetes házassága körülményeiről. Bizonyára szép számmal akadnak majd olvasóim között, akiknek szemében mindez eltűzöttnek, fellengzősen romantikusnak hat, és az egész históriát csupán a borzalmak iránti közkeletű igényeket mindenáron kielégíteni vágyó szerző képtelen fantáziaszüleményének tartják. Azok azonban, akik ismerik Skócia régi családi történeteit, a kölcsönvett nevek, a kitalált epizódok álruhájában is könnyen felfedezhetik a *nagyon is igaz* történetet.

---

⁵ Így neveztek az edinburgh-i királyi palota, a Holyrood Kastély közelében egy fasort, mely York hercegének, a későbbi II. Jakabnak volt kedves sétatálya skóciai tartózkodása idején. Később szokásba jött, hogy a párbajfelek itt adjanak egymásnak találkozót. (*Walter Scott jegyzete*)

Harmincötödik fejezet

Kinek a szíve oly márvány-rideg,
Hogy hallván ezt a bús történetet,
Ne fátyolozná énekét a gyász,
Hogy egy nemes lovag ily hirtelen,
Méltatlan és szomorú véget érjen,
S így tűnjön el, ily nyomorult helyen,
Túl gyorsan rontva át baljós vidéken.

(VERS NISBET CÍMERKÖNYVÉBEN. II. kötet)

Midőn Bucklaw felépüléséről és sorsáról szoltunk, jócskán előrefutottunk az időben, mivel a boldogtalan Lucy Ashton temetését követő események elbeszélését nem akartuk ezzel félbeszakítani. Ködös őszi hajnalon helyezték örök nyugalomra és a lehető legkevesebb ceremóniával. Koporsóját csupán a legszűkebb rokonság kísérte s állta körül abban a cinteremben, ahová nemrégiben menyasszonyként érkezett a boldogtalan leány... éppoly magatehetetlenül, éppoly kevésbé önszántából, mint most élettelen porhüvely. A templom egyik oldalhajójában Sir William Ashton családi kriptát építtetett. Itt, az egyik jeltelen koporsóban kellett elporladnia annak, aki egykor kedves, szép és ártatlan volt, s akit a szűnni nem akaró, hosszú üldözéssel a tébolyba kergettek. Míg a gyászolók a sírboltban tartózkodtak, a szokatlanul korai időpont ellenére megjelent a három falubeli boszorkány, s mint ahogyan a keselyűk gyülekeznek a holttest körül, rendre elfoglalták helyüket ugyanazon a lapos sírkövön, ahol az esküvő idején is üldögéltek. Szokásuk szerint ezúttal is nyomban szentségtörő fecsegésbe kezdtek.

- Na, ugye megmondtam - szólalt meg Gourlay asszonyság -, hogy a kövér menyegzőre kövér temetés jön!

- Én meg amondó vagyok - vágta rá Winnie asszony -, ez bizony elég soványka. Se étel, se ital, épp csak egy-két rongyos ezüst tallér a szegényeknek. Nem sok értelme volt ilyen kevés haszonért ezt a hosszú utat megtennünk, mikor úgylis olyan törődött betegek vagyunk.

- Ó, te szerencsétlen! - torkolta le Gourlay asszonyság. - Milyen ínyencfalat lehetne édesebb, mint ez a bosszú?! Íme, akik négy nappal ezelőtt még vígan fickándoztak ágaskodó paripáikon, most éppen olyan szomjasak és józanok, mint mi voltunk akkor. Aranytól, ezüsttől csillogtak... most feketék, mint a korom. És Lucy Ashton kisasszony, aki életében visolygott, ha egy tisztességes asszony a közelébe ment, most attól sem undorodhat, ha egész nap egy varangyos béka brekeg a koporsóján. Lady Ashtonban meg ott ég a pokol tüze! Hát Sir William a híres bitófájával, láncaival és máglyájával... mit szól most saját tulajdon házi boszorkányaihoz?

- Hát az igaz-e - motyogott a nyomorult béna -, hogy a menyasszonyt a gonosz lelkek kihúzták az ágyból, és felvitték a kéménybe, és hátracsavarták a vőlegény fejét?

- Ne törődj te azzal, ki tette, hogy tette - mondta Ailsie Gourlay. - Elég az, hogy nem végzett tökéletlen munkát... ezek az urak és úrhölgyek itt a megmondható!

- És mondd csak, hiszen te olyan sokat tudsz - kíváncsiskodott Annie Winnie -, az igaz, hogy az öreg Sir Malise Ravenswood képe leszállt a falról, s ott táncolt előttük a nagy csarnok padlóján?

- Azt éppen nem - válaszolta Ailsie -, de a kép bizony bejött a csarnokba... s én azt is jól tudom, miféle ajtón... hogy figyelmeztesse őket: kevélységükben megaláztatnak. Hanem ez aztán a cifra multság, komámasszonyok! Nézzétek csak, van ott valaki köztük, éppen most lépett be a sírboltba! Látjátok a tizenkét gyászolót, fekete fátyolban, köpenyben? Párosával mennek le a lépcsőn.

- Na és mit ér az, ha látjuk? - kérdezte az egyik vénasszony.

- Én is megszámloltam őket - mondta a másik, aki túl érdekesnek találta a látványt ahhoz, hogy közömbösen napirendre térjen fölötte.

- De azt nem láttad - dicsekedett éles szemével Ailsie -, hogy van köztük egy tizenharmadik is, akiről nem is tudnak. És ha igazat mondanak a régi jóvendölések, egyikük nem fog hosszú ideig élni. De gyerünk innét, komaasszonyok, mert ha valami gonosz dolog történik, még majd minket okolnak érte! Azt pedig senki ne képzelje közületek, hogy valami jó is jöhet még ebben a históriában.

És a bajt jósoló szibillák, akárcsak a veszedelmet sejtő varjak, károgva távoztak a temetőből.

A gyászolók a temetési szertartás befejeztével valóban felfedezték, s halkán figyelmeztették rá egymást, hogy a meghívottakon kívül még egyvalaki van a kápolnában. A gyanús személy, mély gyászban, akárcsak a többiek, szinte öntudatlanul támaszkodott a kripta egyik oszlopához. Ashtonék atyafisága suttagó szavakkal fejezte ki nemtetszését és meglepetését. Ashton ezredes azonban, ki apja távollétében a főgyászoló tisztét viselte, véget vetett sugdolózásuknak. - Én tudom - szólt letompított hangon -, ki ez az ember. Éppen olyan alapos oka van... vagy lesz hamarosan... a gyászra, mint nekünk. Bízátok rám, majd én elintézem. Felesleges megzavarnunk a szertartást. - Ezzel hátat fordított rokonainak, s az ismeretlen gyászoló kabátját megragadva, elfojtott indulattal sziszegte: - Kövess!

Az idegen, mintha önkívületből térítené magához a hang, összerezsent, és gépiesen engedelmeskedett. Végighaladtak a töredezett, omladozó lépcsőn, s kiléptek a sírkertbe. A többiek is követték őket, de nem csatlakoztak hozzájuk, hanem csoportba verődtek a kripta ajtajánál, s aggodalommal figyelték a temető szélén álló tiszafa tövében beszélgető férfiak mozdulatait.

Ashton ezredes némán vezette erre a csendes helyre az idegent. Aztán szembefordult vele, s nyugodt, komoly hangon így szólt: - Ha nem tévedek: Ravenswood úrfihoz van szerencsém? - Semmi válasz. - Ha nem tévedek - folytatta egyre szenvedélyesebben -, húgom gyilkosával beszélek?

- A legigazabb néven nevezel engem - felelte Ravenswood tompa, reszkető hangon.

- Ha megbántad tettetted - mondta az ezredes -, bűnbánatod Isten előtt hasznodra lehet, de engem nem elégít ki. Itt van - nyújtott oda egy darab papírt - kardom hossza, s feljegyeztem találkozásunk helyét és idejét is. Holnap reggel, pontban napkeltekor Wolf's Hope-től keletre a tengerparton.

Ravenswood úrfi határozatlanul forgatta kezében a papírt. - Ne hajszolj - mondta végül - még nagyobb kétségbeesésbe egy amúgy is elkeseredett nyomorult lelket. Örülj életednek, amíg örülhetsz neki, s engeddd, hogy én másnál keressem halálomat.

- Soha, soha! - kiáltott Douglas Ashton. - Az én kezemtől halsz meg, vagy családom pusztulását betetőződd azzal, hogy engem is megölsz. Ha nyílt kihívásomat visszautasítod, országvilág előtt kikürtölöm szégyened, s addig gyalázlak, amíg a Ravenswood név éppúgy azt jelenti majd: aljas, mint ahogyan most annyit tesz: gonosz.

- Azt már nem! Soha! - lobbant haragra Ravenswood. - Előbb halok meg én, én, e név utolsó viselője. Őseimtől mocsoktalan nevet örököltem, s tartozom nekik annyival, hogy én sem hozok rá szégyent. Elfogadom a kihívásodat, a találkozás idejét és helyét. Gondolom, csak ketten leszünk...

- Csak ketten - felelte Ashton ezredes -, s csak egyikünk tér vissza.

- Akkor hát Isten irtalmazzon annak, aki elesik - mondta Ravenswood.

- Ámen! - hagyta helyben Ashton ezredes. - Ennyi irgalom még bennem is van azzal szemben, akit a leghalálosabban, tiszta szívemből gyűlölök. De most elég, a többiek mindjárt közbe lépnek. Tehát: Wolf's Hope-tól keletre, a tengerparton... napkeltekor... s egyetlen fegyverünk a kard.

- Elég - szakította félbe az úrfi. - Ott leszek.

Elváltak. Az ezredes csatlakozott a gyászolókhoz, Ravenswood úrfi pedig eloldotta lovát a templom mögötti fától, s nyeregbe szállt. Azután Ashton ezredes, aki a gyászolókkal együtt visszatért a kastélyba, este valamilyen ürüggyel eltávozott körükből, lovaglóruhát öltött, s Wolf's Hope-ba vágatott. Az éjt a kis fogadóban töltötte, hogy idejében ott lehessen a reggeli találkozón.

Hogy Ravenswood úrfi mit csinált a szerencsétlen nap hátralevő óráiban, nem tudhatjuk. Egy bizonyos: késő éjjel érkezett meg Wolf's Cragbe, s úgy költötte fel vén szolgáját, Caleb Balderstone-t, aki azt hitte, az úrfi nem tér már aznap vissza. Az öreg halálos aggodalommal próbálta kifürkészni gazdája kedélyállapotát, mivel értesült már a kósza hírekből Ashton kisasszony titokzatos, tragikus haláláról.

Ravenswood magatartása nem oszlatta el aggodalmát. Az inas reszketve tessékelte befelé urát, s kínálta étellel. Az eleinte nem is hederített rá, majd hirtelen odafordult a vén szolgálóhoz, s vadul bort követelt. Szokásaitól eltérően hatalmasat húzott a kupából. Az öreg látta: gazdája már úgyszem fog semmit enni, s gyöngéden kérlelte, engedje meg, hogy szobájába kísérje. Többszöri unszolás után Ravenswood ebbe némán beleegyezett. Balderstone abba a kényelmesen berendezett szobába vezette, amelyben visszatérése óta lakott. Ám Ravenswood megtorpant a küszöbön.

- Nem itt! - mondta komoran. - Oda vezess, ahol apám meghalt... oda, ahol Ő aludt, mikor itt voltak.

- Kicsoda, uram? - kérdezte Caleb, szörnyű rémületében teljességgel megzavarodva.

- Hát Ő, Lucy Ashton!... Meg akarsz ölni, öreg, azzal, hogy nevének kimondására kényszerítesz?

Caleb valami megjegyzést akart tenni a kamráciska rendetlenségére, de látván gazdája arcán a haragos türelmetlenséget, inkább egy szót sem szólt. Remegve, némán világította az utat. A lámpát a magányos helyiség asztalára helyezte, s holmi fekvőhelyet próbált volna épp készíteni, amikor ura ellentmondást nem tűrő hangon kiharancsolta a szobából. Az öreg visszavonult, de nem pihent, hanem imádkozott. Időnként az ajtóhoz lopakodott, s hallgatózott, vajon Ravenswood lefeküdt-e már. Súlyos léptek döngése, majd olykor-olykor egy fájdalmas sóhaj... ez volt csupán, amit hallhatott. A nehéz csizmák szakadatlan dübögése elárulta, hogy a szerencsétlen ember odabenn fékeveszetten őrzöng szörnyű gyötrelmében. A vén szolga úgy érezte, sohasem lesz vége az éjszakának, ám az idő, melynek múlása (akár gyorsnak, akár halálos lassúnak tetszik is előttünk) mindig egyforma rendben elhozza a hajnalt, vörös fényt hintett szét a tündöklő óceán csendes partvidékén. November eleje volt, s

az évszakhoz képest enyhe idő. Egész éjjel fújt a keleti szél, s a dagály árja a szokottnál beljebb hatolva nyaldosta hullámaival a sziklát, amelyen a kastély állott.

A pitymallat első derengő fénysugara Caleb Balderstone-t Ravenswood hálósobája előtt találta. Az ajtó egyik repedésén keresztül figyelte, hogyan méregeti gazdája a szomszédos kamrácskából kihozott kardok hosszát. Végül kiválasztott egyet a fegyverek közül, s azt morogta magában: - Rövidebb. Hadd legyen meg ez az előnye is a többi mellett.

Caleb Balderstone mindjárt megértette, mire készülődik, s jól tudta, hasztalan próbálná fel-tartóztatni. Alig volt ideje, hogy visszaugorjon, gazdája majdnem tetten érte, amint kilépett, s lement az istállóba. A hű szolga követte. Az úrfi rendetlen ruházata, kísérteties tekintete igazolta gyanúját, hogy az éjt álomtalan, zaklatottan töltötte. Lova felnyergelésével bajlódott, s Caleb elfúló hangon, reszkető kézzel ajánlotta fel szolgálatait. Ravenswood némán, elutasítóan intett, majd a paripát kivezette az udvarba. Épp nyeregbe akart szállni, mikor az öreg szolga, akinek félelmét végül is legyőzte szenvedélyes szeretete, hirtelen Ravenswood lábai elé vetette magát. Átölelte térdét, s kétségbeesetten rimázkodott: - Ó, uram! Ó, úrfi! Öljön meg inkább méltóságod, csak ne induljon el erre a szörnyű útra! Ó, drága gazdám, várj még egy napot! Holnapra itt lesz A. márkí, ő majd mindent helyre hoz.

- Nincs többé gazdád, Caleb - mondta Ravenswood, s igyekezett kiszabadítani magát. - Miért is akarnál, öreg, leomló bástya mögött védelmet keresni?

- Dehogyan nincs gazdám - kiáltotta Caleb, egyre szorosabban kulcsolva karját az úrfi térde köré -, van énnekem, amíg csak egy Ravenswood él a földön! Hitvány szolga vagyok, tudom, de születésem óta a kegyelmed apjaurát... nagyapját szolgáltam... a családjáért lettem... értük éltem... és meg is halnék értük!... Maradj itthon, kisgazdám, minden rendbe jön!

- Rendbe jön, te bolond, mi jön rendbe? - kérdezte Ravenswood. - Értsd meg, haszontalan vénember, az én számomra ebben az életben már semmi sem jöhet rendbe, s akkor leszek a legboldogabb, ha minél előbb meghalok.

Ezzel kitepte magát az öreg karjaiból, lovára ugrott, a kapuhoz vágatott, ott hirtelen megfordult, s egy aranyakkal telt, súlyos erszényt dobott Calebnek.

- Caleb - mondta kísértetiesen mosolyogva -, téged teszek meg a végrendeletem végrehajtójává! - S megrántva a kantárt, nekivágott a dombról lefelé vezető útnak.

Az arany lehullt a köre, ám az öreg figyelemre se méltatta, hanem odarohant, ahonnan láthatta, merre megy gazdája. Azon a kanyargós kis ösvényen indult el, amely a sziklahasadékon keresztül vezetett le a tengerpartra, ahhoz az öblöskéhez, ahol hajdan a kastélyhoz tartozó hajók kikötöttek. Miután erről meggyőződött, Caleb a keleti mellvédhez sietett. Innen szemmel tarthatta a partot, a homokos fővényt egészen Wolf's Hope falucskáig. Semmi sem akadályozta a kilátást: tekintetével könnyen követhette gazdáját, aki szédítő iramban vágatott végig a szikla tövében a fővény süppedékes homoksivataga mentén. Caleb agyán ekkor átfutott a jóslat az utolsó Ravenswood lordról, aki ott leli halálát a Kelpie süppedékén, mely félúton van a torony s az öböl között. Látta, amint gazdája eléri azt a helyet, de aztán örökre eltűnt szemei elől.

Ashton ezredes már ott volt a viadal terén, s eszeveszett bosszúvágygal szívében, türelmetlenül járt fel-alá, nyugtalan pillantásokat vetve a torony felé, ahonnan ellenfelét várta. A nap hatalmas tűzkorongja ekkor merült föl a tenger mélyéből, s a keletről szétáradó fényben az ezredes tisztán láthatta a lovast, aki hozzá hasonló türelmetlenséggel, gyors iramban közeledett. Egyszerre csak eltűnt az alak, mintha szétfoszlott volna a levegőben. Megdörzsölte a szemét, azt hitte, jelenés kápráztatja. Aztán odasietett, ahol utoljára látta a lovast, s itt össze-

találkozott az ellenkező irányból érkező Balderstone-nal. Lónak, embernek semmi nyoma. Az éjszakai szél és a magas dagály erősen megnövelték a homokos süppedek területét. A patanyomokból arra következtettek, a szerencsétlen lovas meggondolatlan sietségében nem vigyázott arra, hogy a szilárd homokon maradjon a szikla tövében, hanem a legrövidebb és legveszélyesebb utat választotta. Egyetlen jel hirdette végzetét. Kalapjáról egy nagy, fekete toll szakadhatott le, s az emelkedő dagály fődros hullámai most ezt Caleb lábai elé sodorták. Az öreg felvette, megszárogatta, s keblébe rejtette. Riasztották a Wolf's Hope-i lakosságot. Jöttek is seregestül, s a szegény úrfi után túvé tették az egész vidéket: voltak, akik a parton keresték, mások csónakba szálltak, és csákllyákkal kutatták, de minden igyekezetük hiábavaló volt. A süppedékes homok kapzsi mélye, mint mindig, most is megtartotta zsákmányát.

Történetünk végéhez közeledik. A márki, akit ugyancsak megriasztottak a szerte keringő borzalmas hírek, s erősen aggódott rokona életéért, a tragédia másnapján megérkezett, immár csupán azért, hogy meggyászolja veszteségét. Miután minden újabb keresés is hasztalannak bizonyult, s a tetemet nem találták meg, a márki elutazott, hogy az államügyekben és a politika forgatagában keressen feledést.

Nem így Caleb Balderstone! Ha az anyagiak megvigasztalhatták volna az öregembert, most könnyen megnyugodhatott volna, mert vénségére jobb módba került, mint amilyet valaha is élvezett. Ámde az élet elvesztette számára minden értékét. Minden gondolata, büszkesége, aggodalma, öröme és fájdalma odakötötte őt az immár magvaszakadt családhoz. Nem tartotta többé magasan a fejét, abbahagyta kedvelt szórakozásait, látogatásait, s naphosszat csak ott gubbasztott azokban a szobákban, amelyekben Ravenswood úrfi élete utolsó napjait töltötte. Evett, de nem érezte semminek az ízét, szunyókált, de az álom nem hozott neki felüdülést, s azzal a hűséggel, amely talán csak kutyáknál tapasztalható olykor, ám emberek közt aligha, egyre sorvadozott, és esztendő sem telt a katasztrófa után, követte urát a sírba.

Az Ashton család sem maradt fenn sokkal tovább, mint a Ravenswood família. Sir William még élt, amikor az ezredes elesett egy párbajban, valahol a messzi Flandriában. Henry rövidesen követte. Nőtlenül halt meg. Lady Ashton, aki könyörtelenségével ennyi embert tett szerencsétlenné, késő öregkort ért meg. Lehet, hogy lelke mélyén megbánta tetteit, s kibékült Istennel, akit megsértett, ezt nem akarjuk és nem is merjük tagadni, de annyi biztos: lelkiismeret-furdalása vagy megbánása jeleit környezetében senki sem látta. Minden arra vallott, hogy ugyanolyan merész, dölyfös, hajlíthatatlan jellem maradt, mint amilyen azelőtt volt. Nagyszerű márvány síremlék hirdeti nevét, rangját, erényeit. Áldozatai jeltelen sírban vagy ismeretlen helyen nyugosznak.

A SZERZŐ JEGYZETEI

I.

CALEB BALDERSTONE LECSAP

(Jegyzet a XIII. fejezethez)

Caleb Balderstone támadását a kádár konyhája ellen a Tweed folyótól délre mindenki a valóságtól groteszk módon elrugaszkodott históriának tartotta. Az író erre csak azt mondhatja, hogy neki pedig egy nemrég elhunyt nemes earl mesélt el egy hasonló anekdotát, dátummal és a felek nevével együtt. Visszaemlékezései az Angliában és Skóciában eltöltött napokról, noha eme emlékeket bizonyos humorral és találó éllel adta elő - amelyet sohase felejtenek el azok, akiknek alkalmá nyílt találkozni ölordságával baráti társaságban -, különösen értékesek voltak kivételes pontosságuk okán.

Őszintén elsíratott szíves informátorom szavaival, csupán a neveket elhagyva, az anekdota valahogy így szólt: „Élt egyszer egy bizonyos agglegény úriember Skócia egyik felföldi megyéjében; egy ősi család sarja, aki a második fiú pénzén élt, azaz valami nyomorultul alacsony évjáradékon, ami embere, John mesterkedései nyomán mégis mindig felszaporodott annyira, hogy ura lépést tudott tartani a vidék nemes ifjúságával, együtt vadászott, evett, ivott és kockázott velük.

Persze az is igaz, hogy mivel a gazda társasága igen szórakoztató volt, a barátai szerét ejtették, hogy John útján suba alatt olyan javakat juttassanak a háznak, amelyeket a gazdának személyesen nem mertek volna felajánlani. És egyáltalán nem mond ellent az ifjú rókavadászok John és gazdája iránti hajlandóságának az, hogy remek tréfaként megpróbálták Johnt valami hibán kapni, ha ez egyáltalán lehetséges.

Ezzel a szándékkal, és szerintem, egy fogadás eredményeképpen négy-öt ifjoncból álló társaság állított be az agglegény kicsiny udvarházába, amely egy meglehetősen falu közelében állott. Valamivel ebédidő előtt tűntek fel - mert úgy vélték, hogy ez az időpont majd serkentőleg hat John tállálékonyságára -, és elvágtatva az elképedt háziak mellett, benyomultak a fogadóterembe; itt előhozakodtak a közösen kiagyalt mesével jövetelük okáról, s e hívatlan vendégek arra kérték a házigazdát, adasson nekik valami ebédet. Barátjuk szívből jövő örömmel, semmi rosszra nem gondolva fogadta s az ebéd dolgában Johnhoz utasította őket. Be is citálták azon nyomban - megkapta gazdája rendelkezéseit a váratlanul betoppant társaság ebédjéről; ő pedig anélkül, hogy arcizma is rándult volna, azonnali engedelmességet ígért. Tanakodóba estek a látogatók, és alighanem a háziúr maga is, hogy vajon mi lesz a foganatja John szépséges ígéreteinek. A leginkább kíváncsiak be is kukkantottak a konyhába, de ott semmi sem látszott beteljesíteni a *Major Domo* keltette várakozásokat. Ám abban a pillanatban, amikor a falu órája elütötte az ebédidőt, John akkora darab főtt marhafertályt tálalt fel az illő zöldségkörítéssel egyetemben, hogy az bőségesen elég volt ebédre az egész társaságnak, s arra is, hogy eldöntse a látogatók egymás között kötött fogadását azok ellenében, akik Johnt Homérosz módjára »bóbiskolni« vélték.” A magyarázat ugyanaz volt, mint Caleb Balderstone esetében. John élt a szabadsággal, és elemelte az egyik falubeli vén pénzeszsák húsosfazekát, és azt ura házába szállította, míg a tulajdonos és barátai ehették a szalonnát és a sajtot; de, mint John mondotta, „jó az nekik”. Attól való félelmében, hogy megsértene ennyi előkelőséget, a kárvallott csak lapult, mígnem a későbbiek során valamely közvetett úton megjutalmazták, így aztán az esetet jó tréfának könyvelték el mind a két részről. Angliában, akármelyik kort is vennénk, vagy manapság Skócia egyes részein talán nem sült volna el ilyen jól.

II. A RÉGIEK VENDÉGSZERETETE (Jegyzet a XIV. fejezethez)

Egykor általános szokásban volt sört, bort vagy akármilyen szeszt készíteni a tisztelettel övezett vendég szobájába, hadd oltsa szomját az illető, ha feltámad az, az éjszaka bármely szakában; és tekintve, hogy e kor vendégszeretete gyakran túlzásokba esett, ez egyáltalán nem meglepő. Maga a szerző is találkozott régebben ezzel a szokással, régi vágású családoknál. Talán nem pusztán a költői képzelet jegyezte fel az esetet:

*Aludni tértünk este, a babám meg én,
Egy pint itallal ágyunknak mindkét felén.
Reggelre kelve kiürültek a korsók,
De már ezért csak nem vagyunk utolsók?*

Közismert történet kering Teviotdale-ben arról az ősi, nevezetes, presbiteriánus hitű családról, akik a vendégek hálószobáiba bibliákat helyeztek egy-egy palack erős sör kíséretében. Egyszer a kastély környéki papság találkozót adott egymásnak, s a résztvevőket vacsorára invitálta az érdeemes baronet, és néhányan közülük nála szálltak meg. A kor szokása szerint a hét tisztelendő atyának egyetlen nagy hodályt utaltak ki, amelyet éppen az ilyen népes vendéglátásokra tartogattak. A lakáj gondoskodott róla, hogy mindegyikük megkapja a neki kijáró bibliát és a palack sört. Ám némi tanakodás után, így a történet, odaszóltak a ház képviselőjének, aki már távozni készült: - Barátom - mondta a tiszteletre méltó vendégek egyike -, tudhatnád, hogy ha így, felebarátokként jövünk össze, a legfiatalabb pap olvassa fel az írás passzusát; így tehát csak egyetlen bibliára van szükségünk, a többi hatot elviheted, de eredj, és hozz helyettük hat üveg sört.

Ez a zsinat se cáfolt rá Johnson „remetebölcsére”, aki a következő híres sorral válaszolt a diáknak, aki a boldogsághoz elvezető igazi útról érdeklődött nála:

Jer, fiacskám, húzd meg ezt a sört!

III. FELLEBBEZÉS A PARLAMENTHEZ (Jegyzet a XVI. fejezethez)

A Skócia Legfelsőbb Bíróságától a Skót Parlamenthez való fellebbezés joga - polgári perekben - heves vitákat váltott ki még a két királyságot egyesítő uniót megelőzően. Ez a privilégium az alattvalók szempontjából fölöttebb kívánatos volt, hisz a parlamenti kivizsgálás és a döntés esetleges megváltoztatása valamelyes ellenőrzést gyakorolt volna a bírák felett, ami igencsak elkelt volna az olyan korban, amikor a bírák inkább jogi képzettségükről, semmint tántoríthatatlan becsületességükről voltak híresek.

Az 1674-es évben az Ügyvédi Fakultás tagjai (ez volt a skót ügyvédek címe) a Legfelsőbb Bíróság indulatos nemtetszését idézték a fejükre azzal, hogy nem voltak hajlandók fellépni a parlamenthez való fellebbezés joga ellen; a Bíróság merőben önkényes eljárással a Fakultás tagjainak többségét kitiltotta Edinborough-ból, s ennek következtében több ülés, esetleg törvénykezési időszak tartamára megfosztották őket az ügyvédi gyakorlat folytatásának lehetőségétől. Az Unió cikkelyei viszont biztosították a skót alattvaló számára az angol Lordok Házához való fellebbezés jogát, s ennek a jognak kétségkívül megvolt a hatása annak a

független és pártatlan bírótípusnak a kialakulására, melyből a Legfőbb Bíróság tagjai azóta is minden jel szerint kikerülnek.

Könnyű elképzelni, hogy egy olyan öreg jogászt, mint a szövegben szereplő főpecsétőr, micsoda rémület tölthetett el, amikor a törvény betűje értelmében hozott s neki kedvező ítéletet fellebbezés folytán az új és rettegett eljárással olyan bíróság elé viszik, amely híresen pártatlan, és a méltányosságra is tekintettel van.

A könyv előző kiadásaiban ez a jogi kérdés nem volt kellően megvilágítva.